

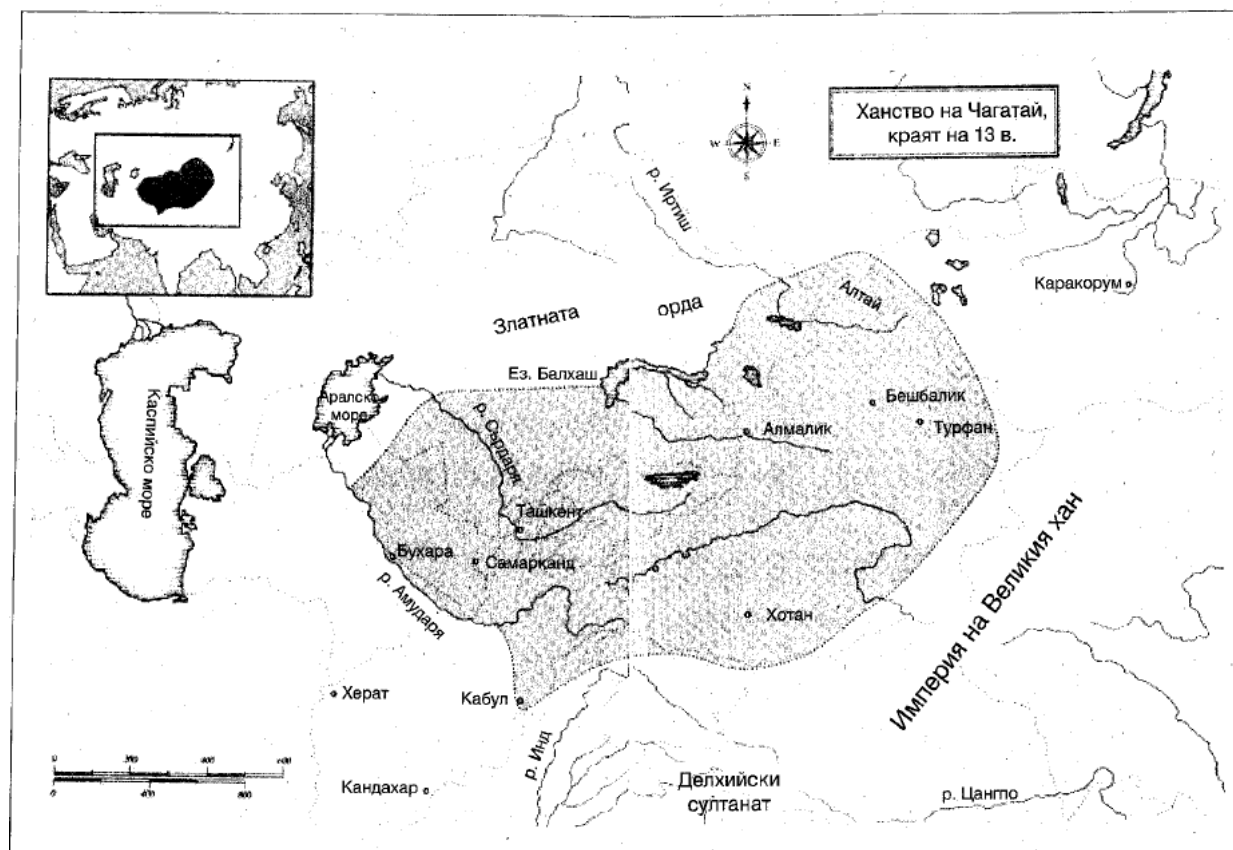
КОН ИГЪЛДЪН СРЕБЪРНА ИМПЕРИЯ

Част 4 от „Завоевател“

Превод от английски: Венцислав Божилов, 2010

chitanka.info

На Кейти Еспинер

ПРОЛОГ

Мъкнеше ведрата през безбройните гери^[1], подобни на мърляви раковини на брега на някакво древно море. Навсякъде около него цареше бедност — личеше по пожълтяващата плъст, кърпена и подшивана безкрайно през поколенията. Мършави козлета и агнета се завираха в краката му. Бату се препъна в едно и изруга, когато водата се изплиска. Тук, далече от реката, острата миризма на урина дразнеше носа му. Намръщи се, като се сети как цял ден беше копал нужник за майка си. Въодушевен като хлапе. А когато ѝ показва резултата от тежкия си труд, тя само сви рамене и каза, че била твърде стара, за да ходи чак до нужника нощем, след като навсякъде наблизко имало удобни местенца.

Беше на тридесет и шест, вече съсипана от болестите и годините. Долните ѝ зъби бяха изгнили, вървеше прегърбена и куцаше като два пъти по-стара. Но въпреки това все още бе достатъчно силна, за да го зашлевява в редките случаи, когато Бату споменаваше баща си. Последния път беше тази сутрин, преди да тръгне по дългия път към реката.

Стигна до гера, свали ведрата и се заслуша, разтриваше изтръпналите си ръце. Чу я да тананика някаква стара песен от младостта си и се усмихна. Гневът ѝ се беше стопил бързо, както винаги.

Не се боеше от нея. През последната година бе толкова пораснал на ръст и сила, че можеше да спре всеки неин удар, но не го правеше. Понасяше ги, без да разбира горчилката ѝ. Знаеше, че може да задържи ръцете ѝ, но не искаше да я вижда как плаче или по-лошо — да изпросва или разменя нещо за мях айраг, за да удави мъката си. Мразеше онези времена, когато тя често се напиваше до безпаметство. Тогава му беше казала, че има лицето на баща си и че не може да го гледа. Неведнъж я бе почиствал — ръцете ѝ го пляскаха немощно по гърба, а плоските ѝ гърди се притискаха в неговите, докато измиваше мръсотията ѝ с парцал и кофа. Безброй пъти се беше заклевал, че

никога няма да докосне айраг. Примерът ѝ бе толкова красноречив, че дори от миризмата на напитката стомахът му се преобръщаше. А когато сладникавата миризма се съчетаваше с повръщано, пот и урина, му идеше да си изповръща червата.

Чу тупкане на конски копита и вдигна очи. Беше благодарен, че нещо може да го задържи още малко отвън.

Конниците бяха малко по стандартите на един туман — само двайсетина. Но за момче, израснало в покрайнините на лагера, те бяха славна гледка рано сутрин, картина от различен свят.

Воините язدهа с изправени рамене и дори отдалече излъчваха сила и власт. Бату им завиждаше и копнееше да е един от тях. Като всяко друго момче от герите, той знаеше, че бронята в червено и черно означава, че са от личната гвардия на Угедай, елитните бойци на туманите. По празници се пееха и разказваха истории за битките им, наред с по-мрачни разкази за предателство и кръвопролития. При тази мисъл Бату трепна. Баща му се явяваше в някои от тези истории и това предизвикваше коси погледи към майка му и нейното копеле.

Изкашля се и се изплю. Все още си спомняше как герът на майка му бе от най-добра бяла плъст и почти всеки ден пристигаха подаръци. Предполагаше, че навремето е била прекрасна и кожата ѝ, която сега бе сбръчкана и груба, е била свежа и млада. Бяха други времена — преди баща му да измени на хана и да бъде заклан като агне на снега заради това. Джучи. Отново се изплю на тази дума, на това име. Ако баща му се бе преклонил пред волята на великия хан, Бату може би щеше да е един от воините в червено и черно, да язди с гордост сред мръсните гери. А вместо това беше отхвърлен и майка му плачеше всеки път, когато той споменаваеше, че иска да постъпи в някой туман.

Почти всички младежи на неговата възраст бяха воини — с изключение на ранените и недъгавите по рождение. Такъв бе приятелят му Зан, наполовина дзинец, роден със сляпо бяло око. Никой едноок не можеше да е стрелец и воините го прогониха с ритници и подигравки и му казаха да се грижи за добитъка си. Бату беше опитал за първи път айраг с него онази вечер и после два дни му беше зле. Набиращите не взеха и него, тъй като във вените му течеше предателска кръв. Бату ги бе гледал как търсят силни момчета, но когато очите им спряха върху него, те само свиха рамене и му обърнаха гръб. Беше висок и силен като баща си, но не го искаха.

Изведнъж Бату осъзна, че ездачите не минават оттук просто така. Видя ги как спряха да говорят с един от съседите на майка му и рязко пое дъх, когато старецът посочи към него. Конниците подкараха в тръс, а Бату стоеше побит като колец и ги гледаше как приближават. Не знаеше къде да си дене ръцете и на два пъти ги скръсти на гърдите си, после ги отпусна. Чу как майка му вика нещо от гера, но не отговори. Не можеше. Беше видял мъжа, който предвождаше групата.

В бедните гери нямаше картини, макар че в домовете на най-богатите семейства се бяха появили по едно-две дзински произведения. Бату обаче беше виждал веднъж брата на баща си. На първия ден от миналата година се беше промъкнал между воините, за да зърне великия хан. Угедай и Джучи бяха с Чингис и гледката не беше избледняла от спомените му, наред с повечето горчиви и сладки моменти от детските му години. Това бе зърване на живота, който можеше да има, преди баща му да пропилее всичко заради някаква дребна кавга, която Бату дори не разбираше.

Угедай яздеше гологлав, лакираната му черна броня блестеше на слънцето. Поддържаше косата си в дзински стил, събрана на плитка, която висеше като тежко въже от гладко обръснатия му череп. Бату се взираше в него и попиваше всяка подробност. Отвътре отново се чу жалният глас на майка му, но той не му обърна внимание. Виждаше, че синът на великия хан гледа право към него и говори нещо, но беше онемял, изгубил ума и дума. Отблизо жълтите очи на Угедай блестяха ярко и Бату с изненада осъзна, че е зяпнал собствения си чичо.

— Да не е слабоумен? — рече един от воините и Бату затвори увисналата си челюст. — Господарят Угедай ти говори, момче. Да не си глух?

Бату се изчерви. После тръсна глава, внезапно раздразнен, че мъже като тези идват при гера на майка му. Какво ли си мислеха, като гледаха кърпените стени, надушваха вонята и чуваха бръмченето на мухите във въздуха? Беше унижително и вцепенението му бързо премина в гняв. Но дори тогава не отговори. Мъже като тези бяха убили баща му, така казваше майка му. Животът на дрипавия му син нямаше да означава нищо за тях.

— Да не би да нямаш глас? — рече Угедай. Усмиваше се на нещо.

— Имам — отвърна сърдито Бату.

Видя как един от воините се пресяга надолу, но не очакваше удара и се олюля, когато обкованата ръкавица го перна по главата.

— Имам, *господарю* — каза безстрастно воинът.

Бату сви рамене и се изправи. Ухото му гореше, но беше изтърпявал и по-лоши неща.

— Имам глас, *господарю* — рече той, докато се мъчеше добре да запомни лицето на воина.

Угадай говореше за него, сякаш го нямаше.

— Значи не е просто слух. Направо е одрал кожата на брат ми, а вече е висок колкото баща ми. На колко си години, момче?

Бату стоеше абсолютно неподвижно и се мъчеше да се овладее. Някаква част от ума му винаги се бе питала дали майка му не преувеличава едновременното положение на баща му. Небрежно потвърждение като това беше повече, отколкото можеше да понесе.

— На петнайсет — отвърна той. Видя как воинът отново понечи да се наведе и побърза да добави: — *Господарю*. — Воинът се изправи в седлото и му кимна безизразно.

Угадай се намръщи.

— Много си голям, за да започваш тепърва. Обучението трябва да започне на седем или най-късно на осем, ако искаш да опъваш добре лъка. — Видя объркването на Бату и се усмихна, явно доволен, че е способен да направи подобно нещо. — Въпреки това ще те наблюдавам. Утре се яви при военачалника Джебе. Лагерът му е на стотина мили на север, недалеч от едно село при отвесна скала. Ще успееш ли да го намериш?

— Нямам кон, *господарю* — рече Бату.

Угадай хвърли поглед към воина, който го беше ударил. Мъжът вдигна очи към небето, след което слезе от коня си — кобила всъщност — и тикна поводите в ръцете на Бату.

— Поне можеш ли да яздиш? — попита воинът.

Бату с благоговение хвана поводите и потупа мускулестия врат на кобилата. Никога не беше докосвал такова чудесно животно.

— Да. Да, мога да яздя.

— Добре. Тази кобила не е твоя, разбра ли? Ще те отнесе до където трябва, но после ще вземеш някоя стара кранта и ще ми я върнеш.

— Не знам името ти — рече Бату.

— Алхун, момче. Питай когото и да е в Каракорум, всички ме знаят.

— В града ли? — попита Бату. Беше чувал за каменното нещо, издигащо се от земята на гърба на безброй работници, но до този момент не вярваше на приказките.

— Засега е по-скоро лагер, макар че това се променя — отвърна Алхун. — Можеш да ми пратиш кобилата по ездачите между станциите, само че им кажи да се държат добре с нея. За всеки белег от камшик ще платиш с гърбината си. А, и добре дошъл във войската, момче. Господарят Угедай има планове за теб. Не го разочаровай.

[1] Гер — кръгла монголска шатра (юрта). — Б.пр. ↑

ПЪРВА ЧАСТ

1230 Г.

1.

Във въздуха се виеше мраморна прах и блещукаше под лъчите на залязващото слънце. В какофонията на чуковете и извикваните заповеди се долавяше напрежение и настойчивост. Угедай яздеше по главната улица и очите му попиваха всяка гледка, очите му — всеки звук. Сърцето му бе изпълнено с радост.

Монголските тумани се бяха събрали извън града. Военачалниците му и народът бяха призовани тук да видят плода на двегодишния труд — град наред пустоща до река Орхон, която бе усмирена и се подчиняваше на волята му.

Спря за момент, за да погледа как неколцина работници разтоварват каруца. Изнервените от погледа му мъже използваха въжета, лостове и груба сила, за да натоварят блоковете на ниски шейни, които потегляха към работилниците. Всеки млечнобял блок имаше едва видими светлосини жилки, които неимоверно харесваха на Угедай. Притежаваше кариерата, от която идваше камъка, на стотици мили на изток. Тя бе само една от стотиците покупки, които бе направил през последните години.

Нямаше съмнение, че се държеше екстравагантно и пилееше злато и сребро, сякаш нямаха никаква стойност. Усмихна се при тази мисъл и се запита какво ли би казал баща му за белия град, издигащ се в пустоща. Чингис презираше човешките мравуняци, но това тук не бяха древните камъни и гъмжащите улици на врага. Това бе ново и принадлежеше на народа.

Никога не бе имало съкровище като наследеното от него, натрупано от богатството на Дзин и Хорезъм, но така и непохарчено от хана. Само с данъка от Йенкин Угедай можеше да облицова всеки нов дом с бял мрамор или дори нефрит, стига да го поискаше. Беше изградил паметник на баща си в степите, както и място, където той самият да бъде хан. Беше издигнал дворец с кула, която се издигаше над града подобно на бял меч, така че всички да видят колко далеч е стигнал народът от простите гери и стадата.

Милион души бяха дошли да работят за златото му. Бяха прекосили равнини и пустини с животните и инструментите си, идваха чак от земите на Дзин или от Самарканд, Бухара и Кабул. Зидари и дърводелци от Корио се бяха устремили на запад, водени от слуховете за нов град, строящ се върху река от монети. Българи докарваха редки глини, въглища и дървесина от горите си. Градът се изпълни с търговци, строители, грънчари, продавачи на храна, крадци и мошеници. Надушилите печалба селяни пътуваха по цели дни с каруците си — и всичко това за нанизите метални монети. Угедай им даваше злато и сребро от земята, стопено и излято във форма. В замяна те му дадоха града и сделката не му се виждаше неизгодна. Сега в града му имаше пъстроцветни тълпи, говорещи хиляда езици и приготвящи хиляда различни ястия и подправки. На някои от тях щеше да им бъде позволено да останат, но той не строеше заради тях.

Бояджии със зелени ръце и червени тюрбани се долеяха до стените и свеждаха почтително глави. Гвардейците му разчистваха пътя, за да може синът на Чингис да премине почти като в сън. Той беше *направил* този град от лагера гери, който познаваше баща му. Беше го направил истински, от камък.

Градът все още го изумяваше. Не беше платил с работниците му да дойдат и жени, но те бяха пристигнали със съпрузите и бащите си. Известно време се бе чудил как ще уреди търговията и производствата, нужни за процъфтяването на всеки град, но търговците сами се бяха обърнали към първия му съветник, предлагаха коне или още сребро, за да развиват дейностите си. Градът бе нещо повече от просто струпване на къщи. Той вече имаше свой живот, извън контрола му.

Но не напълно. Поради някакъв странен каприз на плановете в южната част се бе появил район с тесни улички. Там бяха започнали да процъфтяват различни банди, докато Угедай не разбра. Заповяда да сринат осемстотин постройки и целият район беше проектиран и построен наново. Личната му гвардия ръководеше бесенето на престъпниците.

Докато минаваше, улицата се смълчаваше, работниците и майсторите свеждаха глави пред човека, който имаше власт над живота, смъртта и златото на всички тях. Угедай вдиша дълбоко прашния въздух: наслаждаваше се на вкуса му и на мисълта, че буквално диша творението си. Напред се издигаха кулите на двореца

му, коронован с купол, покрит със златни листа, по-тънки и от хартията на писарите му. Сърцето му трепна, когато го видя — сякаш самата светлина на слънцето беше уловена и задържана в града му.

Улицата стана по-широка, с излъскани каменни канавки. Тази част от града бе завършена преди месеци и тълпите работници останаха зад него. Докато яздеше напред, Угедай не се сдържа да погледне към ограждащите стени, които така бяха объркали дзинските му архитекти и строители. Дори от скромната височина на седлото на моменти можеше да види зелените степи отвъд тях. Знаеше, че стените на Йенкин не бяха спасили града от пожар и обсада. *Неговите* стени бяха ханските воини, племената, които бяха накарали дзинския император да падне на колене и бяха опустошили градовете на шаха.

Угедай вече обичаше творението си, от огромния централен плац до червените керемиди на покривите, облицованите с павета канавки, храмовете, църквите и джамиите, пазарите и хилядите домове, повечето все още празни и очакващи да се изпълнят с живот. Степният вятър развяваше на всеки ъгъл ивици син плат в почит към бащата небе, който се извисяваше над всички. На юг зелените хълмове и планини се простираха в далечината, въздухът бе топъл и прашен, а Угедай се наслаждаваше на Каракорум.

Когато подаде юздите на слугата и изкачи стъпалата на двореца си, здрачът се бе сгъстил до мек сумрак. Преди да влезе, погледна още веднъж назад към напирания да се роди град. Дори оттук долавяше във вечерния въздух миризмата на прясно изкопана пръст и печената храна на работниците. Не беше планирал стадата добитък, оттатък стените, нито кудкудякащите кокошки на всеки ъгъл. Помисли си за пазара на вълна, който беше изникнал до западната порта. Не биваше да очаква търговията да замре само защото градът не е довършен. Беше избрал да го построи на място на стар търговски път, който да му вдъхне живот — и животът течеше с пълна сила, макар цели улици и райони все още да представляваха само купчини дъски, керемиди и каменни блокове.

Погледна към залязващото слънце и се усмихна на огньовете в степта около града. Народът му беше там и го очакваше. Войските му щяха да се хранят с тлъстото месо на овцете, угоени от лятната трева. Мисълта събуди глада му и Угедай облиза устни, докато минаваше

през каменната порта, която не отстъпваше на портата на който и да е дзински град.

Спря за момент в отекващата зала до най-екстравагантния си жест. В центъра се издигаше дърво от плътно сребро — стигаше до самия купол на покрива, който имаше отвор като тавана на всеки гер. На бижутерите от Самарканд им бе потрябвала цяла година да леят и полират, но резултатът от усилията им изиграваше ролята си добре. Всеки, който влезеше в двореца, оставаше зашеметен от такова богатство. Някои виждаха в дървото образ на сребърните хора, на монголските племена, превърнали се в един народ. А по-мъдрите разбираха, че монголите ги е грижа толкова малко за среброто, че го използват като обикновен метал.

Угедай прокара ръка по ствола му, усещаше как металът изстудява пръстите му. Клоните се простираха настрани като пародия на живот и блестяха подобно на бяла бреза под лунна светлина. Той кимна доволно. Протегна се, докато роби и слуги палеха лампите около него. Пламъците им хвърляха черни сенки и изведнъж вечерта навън сякаш стана още по-тъмна.

Чу забързани стъпки и видя приближаващия прислужник Барас агур. Намръщи се на деловата му физиономия и купчината документи в ръцете му.

— След като се нахраня, Барас. Днес беше дълъг ден.

— Както кажеш, господарю, но имаш посетител — чичо ти. — Да му кажа ли да изчака, докато благоволиш да го приемеш?

Угедай разкопчаваше бойния си колан, но спря. И тримата му чичовци бяха дошли по негова заповед в степите около Каракорум и бяха разположили туманите си на огромни лагери. Беше им забранил да влизат в града и се зачуди кой ли се е осмелил да не му се подчини. Подозираше, че е Хазар, който гледаше на заповедите и законите като на инструменти, отнасящи се за другите, но не и за самия него.

— Кой от тях, Барас? — тихо попита Угедай.

— Господарят Темуге, господарю. Изпратих слуги да се погрижат за него, но чака много отдавна.

Барас агур направи жест с ръка, за да покаже колко се е придвижило слънцето в небето, и Угедай раздражено сви устни. Братът на баща му много добре разбираше нюансите на гостоприемството. Само с идването си в отсъствието на хана вече

правеше племенника си длъжен да го приеме. Угедай реши, че нарочно е постъпил така. Човек като Темуге беше твърде ловък, за да не се възползва и от най-малкото предимство. Но въпреки това имаше заповед военачалниците и първенците да останат в степите.

Въздъхна. Вече две години гласеше Каракорум за перлата на империята си. Живееше в блестяща изолация и бе направил всичко по силите си да я запази, но враговете и приятелите винаги са непредвидими. Знаеше, че положението няма да се запази дълго. Събра сили, докато вървеше след Барас агур към първата и най-пищна зала за аудиенции.

— Погрижи се незабавно да ми донесат вино, Барас. И храна. Нещо просто, като онова, което ядат воините в степта.

— Както заповядаш, господарю — отвърна прислужникът му, без да го слуша: мислите му бяха изцяло насочени към предстоящата среща.

Стъпките на двамата отекваха високо в смълчаните пусти коридори. Угедай дори не погледна картините, които обикновено му доставяха такова удоволствие. Двамата с Барас агур минаваха покрай най-добрите произведения на ислямските художници. Едва към края Угедай погледна към разкоша от цветове и се усмихна на образа на Чингис, водещ атаката при прохода Гърлото на язовеца. Художникът бе поискал цяло състояние за едногодишния си труд, но Угедай го удвои, когато видя резултата. Баща му продължаваше да живее на стената, както и в паметта му. Племената не владееха изкуството на рисуването и подобни произведения все още го караха да ахва и да се изпълва с благоговение. Темуге обаче чакаше, така че Угедай само кимна на образа на баща си, след което влезе в залата.

Годините не бяха пощадили брата на баща му. Навремето Темуге беше тлъст като угоено теле, но после бързо отслабна, така че кожата на гърлото му висеше и той изглеждаше много по-стар от истинската си възраст. Угедай погледна студено чичо си, докато онзи ставаше от покрития с коприна стол, за да го приветства. Беше истинско усилие да се държи любезно с човека, който бе сложил край на уединението му. Угедай нямаше илюзии. Народът го очакваше с нетърпение и Темуге бе само първият, пробил защитата му.

— Изглеждаш добре, Угедай — рече Темуге.

Приблѝжи, сякаш се канеше да прегърне племенника си, и Угедай с мъка потисна изблика на раздразнение. Обърна се към Барас, с което принуди чичо си да отпусне протегнатите си ръце.

— Вино и храна, Барас. Или ще продължаваш да стоиш и да зяпаш като овца?

— Да, господарю — незабавно отвърна Барас агур и се поклони. — Ще изпратя писар да запише срещата.

Напусна тичешком и двамата се заслушаха в отдалечаващото се шляпане на сандалите му.

— Посещението ми не е официално, Угедай. Няма нужда от писари и записи.

— Значи си тук като мой чичо? А не защото племената са те избрали да се обърнеш към мен? И не защото ученият ми чичо е единственият човек, на когото всички фракции се доверяват достатъчно, че да се съгласят да ги представлява?

Темуге се изчерви от тона и точността на думите. Угедай вероятно имаше толкова шпиони в лагерите, колкото бяха и неговите собствени. Това бе едно от нещата, които народът беше научил от дзинците. Опита се да прецени настроението на племенника си, но задачата не беше от леките. Угедай дори не му беше предложил солѝн чай. Темуге преглътна на сухо, докато се мъчеше да разбере степента на неодобрение и раздразненост на по-младия мъж.

— Знаеш, че войските говорят само за това, Угедай — каза Темуге и пое дълбоко дъх, за да се успокои. Под погледа на светложълтите очи на Угедай не можеше да се отърси от усещането, че говори на някакво ехо на Чингис. Телом племенникът беше по-мек от великия хан, но в него имаше някаква хладина, която изнервяше. На челото на Темуге изби пот.

— Вече две години пренебрегваш империята на баща си... — започна той.

— Това ли мислиш, че правя? — прекъсна го Угедай.

Темуге го зяпна.

— Какво друго да мисля? Остаѝ семействата и туманите навън и се захвана да строиш град, докато те пасат овце. Цѝли две години, Угедай! — Гласът му се сниши почти до шепот. — Някои започват да говорят, че духът ти се е пречупил от мъка по баща ти.

Угедай горчиво се усмихна наум. Дори споменаването на баща му беше като да изчоплиш коричката на рана. Знаеше всички слухове. Самият той бе пуснал някои от тях, за да кара враговете си да скачат на сенки. Но все пак той беше избраният наследник на Чингис, първия хан на народа. Воините почти боготворяха баща му и Угедай бе сигурен, че няма защо да се страхува от клюките в лагерите. Роднините му обаче бяха друго нещо.

Вратата се отвори и се появи Барас агур с дузина дзински слуги, които веднага се засуетиха около двамата, поставиха бронзови чаши и храна върху бялата покривка пред тях. Угедай направи знак на чичо си да седне с кръстосани крака на плочките и загледа с интерес как кокалите на стареца пукат и го карат да се мръщи от болка. Барас агур отпрати слугите и поднесе чай на Темуге, който прие с облекчение купата с дясната си ръка и отпи церемониално, както щеше да направи във всеки гер в степите. Угедай гледаше с нетърпение, докато наливаха червено вино в неговата чаша. Изпразни я бързо и я поднесе за още, преди Барас агур да успее да се отдалечи.

Угедай видя как погледът на чичо му се стрелна към доведения писар, който стоеше почтително до стената. Знаеше, че Темуге много добре разбира силата на писаното слово. Именно той беше събрал историите за Чингис и основаването на държавата. Угедай притежаваше един от първите томове, грижливо преписан на издръжлива козя кожа. Книгата бе едно от най-ценните му притежания. Но пък има моменти, когато човек предпочита да не бъде записван.

— Остави ни насаме, Барас — рече Угедай. — Остави каната, но вземи писаря със себе си.

Миг по-късно с Темуге отново бяха сами. Угедай пресуши чашата си и се оригна.

— Защо дойде при мен тъкмо сега, чичо? След месец можеше да влезеш свободно в Каракорум с хилядите ни сънародници за празника и пиршеството, за които ще се говори години наред.

Темуге изгледа преценяващо младия мъж. Лицето му изглеждаше уморено и напрегнато. Угедай си беше избрал странен товар с този град. Темуге знаеше, че само шепа мъже от лагерите дават повече от пукнат грош за Каракорум. За монголските военачалници, които познаваха Чингис, градът представляваше колосална приумица от бял мрамор и дзински вкус. Прииска му се да можеше да каже на

младежа колко много харесва творението му, без това да прилича на мазно ласкателство. Наистина му харесваше. Самият той навремето бе мечтал да построи такъв град — място с широки улици, площади и дори с библиотека, с хиляди дъбови лавици, очакващи съкровищата, които някой ден щяха да се настанят по тях.

— Не си глупак, Угедай. Неслучайно баща ти предпочете теб пред по-големите ти братя — рече той. Угедай го изгледа остро и Темуге кимна. — Понякога се питам дали не си стратег като военачалника Субодай. Вече две години народът е без водач, без път, но въпреки това няма нито вътрешни разпри, нито борба между първенците.

— Може би защото виждат личния ми туман да язди сред тях, и писарите и шпионите ми — меко отвърна Угедай. — Винаги има мъже в червено и черно, които следят и за най-малкия намек за предателство.

— Сдържа ги не страхът, а объркването — изсумтя Темуге. — Не разбират какво си замислил и затова не предприеха нищо. Ти си наследник на баща си, но не ги призова да положат клетва пред теб. Никой не разбира това, затова чакат и гледат. *Все още* чакат да видят какъв ще е следващият ти ход.

Видя, че устните на Угедай потрепват, сякаш искаше да се усмихне. Копнееше да прочете мислите на племенника си, но кой знае какво мислеше това ново поколение?

— Построй своя град в степите, Угедай. Войските се събраха по твоя заповед, но вече са тук и мнозина виждат за първи път това величествено място. Нима очакваш от тях просто да ти се закълнат? Само защото си син на баща си? Той има и други живи синове, Угедай. Замислял ли си се изобщо за тях?

Угедай се усмихна на чичо си. Развеселяваше го начинът, по който го гледаше старецът, сякаш се мъчеше да проникне с поглед в тайните му. Една от тях нямаше да открие, независимо колко настойчиво се взираше. Усети как виното разлива топлината си в тялото му и облекчава болката му като милувка.

— Ако това е било намерението ми, чичо — да си спечеля две години мир и да си построя града, — успех, нали така? Може пък да не искам нищо друго.

Темуге разпери ръце.

— Нямах ми доверие. — Горчивината в гласа му бе съвсем искрена.

Угедай се засмя.

— Имам ти доверие толкова, колкото и на всеки друг, бъди сигурен.

— Умен отговор — хладно отбеляза Темуге.

— Като за умен човек. Заслужаваш си го — рязко отвърна Угедай.

Цялата му непринуденост изчезна, когато се наведе напред. Чичо му сам не усети как се дръпна.

— По новолуние — продължи Угедай — ще поискам всеки военачалник и първенец на народа да положи ханската си клетва. И те ще го направят. Не защото съм син на баща си, а защото съм избраният от него *наследник* и водач на народа.

Спря, сякаш иначе щеше да каже твърде много неща, и Темуге видя как захлопва кепенците пред чувствата си. Ето един син, който отрано се беше научил да надява студената физиономия.

— Не ми каза защо си дошъл, чичо — продължи Угедай.

Темуге въздъхна. Моментът бе отлетял.

— Дойдох, за да се уверя, че разбираш опасността, Угедай.

— Плашиш ме — каза с усмивка Угедай.

Темуге пламна.

— Не те заплашвам.

— Тогава откъде може да изникне тази огромна опасност в моя град на градовете?

— Подиграваш ми се, макар че бих път дотук, за да ти помогна и да видя нещата, които си построил.

— Прекрасен е, нали? — попита Угедай.

— Великолепен — отвърна Темуге така искрено, че Угедай се загледа по-замислено в чичо си.

— Честно казано, мислех си за човек, който да наглежда библиотеката ми и да събира свитъци от всички краища на света, докато учените хора по цялата земя не чуят името Каракорум — рече Угедай. — Глупава мечта.

Темуге се поколеба. Идеята беше завладяваща, но той още бе изпълнен с подозрения.

— Още ли ми се подиграваш? — Гласът му беше съвсем тих.

Угедай сви рамене.

— Само когато блееш предупрежденията си като някоя дърта овца. Само ти можеш да събереш учени хора, така си мисля. Ти ще направиш Каракорум прочут. Искам да бъде известен от море до море.

— Щом наистина цениш толкова ума ми, Угедай, ще ме изслушаш, поне този път — рече Темуге.

Угедай въздъхна.

— Говори тогава, чичо. Щом мислиш, че трябва.

— Две години светът те чакаше. Никой не смееше да премести и един войник от страх, че ще го накажеш, та да послужи за пример за останалите. Дори Дзин и Сун бяха кротки. Държаха се като елен, надушил спотайващ се наблизо тигър. Но това вече приключва. Ти призова войските и след месец, ако доживееш, ще бъдеш хан.

— Ако доживея? — повтори Угедай.

— Къде са гвардейците ти сега, Угедай? Извика ги при себе си и вече никой не усеща подозрителните им погледи из лагерите. Да не мислиш, че ще е лесно? Ако през нощта паднеш от покрива и си счупиш главата във всички тези камънаци, кой ще стане хан по новолуние?

— Брат ми Чагатай е в най-добра позиция — безгрижно отвърна Угедай. — Освен ако синът ми Гуюк не бъде оставен, жив. Толуй също е потомък на баща ми. Синовете му пораснаха силни — Монгке и Кублай, Арик-Боке и Хулегу. След време всички те могат да бъдат ханове. — Усмихна се, сякаш развеселен от нещо, което Темуге не можеше да разбере. — Както изглежда, семето на Чингис е силно. Всички имаме синове, но все още гледаме към Субодай. Който разполага с непобедимия военачалник на баща ми, държи цялата войска, не мислиш ли? Без него щеше да има междуособици. Това ли са всички, имащи влияние? Не споменах баба си. Зъбите и очите ѝ вече ги няма, но въпреки това може да е страховита, ако се ядоса.

Темуге впери поглед в него.

— Надявам се действията ти да не са безгрижни като думите ти. Поне засили охраната си, Угедай.

Угедай кимна. Не си направи труда да спомене, че в пищно украсените стени се крият зорки очи. Точно в момента в гърдите на Темуге бяха насочени два арбалета от различни посоки. Достатъчно бе

Угедай само да направи определен жест и чичо му щеше да се пресели в света на духовете.

— Изслушах те. Ще обмисля думите ти. Може би ще е по-добре да не се заемаш с библиотеката и школата ми, преди да е минало новолунието. Ако не оцелея дотогава, наследникът ми може да не прояви чак такъв интерес към Каракорум.

Млъкна, за да може чичо му да осмисли думите му. Знаеше, че вече поне един от влиятелните мъже ще направи всичко по силите си, за да го запази жив. Всеки си имаше цена, но тя почти никога не бе в злато.

— А сега трябва да поспя, чичо — рече Угедай. — Всеки ден е изпълнен с нови планове и работа. — Понечи да се надигне, но спря и продължи: — Ето какво ще ти кажа. Не съм бил сляп и глух през последните години. Народът на баща ми спря завоеванията за известно време, но какво от това? Хората се хранеха с мляко и кръв и са готови да бъдат поведени със свежи сили срещу света. И построих града си. Не се бой за мен, чичо. Зная всичко, което ми е нужно, за военачалниците и тяхната преданост.

Изправи се с пъргавината на младеж, докато чичо му трябваше да приеме протегнатата му ръка и се намръщи, когато кокалите му изпукаха.

— Мисля, че баща ти би се гордял с теб, Угедай — рече Темуге.

За негова изненада, Угедай се изкиска.

— Едва ли. Взех копелето на Джучи и го направих първенец и мингхан командир. Ще издигна Бату още повече, за да почета паметта на брат си. Чингис никога не би ми простил това. — Усмихна се при тази мисъл. — И не би харесал моя Каракорум, в това съм абсолютно сигурен.

Повика Барас агур да изпрати Темуге през тъмния град до задушавашката атмосфера на предателство и подозрения, която се бе настанила така удобно в големите лагери.

После взе каната, напълни бокала още веднъж и излезе на каменния балкон да погледа осветените от луната улици. Затвори очи и остави подухващия ветрец да охлади кожата му. Сърцето го заболя и той стисна ръката си, когато болката се разля по тялото му. Усети как по кожата му избива пот, вените му затуптяха и запулсираха с плашеща скорост, главата му се замая. Пресегна се слепешком и се подпря на

каменния парапет, задиша бавно и дълбоко. Моментът на слабост отмина и сърцето му отново заби бавно. От огромното налягане в главата му проблясващите светлини се превърнаха в точки и всичко потъна в сенки, които можеше да вижда единствено той. Погледна с горчилка към студените звезди в небето. Под него имаше друга зала, изсечена в камъка. Понякога, когато болката идваше с такава сила, че го оставяше треперещ и немощен, не очакваше дори да я завърши. А ето че беше успял. Гробницата му беше готова, а той все още бе жив. Изпразни каната чаша по чаша, докато всичко около него не се завъртя.

— Колко още ми остава? — пиянски си прошепна той. — Дни? Или години? — Представяше си, че говори на духа на баща си, и махна с ръка. Виното се плисна. — Бях в *мир*, татко. В мир, когато си мислех, че времето ми е към края си. Какво ме интересуват твоите военачалници и техните... дребнави кавги? А ето че градът ми е издигнат и народът се събра, а аз *още* съм тук. Какво да правя сега?

Вслуша се в тъмнината за отговор, но отговор нямаше.

2.

Толуй галеше разсеяно мократа коса на жена си и гледаше как четиримата му синове се плискат с крясъци във водите на Орхон. Слънцето топлеше приятно, лежаха на брега и само присъствието на стражите му не му позволяваше да се отпусне напълно. Намръщи се при тази мисъл. Нямаше покой в лагера, където всеки се чудеше дали поддържа Чагатай, Угедай или военачалниците — или може би е от онези, които биха доносничили за всеки от тях. Понякога му се искаше двамата му по-големи братя да уредят тихомълком различията си, за да може да се наслади на ден като този, с прекрасната си жена в обятията си и с четиримата си здрави синове, които го умоляваха да им позволи да поплуват до водопада. Веднъж им беше забранил, но видя, че Кублай отново е предизвикал Монгке и двамата се промъкваха все по-близо и по-близо до брега, където една козя пътека водеше нагоре. Толуй гледаше през притворените си очи как двете по-големи момчета хвърлят виновни погледи към родителите си с надеждата, че са заспали под топлите лъчи на слънцето. Естествено, Арик-Боке и Хулегу не оставаха по-назад и кокалестите им момчешки телца почти трепереха от възбуда.

— Виждаш ли ги? — промърмори Сорхатани.

Толуй се усмихна.

— Почти се изкушавам да ги оставя да опитат. И двамата плуват като видри.

Плуването все още бе ново умение за племената от безкрайните степи. За хора, които се научаваха да яздят преди да могат да говорят, реките бяха изворът на живот за стадата или препятствие, когато бяха придошли. Едва неотдавна се бяха превърнали в източник на удоволствие за децата.

— Но не ти ще си онзи, който ще се грижи за раните им, когато си съдерат кожата или си потрошат кокалите — отбеляза Сорхатани и се отпусна в обятията му.

Но все пак не каза нищо, когато Монгке внезапно се втурна към пътеката; голото му тяло блестеше на слънцето. Кублай хвърли

последен бърз поглед към родителите си, но те не помръднаха и в следващия миг той също тичаше.

Толуй и Сорхатани се надигнаха веднага щом момчетата изчезнаха. Спогледаха се развеселено, когато Арик-Боке и Хулегу проточиха шии да видят върха на буйния водопад.

— Не знам кой е по-лош, Монгке или Кублай — рече Сорхатани, откъсна стрък трева и го задъвка. Толуй се изкиска и двамата казаха едновременно:

— Кублай. Монгке ми напомня за баща ми — малко тъжно рече Толуй. — Не се страхува от нищо.

Сорхатани тихо изсумтя.

— Помниш какво е казал баща ти, когато трябвало да избира между двама хилядници, нали?

— Бях там, жено — отвърна Толуй и моментално се върна в онзи момент. — Каза, че Усутай не се страхува от нищо, не усеща глад и жажда. И затова е неподходящ за командир.

— Баща ти беше мъдър. Човек трябва да изпитва малко страх, Толуй, пък било то и само за да се гордее, че го е победил.

Силен крясък накара и двамата да погледнат нагоре. Монгке се появи на ръба на водопада и се хвърли непохватно във вира. Височината беше не повече от десет стъпки, но за едно единадесетгодишно момче сигурно бе ужасяваща. Толуй се отпусна и се засмя, когато видя най-големия си син да се появява на повърхността — плюеше вода и пръхтеше, ослепително белите му зъби блестяха на фона на загорялата му от слънцето кожа. Арик-Боке и Хулегу нададоха ликуващи викове с тънките си гласчета и отново погледнаха нагоре в очакване на Кублай.

Той се появи и скочи заднешком, без изобщо да поглежда надолу, и цопна със силен плясък във водата. Толуй трепна и Сорхатани усети как мускулите му се напрягат, докато се готвеше да скочи, но после Кублай изплува с рев на повърхността. Цялото му тяло бе зачервено от едната страна и той излезе от водата с накуцване, но ясно се виждаше, че е задъхан от радост.

— Трябва да им набия малко послушание в главите — рече Толуй.

Жена му сви рамене.

— Ще им кажа да се облекат и ще ти ги пратя.

Той кимна и смътно си даде сметка, че е чакал одобрението ѝ да накаже момчетата. Сорхатани се усмихна, докато той се отдалечаваше. Добър мъж беше. Може и да не беше най-силният между братята си, нито най-безмилостният, но във всичко останало бе най-добрият от синовете на Чингис.

Докато събираше дрехите, разхвърляни от синовете ѝ по храстите наоколо, тя си спомни единствения мъж, който я беше накарал да се страхува. Лелееше спомена за онзи път, когато Чингис беше погледнал на нея като на жена, а не просто съпруга на един от синовете му. Беше станало на брега на едно езеро, на хиляди мили оттук, в друга страна. Беше видяла как очите на хана блясват само за миг при вида на младостта и красотата ѝ. Беше му се усмихнала, ужасена и изпълнена с благоговение.

— Това беше истински мъж — промълви тихо тя и поклати глава с усмивка.

Хазар стоеше в каруцата, облегнат на бялата плъст на ханския гер — два пъти по-широк и един път и половина по-висок от домовете на народа. Чингис го беше използвал като място за срещи на военачалниците. Угедай така и не бе взел огромната конструкция, която бе толкова тежка, че каруцата трябваше да се тегли от шест вола. След смъртта на великия хан герът остана празен месеци наред, докато Хазар не го присвои. Досега никой не беше посмял да оспори правото му върху него.

Хазар надуши печения мармот, който Хаджиун бе донесъл за обяд, и каза:

— Да хапнем навън. Денят е твърде хубав, за да стоим на тъмно.

Освен димящия поднос Хаджиун носеше и голям мях айраг. Подхвърли го на брат си, остави подноса на края на каруцата, седна, провеси крака и попита:

— Къде са останалите?

Хазар сви рамене.

— Джебе каза, че ще дойде. Пратих вестоносец при Джелме и Субодай. Или ще дойдат, или няма, те си решават.

Хаджиун изпуктя раздражено. Трябваше сам да прати съобщенията, за да е сигурен, че брат му няма да забрави и че няма да

използва неподходящи думи. Нямаше смисъл да гълчи мъжа, който вече беше бръкнал в димящите парчета месо. Хазар си беше Хазар и това беше колкото вбесяващо, толкова и успокояващо на моменти.

— Почти е завършил онзи свой град — рече Хазар и задъвка. — Странно място, с тези ниски стени. Мога направо да ги прескоча с коня.

— Мисля, че точно това е целта му — отвърна Хаджиун. Взе джоб от безквасен хляб от другото гърне и замаха с ръка да разсее дима, докато го пълнеше с месо. Хазар го изгледа объркано и Хаджиун въздъхна.

— Ние сме стените, братко. Той иска народът да разбере, че не му се налага да се крие зад камъните като дзинците. Нали разбираш? Туманите на войската ни са стените.

— Умно — отбеляза с пълна уста Хазар. — Но накрая ще ги издигне, само гледай. Дай му още година-две и ще започне да трупа още камъни. Градовете те карат да се страхуваш.

Хаджиун зяпна брат си, питаше се дали току-що не е изрекъл истинска мъдрост. Хазар забеляза внезапния му интерес и се ухили.

— И сам си го виждал. Ако има злато, човек живее със страх, че някой ще му го отнеме, и затова вдига стени около него. Тогава всички научават къде е златото, идват и го взимат. Винаги става така, братко. Глупаците и златото вървят заедно.

— Така и няма да разбере дали мислиш като дете, или като голям мъдрец — отбеляза Хаджиун и си напълни още един джоб, без да спира да дъвче.

Хазар се опита да каже „мъдрец“ с пълна уста и се задави, така че се наложи брат му да го заудря по гърба. Двата бяха добри приятели, откакто се помнеха.

Хазар избърса сълзите си, пое дълбоко дъх и отпи глътка айраг от издутия мях.

— Ще му трябват стени по новолуние, струва ми се.

Хаджиун машинално се огледа да види дали някой не ги подслушва. Около тях бе пуста поляна, само конете им пасяха наблизо. По-нататък воините усилено тренираха за голямото състезание, което бе обещал Угедай. Щеше да има сиви коне и брони за борците и стрелците, дори за онези, които спечелят надбягването през равнината.

Накъдето и да погледнеха, мъжете се упражняваха по групи, но никой не се мотаеше твърде близко до тях. Хаджиун се отпусна.

— Чул ли си нещо?

— Не, но само глупак може да очаква полагането на клетва да мине като по вода. Угедай не е глупак, не е и страхливец. Изправи се срещу мен, когато полудях след... — Поколеба се и за момент погледът му стана отнесен и студен. — След като Чингис умря. — Отпи отново от силното питие. — Ако беше поискал клетвата им още тогава, никой от племената нямаше да посмее да вдигне ръка срещу него. А сега? Кой знае?

Хаджиун кимна мрачно.

— Сега Чагатай набра сила и половината народ се пита защо той да не е хан.

— Ще се лее кръв, братко. По един или друг начин — отвърна Хазар. — Надявам се само Угедай да знае кога да прощава и кога да прерязва гърла.

— Той има нас — рече Хаджиун. — Именно затова исках да се срещнем тук и да обсъдим плановете си, за да го видим като хан.

— Не бях извикан при белия му град, за да му давам съветите си, нали, Хаджиун? Не знаеш дали се доверява на нас повече, отколкото на всеки друг. А и защо да го прави? Ти самият можеше да си хан, ако искаше. Ти беше наследник на Чингис, докато синовете му пораснат.

Хазар забеляза раздразнението на брат си. В лагера непрекъснато се говореха подобни неща и тези приказки им бяха омръзнали.

— Така или иначе, по-добре ти, отколкото Чагатай. Виждал ли си го как тича с дружинниците си? Толкова млад, така *мъжествен*.

Наведе се от каруцата и подчертано се изплю на земята. Хаджиун се усмихна.

— Да не би да завиждаш, братко?

— Не на него, макар понякога младостта да ми липсва. Сега винаги ме мъчи някаква boleжка. Стари рани, стари колене, онзи път, когато не успя да попречиш да ме прободат в рамото — всичко това боли.

— По-добре е от другото — отбеляза Хаджиун.

Хазар само изсумтя.

Джебе и Субодай вече идваха. Бяха в разцвета на силите си и Хаджиун и Хазар се спогледаха развеселено и заговорнически, докато

ги гледаха как уверено крачат през лятната трева.

— Чаят е в чайника, месото е в купата — каза Хазар без никакви церемонии, докато двамата се качваха по стъпалата към гера на стария хан. — Обсъждаме как да запазим Угедай жив достатъчно дълго, за да понесе белите опашки.

Субодай се настани на ръба на платформата, провеси крака и се нахвърли върху месото и хляба. Много добре си даваше сметка, че Хаджиун и Хазар го чакат да каже нещо. Вниманието им не му хареса особено и той яде бавно, след което проми гърлото си с айраг.

Джебе се бе облегнал на плъстената стена и гледаше към града в далечината — приличаше на бяла мараня в топлия въздух. Различаваше златния купол на двореца на Угедай и с изненада установи, че му прилича на жълто око, взиращо се от града.

— Обърнаха се към мен — каза тихо Джебе.

Субодай спря да дъвче, а Хазар, който тъкмо се канеше да отпие глътка айраг, остави меха настрана. Джебе сви, рамене.

— Знаехме, че рано или късно ще се случи с някой от нас. Беше непознат, не носеше никакви отличителни белези.

— Чагатай ли го е пратил? — попита Хаджиун.

Джебе кимна.

— Че кой друг? Но не се споменаха никакви имена. Нямам ми доверие. Беше просто леко докосване, колкото да видят накъде ще скоча.

Субодай се намръщи.

— И ти скочи тук, пред очите на племената. Ясно е, че те следят.

— И какво от това? — наежи се Джебе. — Бях верен на Чингис. Нима настоявам да бъда известен с рожденото си име, като Зургедай? Нося името, което ми даде Чингис, и съм верен на сина, когото той посочи за свой наследник. Какво ме интересува кой ме вижда да говоря с военачалниците му?

Субодай въздъхна и остави последното си парче храна.

— Знаем кои най-вероятно ще осуетят полагането на клетвата. Не знаем обаче как ще го направят и колко мъже ще ги подкрепят. Ако беше дошъл при мен тихомълком, Джебе, щях да ти кажа да се согласиш с всичко казано от тях, за да научиш плановете им.

— Кой иска да се прокрадва в тъмното, Субодай? — презрително изсумтя Хазар и погледна към брат си за подкрепа, но Хаджиун

поклати глава.

— Субодай е прав, братко. Не става въпрос само да покажем, че подкрепяме Угедай и че всички правилно мислещи мъже са на наша страна. Искане ми се да беше така. Народът не е имал ханове преди Чингис и затова няма закони за това как се предава властта.

— Ханът прави законите — отвърна Хазар. — Не видях някой да се оплаква, когато накара всички ни да се закълнем на Угедай като на наследник. Дори Чагатай коленичи пред него.

— Защото изборът му беше да се просне по корем или да умре — рече Субодай. — Сега Чингис го няма и хората около Чагатай шепнат в ухото му. Казват, че единствената причина да не е наследникът е неговата борба с брат му Джучи, а Джучи вече е мъртъв.

Млъкна за момент, спомнил си плисналата по снега кръв. Лицето му беше абсолютно безизразно и другите не можеха да прочетат мислите му.

— Нямаме традиции, които да ни казват как да действаме — уморено продължи Субодай. — Да, Чингис избра наследника си, но умът му беше замъглен от гняв към Джучи. А не са изминали много години от времето, когато предпочиташе Чагатай пред всичките си други синове. Народът само за това говори. Понякога си мисля, че Чагатай може да предяви претенцията си *открито* и да стане хан. Би могъл да отиде при Угедай с меч в ръка и половината войска няма да го спре.

— А другата половина ще го разкъса — обади се Хазар.

— И за миг ще си имаме размирици, които ще разкъсат държавата на две. Всичко построено от Чингис, цялата ни мощ ще бъде пропиляна в междуособици. Колко време ще мине преди Дзин или арабите да ни нападнат? Ако това е бъдещето, бих предпочел да видя как Чагатай вдига опашките още днес. — Субодай вдигна ръка, когато другите понечиха да възразят. — Това не са думи на предател, не си мислете подобно нещо. Нима не съм показал, че следвам Чингис дори когато всичко в мен крещеше, че постъпва погрешно? Няма да предам паметта му. Ще видя Угедай като хан, това е думата ми.

Отново се замисли за младия мъж, който беше повярвал на обещанието му, че ще бъде пуснат да премине свободно. Субодай знаеше, че думата му не струва нищо, а навремето беше желязо. Това

бе стара мъка, но имаше дни, когато раната кървеше като току-що отворена.

— Бях започнал да се тревожа — рече Хазар.

Субодай не се усмихна. Беше по-млад от двамата братя, но те го чакаха търпеливо да говори пръв. Той беше големият военачалник, майсторът, който можеше да замисли всяка атака на всякакъв терен и по един или друг начин да грабне победата. Знаеха, че с подкрепата на Субодай, Угедай има шанс. Тези мисли накараха Хаджиун да се намръщи.

— Няма да е зле да се погрижиш и за собствената си сигурност, Субодай. Твърде ценен си, за да те изгубим.

Субодай въздъхна.

— Ама че времена — да чуя такива думи, докато седя до гера на своя хан. Да, ще внимавам. Аз съм препятствие за онзи, от когото всички се боим. Трябва да сте сигурни, че стражите ви са хора, на които можете да поверите живота си, които не могат да бъдат подкупени или заплашвани, без да ви докладват. Ако жената и децата на някой мъж изчезнат, още ли ще му се доверявате да бди над съня ви?

— Ама че гадна мисъл — рече Джебе и се намръщи. — Наистина ли си мислиш, че сме стигнали дотам? Не ми се вярва, че във всяка сянка се спотайват ножове.

— Ако Угедай стане хан — продължи Субодай, — той може да убие Чагатай или просто да управлява добре или зле четиридесет години. Чагатай няма да чака, Джебе. Ще се опита да уреди смъртта му уж случайно или ще се опита да му отнеме властта със сила. Не го виждам как ще стои кротко, а други ще решават живота и амбициите му. Не е такъв човек, познавам го.

Слънцето сякаш изгуби блясъка си след тези студени думи.

— Къде е Джелме? — попита Джебе. — Каза ми, че ще дойде.

Субодай разтърка тила си и вратът му изпука. От седмици не беше спал добре, макар че нямаше намерение да го споменава на другите.

— Джелме е верен, не се безпокойте за него — промърмори той. Някои от останалите се намръщиха.

— Верен? Но на кой син на Чингис? — попита Джебе. — В това няма ясен път и ако не намерим такъв, народът ще бъде разкъсан на

парчета.

— Тогава по-добре да убием Чагатай — каза Хазар.

Останалите се вцепениха и той им се ухили и сви рамене.

— Вече съм твърде стар, за да си меря думите. Защо трябва да позволяваме всичко да става по неговия начин? Можем да сложим край на това още днес и Угедай ще стане хан по новолуние, без да е заплашен от война. — Видя студените им физиономии и отново се изплю. — Няма да сведа глава пред неодобрението ви, така че не очаквайте подобно нещо от мен. Ако предпочитате да си пазите гърбовете цял месец и да кроите тайни хитроумни планове, ваша си работа. Аз мога да действам още сега и да сложа край на всичко. Какво според вас щеше да направи Чингис, ако сега беше тук сред нас? Щеше направо да отиде при Чагатай и да му пререже гърлото.

— Може би така щеше да направи — призна Субодай, който най-добре от всички знаеше колко безжалостен бе ханът. — Ако Чагатай беше глупак, щях да се съглася с теб. Ако беше изненада — да, би могло да проработи. Бих ти казал да опиташ, но така само ще намериш смъртта си. Затова просто приеми думите ми — Чагатай е готов за подобен ход. Всяка група въоръжени мъже, приближаваща тумана му, се посреща с настръхнали оръжия и готови за атака воители. Той всеки ден планира убийство и затова се страхува от същото.

— Заедно командваме предостатъчно хора, че да се доберем до него — заяви Хазар, макар и не толкова самоуверено.

— Може би. Ако реагират само неговите десет хиляди, бихме могли да се доберем до него, но мисля, че нещата вече са отишли твърде далеч. Каквато и игра да играе Угедай, той даде две години на брат си да шепне в уши и да дава обещания. Без сянката на хана *всички* ние бяхме принудени да управляваме земите около нас и да действаме така, сякаш единствено нашият глас има значение. Аз лично открих, че това ми харесва. Вие не почувствахте ли същото? — Субодай изгледа останалите и поклати глава. — Народът се разпада на племена от тумани, свързани не кръвно, а от военачалниците, които ги водят. Не, няма да атакуваме Чагатай. Целта ми е да не допуснем междуособици, да не бъдем искрата, която да ги подпали.

— Значи отново се връщаме към въпроса как да запазим Угедай жив — рече малко раздразнено Хазар.

— Не само това — отвърна Субодай. — Отново се връщаме към въпроса как да запазим достатъчна част от народа непокътната за него, за да има на кого да е хан. Надявам се, че не очакваш да намеря отговора само за един ден, Хазар. Можем да победим тук и да видим Угедай с конските опашки, а в същото време да гледаме как Чагатай взема със себе си половината войска и половината държава. Колко време ще мине преди *двата* ханове да се изправят един срещу друг на бойното поле с войските си?

— Съвсем ясно се изрази, Субодай — рече Хаджиун. — Но не можем просто да стоим със скръстени ръце и да чакаме катастрофата.

— Не можем — съгласи се Субодай. — Добре, знам достатъчно, за да ви имам доверие. Джелме го няма, защото се среща с двама от военачалниците, които може би са верни на Чагатай. Ще разбере повече, когато си разменим съобщения. Не мога да се срещна отново с него — и да, Хазар, това е точно една от онези тайни игри, които така презираш. Залогът е твърде висок, за да можем да си позволим погрешна стъпка.

— Може би си прав — замислено отвърна Хазар.

Субодай го изглежда твърдо.

— Ще ми трябва и думата ти, Хазар.

— За какво?

— Че няма да действаш на своя глава. Вярно е, че Чагатай тича всеки ден, макар и да не се отдалечава много от воините си. Има известна възможност да разположиш стрелци на тайни места и да го премахнеш, но ако се провалиш, ще съсипеш всичко, за което работеше брат ти, всичко, което струваше живота на толкова много от онези, които обичаше. Целият народ ще потъне в пламъци, Хазар.

Хазар зяпна военачалника, който сякаш беше прочел мислите му. Всички видяха гузното му изражение, преди да успее да надене студената физиономия. Субодай заговори отново, без да му даде възможност да отговори:

— *Думата* ти, Хазар. Искаме едно и също, но не мога да планирам около теб, без да знам какво ще направиш.

— Имаш я — навъсено рече Хазар.

Субодай кимна, сякаш това бе незначителна подробност от разговора.

— Ще ви държа в течение. Не можем да се срещаме често покрай всички шпиони в лагера, така че ще използваме доверени вестоносци. Не записвайте нищо и никога повече не споменавайте името Чагатай. Наричайте го Счупеното копие, ако трябва да говорите за него. И знайте, че ще намерим някакво решение.

Субодай се изправи плавно и благодари на Хазар за гостоприемството му.

— А сега трябва да тръгвам и да разбера какво са обещали на Джелме в замяна на подкрепата му.

Сведе глава и пъргаво слезе по стъпалата. Само като го гледаха, Хазар и Хаджиун се почувстваха като дъртаци.

— Бъди благодарен за едно — тихо рече Хаджиун, докато военачалникът се отдалечаваше. — Ако *той* искаше да е хан, нещата щяха да са много по-трудни.

3.

Угедай стоеше в сенките в основата на рампата, която водеше към светлината и чистия въздух горе. Грамадният овал най-сетне беше завършен, всичко наоколо миришеше на дърво, боя и лак. Лесно беше да си представи как най-силните атлети на народа му излизат под рева на трийсет хиляди мъже и жени. Виждаше всичко това в мислите си и изведнъж осъзна, че се чувства добре за пръв път от много време. Дзинският лечител беше говорил много за опасностите от праха от напръстник, но Угедай знаеше само, че той успокоява постоянната болка в гърдите му. Преди два дни получи толкова остър пристъп, че беше рухнал на колене в покоите си. Намръщи се на спомена за притискането, сякаш беше затворен в тясно пространство и не можеше да си поеме дъх. Щипка от черния прах в чаша червено вино му беше донесла облекчение, сякаш някой бе разрязал стегнати около гърдите му въжета. Вървеше току пред смъртта, сигурен бе, но тя все още бе на две крачки зад него.

Строителите напускаха с хиляди огромния стадион. Угедай едва поглеждаше реката изтощени лица, която се точеше покрай него. Знаеше, че са работили през цялата нощ, за да остане доволен, и това беше съвсем в реда на нещата. Запита се какво ли са изпитвали, когато императорът на Дзин бе коленичил пред баща му. Ако бяха принудили Чингис да се унизи по такъв начин, той едва ли щеше да е толкова спокоен и готов да приеме участието си. Чингис му беше казал, че дзинците нямат идея за един народ и държава. Управляващата им върхушка говореше за империи и императори, но селяните не можеха да видят толкова надалеч. Вместо това те бяха предани на градове и местни велможи. Угедай кимна замислено. До неотдавна отделните племена на сънародниците му бяха постъпвали по същия начин. Баща му ги беше натикал всички в нова епоха и мнозина от тях все още не разбираха широтата на неговата далновидност.

Повечето работници гледаха в земята, докато минаваха покрай него, ужасени от мисълта, че могат да привлекат вниманието му. Сърцето на Угедай заби по-бързо, когато видя различна реакция у

някои от онези, които го приближаваха. Прииска му се да излезе от сенките на светло и трябваше да положи усилия, за да потисне внезапното желание. Гърдите го боляха, но я нямаше ужасната умора, която обикновено го измъчваше независимо колко дълго е спал. Вместо това сетивата му бяха живи и изострени. Можеше да надуши и чуе всичко около себе си, от подправената с чесън храна на работниците до разменените шепнешком думи.

Светът сякаш се напъна и после избухна, оставяйки го почти замаян. Пред него имаше хора, които го гледаха и после нарочно извърщаха погледи. Реакцията им ги бележеше като вдигнат флаг. Угедай не видя никакъв сигнал, но те като един извадиха оръжия изпод дрехите си — къси остри тесли като онези, с които дърводелците окастриха колове. Тълпата се развълнува, люшна се — все повече и повече хора разбираха какво се случва. Чуха се дрезгави викове, но Угедай остана абсолютно неподвижен в центъра на засилващата се буря. Беше приковал поглед в най-близкия от мъжете, който си пробиваше път през останалите, вдигнал високо оръжието си.

Угедай го гледаше как приближава. Бавно разпери ръце и дланите му докоснаха бягащите работници. Нападателят изкрещя нещо, но викът му се изгуби в глъчката. Угедай оголи зъби, когато мъжът беше улучен от страни и тялото му се свлече в краката на бронирания гвардеец, който го беше ударил.

Докато другите гвардейци тъпчеха и избиваха мъжете в полутъмния тунел, Угедай бавно свали ръце. Гледаше със студена физиономия. Оставиха двама живи, както бе заповядал, но ги удряха с дръжките на сабите, докато лицата им не се превърнаха в подути кървави маски. Останалите бяха изклани като кози.

След няколко мига първият командир застана задъхан пред него. Бледото му лице беше опръскано с кръв и мръсотия.

— Господарю, добре ли си?

Угедай откъсна поглед от войниците, които продължаваха да удрят мъртвата плът на мъжете, които се бяха осмелили да нападнат господаря им.

— Че как би могъл да помислиш нещо друго, Хуран? Нищо ми няма. Добре си свърши работата.

Хуран сведе глава и почти се извърна, но не можеше да го стори.

— Господарю, нямаше нужда от това. Следяхме тези мъже от два дни. Лично претърсих жилищата им и нито за миг не съм свалял поглед от тях. Можехме да се справим и без да те излагаме на опасност.

Хуран явно се мъчеше да намери подходящите думи, но за първи път от много време Угедай се чувстваше някак по-лек и по-силен.

— Кажете каквото имаш да кажеш, Хуран — добродушно отвърна той. — Няма да ме обидиш.

Беше го освободил от необходимостта да внимава какво говори и видя как напрежението и сковаността му изчезват.

— Аз живея, за да те защитавам, господарю — каза Хуран. — В деня, в който умреш, ще умра и аз, така съм се заклел. Но не мога да те защитавам, ако ти... ако си влюбен в смъртта, господарю, ако искаш да умреш...

Запъна се на последните думи и млъкна под студения поглед на Угедай.

— Загърби страховете си, Хуран. Служиш ми, откакто бях момче. Нима не рискувах и тогава? Като всеки друг момък, който си въобразява, че ще живее вечно?

Хуран кимна.

— Така е, но тогава нямаше да стоиш с широко разперени ръце, ако към теб тича убиец. Видях го, господарю, но не го разбирам.

Угедай се усмихна, сякаш наставляваше малко дете. Може би беше заради близостта му с вечността в тези моменти, но се чувстваше почти замаян.

— Не искам да умирам, бъди сигурен, Хуран. Но и не се боя ни най-малко от смъртта. Разперих ръце, защото точно в този момент не ме беше грижа. Можеш ли да разбереш това?

— Не, господарю — отвърна Хуран.

Угедай въздъхна и сбърчи нос от миризмата на кръв и изпращания.

— Въздухът тук е отвратителен — рече той. — Да излезем навън.

Мина покрай купчината трупове. Мнозина бяха убити случайно в суматохата — прости работници, опитващи се да се измъкнат в мрака. Напомни си да изплати някакво обезщетение на семействата им.

Излязоха на светло и Угедай се загледа в завършената арена. Настроението му се повиши още повече при вида на наредените един

над друг редовете за сядане — хиляди и хиляди пейки, простиращи се сякаш безкрайно пред него. След кръвопролитие при входа стадионът се беше опразнил изумително бързо и Угедай чуваше ясните мелодични трели на някаква птица. Изкушаваше се да извика и да види дали ще чуе ехото от собствения си глас. Трийсет хиляди души от народа му можеха да седнат тук и да гледат надбягванията, борбите и състезанията по стрелба. Щеше да е великолепно.

Нещо по лицето го засърбя. Почеса се и погледна почервенелия си пръст. Нечия чужда кръв.

— Ето тук, Хуран, на това място ще стана хан. И ще чуя клетвите на народа си.

Хуран кимна отсечено и Угедай му се усмихна. Знаеше, че верността на командира е абсолютна. Но въпреки това не спомена за слабото си сърце, което всеки момент можеше да отнеме живота му. Не каза на Хуран, че всяка сутрин се буди с облекчение, че е преживял нощта и вижда още един изгрев, нито как остава все по-късно и по-късно през нощта от опасения, че това може да е последният му ден. Виното и прахът от напръстник му носеха облекчение, но той знаеше, че всеки следващ ден, всеки следващ дъх е дар за него. Как можеше да се страхува от убиец, щом винаги се намираше в сянката на смъртта? Помисли си дали да не сложи щипка от праха под езика си. Хуран нямаше да посмее да попита какво е това.

— До новолунието остават три дни, Хуран. Ти ме запази жив досега, нали? Колко нападения успя да осуетиш?

— Седем, господарю — тихо отвърна Хуран.

Угедай го изгледа остро.

— Зная само за пет, като броим и днешното. Как така седем?

— Моят човек в кухнята предотврати отравянето ти тази сутрин, господарю. И трима от воините на брат ти бяха убити при свада.

— Сигурен ли си, че са били дошли да ме убият?

— Не, господарю, не съм — призна Хуран. Беше оставил един от тях жив и беше поработил върху него, но беше награден за усилията си единствено с писъци и проклетия.

— Действал си прибързано, Хуран — рече Угедай, но без съжаление. — Предвидили сме подобни атаки. Храната ми се проверява, слугите ми се подбират човек по човек. Градът ми е обсаден от безброй шпиони и воини, преструващи се на обикновени

бояджии и дърводелци. И в същото време отворих Каракорум и хората продължават да прииждат. Трима дзински велможи са се настанили в собствения ми дворец, както и двама християнски монаси, които са дали обет за бедност и затова спят в сеното в конюшните. Полагането на клетвата ще е... интересно време, Хуран. — Въздъхна, като видя мрачната разтревожена физиономия на войника. — Ако всичко сторено от нас не е достатъчно, може би *не ми е писано* да оцелея. Бащата небе обича добрата игра, Хуран. Може би ще ти бъда отнет въпреки всичките ти усилия.

— Не и докато съм жив, господарю. Аз *ще те* нарека хан.

Говореше така уверено, че Угедай се усмихна и го потупа по рамото.

— Тогава ме придружи до двореца, Хуран. Трябва да продължа със задълженията си след тази малка забава. Мисля, че накарах орлок Субодай да ме чака достатъчно дълго.

Субодай беше оставил доспехите си в покоите, които му бяха дали. Всеки воин от племената знаеше как Чингис навремето бе приближил свой враг без оръжие и беше прерязал гърлото му с люспа от бронята си. Затова Субодай облече лек дел, гамаши и сандали. Дрехите му бяха донесени специално, чисти и нови, от най-добрите материали. Колко разкош имаше в тези стаи! Угедай беше заимствал от всяка култура, с която се бяха сблъскали при завоеванието. Гледката смущаваше Субодай, макар че не можеше да опише с думи неудобството си. Още по-зле му се отразяваше суматохата и бързането по коридорите на двореца, които гъмжаха от хора, тичащи да изпълняват непонятни му задачи и поръчения. Не беше предполагал, че толкова много хора са заети е подготовката за полагането на клетвата. На всеки ъгъл и във всяка ниша имаше гвардейци, но при толкова много непознати лица Субодай през цялото време се чувстваше неспокоен. Определено предпочиташе откритото пространство.

Половината ден беше отминал. Той сграбчи един тичащ покрай него слуга и нещастникът извика от изненада. Угедай бил зает с нещо в града, но знаел, че Субодай го чака.

Субодай не можеше да си тръгне, без това да се изтълкува като обида, така че стоеше в притихналата приемна и с всеки изминал час му ставаше все по-трудно да прикрие нетърпението си.

Въпреки че помещението бе пусто, Субодай усещаше бдителни погледи отвсякъде. Отиде до един прозорец и загледа новия град и туманите в степта. Слънцето клонеше към залез и хвърляше дълги ивици от злато и сянка на земята и улиците долу. Угедай бе подбрал добре мястото, с планините на юг и минаващата наблизо широка пълноводна река. Субодай бе минал покрай част от канала, построен да докарва вода в града. Беше изумително, докато не се замислиш, че тук бяха работили един милион души в продължение на почти две години. Всичко е възможно, стига да разполагаш с достатъчно злато и сребро. Запита се дали Угедай ще оцелее, за да се наслаждава на творението си.

Беше изгубил представа за времето. Накрая чу приближаващи се гласове. Гвардейците на Угедай влязоха и заеха местата си. Субодай усети как погледите им се плъзнаха и спряха върху него като единствената възможна заплаха в помещението. Угедай влезе последен. Лицето му бе по-подпухнало и по-бледо, отколкото го помнеше. Трудно бе да не се сетиш за Чингис при вида на тези жълти очи и Субодай се поклони дълбоко.

Угедай отвърна на поклона и седна на една пейка под прозореца. Дървото бе полирано и инкрустирано със злато и Угедай плъзна ръката си по него, наслаждавайки се на допира, докато гледаше навън към Каракорум. Затвори очи за момент. Залязващото слънце хвърляше последните си златни лъчи във високото помещение.

Не изпитваше любов към Субодай, колкото и да се нуждаеше от него. Ако военачалникът беше отказал да изпълни най-бруталната заповед на Чингис, по-големият брат на Угедай Джучи щеше отдавна да е хан. Ако Субодай беше задържал ръката си, ако не се бе подчинил поне веднъж, сега нямаше да ги грози криза на властта, която можеше да унищожи всички.

— Благодаря, че ме изчака. Надявам се, слугите са се погрижили за удобството ти? — най-сетне попита той.

Субодай се намръщи на въпроса. Беше очаквал ритуалното гостоприемство на гера, но лицето на Угедай беше видимо уморено.

— Разбира се, господарю. Нужно ми е съвсем малко.

Откъм вратата се чува стъпки. В помещението влязоха още гвардейци, следвани от Толуй и жена му Сорхатани. Угедай стана.

— Добре си дошъл в дома ми, братко. Не очаквах, че и прекрасната ти жена ще ме удостои с честта да дойде. — Обърна се любезно към Сорхатани. — Децата ти добре ли са?

— Да, господарю. Доведох само Монгке и Кублай. Обзалагам се, че в момента създават грижи на хората ти.

Угедай смръщи вежди. Беше помолил Толуй да дойде в двореца заради собствената му безопасност. Знаеше най-малко за два заговора, които целяха отстраняването на по-малкия му брат, но беше очаквал да му обясни това насаме. Погледна го и видя как очите на брат му се стрелнаха за миг нагоре, след което се насочиха към земята. Трудно можеше да се откаже нещо на Сорхатани.

— А другите ти синове? Не са ли с теб? — попита Угедай брат си.

— Изпратих ги при един братовчед за няколко месеца. Ще пропуснат полагането на клетвата, но ще се погрижа да я положат както подобава, когато се върнат.

— О — разбиращо рече Угедай.

Двама от синовете щяха да оцелеят, независимо какво щеше да се случи. Запита се дали всъщност Сорхатани не е променила заповедта му цялото семейство да се яви в двореца. Може би беше права да не е твърде доверчива в тези опасни времена.

— Не се съмнявам, че военачалникът Субодай е пълен с новини и свирепи предупреждения, братко — рече Угедай. — Можеш да се върнеш в покоите си, Сорхатани. Благодаря, че намина да ме видиш.

Отпращането не можеше да бъде отказано и Сорхатани се поклони сковано. Угедай забеляза яростния поглед, който хвърли на Толуй, докато се обръщаше. Вратите отново се отвориха и тримата мъже останаха сами, с осмина гвардейци покрай стените.

Угедай им посочи масата и седнаха. И тримата бяха по-предпазливи, отколкото бяха предполагали, че е възможно.

На Угедай му писна от всичко това, събра чашите, напълни ги и ги бутна към гостите си. Те посегнаха към тях едновременно — знаеха, че всяко колебание ще покаже, че се страхуват да не бъдат отровени. Угедай не ги накара да чакат дълго и пресуши своята чаша на три бързи глътки.

— На вас двамата ви имам доверие — безцеремонно рече той и облиза устни. — Толуй, спрях един опит за покушение срещу теб или срещу синовете ти. — Толуй едва забележимо присви очи и се напрегна. — Шпионите ми чува и за друг опит, но не зная чий е и времето не ми стига. Мога да се справя с онези, които търсят моята смърт, но трябва да те помоля да останеш в двореца. Иначе няма да мога да те защитавам, докато не стана хан.

— Значи нещата наистина са толкова лоши? — попита изуменият Толуй. Знаеше, че в лагера има брожения, но новината за открити нападения го беше потресла. Искаше му се и Сорхатани да беше тук и да чуе това. По-късно трябваше да й разкаже всичко.

Угедай се обърна към Субодай. Военачалникът седеше, облечен в прости дрехи, но излъчваше авторитет. Угедай за миг се запита дали това не се дължи просто на репутацията му. Трудно беше да не гледаш с благоговение Субодай, ако знаеш какво е постигнал през живота си. Войската дължеше успеха си колкото на Чингис, толкова и на него. Но на Угедай му бе все по-трудно да не изпитва омраза към него. Потисна я, както правеше вече повече от две години. Все още имаше нужда от този човек.

— Ти си предан, Субодай — рече той. — Най-малкото на волята на баща ми. Благодарение на теб всеки ден получавам вести за Счупеното копие.

Мъчеше се да запази спокойствие. Част от него искаше да остави Субодай в степите, извън Каракорум, да игнорира стратега, когото баща му ценеше повече от всички останали. Но само глупак можеше да пропилее на вятъра такъв талант. Дори предизвикан открито, Субодай не потвърди, че е източникът на появилите се в двореца вестоносци, макар Угедай да бе почти сигурен в това.

— Служа, господарю — отвърна Субодай. — Имаш клетвата ми, като наследник. Нямам намерение да я престъпвам.

За миг гневът на Угедай се надигна в главата му като бял шип. Този човек беше прерязал гърлото на Джучи в снега, а сега седеше тук и говореше за клетвата си. Пое дълбоко дъх. Субодай беше твърде ценен, за да го пропилява. Трябваше да бъде управляван, изваден от равновесие.

— Брат ми Джучи също беше чул обещанията ти, нали?

За негово удоволствие лицето на военачалника изгуби цвета си.

Субодай помнеше всяка подробност от срещата с Джучи в северните снегове. Синът на Чингис беше разменил живота си за живота на хората си и семействата им. Джучи знаеше, че ще умре, но беше очаквал възможност да поговори отново с баща си. Субодай бе прекалено истински мъж, за да шикалкави и да увърта кое е добро и кое — лошо. Тогава го беше почувствал като предателство, сега също го чувстваше по този начин. Кимна рязко.

— Убих го, господарю. Постъпих неправилно и живея с това.

— Значи си престъпил думата си, така ли, Субодай? — притисна го Угедай и се наведе над масата.

Чашата му се обърна с метално дрънчене и Субодай се пресегна и я изправи. Не можеше да не поеме цялата вина върху себе си. Просто не можеше.

— Да — отвърна той с пламнали от гняв и срам очи.

— Тогава възстанови честта си! — изрева Угедай и удари масата с юмруци.

Трите чаши се преобърнаха и виното се разля като кръв. Гвардейците изтеглиха мечовете си и Субодай скочи, почти очакваше да го нападнат. Впери поглед в Угедай, който все още седеше. И коленичи толкова рязко, колкото се беше изправил.

Угедай нямаше представа до каква степен смъртта на брат му е измъчвала Субодай. Военачалникът и баща му бяха запазили това помежду си. Случилото се бе откровение и му трябваше време да помисли какво означава то. Заговори инстинктивно — връзваше Субодай със собствените му вериги.

— Възстанови честта си, военачалнико, като запазиш живота на друг син на Чингис достатъчно дълго, за да стане хан. Духът на брат ми не би искал да види семейството си разкъсано и изоставено. Духът на баща ми също. Погрижи се за това, Субодай, и намери покой. Не ме интересува какво ще стане по-нататък, но ти ще си сред първите, които ще положат клетва. Това ще е подobaващо.

Гърдите го боляха, кисела пот изби на челото и под мишниците му. Огромна тежест затисна раменете му, сърцето му заби все по-бавно и по-бавно. От седмици не беше спал добре. Постоянният страх от смъртта го изтощаваше и го крепеше единствено волята му. Беше смаял двамата си гости с внезапната си ярост, но понякога едва успяваше да се контролира. Твърде дълго бе живял с огромен товар на

гърба и понякога просто не можеше да запази спокойствие. *Щеше* да стане хан, пък било то и само за един ден. Субодай и Толуй го наблюдаваха разтревожено.

— И двамата ще пренощувате тук — рече Угедай малко задавено. — Няма по-безопасно място от това. Нито в степите, нито в града.

Толуй, който вече се бе настанил удобно в предоставените му покои, кимна. Субодай се поколеба. Не можеше да разбере този син на Чингис, нито какво го тласка напред. Долавяше някаква смътна тъга у Угедай, някаква самота, въпреки че беше заобиколен от множество хора. Субодай знаеше, че ще е по-полезен в степта. Всяка реална заплаха би дошла оттам, от тумана на Чагатай. Но въпреки това сведе глава пред мъжа, който утре по залез-слънце щеше да е хан.

Угедай разтърка очи и усети как замайването отминава. Не можеше да им каже, че очаква Чагатай да стане хан след него. Само духовете знаеха колко време му е останало, но беше построил града си. Беше оставил знака си в степите и щеше да стане хан.

Събуди се в тъмното. Потеше се в топлата нощ. Обърна се в леглото. Жена му до него се размърда. Той отново започна да се унася, но чу далечен тропот, сякаш някой тичаше, и моментално се разсъни, надигна глава и се заслуша. Кой тичаше в този час? Слуга? Затвори отново очи и чу леко почукване по външната врата на покоите. Изруга тихо, хвана жена си за рамото и я разтърси.

— Обличай се, Торогене. Нещо става.

Напоследък Хуран беше започнал да спи пред покоите му, опрял гръб на вратата. Едва ли щеше да буди господаря си без основателна причина.

Докато Угедай завързваше колана на дела си, чукането се повтори. Той затвори двойната врата към спалнята и излезе бос във външната стая. Мина покрай дзинските маси и дивани. Нямаше луна и помещенията тънеха в мрак. Не беше трудно да си представи убийци във всяка сянка, така че взе окачения на стената меч. Тихо го извади от ножницата, долепи ухо до вратата и се заслуша.

Някъде в далечината се чу писък и Угедай рязко се дръпна и тихо повика:

— Хуран?

Дори през дебелията дъбова врата долови облекчението в гласа на командира.

— Господарю, можеш да отвориш.

Угедай дръпна тежкото резе. Беше нервен и не бе забелязал, че през процепите в дъските не се процежда светлина от коридора. Навън бе по-тъмно от покоите му, където през прозорците влизаше слаба светлина от звездите.

Хуран бързо влезе и мина покрай Угедай, за да огледа. Зад него Толуй въведе Сорхатани и двамата си големи синове.

— Какво става? — изсъска Угедай и остави гнева да прикрие нарастващата му паника.

— Стражите пред вратата ни си тръгнаха — отвърна Толуй. — Не знам какво щеше да стане, ако не ги бях чул.

Угедай стисна по-здраво дръжката на меч и се почувства по-уверено. Обърна се, понеже вратата на спалнята се отвори. Светлината на фенера очерта силуета на жена му.

— Стой там, Торогене — каза ѝ той. За негово раздражение, тя въпреки всичко пристъпи напред, облечена само по нощница.

— Отидох до най-близката стражница — продължи Толуй и погледна синовете си, които зяпаха възбудено. — Всички бяха мъртви, братко.

Хуран се намръщи и погледна към тъмните коридори.

— Не ми се иска да го правя, господарю, но трябва да се заключим. Това е най-яката врата в двореца. Ще си в безопасност до сутринта.

Угедай се разкъсваше между яростта и предпазливостта. Познаваше всеки камък в огромната сграда. Беше гледал как оформят, полират и поставят на мястото му всеки блок. А ето че всичките му зали, цялата му власт и влияние щяха да бъдат сведени само до няколко стаи, ако вратата се затвореше.

— Дръж я отворена колкото може по-дълго — каза той. Та нали в момента пристигаха още гвардейци? Как можеше подобен опит за убийство да мине незабелязан?

Някъде наблизо отново се чува тичащи стъпки, ехото достигаше до тях от всички посоки. Хуран подпря вратата с рамо. Внезапно от

мрака се появи нечия фигура. Хуран замахна и изпъшка, когато мечът му се плъзна по люспестата броня.

— Спри, Хуран — чу се глас и неизвестният се вмъкна в стаята.

Угедай въздъхна облекчено.

— Субодай! Какво става?

Военачалникът не отговори. Пусна меча си на каменния под, помогна на Хуран да залости вратата и отново взе оръжието си.

— Коридорите са пълни с хора. Претърсват всяка стая — рече той. — Добре че никога досега не са влизали в двореца ти. Иначе вече щяха да са тук.

— Как успя да минеш през тях? — остро попита Хуран.

Субодай се намръщи гневно.

— Някои ме познаха, но на простите войници още не им е заповядано да ме съсекат. Доколкото знаят, аз участвам в заговора.

Угедай посърна, огледа малката група, която бе потърсила убежище в покоите му, и попита:

— Къде е синът ми Гуюк? Дъщерите ми?

Субодай поклати глава.

— Не ги видях, но вероятно са в безопасност. Ти си нароченият, не те.

Толуй трепна, когато разбра думите му. Обърна се към жена си.

— Значи съм довел теб и синовете си на най-опасното място.

Сорхатани се пресегна, докосна бузата му и каза тихо:

— Тази нощ никъде не е безопасно.

Чуваха как гласовете и стъпките се приближават все повече. Извън града туманите спяха. Никой не подозираше за заплахата.

4.

Хаджиун яздеше бавно по отъпканата трева на лагера, заслушан в звуците навсякъде около себе си. Въпреки че бе нощ, не беше сам. Тридесет от заклетите му мъже го следваха и си отваряха очите на четири за възможна атака. Никой вече не излизаше сам от лагера си, особено когато до новолунието оставаше съвсем малко. Фенери и факли с овнешка лой съскаха и трептяха на всеки кръстопът. Под тях тъмни групи воители не сваляха поглед от него.

Направо не можеше да повярва колко много подозрение и напрежение има в лагера. Когато приближи гера на Хазар, на три пъти го спряха стражи.

Пламъците на две лампи танцуваха на нощния ветрец и хвърляха гърчещи се жълти сенки пред гера. Хазар излезе с прозявка, но Хаджиун виждаше опънатите насочени към него лъкове.

— Трябва да поговорим, братко — рече той.

Хазар се протегна и изпъшка.

— Посред нощ?

— Да, посред нощ — рязко отвърна Хаджиун.

Не искаше да казва повече пред толкова много слухтящи уши. Като никога Хазар усети настроението му и кимна без повече възражения. После подсвирна тихо. От мрака излязоха мъже в пълно бойно снаряжение с ръце върху дръжките на сабите си. Без да обръщат внимание на Хаджиун, те отидоха при Хазар, спряха пред стъпалата и погледнаха нагоре към него в очакване на заповеди. Хазар приклепна и им замърмори нещо.

Хаджиун овладя нетърпението си. Мъжете сведоха глави и тръгнаха по възложените им задачи. Един доведе коня на Хазар — почти черен скопец, който започна да цвили и да рита, докато го оседлаваха.

— Вземи си бойците, братко — каза Хаджиун.

Хазар впери поглед в него и видя напрежението на лицето му. Сви рамене, даде знак на стоящите наблизо командири и

четиридесетина воини мигом се озоваха до него. Като че ли напоследък дори Хазар не рискуваше, докато чакаше новолунието.

До зазоряване имаше още много време, но лагерът беше нащрек и движението на толкова много хора събуди всички, покрай които минаваха. Навсякъде около тях се чуваха гласове, плачеха бебета.

Светлините на факлите хвърляха златиста светлина върху Каракорум. Стените бяха светлосиви сенки в нощта, но западната порта от дъб и желязо блестеше в нощта. Хазар се намръщи, наведе се напред в седлото и се взря в нея.

— Досега не я бях виждал затворена — каза през рамо.

И без да се замисля, пришпори коня и препусна напред. Воините му го последваха, сякаш правеха маневра на бойното поле. Звучите на лагера, гласовете — всичко това се изгуби в тропота на копита, пръхтенето на конете, дрънченето на метал и сбури. Западната порта на Каракорум растеше пред тях. Хазар вече различаваше редиците мъже, които стояха обърнати навън, сякаш го предизвикваха.

— Точно затова те събудих — отвърна Хаджиун.

Двамата бяха братя на великия хан и чичовци на следващия. Бяха доказали авторитета си военачалници и всеки войн от народа знаеше имената им. Стигнаха пред портата и дръпнаха юздите. Хората им спряха зад тях с ръце върху дръжките на сабите. Нервите на всички и от двете страни бяха опънати като тетиви на лъкове. Хаджиун и Хазар се спогледаха и слязоха от конете.

Застанаха в прахта — трева нямаше, земята отдавна беше отъпкана от оживеното движение през портата. И двамата усещаха мрачните погледи на онези срещу тях. Мъжете при портата нямаха обозначения за ранг, никакви знамена и пряпорци не показваха кои са. Хаджиун и Хазар имаха чувството, че гледат разбойници от младите си години, хора, които не признават никакъв народ и държава.

— Познавате ме — внезапно изрева Хазар. — Кой смее да застане на пътя ми?

Най-близките трепнаха от гласа, който можеше да се извиси над цяло бойно поле, но не отговориха, нито помръднаха.

— Не виждам означения на туман или мингхан в редиците ви. Не виждам знамена, а само долна сбирщина скитници без господар. — Замълча и ги изгледа свирепо. — Аз съм Хазар Ворджигин, от

вълците, от народа под властта на великия хан. Ще отговаряте, когато ви питам.

Някои от мъжете се размърдаха нервно, но не отстъпиха и никой не проговори. Хазар прецени, че са около триста. Нямаше съмнение, че положението при другите четири порти на Каракорум е същото. Озъбените зад него дружинници бяха по-малко на брой, но пък бяха най-добрите бойци и стрелци, които можеха да съберат двамата с Хаджиун. Достатъчна бе само една дума и щяха да атакуват.

Хазар погледна Хаджиун. Едва сдържаше гнева си от наглото безочие на онези срещу тях. Ръката му недвусмислено се отпусна на дръжката на сабята. Воините и от двете страни се напрегнаха, готови за кръвопролитие.

Хаджиун обаче едва забележимо поклати глава. Хазар се намръщи, оголи зъби, наведе се към най-близкия от онези при портата и почти задиша в лицето му.

— Аз казвам, че сте безродни скитници, без означения за ранг и произход. Не напускайте поста си, докато не се върна. Смятам да мина през червата ви и да вляза в града.

Мъжът се потеше и примигваше от ръмжащия в лицето му глас.

Хазар и Хаджиун яхнаха конете и обърнаха гръб на кръговете светлина и обещанията за смърт. Щом се отдалечиха на достатъчно разстояние, Хаджиун каза:

— Това трябва да е работа на Счупеното копие. Угедай е в града и някой не иска да му се притечем на помощ.

Хазар кимна. Сърцето му още биеше бясно. От години не беше виждал подобно неподчинение. Беше бесен.

— Моите десет хиляди ще отвърнат на обидата — озъби се той. — Къде е Субодай?

— Не съм го виждал, откакто отиде при Угедай.

— Прати вестonosци до неговия туман и до Джебе. С или без тях, Хаджиун, ще вляза в този град.

Братята и хората им се разделиха и препуснаха по различни пътеки, които щяха да доведат пред портите на Каракорум четиридесет хиляди мъже.

Шумът от другата страна на вратата затихна почти напълно. С мълчаливи знаци Субодай и Толуй вдигнаха един тежък диван и го замъкнаха до вратата.

— Има ли друг начин да се влезе? — промърмори Субодай.

Угедай поклати глава, поколеба се и каза:

— В спалнята ми има прозорци, но отвън е отвесна стена.

Субодай изсумтя недоволено. Първото правило на сражението бе ти да избереш терена. Второто — да познаваш терена. И двете предимства му бяха отнети. Огледа потъналата в сянка група, като се мъчеше да прецени настроението им. Монгке и Кублай бяха ококорени и развълнувани от тръпката да участват в истинско приключение. Изобщо не осъзнаваха опасността, в която се намираха. Сорхатани посрещна погледа му спокойно, без да каже нищо. Субодай извади от ботуша си дълъг нож и ѝ го подаде.

— Тази нощ стена няма да ги спре — каза на Угедай и долепи ухо до вратата.

Всички замълчаха, докато се напрягаше да чуе нещо, а после трепнаха от тряска, който накара Субодай да отскочи назад. Тънка струйка гипсова прах се посипа от тавана и Угедай трепна, когато я видя.

— Коридорът е тесен — промълви той като че ли на себе си. — Няма достатъчно място за засилване.

— Това е добре. Има ли оръжия тук? — попита Субодай.

Угедай кимна. Беше син на баща си.

— Ела — каза и му направи знак да го последва.

Субодай се обърна към Хуран и го видя вече застанал в готовност до вратата. Последва нов трясък и отвън се чуха гневни възгласи.

— Запалете лампа — нареди Субодай. — По-добре да не стоим на тъмно.

Сорхатани се зае да изпълни задачата, докато Субодай влизаше във вътрешните покои. Поклони се официално на Торогене, жената на Угедай. Тя вече се беше облякла и бе пригладила косата си с вода от плитката купа, приготвена за сутрешния ѝ тоалет. Субодай бе доволен, че нито тя, нито Сорхатани изглеждат уплашени.

— Насам — каза Угедай.

Субодай влезе в спалнята и кимна оценяващо. Вътре светеше малка лампа и на слабата ѝ светлина той видя меч на Чингис с вълчата дръжка, окачен на стената над леглото. На отсрещната стена имаше лък. Пластовете рог, бреза и сухожилия лъщяха.

— Имаш ли стрели за това нещо? — попита Субодай, като огъна лъка и го претегли преценяващо в ръцете си.

Угедай се усмихна на видимото му задоволство.

— Това не е украса, Субодай. Разбира се, че имам стрели. — Отвори един сандък и извади колчан с трийсет стрели, дело на истински майстор, лъщящи от мазнина. Подхвърли го на Субодай.

Трясците отвън продължаваха. Неканените гости, които и да бяха, бяха донесли чукове и дори подът трепереше от тежките им удари. Субодай отиде до високия прозорец на външната стена. Подобно на онези в другата стая, и този също бе с железни решетки. Неволно се замисли как би нахлул той, ако беше на мястото на нападателите. Макар да бяха достатъчно яки, решетките не бяха предвидени да издържат на решен на всичко враг. Подобен враг изобщо не трябваше да стига дотук, още по-малко да има време да разбие преградата, преди гвардейците на Угедай да го накълцат на парчета.

— Покрий лампата за момент — каза Субодай. — Не искам някой стрелец отвън да ме види.

Избута до прозореца една ракла, клекна на нея, после бързо се изправи, погледна за миг през решетките и отново клекна.

— Навън не се вижда никой, господарю, но стената до двора долу е само два човешки боя. Ще дойдат тук, ако разберат кой ти е прозорецът.

— Но първо ще опитат през вратата — отвърна сухо Угедай.

Субодай кимна и каза:

— Може би е по-добре жена ти да остане тук и да извика, ако чуе нещо.

Опитваше се да покаже, че Угедай командва, но нетърпението му се засилваше с всеки удар откъм коридора.

— Добре, военачалнико.

Угедай се поколеба, изпълнен със смесица от страх и гняв. Не беше построил града си, за да бъде изтръгнат с писъци от живота. Беше живял толкова дълго със смъртта, че се смая от внезапно

обзелата го жажда за живот и мъст. Не смееше да попита Субодай дали ще успеят да удържат покоите. Виждаше отговора в очите му.

— Странно е, че присъстваш при смъртта на друг син на Чингис, не мислиш ли? — рече той.

Субодай се вцепени. Угедай обаче не видя слабост в черния му поглед.

— Нося греховете си, господарю — рече Субодай. — Но сега не е време да говорим за стари грехове. Ако оцелеем, можеш да ме питаш за всичко, което искаш да знаеш.

Горчилка изпълни Угедай и той понечи да отвори уста, но нов звук накара и двамата рязко да се обърнат и да изскочат от спалнята. Една от железните панти беше поддала, дървото на вратата бе разцепено и в нея зееше дупка. На светлината на лампата в по-тъмния коридор се виждаха потни лица. Застаналият до вратата Хуран заби сабята си в едно от тях и се разнесе отчаян вой.

Звездите бяха на половината си път в небето, когато Хазар поведе тумана си. Яздеше начело в пълно бойно снаряжение, зад него препускаха десет групи по хиляда души начело с мингхан командирите. Всяка хилядна беше разделена на ягуни от по сто души, водени от командири със сребърни пластини. Дори ягуните имаха подразделения — десет групи от по десет души с всичко необходимо за издигането на гер, с храна и инструменти за преживяване и бой. Чингис и Субодай бяха създали тази система и Хазар дори не се замисли, когато даде една-единствена заповед на своя кирилтай, интенданта си. Мъжете хукнаха към конете си и след малко туманът от десет хиляди воители се строи в степта, готов за поход. Пред тях лежеше Каракорум.

Съгледвачите съобщиха, че навсякъде около Хазар се събират и други тумани. Вече никой не спеше. Всички до най-малкото дете знаеха, че е дошла нощта, от която се бяха страхували толкова дълго.

Хазар заповяда да заудрят тъпаните — единствената задача на десетките невъоръжени момчета на камили бе да вдъхнат ужас във врага с гръмовен грохот. Чу как им отговориха барабани отпред и отляво, когато другите тумани чуха предупреждението и предизвикателството. Хазар преглътна сухо, загледан в хората на

Хаджиун отпред. Имаше чувството, че събитията започват да излизат от контрола му, но не можеше да направи нищо друго. Пътят му беше начертан в мига, в който мъжете при портата се осмелиха да се опълчат на военачалник. Знаеше, че са хора на Чагатай, но той ги беше изпратил без отличителните знаци на тумана си, за да си свършат работата като наемни убийци в нощта. Хазар не можеше да подмине подобна заплаха за властта си — за всички нива на власт, които представляваше, чак до най-младия барабанчик. Не смееше да си помисли за племенника си Угедай, хванат в капан в собствения си град. Можеше само да реагира — да влезе в града със сила и с надеждата, че все още ще има някой за спасяване.

Хаджиун се присъедини към него заедно с тумана Мечите кожи на Джебе и десетте хиляди на Субодай. Хазар въздъхна с облекчение при вида на ветреещите се в тъмнината пряпорци и знамена и морето от коне. Воините на Субодай знаеха, че военачалникът им е в града, и не бяха възразили на правото на Хаджиун да ги командва вместо него.

Подобно на бавно срутваща се планина, огромната маса на четирите тумана се понесе към западната порта на Каракорум. Хазар и Хаджиун яздеха отпред, потиснали нетърпението си. Дори сега не беше нужно да се пролива кръв.

Мъжете при портата стояха неподвижно, сабите им бяха в ножниците. Каквито и да бяха заповедите им, те знаеха, че ваденето на оръжие означава моментално унищожение. Никой не искаше да умре пръв.

Живата картина замръзна, нарушавана единствено от пръхтенето на конете и плющенето на знамената. А после от мрака се появи друга група мъже. Пътят им бе осветен от горящите факли на знаменосци и всички веднага разбраха, че идва Чагатай.

Хаджиун можеше да нареди на Хазар да спре сина на Чингис и да си пробие път със своите тумани в града. Усети тежестта на решението върху раменете си; времето едва течеше, а сърцето му биеше все по-бързо и по-бързо. Не беше от колебливите, но и това не бе война. Не се намираха в пустинята на Хорезъм или под стените на дзински град. Остави момента да отлети, после се вкопчи отчаяно в него, но вече бе твърде късно.

Чагатай пристигна като хан, обкръжен от построените си в каре бойци. Конете на хората му блъснаха някои от мъжете при портата на

земята, но той дори не ги погледна. Не сваляше очи от двамата военачалници, братята на баща му и единствените мъже, които имаха някакво значение тази нощ. И той, и конят му бяха в броня. Въздухът беше достатъчно студен, за да може да се види вдигащата се от ездача и животното пара. Чагатай носеше железен шлем с гребен от конски косъм. Вече не беше момчето, което познаваха. Дватама се напрегнаха под безизразния му поглед.

Знаеха, че Чагатай е дошъл да им попречи да влязат в Каракорум. Все още обаче не знаеха докъде може да стигне, за да ги задържи извън стените.

— Късно е да тренираш хората си, Чагатай — високо извика Хазар.

Разделяха ги не повече от петдесет крачки, по-малко, отколкото го бе приближавал през последния месец. Хазар копнееше да посегне към лъка си, макар че бронята най-вероятно щеше да спаси племенника му и после щеше да настане кръвопролитие, неவிжданo от унищожението на Си Ся. Чагатай сви рамене и се усмихна със студена самоувереност.

— Не тренирам, чичо. Идвам да видя кой застрашава покоя на лагера в мрака. И откривам, че собствените ми чичовци водят войските си в нощта. Как да приема това, а?

Разсмя се и мъжете около него също оголиха зъби в усмивки, макар че ръцете им не отпуснаха лъковете, сабите и настръхналите копия.

— Внимавай, Чагатай — предупреди го Хазар.

Лицето на принца стана сурово.

— Не, чичо. Няма да внимавам, когато през земите ми минават войски. Върни се в гера си при жена си и децата си. Кажи на хората си да се прибират по домовете си. Нямах работа тук тази нощ.

Хазар пое дъх да изреве заповед, но Хаджиун извика, преди да е отприщил туманите:

— Нямах власт над нас, Чагатай! Имаме повече хора от теб, но не е нужно да се пролива кръв. Ще влезем в града! Дръпни се и няма да има борба помежду ни.

Конят на Чагатай усети нервността им и се разигра и господарят му трябваше да го завърти на място и да го плесне с юздите, за да го

накара да стои мирен. Хазар и Хаджиун виждаха тържествуващата му физиономия и вътрешно се отчаяха за участието на Угедай зад стените.

— Подценяваш ме, чичо — извика Чагатай високо, та думите му да бъдат чути от колкото се може повече уши. — *Вие* сте онези, които се опитват да влязат насила в Каракорум! Доколкото знам, вие кроите убийство в града, заговор, чиято цел е брат ми. Дойдох да ви попреча да влезете, да запазя мира.

Изсмия се подигравателно на изненадата им, после лицето му се стегна в очакване на стрелите.

Хаджиун чу движение отдясно и рязко се обърна и видя войска — настъпваше в редици. Не можеше да прецени колко е голяма, но сърцето му се сви, щом видя знамената на онези, които бяха верни на Чагатай.

Двете страни се гледаха кръвнишки. Бяха приблизително равностойни, но Чагатай беше направил достатъчно и го знаеше. Хаджиун и Хазар нямаше да започнат междуособици пред Каракорум.

Угедай беше сам.

5.

— Долу, Хуран! — извика Субодай, докато тичаше.

Хуран се просна под дупката във вратата, Субодай пусна тетивата и стрелата изчезна със съскане в мрака на коридора. Оттам долетя задавен вик. Субодай опъна лъка и стреля отново. Разстоянието бе по-малко от десет крачки. Всеки воин от племената можеше да улучи дупката от толкова близо. Веднага щом пусна втората стрела, Субодай клекна и се претърколи настрани. Още не беше спрял, когато в стаята избръмча стрела. Заби се обаче някъде зад него.

Хуран се беше изправил, опрял гръб на вратата, гледаше дупката. Нечия ръка бръкна през нея и пръстите зашариха за резето отдолу. Хуран замахна със сабята си и отсечената ръка тупна на пода. Разнесе се нечовешки писък, но бързо заглъхна: онези отвън сигурно бяха отнесли другаря си или бяха сложили край на мъките му.

Субодай кимна на Хуран. Въпреки разликата в ранга си, те бяха двамата най-опитни воители в помещението, способни да останат спокойни и да мислят дори когато миризмата на кръв изпълваше всичко.

Субодай се обърна към Угедай и каза:

— Нужна ни е втора позиция, господарю.

Човекът, който щеше да става хан, стоеше с вълчия меч на баща си, дишаше твърде плитко и изглеждаше ужасно блед. Не отговори и Субодай се намръщи и заговори по-високо, надяваше се да изтръгне по-младия мъж от трансa му със силата на гласа си.

— Ако избият вратата, ще ни пометат, Угедай. Разбираш ли? Трябва ни второ място, линия на отстъпление. Аз и Хуран ще останем до тази врата, но ти трябва да отведеш момчетата и жените във вътрешните стаи и да залостите вратата.

Угедай бавно завъртя глава и откъсна поглед от тъмната дупка, която сякаш бълваше омразата на онези от другата страна.

— Нима очакваш да се свра някъде, за да си спечеля още няколко мига живот? Когато собствените ми деца са в опасност някъде навън? Предпочитам да умра тук, прав, и с лице към врага.

Субодай видя, че говори съвсем сериозно, но погледът на Угедай се отмести към Сорхатани и двамата ѝ синове. После се спря на помладия му брат Толуй и Угедай въздъхна.

— Добре, Субодай, но ще се върна тук. Толуй, вземи жена си и синовете си и елате.

— Вземи лъка — каза Субодай, свали колчана от гърба си и го метна на Угедай.

Петимата внимателно отстъпиха назад, като внимаваха да са извън обсега на стрелеца в коридора. Знаеха, че ги дебне, а много добре познаваха търпението на сънародниците си, свикнали да ловуват мармоти в степите. Обхватът на стрелеца образуваше конус, който пресичаше предната стая през центъра.

Съвсем неочаквано Угедай се метна през опасното пространство, а Сорхатани се претърколи и се изправи плавно на крака като танцьорка. Стигнаха до безопасно място и се обърнаха. Стрелецът от коридора не беше пуснал стрела.

Толуй стоеше от другата страна. Беше намерил прикритие зад една колона със синовете си. Лицето му бе напрегнато от страх за тях.

— Аз съм последен, момчета, ясно? — каза той.

Монгке веднага кимна, но Кублай поклати глава и каза с треперещ глас:

— Ти си най-големият и най-бавният. Нека аз да съм последен.

Толуй обмисли думите му. Ако стрелецът чакаше със стрела на тетивата и опънат наполовина лък, можеше да стреля за миг, почти без да се цели. И сигурно щеше да улучи. Блъскането по вратата бе спряло, сякаш нападателите чакаха удобен момент. Може би наистина беше така. С крайчеца на окото си видя как Торогене му маха да тръгва.

Разстоянието бе само няколко крачки през стаята, но се беше превърнало в пропаст. Толуй пое дълбоко и бавно дъх, за да се успокои. Помисли си за баща си. Чингис му беше разказвал за дъха, как мъжете го задържат, когато са уплашени, или рязко поемат дъх, преди да се хвърлят в атака. Това бе едно от нещата, които трябва да следиш у врага. Колкото до самия теб, дишането е средство да управляваш страха. Отново вдиша бавно и препускащото в гърдите му сърце леко се успокои. Толуй се усмихна на нервното неподчинение на Кублай.

— Прави каквото ти се казва, момче. По-бърз съм, отколкото си мислиш. — Постави ръце на раменете на синовете си и прошепна: — Тръгвайте заедно. Готови? Сега!

Двете момчета се хвърлиха през невинно изглеждащото пространство. Стрелата профуча на косъм зад гърба на Кублай. Той се просна по корем, Сорхатани го издърпа и го прегърна с отчаяно облекчение. Обърна се със синовете си към Толуй и той им кимна. На челото му беше избила пот. Беше се оженил за невъзможно прелестна жена. Усмихна се на свирепото ѝ изражение — приличаше на вълчица с малките си. Наруга се, че не ги последва веднага, преди стрелецът да сложи нова стрела на тетивата. Беше изгубил момента, а заедно с него вероятно и живота си. Огледа се за някакъв щит — маса или дори плат, за да се прикрие. Коридорът все така беше притихнал, нападателите даваха възможност на стрелеца да си свърши работата. Толуй отново пое бавно дъх да подготви мускулите си да скочи през откритото пространство, ужасен от мисълта, че стрелата може да се заби в него и да го повали пред семейството му.

— Субодай! — извика Сорхатани.

Той се обърна към нея, видя молбата в очите ѝ и разбра. Нямаше с какво да запречи отвора за времето, което им трябваше. Погледът му се спря върху единствената лампа. Изобщо не му харесваше мисълта отново да потопи помещението в мрак, но нямаше друга възможност. Грабна лампата и я запрати през дупката. Докато тя се разбиваше, Толуй прелетя през опасното пространство и се озова при семейството си. Субодай чу как стрелата се заби във вратата. Кублай нададе радостен вик, Монгке се присъедини.

Още няколко мига стаята остана осветена от пламналото масло от другата страна, но после нападателите стъпкаха огъня и всичко потъна в мрак. Все още нямаше и следа от приближаващото зазоряване. Свирепото блъскане по вратата се поднови.

Вратата на вътрешната стая изобщо не можеше да се мери с външната. Щеше да забави нападателите само за няколко мига. Така че Толуй започна да трупя барикада на входа. Докато работеше, стисна за миг синовете си за вратовете в израз на бащинска обич и ги прати в спалнята на Угедай да съберат всичко, което могат да вдигнат. Видя как Торогене им каза нещо и те се отпуснаха — даваше им насоки. Двете

момчета бяха свикнали с командите на майка си, така че веднага се подчиниха на едрата и блага, но енергична Торогене.

Намериха друга лампа. Торогене я подаде на Сорхатани и тя я сложи така, че светлината ѝ да достига до Субодай. Лампата хвърляше огромни сенки, грамадни черни фигури, които подскачаха и танцуваха. Всички се чувстваха като джуджета в сравнение с тях.

Работеха с мрачна съсредоточеност. Субодай и Хуран знаеха, че ще имат само миг за оттегляне, когато нападателите избият външната врата. Избутаният пред нея диван почти нямаше да ги забави. Зад тях Сорхатани и Толуй издигаха барикадата, без да говорят, изнервени от страха и недоспиването. Момчетата им носеха дървени плоскости, постелки, дори един тежък пиедестал, който извлякоха по пода, като оставиха дълъг белег по дървото. Барикадата обаче нямаше да издържи срещу яките нападатели. Дори младият Кублай го разбираше, а може би го виждаше в потъмнелите лица на родителите си. Накрая събраха всичко възможно, застанаха задъхани зад барикадата с Угедай и Торогене и зачакаха.

Сорхатани сложи ръка на рамото на Кублай. С другата си ръка стискаше дългия нож на Субодай. Отчаяно ѝ се искаше да има повече светлина. Ужасяваше се от мисълта да я убият в тъмното, да я пометат бореци се кървави тела. Изобщо не ѝ се помисляше, че може да изгуби Кублай и Монгке. Сякаш беше застанала на ръба на дълбока пропаст и да гледа към тях беше като да направи крачка напред и да полети в бездната. Чу бавното дълбоко дишане на Толуй и започна да му подражава, вдишваше през носа. Помогна ѝ донякъде. После външната врата внезапно изпука и се разцепи по дължина, а мъжете отвън завиха тържествуващо.

Субодай и Хуран внимаваха за стрелеца от другата страна на вратата. Трябваше да преценяват кога ударите по бързо разпадащата се врата ще му попречат, за да забиват сабите си в лицата в тъмното. Нападателите напиреха, знаеха, че най-сетне са близо до целта си. Доста от тях паднаха с викове от остриетата, които политаха напред като змийски езици и изчезваха, преди стрелецът да успее да види мишените си. Някой в коридора крещеше в агония. Хуран се беше задъхал. Беше изпълнен с възторг от хладнокръвието на военачалника, който се биеше до него. Изражението на Субодай беше такова, сякаш обучаваше млади бойци.

Но въпреки това не можеха да удържат вратата. Напрегнаха се, когато долната ѝ част се пръсна на трески. Горната остана да виси, крепена от резето. Нападателят се бутна навън под него, а двамата сечаха оголените им вратове. Отказваха да отстъпят, макар че стрелецът се беше преместил и бе улучил Хуран.

Хуран знаеше, че има счупени ребра. Всяко поемане на дъх беше агония, сякаш издуващите се дробове опираха разбито стъкло, а той не можеше дори да провери раната и да види дали бронята го е спасила. Още мъже заритаха резето, изкъртваха го от гнездата му в стената. Когато цялата врата най-сетне паднеше, двамата защитници щяха да бъдат пометени.

Хуран хриптеше и продължаваше да сече, търсеше оголени вратове и ръце. Виждаше мушкаци към него остриета и усещаше прободанията по раменете и краката си. Усещаше и желязна горчивина в устата си. Ръцете му сякаш започнаха да се движат побавно, докато замахваше и замахваше, а всеки дъх го изгаряше със сладостта и жегата си.

Падна. Май се беше подхлъзнал в локва кръв. Чия ли беше? Видя как желязното резе отлита настрана. Стаята изглеждаше някак по-светла, сякаш вълчатата зора най-сетне беше дошла. Изпъшка, когато някой настъпи китката му и изпукаха кости, но болката беше мимолетна. Беше мъртъв, преди Субодай да се обърне да посрещне мъжете, които влетяха с рев в стаята, подивели от успеха си и жадни да изпълнят онова, за което бяха дошли.

Безизходното положение пред портите се беше превърнало в триумф за Чагатай. Наслаждаваше се на изражението на чичовците си, когато Джелме доведе тумана си на негова страна. Туманът на Толуй застана на страната на Хазар и Хаджиун: воините му едва се удържаха, тъй като знаеха, че господарят им и семейството му са в града — и че може би вече не са сред живите.

Един по един всички военачалници доведоха хората си при градските стени, които се губеха в мрака. Повече от сто хиляди воители стояха готови за бой, ако се наложи, но в тях нямаше бойна настървеност. Поне докато командирите им стояха и само се гледаха студено.

Синът на Джучи Бату беше застанал на страната на Хаджиун и Хазар. Беше само на седемнадесет, но водеше своите хиляда души с високо вдигната глава. Беше принц въпреки младостта си и участва на баща си. Угедай се беше погрижил за това и го бе издигнал така, както Чингис никога не би направил. Но въпреки това Бату беше избрал да застане срещу най-могъщия човек от племената. Хаджиун изпрати вестоносец, за да му благодари.

Умът на Хаджиун работеше много по-бързо, отколкото можеше да се предположи по спокойния му вид. Смяташе, че Джелме още е верен на Угедай, въпреки че Чагатай го беше приел на своя страна. Не беше малко една шеста от войската му да се обърне срещу него в решаващия момент. Но въпреки това двете страни бяха равностойни. Хаджиун мислено видя как войската се нахвърля срещу самата себе си и се топи, докато не останат живи само стотици, после десетки, а накрая единици. Какво щеше да стане тогава с великата мечта, която им бе завещал Чингис? Той самият никога не би подкрепил подобно прехосване на живот и сила — не и сред собствените си сънародници.

Вълчатата зора изпълзя на изток и земята едва забележимо посивя. Вече нямаше нужда от факли. Чагатай бърбеше с дружинниците си и се смееше отбивисто: наслаждаваше се на новия ден и на всичко, което щеше да донесе той.

Щом златната ивица на изгряващото слънце се появи на изток, първият помощник на Чагатай го потупа по гърба и мъжете около него нададоха радостни викове. Звукът бързо се поде от другите тумани на негова страна. Воините на Хазар и Хаджиун мълчаха навъсено. Не бе нужен ум като на Субодай, за да се разтълкува удоволствието на Чагатай. Хаджиун гледеше с присвити очи как хората на Чагатай започват да се спешават, за да коленичат пред него като пред хан. Сви устни, яростта му растеше. Трябваше да спре това, преди да тръгне като вълна през туманите и Чагатай да стане хан в море от клетви още преди участието на Угедай да е известна.

Подкара коня си напред и вдигна ръка да спре мъжете, които понечиха да го последват. Хазар също излезе напред и двамата поеха сами през редиците воини към Чагатай.

Племенникът им беше готов още когато направиха първата си стъпка в негова посока, както беше готов цялата нощ. Изтегли сабята си с явно заплашителен жест, но все пак се усмихна и направи знак на

хората си да ги пуснат. Изгряващото слънце освети войската и броните заблестяха като море от желязна плът, покрито с люспи, застрашително.

— Настъпи нов ден, Чагатай — каза Хаджиун. — Ще видя брат ти Угедай сега. Ще отвориш града.

Чагатай погледна още веднъж на изток и кимна замислено.

— Изпълних дълга си, чичо. Защитих града от онези, които можеха да създадат безредици в него в навечерието на полагането на клетвата. Ела, препусни с мен към двореца на брат ми. Трябва да съм сигурен, че е в безопасност.

Ухили се, докато изговаряше последните думи, и Хаджиун извърна поглед — не искаше да го гледа. Портите се отвориха и всички видяха пустите улици на Каракорум.

Субодай вече не беше млад, но бе в пълно бойно снаряжение и беше войник повече години, отколкото бе възрастта на повечето от нападателите. Когато налетяха във вихър от остриета, той бързо се хвърли шест крачки назад, после рязко се извъртя, замахна и посече най-близкия преследвач в гърлото. Следващите двама засякоха безразборно люспестата му броня, оставяха ярки белези по тъмния метал. Умът на Субодай бе кристално ясен и много по-бърз от движенията им. Беше възнамерявал пак да отстъпи, но забързаните им удари му показваха тяхната умора и отчаяние. Замахна отново, този път странично, и стоманата мина през челото на единия, разряза кожата и кръвта го ослепи. Това беше грешка. Двама сграбчиха дясната ръка на Субодай. Трети го подкоси и той рухна на пода.

Испадна в безумна ярост. Махаше с ръце и риташе, използваше бронята си като оръжие и непрекъснато се движеше, за да бъде потрудна мишена. Металните пластини на крака му отвориха дълбок разрез в нечие бедро, после чу рев и още хора се изсипаха в стаята — много повече, отколкото можеше да задържи. Бореше се отчаяно, макар да знаеше, че е изгубил и че Угедай също е изгубил. Чагатай щеше да стане хан. Усети вкуса на собствената си кръв в гърлото си, горчив като яростта му.

Зад барикадата Угедай и Толуй чакаха рамо до рамо. Сорхатани стоеше с лъка, но не можеше да стреля, докато Субодай бе все още

жив. Щом той падна, тя пусна две стрели между съпруга си и брат му. Ръцете ѝ не бяха силни за пълно опъване на лъка, но едната стрела все пак улучи един от нападателите, докато се хвърляше напред; другата се отплесна от тавана. Угедай застана пред нея, докато тя се мъчеше с треперещи пръсти да сложи трета стрела. Гледката отвъд барикадата бе закрыта от пресягащи се ръце, остриета и окървавени лица и в първия миг той не разбра какво става. Трепна от рева, когато във външната стая нахлуха още мъже. Сорхатани видя как от гърлото на обърнат към нея воин се подаде острие, сякаш изведнъж му беше поникнал дълъг кървав език. Мъжът падна и се загърчи. После изведнъж всичко стихна.

Угедай и Толуй бяха запъхтени като кучета. В предната стая група бронирани мъже довършваха нападателите с бързи и ефективни удари.

Сред тях стоеше Джебе. Изобщо не обърна внимание на оцелелите и дори на Угедай. Беше видял лежащия на земята Субодай и коленичи до него точно когато военачалникът с мъка се надигна. Субодай клатеше глава. Беше замаян и покрит с рани, но жив.

Джебе стана и поздрави Угедай със сабята си и с усмивка.

— Радвам се да видя, че си добре, господарю.

— Как така се озова тук? — рязко попита Угедай, все още обхванат от гняв и страх.

— Чичовците ти ме изпратиха, господарю, начело на четиридесет души. Наложих се да убием много хора, за да стигнем до теб.

Толуй потупа радостно брат си по гърба, обърна се и прегърна Сорхатани. Кублай и Монгке се заудряха игриво по раменете, после се сборичкаха.

— Субодай? — каза високо Угедай.

Видя как изцъкленият поглед на Субодай се проясни.

Един от воините понечи да го подкрепи, но военачалникът избута раздражено ръката му. Все още беше потресен от разминаването на косъм със смъртта в краката на нападателите. Изправи се и Джебе се обърна към него, сякаш докладваше.

— Счупеното копие затвори градските порти. Всички тумани са отвън. Може вече да се бият.

— Тогава как си успял да влезеш в града ми? — остро попита Угедай. Огледа се за Хуран и си спомни с болка, че той беше жертвал живота си при вратата.

— Прекатерихме стените, господарю — отвърна Джебе. — Военачалникът Хаджиун ни изпрати преди да препусне и да се опита да мине през портите. — Видя изненаданата физиономия на Угедай и сви рамене. — Не са много високи, господарю.

Угедай осъзна, че в стаите е по-светло. Зората бе дошла и денят обещавахе да е чудесен. Сепна се, като се сети, че това е денят на полагаането на клетва. Как щеше да продължи след нощ като тази? Това, че вече имаше „след“, бе повече, отколкото беше очаквал в последните моменти от нападението. Чувстваше се замаян, изгубен в събитията, които не бяха под контрола му.

Откъм коридора се чува тичащи стъпки. В стаята влетя вестносец и рязко спря, смаян от купищата трупове и нападали по пода оръжия. В покоите едва се дишаше от вонята на разпрани черва и урина.

— Докладвай — заповяда Джебе.

Младежът се овладя и се обърна към него.

— Портите са отворени, военачалнико. Тичах по целия път. Насам идва въоръжена сила.

— Разбира се, че идва — обади се Субодай и дълбокият му глас стресна присъстващите. Всички погледнаха към него и Угедай изпита облекчение, че старият воин е тук. — Всички, които са били извън стените през нощта, ще дойдат да видят кой е оцелял.

Обърна се към Угедай.

— Господарю, имаме съвсем малко време. Трябва да си чист и преоблечен, когато те видят. Покоите ти трябва да се запечатат. Най-малкото за днес.

Угедай кимна и Субодай бързо заразва заповеди. Джебе излезе пръв, като остави шестима воина да охраняват бъдещия хан. Угедай и Торогене го последваха заедно с Толуй и семейството му. Докато бързаха по дългия коридор, Угедай видя, че ръката на Толуй все посяга към жена му или синовете му, сякаш той още не можеше да повярва, че всички са в безопасност.

— Децата, Угедай — каза Торогене.

Той я погледна и видя, че лицето ѝ е пребледняло и изпито от тревога. Прегърна я през рамо, за да я успокои — и да успокои и себе си. Огледа се, но не видя никой, който да познава добре двореца. Къде се беше дянал прислужникът му Барас агур? Обърна се към Джебе.

— Трябва да знам дали синът ми Гуяк е жив. Дъщерите ми също. Нека някой от хората ти отиде в покоите им — да попита слугите. Искam отговор колкото се може по-бързо. И намерете съветника ми Яо Шъ, а също и Барас агур. Да се размърдат. Да се разбере кой е останал жив.

— Както заповядаш, господарю — бързо отвърна Джебе и сведе глава. Угедай изглеждаше превъзбуден и бе трудно да прецени настроението му. Беше нещо повече от възбудата след битка, когато животът тече по-буйно в жилите ти.

Угедай забърза напред и жена му трябваше да подтичва, за да не изостане. Някъде отпред се чуха приближаващи стъпки и той сви по друг коридор, по-далеч от звука. Трябваша му нови дрехи и искаше да измие кръвта и мръсотията от себе си. Трябваше му и време, за да помисли.

Яздеха към двореца на Угедай. Хаджиун бе пребледнял. По улиците се търкаляха трупове, локви потъмняваща кръв бяха оцапали каменните канавки. Не всички мъртъвци носеха отличителните белези на гвардейците на Угедай — мнозина бяха с тъмни делове или опушена на лампи броня, безцветна и мръсна на светлината на изгрева. Кървавата нощ бе свършила, но Хаджиун тръпнеше от ужас от онова, което го чакаше в двореца.

Чагатай яздеше небрежно и клатеше глава при вида на клането с такова неодобрение, че Хазар обмисляше дали да не му пререже гърлото и да изтрие противната физиономия от лицето му. Присъствието на тримата телохранители на Чагатай обаче го възпираше. Те не зяпах мъртъвците. Погледите им не се откъсваха нито за миг от двамата мъже, които яздеха с господаря им — човека, който щеше да стане хан, преди денят да е свършил.

Улиците бяха пуси. Дори някои работници да бяха излезли от домовете си след сблъсъците и писъците през нощта, гледката на толкова много трупове ги беше пропъдила и ги беше накарала да се

приберат и да залостят вратите си. Шестимата конници стигнаха до стъпалата към портите на двореца. Върху светлия мрамор лежаха трупове, кръвта им се беше разтекла по жилките на камъка.

Чагатай не слезе от коня си, а го подкара нагоре по стъпалата. Цъкаше с език, докато конят му предпазливо стъпваше покрай труповете. Главната порта към първия двор зееше отворена и нямаше никой, който да оспори правото му да влезе. Грачеха гарвани, в небето вече кръжаха соколи и лешояди, привлечени от миризмата на смърт. Хаджиун и Хазар се спогледаха мрачно, докато минаваха под сянката на вратата към двора. Сребърното дърво сияеше в светлината на утрото, прекрасно и безжизнено.

Военачалниците добре разчитаха случилото се тук. Не бе имало сражение с редици повалени мъже: труповете лежаха хаотично, убити отзад или повалени от стрели, които така и не са могли да видят. Почти усещаха изненадата на защитниците, когато облечените в тъмно мъже са се появили и са започнали да ги избиват, преди те да успеят да организират някакъв отпор. Чагатай най-сетне спря коня си и слезе от седлото. Изглеждаше някак унесен. Завърза изнервения от миризмата на кръв кон за един стълб и каза високо:

— Започвам да се боя за брат си.

Хазар се напрегна и един от телохранителите вдигна ръка към него, за да му напомни за присъствието им. Хилеше се, наслаждавайки се на представлението на господаря си.

— Не е нужно да се боиш — разнесе се глас, от който всички подскочиха.

Чагатай моментално се извъртя и сабята му светкавично излезе от ножницата. Хората му реагираха с почти същата бързина, готови да посрещнат евентуалната атака.

Субодай стоеше под един украсен варовиков свод. Не носеше броня. Утринният ветреца още не беше изсушил петната пот по копринената му туника. Лявата му ръка беше превързана и Чагатай видя петното кръв под плата. Лицето на Субодай бе уморено, но строго, а очите му бяха свирепо впити в мъжа, отговорен за цялата смърт и разруха около тях.

Чагатай отвори уста да иска някакво обяснение, но Субодай продължи:

— Моят господар Угедай те чака в залата за приеми. Поздравява те с добре дошъл в дома си. Гарантира, че си в безопасност.

Произнесе последните думи така, сякаш засядаха в гърлото му.

Чагатай извърна поглед пред яростта в очите му. Разбра, че е победен. Беше заложил всичко на тази нощ. Не погледна нагоре, когато чу стъпки и се появиха стрелците. Прехапа устна и кимна замислено. Все пак беше син на баща си. Изправи се и прибра сабята, сякаш изпълняваше ритуал. На лицето му не се забелязваше дори следа от изумление или разочарование. Усмихна се криво на Субодай и каза:

— Слава на духовете, че е оцелял. Води ме при него.

6.

Заклетите хора на Чагатай останаха в двора. Щяха да се бият, ако го беше поискал от тях. Вместо това той потупа единия по рамото, поклати глава и тръгна към галерията след Субодай. Не погледна назад, когато воините на Угедай обкръжиха хората му и ги повалиха на земята. Един от тях извика и Чагатай стисна зъби, разочарован от мъжа, който не можеше да умре тихо в чест на господаря си.

Хазар и Хаджиун го последваха мълчаливо. Гледаха как Чагатай настигна Субодай и двамата закрачиха един до друг, без да се поглеждат.

Пред залата за аудиенции беше пълно с гвардейци. Чагатай само сви рамене и им предаде оръжието си.

Вратата беше от полирана мед, блестяща като червено злато на светлината на утрото. Чагатай понечи да влезе, но командирът на гвардейците го потупа по бронята, отстъпи назад и зачака. Чагатай се намръщи, но свали дългата люспеста ризница и предпазители на бедрата, както и тежките ръкавици и налакътници. Остана само по кожен жакет, гамаши и ботуши. За друг можеше да е унижително да бъде съблечен така, но Чагатай се подготвяше за празника от месеци, като всеки ден се бореше, тичаше и изстрелваше по стотици стрели, и беше във великолепна физическа форма.

Субодай стоеше и го гледаше мълчаливо, сякаш го предизвикваше да запротестира. Макар да бе неподвижен, това бе неподвижност на змия или огънат клон, готов да изплющи и да се изправи.

Чагатай се обърна към командира на гвардейците и повдигна вежда. Изтърпя и претърсването, но нямаше скрити оръжия и вратата се отвори. Влезе сам. Докато вратата се затваряше, чу как Хазар започна да спори, че не ги пускат.

Беше доволен, че Субодай и чичовците му няма да са свидетели на срещата. Беше рискувал и бе изгубил, но в това нямаше срам и унижение. Също като него, и Угедай беше събрал около себе си верни хора. Военачалниците на брат му се бяха оказали по-находчиви от

неговите. Нещата всъщност не се бяха променили: единият брат щеше да бъде хан — а другият?

Чагатай се ухили, когато видя Угедай в отсрещния край на залата — седеше на трон от бял камък с инкрустирано злато. Гледката беше впечатляваща, каквато бе и целта ѝ.

Косата на Угедай бе влажна и се спускаше свободно до раменете му. Синината на бузата му беше единственото видимо доказателство за премеждията от изминалата нощ. Въпреки великолепието на трона брат му носеше върху гамашите и туниката прост сив дел, украсен не повече от облеклото на някой пастир от степите.

— Радвам се да те видя в добро здраве, братко — каза Чагатай и тръгна към него. Стъпките му отекваха.

Угедай се напрегна.

— Да оставим игрите настрана. Коварството ти не успя. Ще бъда хан, преди да залезе слънцето.

Чагатай кимна, продължаваше да се усмихва.

— Добре, без игри. Но знаеш ли, странното е, че казах истината. Част от мен се ужасяваше от мисълта, че мога да те видя мъртъв. Шантаво, а? — Изкиска се, развеселен от сложността на собствените си чувства. — Семейството е странно нещо, нали? Въпреки това направих, каквото смятах за най-доброто. Не съжалявам и няма да се извинявам. Мисля, че баща ни би се радвал на рисковете, които поех. — Сведе глава. — Ще ми простиш, че не те поздравявам за победата ти.

Угедай едва забележимо се отпусна. Години наред смяташе Чагатай за нагъл идиот. Почти беше пропуснал времето, когато той бе станал мъж, свикнал с отговорностите и властта. Гвардейците на Угедай пристъпиха напред и наредиха на Чагатай да коленичи, но той не им обърна внимание и остана прав. Оглеждаше с интерес помещението. Беше огромно за воин, свикнал с герите в степите. Утринната светлина нахлуваше от гледащия към града прозорец.

Един от гвардейците се обърна към Угедай за разрешение и Чагатай се усмихна. Ако беше някой друг, гвардеецът просто щеше да го събори на земята или дори щеше да му пререже сухожилията, за да го накара да коленичи. Колебанието му подчертаваше положението на Чагатай дори когато искаха да го унижат.

Угедай почти се възхити на безгрижната храброст на брат си. Да, можеше да се възхити, дори след подобна нощ. Сянката на Чингис беше надвиснала и над двамата и може би винаги щеше да си остане така. Нито те, нито Толуй можеха да надминат постигнатото от баща им. Откъдето и да се погледне, те бяха по-нисши души и бяха такива от момента на раждането си. Но въпреки това трябваше да живеят и да станат умели в занаята си. Трябваше да процъфтяват в тази сянка — или да позволят тя да ги смаже.

Никой, дори брат им Толуй, не разбираше живота на Угедай по-добре от Чагатай. Отново се запита дали беше взел правилното решение, но и в това трябваше да е силен. Човек може да си пропилее живота в тревоги, това беше ясно. Понякога просто се налага да избираш и да свиеш рамене независимо от резултата, след като знаеш, че не би могъл да направиш повече с участието, която ти се е паднала.

Угедай гледаше брат си и отново му се прииска да можеше да знае колко му остава да живее. Всичко зависеше от това. Синът му нямаше безжалостната воля, необходима, за да го наследи. Ако Угедай умреше още днес, Гуюк нямаше да стане приемник на рода му, на рода на Чингис. Властта щеше да премине у мъжа пред него — у брат му. Угедай потърси спокойствие, макар че сърцето му прескачаше в гърдите и разпращаше непрекъсната болка, острие, забиващо се между ребрата му. Не беше спал и знаеше, че рискува да рухне всеки момент. Беше изпил кана червено вино, за да успокои нервите си, като бе добавил и прах от напръстник. Още усещаше горчивината му на езика си и главата го болеше, сякаш някой бавно я премазваше.

Ясно му беше, че може да управлява като хан само няколко дни, преди сърцето му да се предаде и да се пръсне в гърдите му. Ако участието му беше такава и ако убиеше Чагатай, държавата щеше да се разкъса от междоусобни войни. Толуй не бе достатъчно силен да я удържи цяла. Нито той, нито синът на Угедай бяха събрали верни военачалници, които да ги защитят при подобна развръзка. Вътрешната борба щеше да се реши от силата, не от кръвта.

Човекът, който стоеше пред него и криеше напрежението си, бе може би най-добрата надежда за държавата. Нещо повече — Чагатай щеше да бъде избраникът на Чингис, ако не се беше родил брат им Джучи. Влажната коса го засърбя и Угедай несъзнателно се почеса. Гвардейците продължаваха да го гледат, но той нямаше да ги остави да

принудят Чагатай да падне на колене. Не и днес, макар част от него да копнееше да го види.

— Тук си в безопасност, братко — рече той. — Дадох ти думата си.

— А думата ти е желязо — почти машинално отговори Чагатай.

Двамата си спомняха и почитаха убежденията на баща си. Сянката на великия хан ги обгръщаше като наметало. Общите спомени накараха Чагатай да се намръщи, изведнъж изпаднал в недоумение. Беше очаквал да го убият, но Угедай изглеждаше по-скоро разтревожен, отколкото тържествуващ или жадуващ за отмъщение. Вдигна вежди с интерес, когато Угедай се обърна към гвардейците.

— Излезте. Онова, което имам да казвам, е само за брат ми.

Мъжете понечиха да си тръгнат, но Угедай вдигна ръка и ги спря.

— А, и кажете на орлок Субодай да дойде.

— Както заповядаш, господарю — отвърна командирът.

Гвардейците излязоха, а миг по-късно влезе Субодай. Вратата се затвори и тримата останаха сами в отекващата зала.

Угедай стана от трона и слезе при Чагатай. Отиде до масичката, наля си айраг от една кана, отпи голяма глътка и се намръщи, когато течността опари язвите в устата му.

Чагатай хвърли поглед към Субодай. Военачалникът го гледаше свирепо, сякаш бе враг. Чагатай му намигна.

Угедай бавно пое дъх. Гласът му трепереше от напрежение, че казва онова, което бе държал толкова дълго в тайна.

— Аз съм наследникът на баща ни, Чагатай. Не ти, нито Толуй или Хаджиун, синът на Джучи или някой от военачалниците. По залез ще приема клетвата на народа.

И млъкна. Чагатай и Субодай не казаха нищо и мълчанието се проточи. Угедай погледна през високия прозорец. Градът му, макар и притихнал и уплашен след страшната нощ, беше прекрасен.

— Съществува цял свят извън онзи, който познаваме — тихо рече той. — С култури, народи и войски, които никога не са чували за нас. Да, и с градове, по-велики от Йенкин и Каракорум. За да оцелеем, за да растем, ние трябва да останем силни. Трябва да завладеем нови земи, така че войската ни да е винаги нахранена, винаги в движение. Спирането означава смърт, Чагатай.

— Знам — отвърна Чагатай. — Не съм глупак.

Угедай се усмихна уморено.

— Не си. Ако беше, щях да заповядам да те убият в двора заедно с хората ти.

— Тогава защо все още съм жив? — попита Чагатай. Опита се да зададе въпроса небрежно, макар че той го изгаряше още откакто бе видял Субодай в двора.

— Защото може да не доживея да видя как държавата се разраства, Чагатай — най-сетне каза Угедай. — Защото сърцето ми е слабо и мога да умра всеки момент.

Двамата мъже пред него го зяпнаха стъписано. Угедай не можеше да понесе да чака въпросите им. Продължи да говори почти с облекчение, думите сякаш потекоха сами.

— Жив съм благодарение на горчиви дзински прахове, но няма как да знам колко време ми е останало. Искях само да видя града си завършен и да стана хан. И ето ме тук, все още жив, макар да живея в болка.

— Защо научавам това чак сега? — бавно попита Чагатай. Беше зашеметен от онова, което чуваше. Досети се за отговора още преди Угедай да го изрече и кимна, когато брат му заговори.

— Щеше ли да ми дадеш две години да построя града и гробницата си? Не, щеше да ме предизвикаш още в мига, в който научиш. Вместо това аз създадох Каракорум и ще бъда хан. Мисля, че баща ни би оценил рисковете, които аз поех, братко.

Чагатай поклати глава. Парчетата, над които се бе чудил, започнаха да се подреждат.

— Тогава защо...? — започна той.

— Каза, че не си глупак, Чагатай. Обмисли го внимателно, както съм го правил хиляди пъти. Аз съм наследник на баща си, но сърцето ми е слабо и мога да свърша всеки момент. Тогава кой ще води народа?

— Аз — тихо рече Чагатай.

Беше тежка истина, че синът на Угедай няма да доживее да наследи баща си, но никой от двамата не се извърна от нея. Чагатай започна да оценява част от онова, през което бе минал Угедай през годините след смъртта на баща им.

— Откога знаеш за тази слабост? — попита той.

Угедай сви рамене.

— Имам пристъпи, откакто се помня, но през последните години станаха по-лоши. Започнаха... по-сериозни болки. Не мисля, че ми остава още много без дзинските прахове.

— Чакай — намръщи се Чагатай. — Казваш, че съм в безопасност? Нима ще ме пуснеш да си ида, след като знам това? Не разбирам.

Отговори Субодай, който също зяпаше Угедай така, сякаш го вижда за първи път.

— Ако умреш, Чагатай, ако бъдеш убит, както заслужаваш заради нападението тази нощ, кой ще задържи народа в едно цяло, когато ханът... умре? — Лицето на Субодай се изкриви в яростна усмивка. — Изглежда, че ще бъдеш награден за провала си.

— Точно затова и ти трябваше да чуеш това, Субодай — рече Угедай. — Трябва да загърбиш гнева си. Брат ми ще бъде хан след мен и ти ще бъдеш първият му военачалник. Той също е син на Чингис, наследник на човека, комуто си се заклел да служиш.

Чагатай се мъчеше да проумее онова, което бе чул току-що.

— Значи очакваш да чакам и да съм мирен и кротък, докато умреш? Откъде да знам, че това не е някаква измама, нещо скалъпено от Субодай?

— Защото бих могъл да те убия още сега — рязко отвърна Угедай, неспособен да скрие гнева си. — И все още мога да го направя, Чагатай. Защо иначе да те оставям жив, особено след изминалата нощ? Говоря от позицията на победителя, братко, а не на победения. По този начин трябва да тълкуваш думите ми.

Чагатай кимна неохотно. Нужно му беше време да помисли, но знаеше, че няма да му бъде предоставен подобен разкош.

— Дадох обещания на онези, които ме подкрепиха — рече той. — Не мога просто да живея живота на пастир, докато чакам. Това ще е жива смърт, недостойна за един воин. — Замълча за момент, мислеше трескаво. — Освен ако не ме посочиш за свой наследник, пред всички. Тогава ще запазя уважението на военачалниците си.

— Това няма да го направя — незабавно отвърна Угедай. — Ако умра през следващите няколко месеца, ти ще станеш хан независимо дали съм те направил наследник, или не. Ако изкарам по-дълго, няма да лиша сина си от шанса му. Тогава ще трябва да се изправиш срещу него, както и той срещу теб.

— В такъв случай не ми предлагаш нищо! — отвърна Чагатай, гласът му се повиши почти до вик. — Що за договорка е това, основаваща се на празни обещания? Защо изобщо ми говориш тези неща? Ако умреш скоро — да, ще бъда хан. Но нямам намерение да прекарам живота си в очакване на вестоносец, който може и никога да не дойде. Никой не би го направил.

— След нападението тази нощ трябваше да го кажа. Ако подмина нещата ей така, ако просто те върна при тумана ти, ще видиш в това само слабост. И колко време ще мине, преди ти или някой друг да ме предизвика? Но все пак не те оставям без *нищо*, Чагатай. Ни най-малко. Задачата ми е да разширя земите, които сме покорили, да се погрижа народът да е в безопасност, да процъфтява и да расте. На брат ни Толуй ще дам родината, макар че ще задържа Каракорум за себе си. — Пое дълбоко дъх. Видя как очите на брат му блеснаха от очакване и алчност. — Като център на своите земи ще получиш Хорезъм с градовете Самарканд, Бухара и Кабул. Ще ти дам ханство с ширина две хиляди мили, от Амударя до Алтай. Ти и потомците ти ще управлявате там, макар че ще плащате данък на мен и на моите потомци.

— Господарю... — започна ужасено Субодай.

Чагатай се изкиска насмешливо.

— Остави го да говори, военачалнико. Това е семеен въпрос, нямаш работа в него.

Угедай поклати глава.

— Планирам това от почти две години, Субодай. Предизвикателството пред мен е да оставя настрана яростта, която изпитвам заради нападенията срещу семейството ми, и да взема правилните решения, дори и сега.

Погледна Чагатай и брат му усети бурята от чувства в погледа му.

— Синът ми и дъщерите ми оцеляха, Чагатай. Знаеш ли го? Ако бяха убити от воините ти, сега щях да те пека на бавен огън и да слушам писъците ти. Няма да понеса някои неща дори в името на империята на баща ми и на мечтите му.

Замълча, но Чагатай не каза нищо. Угедай кимна, доволен, че е разбран.

— Имаш позицията на силата, *братко* — рече той. — Разполагаш с верни военачалници, а аз имам огромна империя, която трябва да бъде управлявана и контролирана от способни хора. След

днес ще бъде гурхан, владетел на народи. Ще приема клетвата ти и ще почета думата си към теб и към наследниците ти. Дзинците ни показаха как да владеем много земи, Чагатай, с данъците, които се стичат в столицата.

— Да не би да си забравил какво се случи с онази столица? — попита Чагатай.

Очите на Угедай блеснаха застрашително.

— *Не съм*, братко. Не си и помисляй, че един ден ще поведеш войска към Каракорум. Кръвта на баща ни тече колкото в твоите вени, толкова и в моите. Ако дойдеш при мен с меч в ръка, ще се изправиш срещу хана и народът ще отговори. Тогава ще унищожа теб, жените ти и децата ти, слугите и последователите ти. Не забравяй, че оцелях тази нощ, Чагатай. Късметът на баща ни е и мой. Духът му бди над мен. И в същото време ти предлагам империя, по-голяма от всичко извън земите на Дзин.

— В която ще *изгния* — отвърна Чагатай. — Нима ще наредиш да бъде заключен в някакъв хубав дворец, заобиколен от жени и злато... — затърси нещо подходящо и ужасяващо, — столове и корони?

Като видя ужаса на брат си от подобна перспектива, Угедай се усмихна.

— Не — рече той. — Там ще събереш войска за мен. Армия, която мога да призова. Войска на запад, както Толуй ще събере войска в центъра, а аз — на изток. Светът е станал твърде голям само за една войска, братко. Ще препуснеш нататък, накъдето ти заповядам, ще завладяваш онова, което ти кажа. Светът е твой, стига да можеш да загърбиш онази част от теб, която ти казва да го управляваш целия. Това няма да го имаш. А сега ми дай отговора си и клетвата си. Твоята дума е *желязо*, братко, и аз *ще* я приема. Или ще те убия още тук.

Чагатай кимна, сломен от внезапния преход от фаталистична вцепененост към нова надежда и нови подозрения.

— Каква клетва ще приемеш? — попита най-накрая той и Угедай разбра, че е победил и протегна към брат си вълчия меч.

— Закълни се с ръка на този меч. Закълни се в духа и честта на баща ни, че никога няма да вдигнеш гневна ръка срещу мен. Че ще ме приемеш за гурхан и ще бъдеш верен васал като хан на своите земи и народи. Всичко друго става по волята на бащата небе, но по този

въпрос можеш да се закълнеш и аз ще уважа клетвата ти. Днес ще има много други клетви, Чагатай. Бъди първият.

Народът знаеше, че Чагатай е рискувал за конските опашки и е хвърлил хората си срещу Каракорум. Когато на сутринта Угедай и командирите му обиколиха града, за да демонстрират мощта си, всички видяха, че опитът се е провалил. Но ето че и самият Чагатай излезе гордо от портата, за да се върне при тумана си. Изпрати стражата си да прибере трупите и да ги отнесе извън Каракорум, колкото се може по-далеч от очите на всички. Не мина много време и по улиците останаха само ръждиви петна: мъртвите бяха скрити толкова добре, колкото и плановите на великите мъже. Воините свиха рамене и продължиха да се подготвят за празника и големите игри, които предстояха.

На Хаджиун и Хазар засега им бе достатъчно да знаят, че Угедай е оцелял. Игрите щяха да започнат и щеше да има време да помислят за бъдещето, след като той стане хан. Туманите, изправили се гневно едни срещу други през изминалата нощ, изпратиха отбори стрелци на стрелбището до Каракорум. За тези мъже борбите на принцовете бяха като от някакъв друг свят. Бяха доволни, че собствените им военачалници са живи. И още по-доволни, че игрите не са отложени.

Десетки хиляди се събраха да гледат първото събитие от деня. Никой не искаше да пропусне първите състезания, тъй като финалът щеше да се гледа само от трийсет хиляди души в центъра на града. Темуге беше измислил хартиени билети, с които можеше да се влезе на стадиона. Разменяха се срещу коне и злато дни преди голямото събитие. Докато Угедай се бе сражавал за живота си, жени, деца и старци чакаха да видят най-големите постижения, на които бяха способни сънародниците им. Дори играта на тронове беше на второ място за тях.

Стената на стрелбището се издигаше над източната порта на Каракорум и сияеше ярко на изгряващото слънце. Беше издигната преди няколко дни и представляваше масивна конструкция от дърво и желязо, която можеше да побере над сто малки щита с размерите на човешка глава. Около нея пушеха хиляда мангала, на които се приготвяше храна за зрителите. Миризмата на печено овнешко и див

лук изпълваше целия лагер и знанието, че до избухването на междуособна война през нощта е имало само една крачка, не уби ничий апетит и не помрачи ничий смях, докато борците се упражняваха с приятели на сухата трева. Денят беше хубав, слънцето грееше приятно и народът се готвеше да отпразнува въздигането на новия хан.

7.

Хазар стоеше с девет от най-добрите стрелци на тумана си и си чакаше реда. Трудно му беше да намери нужното му спокойствие и той дишаше бавно и дълбоко, докато преценяваше всяка от четирите стрели, които му бяха дали. По принцип стрелите бяха напълно еднакви, дело на най-добрите майстори от племената. Въпреки това Хазар беше отхвърлил първите три, които му предложиха. Донякъде причината бяха нервите, но не беше спал и знаеше, че денят ще е труден, когато умората го настигне. Вече се потеше повече от обичайното, тялото му се оплакваше, обаждаха се болестки. Единствената утеха бе, че и останалите стрелци не бяха мигнали. Но въпреки това лицата на младите бяха грейнали и радостни, особено когато погледнаха сивкавата бледност на по-възрастните. За тях това бе ден на огромни възможности, надежда и шанс да спечелят уважение и безценните златни, сребърни и бронзови медали на Темуге, върху които бе отпечатан образът на Угедай. Докато чакаше, Хазар се зачуди какво ли щеше да направи Чагатай, ако беше успял. Със сигурност тежките дискове тихомълком щяха да бъдат отнети и изгубени. Тръсна глава, за да я проясни. Какъвто си беше, Чагатай все някак щеше да ги използва. Този човек не се смущаваше от дреболии. Поне в това отношение бе истински син на баща си.

Празникът щеше да продължи три дни, макар че Угедай щеше да стане хан в края на първия. Хазар вече беше видял как Темуге тича като обезумял и се мъчи да организира нещата така, че всички способни да се състезават да участват в игрите. Беше му се оплакал от трудностите, разправяше нещо за стрелци, които щели да участват и в конните състезания, и за бегачи, които искали и да се борят. Хазар го беше разкарал, вместо да слуша досадните подробности. Вярно, че някой трябваше да организира всичко това, но тази работа не му приличаше на достойна за воин. По подходдаше на учения му брат, който се оправяше с лъка по-зле и от малко дете.

— Излезте напред, Мечи кожи — извика съдията.

Хазар се откъсна от мислите си и загледа състезанието. Джебе беше надарен стрелец. Дори името му означаваше „стрела“ и го беше получил след изстрел, повалил коня на самия Чингис. Говореше се, че хората му ще участват във финалните състезания. Хазар забеляза, че Джебе като че ли не страда след изнурителната нощ, макар че се беше сражавал, за да спаси Угедай. Жегна го мъничко завист, когато си спомни, че навремето също можеше да препуска цяла нощ и да се бие на следващия ден без почивка и храна освен няколко глътки айраг, кръв и мляко. Но все пак знаеше, че не е пропилял добрите си години. Заедно с Чингис беше завладял народи и бе накарал дзинския император да коленичи. Това бе най-гордият момент в живота му, но му се искаше да има още няколко години безгрижна сила, без болезненото прещракване в бедрото, без подутото коляно или поне без малките твърди бучки под рамото, където преди години се беше пречупил върхът на копие. Разтърка разсеяно мястото, докато Джебе и деветимата му воители се подреждаха в редица на сто крачки от стената. От това разстояние мишените изглеждаха съвсем мънички.

Джебе се разсмя на нещо и тупна един от хората си по гърба. Хазар го гледаше как огъва и бавно отпуска лъка си няколко пъти, как разкършва рамене. Хиляди воители, жени и деца се бяха събрали да гледат и стояха неподвижни и мълчаливи, докато отборът чакаше вятъра да утихне.

Вятърът спря и слънцето сякаш започна да напича по-силно. Стената беше поставена така, че стрелците хвърляха дълги сенки, но светлината не им пречеше да се прицелват добре. Темуге беше премислил всички дребни подробности.

— Готови — каза Джебе, без да се обръща.

Хората му се наредиха от двете му страни с по една стрела на тетивата и три на земята пред тях. Нямаше точки за стил, а само за точност, но Хазар знаеше, че Джебе ще се представи колкото се може по-изящно — въпрос на чест и гордост.

— Начало! — извика съдията.

Стрелците поеха дъх едновременно, опънаха лъковете като един и пуснаха стрелите точно преди отново да поемат дъх. Десет стрели полетяха високо във въздуха, описаха лека дъга и се забиха в стената. Съдии изтичаха и вдигнаха флагчета, за да покажат успешните

изстрели. Гласовете им се извисиха в смълчания въздух: викаха „Уухай!“ за всяко попадение в центъра на мишената.

Началото беше добро. Десет флагчета. Джебе се ухили на хората си и те стреляха отново веднага щом съдиите се дръпнаха. За да преминат в следващия етап, трябваше да улучат само тридесет и три щита с четиридесет стрели. Направиха го да изглежда лесно — три пълни десетки и само два пропуска, или тридесет и осем точки общо. Тълпата нададе радостни викове и Хазар изгледа кръвнишки Джебе. От друга страна, не беше прав. Слънцето грееше, а те бяха живи.

Не разбираше защо Угедай беше оставил Чагатай жив. Той самият не би го направил, но пък вече не беше във вътрешния кръг на хана, както беше по времето на Чингис. Сви рамене. Субодай и Хаджиун щяха да знаят. Те винаги знаеха. Някой от тях щеше да му каже.

Беше видял Чагатай малко преди да отиде при стрелците. Младият мъж се беше облегал на една ограда и гледаше как борците се подготвят. Не изглеждаше напрегнат и Хазар също се отпусна. Едва тогава. Угедай явно беше спечелил някакъв мир, поне за известно време. По стар навик Хазар престана да мисли за тези неща. Така или иначе, денят се очертаваше да е хубав.

Четиридесет ездачи чакаха знак да препуснат към ниските бели стени на Каракорум. Конете им бяха изтимарени, копитата им бяха лъснати. Всеки ездач имаше своя тайна диета за коня си, рецепта, предавана в рода и гарантираща издръжливостта и бързината, които щяха да са нужни на животното.

Бату прокара пръсти през гривата на коня си — нервен навик, който повтаряше час по час. Угедай щеше да гледа, сигурен бе в това. Чичо му беше наблюдавал всички подробности от обучението му с туманите, беше позволил на командирите си да го тренират до изтощение и после да го накарат да изучи всяка битка и тактика от историята на народа. Цялото тяло го болеше, както го болеше почти непрекъснато вече повече от две години. Но болката се отплащаше с новите мускули, особено на раменете му. Тежкия труд не беше отишъл напразно. Веднага щом Бату овладееше някоя задача или пост, продължаваше напред по заповед на Угедай.

Днешното състезание бе всъщност като почивка от обучението му. Бату бе вързал косата си на плитка, за да не му се разпилява по лицето по време на надбягването. Имаше шанс да спечели и го знаеше. Беше по-голям от другите момчета, вече истински мъж, макар да бе наследил стройната фигура на баща си. Допълнителната тежест щеше да се отрази при по-големи разстояния, макар че конят му бе наистина силен. Беше показал скоростта и издръжливостта си още като жребче и сега, вече почти тригодишен, праснеше от енергия и беше готов и напрегнат като ездача си.

Бату погледна първия си помощник-командир, който завъртя на място дребната си светла кобила. Погледите им за момент се срещнаха и Зан кимна и бялото му сляпо око блесна, отразило възбудата му. Зан беше приятел на Бату още по времето, когато само майка му знаеше срама от раждането му, когато името му все още беше опозорено. Зан също беше израснал в жестока немилост, бит и измъчван от чистокръвните момчета, които се подиграваха на златистата му кожа и на деликатните му дзински черти. Бату мислеше за него почти като за брат — тънък и свиреп, събрал достатъчно омраза и за двама им.

Някои тумани бяха изпратили цели отбори ездачи. Бату се надяваше, че Зан сам по себе си ще е достатъчен, за да наклони везните в негова посока. Ако беше научил нещо от участието на баща си, то бе да победиш, независимо как си го направил. Не беше важно дали някой ще бъде наранен или убит. Победиш ли, ще ти бъде простено всичко. Ще излезеш от вонящия гер и ще се издигнеш, и хиляда мъже ще следват заповедите ти така, сякаш са дадени от самия хан. Кръв и дарба. Народът бе създаден от тези две неща.

Пред Бату застана друг ездач, който сякаш се мъчеше да укроти коня си. Бату моментално смуши своя и избута натрапника настрана. Беше Сетан от урианхаите, естествено. Старото племе на Субодай беше като трън в петата му още откакто славният им военачалник се бе върнал при Чингис с главата на бащата на Бату в торбата. Беше се сблъсквал с мълчаливата им неприязън стотици пъти, откакто Угедай го издигна. Не че бяха открити в презрението си или откровени във верността си към собствената си кръв. Чингис беше обявил извън закона племенните връзки в новия народ, но Бату можеше само да се усмихне при мисълта за арогантността на дядо си. Сякаш кръвта нямаше никакво значение. Може би именно това беше забравил баща

му Джучи, когато се беше разбунтувал и бе отнел на Бату онова, което му се полагаше по рождение.

Беше иронично, че урианхаите бяха решили да наказват сина заради греховете на бащата. Джучи не беше знаел, че търкалянето му с една девица е посяло син в утробата ѝ. Като неомъжена, майката на Бату нямаше как да предяви претенции към Джучи. Била презряна от собственото си семейство, принудена да живее в края на лагера. Радвала се, когато Джучи станал прокуден, предател, който трябвало да бъде преследван и убит. После чула, че великият хан постановил, че копелетата имат правата на всички останали. Бату все още си спомняше нощта, когато тя бе осъзнала какво е изгубила: беше се напила до несвоят и неомощно се опитваше да си пререже вените на китките. Той я спря, изми я и превърза раните ѝ.

Никой на този свят не мразеше паметта за Джучи повече от сина му. В сравнение с този изпепеляващ бял пламък урианхаите бяха като нощни пеперуди, които щяха да изгорят в него.

Бату следеше с крайчеца на окото си как съдията започна да разпъва дългото знаме от жълта коприна. Всички хора на баща му бяха оставили жени и деца в лагера на Чингис. Зан бе едно от тези изоставени деца. Някои се бяха върнали със Субодай, но бащата на Зан беше умрял някъде далеч, тялото му бе изгубено в чужда земя. Това бе още едно нещо, което Бату не можеше да прости на баща си. Стисна устни. Добре беше, че има врагове в групата ездачи. Пиеше от тяхната неприязън, използваше я, за да черпи сила от подигравките и подвижванията им, от коварните им удари и номера. Отново си помисли за лайното, което бе намерил в хранилката на коня си тази сутрин и как бе вгорчило кръвта му като глътка черен айраг. Ето затова щеше да спечели надпреварата. Яздеше с омраза и тя му даваше сила, за която другите можеха само да мечтаят.

Съдията вдигна знамето и Бату усети как конят се напрегна, готов да полети напред. Знамето полетя надолу като златен поток на утринното слънце. Бату смуши коня и в следващия миг вече препускаше. Не поведе веднага, макар да бе почти сигурен, че ще накара всички да му дишат пушилката при обикалянето около града. Вместо това избра по-умерено темпо в средата на групата. Шест обиколки около Каракорум правеха четиридесет и осем мили — изпитанието беше за издръжливост, а не за бързина. Конете бяха

отглеждани да бъдат издръжливи и щяха да изминат разстоянието. Важни бяха уменията и маневрите на ездачите. Бату усети как самоувереността го изпълва още повече. Беше мингхан командир. Беше на седемнайсет и можеше да язди цял ден.

Хиляда двадесет и четирима мъже вдигнаха десните си ръце към тълпата и се приготвиха за първото масово състезание по борба. Първият ден щеше да елиминира пострадалите, по-старите и онези, които просто нямаха късмет. Нямаше втори шанс и тъй като рундовете бяха общо десет, последните два дни щяха да зависят отчасти от онези, които минат през първата борба с най-малко наранявания.

Воините имаха свои любимци и от дни се събираха при тренировъчните площадки, преценяваха силни и слаби страни, търсеха онези, за които си заслужава да заложиш, и другите, които нямаше да издържат изтощителното изпитание.

Никой от военачалниците не се нае да участва в тази част на състезанието. Бяха твърде високопоставени, за да си позволят да бъдат хвърляни и побеждавани от по-младите. Въпреки това началото на първата среща беше отложено, за да могат Хазар и Джебе да участват в състезанието по стрелба. Хазар беше огромен почитател на борбата и поддържаше мъжа, когото никой воин не искаше да среща в началото. Баабгай, Мечката, беше с дзински произход, макар да бе с набито телосложение като монголски борец. Усмихна се беззъбо на тълпата и тя завика името му. Табуни най-добри коне бяха заложени за него, но десетте кръга или някое нараняване можеха да го извадят от играта. Дори камък може да се пукне след достатъчно удари.

Хазар и Джебе минаха през първата стрелба, след което затичаха с отборите си към мястото, където борците търпеливо чакаха на слънцето. Въздухът имаше привкус на метал и миришеше на мас и пот. Сблъсъците и кръвопролитията от предишната нощ сякаш бяха забравени.

Стрелците коленичиха на постелките от бяла плъст и внимателно поставиха до себе си безценните си лъкове, вече със свалени тетиви и увити във вълна и кожа.

— Давай, Баабгай! — извика Хазар и се ухили на якия мъж, когото лично бе открил и обучил. Баабгай имаше безмозъчната сила на

вол и сякаш не усещаше никаква болка. Във всички предишни борби не беше показал никакви признаци на умора и именно тази негова безчувственост най-много плашеше противниците му. Те просто не можеха да открият начин да го наранят. Хазар знаеше, че някои от борците го наричат „пустия“ заради малоумието му, но Баабгай не се обиждаше на нищо. Просто се усмихваше и ги хвърляше оттатък хоризонта.

Хазар търпеливо изчака песента преди началото. Грубите гласове на борците се извисиха и те се заклеха да останат твърдо на земята и да си останат приятели независимо дали са победители, или победени. Щеше да има и други песни, в следващите кръгове. Хазар предпочиташе тях и почти не слушаше, а гледаше към степите.

Угедай беше в Каракорум и несъмнено се миеше, мажеше и гиздеше. Народът вече пиеше здравата и ако не участваше в състезанието по стрелба, Хазар щеше да прави същото.

Гледаше как Баабгай прави първия си захват. Едрият мъж не беше зашеметяващо бърз, но щом противникът се окажеше в обсега му и той успееше да го хване, край на борбата бе предизвестен. Пръстите на Баабгай бяха къси и месести и ръцете му винаги изглеждаха ужасно подути, но Хазар беше усещал силата им и залагаше твърдо на него.

Първото състезание на Баабгай свърши, когато той изкълчи рамото на противника си, като хвана китката му и прехвърли цялата си тежест върху ръката му. Тълпата закрещя ликуващо, забиха барабани и гонгове. Баабгай се ухили беззъбо като някакво огромно бебе. Хазар не се сдържа и се изкиска на простото му удоволствие. Денят наистина се очертаваше чудесен.

Бату дори не изохка, когато камшикът изплющя през бузата му. Кожата се поду и стана гореща и яростна като самия него. Надпреварата беше в разгара си и при втората обиколка той се беше вместил сред първите шестима. Земята бе по-твърда и суха, отколкото беше очаквал, от което едни коне имаха преимущество пред други. Вече се носеха в третата обиколка и прахта беше покрила кожата им с бял слой и бе изсушила слюнката в устата, превръщайки я на лепкава каша. Жаждата растеше непрекъснато под неумолимото слънце и послабите се бяха запъхтели като кучета.

Ивицата смазана кожа отново полетя към него и Бату се сниши. Видя, че е един от урианхаите, от дясната му страна. Прашно момче, дребно и леко, на гърба на могъщ жребец. Със смъдящите си очи Бату видя, че животното е силно, а момчето — пълно със зловна радост, докато замахваше отново. Дори през гръмовния грохот на копитата Бату чу как някой от другите се изсмя и яростта го погълна. Тези не командваха мъже, както правеше той. Какво го интересуваше кръвта на урианхаите, освен че искаше да я види разплискана по земята? Хвърли поглед към Зан, който препускаше от другата страна на момчето. Приятелят му беше готов да му се притече на помощ, но Бату поклати глава, без нито за миг да откъсва поглед от момчето от урианхаите.

Когато камшикът отново полетя към него, Бату просто вдигна ръка и ивицата кожа се уви около китката му. Момчето зяпна, но беше твърде късно. Бату рязко дръпна с цялата си тежест и сила, като в същото време смуши коня си.

Стремената почти спасиха момчето. За миг левият му крак се задържа, но после то полетя под копитата, а конят му изцвили уплашено и се метна настрани, като едва не повали друг ездач, който изкрещя гневно. Бату не погледна назад. Надяваше се падането да е убило малкото копеле. Поне другите спряха да се смеят.

Петима млади урианхаи участваха в състезанието. Макар да идваха от два тумана, инстинктивно препускаха в група. Бату някак си ги беше обединил с предизвикателството си, с неприязънта си. Водеше ги Сетан. Беше висок и слаб, с меки очи, които сълзяха от вятъра, и с вързана на опашка коса. Спогледа се с приятелите си, докато минаваха за четвърти път покрай западната порта на Каракорум. Оставаха още шестнайсет мили и муцуните на конете бяха побелели от пяна, а козината им бе потъмняла от пот. Бату и Зан препуснаха, за да излязат начело.

Бату видя как го гледат урианхаите и се погрижи да им покаже студената си физиономия, докато се приближаваше все повече и повече. Трийсетимата състезатели зад водещата група се точеха на дълга опашка и вече започваха да изостават.

Докато се връщаше към стрелбището, където нетърпеливо ги очакваха съдиите и тълпата, Хазар още се усмихваше. Не обърна

внимание на погледите им, докато вървеше към линията и опъваше лъка си. Беше брат на Чингис и един от основателите на държавата и изобщо не го интересуваше дали е подразнил някого, или е направил на пух и прах идеалната организация на Темуге.

Десетимата на Джебе вече бяха стреляли за втори път и военачалникът стоеше отпуснат и изпълнен с увереност. Хазар се намръщи на по-младия мъж, но това само като че ли го развесели. Хазар се насили да се успокои — знаеше, че иначе ще предаде раздразнението си на съотборниците си. Никой на състезанието не беше слаб или лош стрелец. Нито един от участниците не се съмняваше, че може да спечели. Разбира се, винаги имаше и елемент на случайност, ако вятърът се промени точно когато пуснеш стрелата или ти се схване някой мускул, но най-голямото изпитание бе за нервите. Хазар беше виждал това безброй пъти. Мъже, които можеха да се изправят срещу крещящи араби, без да им мигне окото, изведнъж усещаха, че дланите им са изпотени, докато вървяха към линията в пълна тишина. Не можеха да си поемат дъх, сякаш нещо ги бе стиснало за гърлата.

Познаването на тази особеност бе ключът към победата. Хазар дишаше бавно и дълбоко, без да обръща внимание на тълпата, и изчакваше хората си да заемат позиции и да се успокоят. Четиридесетте мишени на стената дори сякаш се увеличиха мъничко — илюзия, която бе изпитвал и преди. Погледна хората си и видя, че са напрегнати, но спокойни.

— Помнете, момчета — изсумтя той. — Всяка мишена е сладка девица, готова да отвори крачета за вас.

Някои от хората му се изкискаха и разкършиха рамене, за да пропъдят остатъците от напрежението, което можеше да попречи на прицела им.

Хазар се ухили. Уморен или не, стар или не, щеше да поизпоти здравата Джебе. Усещаше го.

— Готови — извика той на съдиите и погледна високия флаг на стената. Вятърът духаше равномерно от североизток. Хазар леко промени позата си. Сто крачки. Хиляди, стотици хиляди пъти бе стрелял на такова разстояние. Още едно бавно, дълбоко вдишване.

— Начало! — отсечено извика съдията.

Хазар сложи първата стрела на тетивата и я запрати към редицата щитове, която си бе набелязал. Изчака, докато не се увери, че е улучил, после се обърна към Джебе и повдигна вежди. Джебе се изсмя на предизвикателството и се извърна.

Колоната препускащи потни коне се беше проточила като мъниста на конец на цяла миля покрай стените на Каракорум. Трима от урианхаите все още водеха, като две яки момчета почти подкарваха Сетан към финала. Бату и Зан бяха плътно зад тях — групата от петима ездаци се бе отделила от останалите. Изходът от състезанието щеше да се решава от тях, конете пръхтяха, за да прочистят устите и ноздрите си, и пръскаха лиги и пяна. По стените се бяха наредили наблюдаващи воители и хиляди дзински работници. За тях денят също бе празник: отбелязваше края на двете години тежък труд и им осигуряваше тежки кесии с монети.

Бату беше сляп за зрителите и за всичко друго освен Сетан и двамата му другари. От сухата земя се вдигаха облаци прах и щеше да е трудно някой да види какво се кани да направи. Бръкна в джоба си и извади два гладки речни камъка. Със Зан бяха обсъждали дали да не използват ножове или камшици с шипове, но раните от тях лесно щяха да се разпознаят и някои от съдиите можеха да не одобрят подобна постъпка. Зан беше предложил да пререже гърлото на Сетан — мразеше го, защото само се фукаше с подвизите на Субодай, — но Бату беше забранил: не искаше да изгуби приятеля си при отмъщението, което неминуемо щеше да последва. По време на надбягване изпод копитата на коня обаче винаги можеше да изхвърчи камък. А дори да видеше какво правят, Сетан нямаше да посмее да се оплаче, защото сам щеше да се изкара ревльо и воините щяха да му се смеят.

Започнаха последната обиколка. Бату погали камъните. Прелитаха покрай борците, подобни на пъстроцветни птици на фона на тревата; зад тях се издигаше стената на стрелбището. Народът му бе в степите и той бе сред него, препускаше с все сили. Усещането беше чудесно.

Стисна коня с колене и се понесе напред, следван плътно от Зан. Урианхаите не спяха и понечиха да му попречат да доближи коня на

Сетан. Бату се усмихна на по-близкото момче и отвори уста, сякаш викаше нещо.

Момчето го зяпна и Бату се ухили и засочи енергично нещо отпред. Момчето най-сетне се наведе да чуе какво му вика, Бату се усмихна доволно, замахна силно и камъкът го улучи по главата. Момчето се свлече под копитата на коня, превърна се в търкалящ се назад пращен парцал.

Останалият без ездач кон се понесе напред. Сетан се обърна и се опули, когато видя Бату толкова близко. Бяха целите в прах, косите и кожата им бяха посивели, но очите на Сетан бяха блеснали от страх. Бату се взря в тях, черпеше сила от противника си.

Другото урианхайско момче рязко вкара коня си между тях и изрита Бату толкова силно, че едва не го изхвърли от седлото. За един ужасен миг Бату се вкопчи в гривата на коня си, понеже кракът му се изхлузи от стремето. Отгоре му се посипаха безмилостни удари с камшик, удряха колкото него, толкова и коня. Бату изрита инстинктивно и улучи момчето в гърдите. Това му даде възможност да се намести в седлото. Беше изпуснал втория камък, но имаше и трети. Хвърли го с все сили и извика победоносно, когато камъкът улучи носа на момчето и от него като отприщана река рукна алена кръв. Момчето изостана и Бату и Зан останаха сами със Сетан. До финала имаше още две мили.

Щом видя какво става, Сетан препусна още по-бързо. Това беше единственият му шанс. Всички коне бяха на края на силите си и Зан започна да изостава. Нищо не можеше да направи, макар че хвърли камъните си с все сила. Единият успя да улучи коня на Сетан, а другият изчезна в прахта.

Бату изруга. Не можеше да позволи на Сетан да победи. Пришпори коня си, докато не се изравниха, след което излезе напред с половин дължина. Чувстваше се непобедим, макар дробовете му да бяха толкова пълни с прах, че щеше да кашля дни наред.

Последният завой приближаваше. Бату знаеше, че може да спечели. Но от самото начало знаеше и че само победата няма да му е достатъчна. Сигурен бе, че Субодай е на стената и че вика за ездача от урианхаите. Избърса прахта от очите си. Не обичаше паметта на баща си, но това не променяше омразата му към Субодай, който бе прерязал

гърлото на Джучи. Може би Угедай също бе някъде там и гледаше младежа, когото беше издигнал.

Докато летяха към ъгъла, остави Сетан да мине от вътрешната страна. Ъгълът беше маркиран от мраморен стълб, украсен с каменен вълк. Бату прецени идеално момента и позволи на Сетан да се изравни с него, почти глава до глава за финала. Видя как Сетан се ухили, когато усети, че има шанс да успее.

Щом стигнаха ъгъла, Бату рязко дръпна поводите надясно и блъсна Сетан в стълба. Ударът бе ужасяващ. Конят и ездачът почти се заковаха на място, кракът на Сетан се счупи и той изрева от болка.

Бату препусна напред с усмивка. Не се обърна към заглъхващия зад него писък.

Докато прекосяваше финала, му се прииска баща му да беше жив да го види, да се гордее с него. Очите му бяха пълни със сълзи. Той ги изтри и замига ожесточено; казваше си, че са само от вятъра и прахта.

8.

Слънцето бавно се спускаше към хоризонта.

Угедай бавно издиша. Често си беше мислил, че няма да доживее да види града си в този ден. Косата му беше намазана и вързана на опашка. Делът му бе прост, тъмносин, без никакви претенциозни украси. Носеше го препасан над гамашите и меките ботуши от овча кожа. Докосна бащиния си меч на кръста си, за да намери утеха в него.

В същото време изпитваше раздразнение заради избора, който му бе оставил баща му. Ако Джучи бе станал хан, това щеше да установи правото на първородния. Вместо това великият хан бе посочил за свой наследник Угедай, третия от четиримата си синове. В сянката на този човек потомството на самия Угедай можеше да завехне. Не можеше да очаква народът просто да приеме най-големия му син Гуюк за хан след него. Кръвта на Чингис течеше във вените на повече от двадесет души, а Чагатай бе само един от по-опасните от тях. Угедай се боеше за сина си в тази плетеница от бодли и зъби. Но пък Гуюк беше оцелял досега и това може би показваше, че бащата небе е благосклонен към него. Угедай пое бавно дъх и каза на слугата си:

— Готов съм, Барас агур. Стой зад мен!

Закрачи към набиращото сила море от гласове и излезе на балкона от полиран дъб. Барабанчиците му известиха появата му и воините от гвардейския му туман изреваха и удариха броните си — трясък, който можеше да се чуе в целия град. Угедай се усмихна на тълпата и зае мястото си в огромния амфитеатър. Жена му Торогене седна до него, а Барас агур се засуети с гънките на дзинската ѝ рокля. Угедай се пресегна към нея, скрит от погледите на множеството. Тя хвана ръката му и я стисна. Бяха преживели две години интриги, отрови, покушения срещу живота им, а накрая и открит бунт. И бяха оцелели.

Тълпата търпеливо изчака победилите в първите две състезания борци да заемат местата си в центъра под Угедай. Двеста петдесет и шестима мъже се разделиха на двойки, готови за последната си борба за деня. Зрителите по редовете наддаваха: викаха и залагаха дървени

жетони и дори печатани дзински пари. Можеше да се залага на всичко и целият народ се възползваше от това. Слабите и ранените, възрастните и онези без късмет вече бяха извън играта. Бяха останали най-силните и най-бързите, които почитаха бойното изкуство повече от всичко друго. Това бе държавата и творението на баща му, неговата визия за народа — кон и воин, сабя и лък.

Гуюк излезе на балкона и Угедай се обърна. Сърцето му се сви от гордостта и мъката, които изпитваше всеки път, когато поглеждаше младежа. Гуюк беше висок и хубав, способен да командва мингхан или дори туман — в мирно време. Но му липсваше искрата на тактическото мислене и онази неуловима връзка с хората, която би ги накарала да го последват и в ада. Във всяко отношение беше посредствен командир и все още не си бе взел нито една жена, сякаш продължаването на собствената му ханска линия не означаваше нищо за него. Това, че приличаше на Чингис в лице и очи, само правеше слабостта му още по-трудно поносима за Угедай. Имаше моменти, в които той изобщо не можеше да разбере сина си.

Гуюк се поклони елегантно на родителите си, зае мястото си и загледа в захлас събралото се множество. Не беше усетил почти нищо от борбата в двореца. Беше се барикадирал в една стая с двама приятели и неколцина слуги, но никой не беше отишъл в онази част на двореца. Както изглежда, бяха се напили до безсъзнание. Въпреки облекчението на Угедай да го види жив и здрав, всичко това в общи линии означаваше, че никой не смята сина му за достатъчно важен, че да бъде убит.

Темуге профуча зад балкона, почти скрит от рояка си вестоносци и писари. Угедай го чу да раздава заповеди със сприхавия си глас и си позволи да се ухили при спомена за разговора с чичо си преди седмици. Въпреки страховете на стария глупак, Угедай беше победил. Напомни си да предложи още веднъж библиотеките на Каракорум на Темуге, веднага щом празникът свърши.

Слънцето залязваше и летният здрач постепенно потопи големия овал в сиво. Поради ниските градски стени огромната постройка не можеше да се види от тревното море отвън. Скоро обаче щяха да пламнат хиляди факли и целият народ в степта щеше да види заревото. Угедай очакваше с нетърпение този момент — видимия сигнал, че е хан. Това също щеше да означава, че Каракорум най-сетне е завършен

— ако не се брояха кървавите петна, които чакаха дъжд. Може би това също беше подобаващо.

Далеч долу Темуге даде знак на съдиите. След кратка песен, посветена на майката земя, съдиите надуха рогове и борците се вкопчиха един в друг. За някои всичко свърши още в първия миг, както бе с противника на Баабгай. За други схватката се превърна в изпитание на издръжливостта и те дишаха тежко, напъваха се и се потяха.

Угедай знаеше, че Темуге е планирал събитията до най-малката подробност. Запита се разсеяно дали чичо му е успял да се справи с целия празник без никакви пропуски. Все пак хората му бяха воители и пастири, а не овце. *Никога* не бяха били овце. Все пак беше интересно да се види.

Последната двойка рухна с ритане на земята, тълпата зарева и зави. Сто двадесет и осем мъже излязоха победители и се изправиха пред публиката зачервени и доволни. Поклониха се на Угедай и той стана и вдигна меча си в тяхна чест.

Отново зазвучаха огромните дзински тръби от месинг и бронз и монотонният им рев се понесе над арената. Борците се оттеглиха и тежката порта се отвори и се видя главната улица на града. Угедай присви очи натам. Тридесетте хиляди зрители направиха същото.

В далечината се появи група бегачи, голи до кръста в лятната жега. Бяха направили три обиколки около града, или двадесет и четири мили, преди да влязат през западната порта и да продължат към центъра. Угедай се наведе колкото се може по-напред. Гуюк като никога също прояви интерес: лицето му бе грейнало от възбуда. Угедай му хвърли бърз поглед и се запита дали не е заложил някаква огромна сума на някой от участниците.

Монголите по правило не ги биваше за бегачи на дълги разстояния. Имаха издръжливостта, но не и телосложението, както бе обяснил Темуге. Някои от тях видимо куцаха, докато приближаваха, но се опитаха да скрият слабостта си, когато ревят на тълпата ги заля.

Угедай видя Чагатай начело на групата и кимна. Брат му тичаше плавно, беше една глава по-висок от повечето състезатели. Вярно, Угедай се боеше от него, дори мразеше арогантността му, но не можеше да скрие гордостта си, че вижда собствения си брат начело. Чагатай дори започна да се отделя от останалите, но после един дребен

и жилав воин понечи да го предизвика и ги принуди да спринтират, макар вече да не им бяха останали сили.

Когато се изравниха, сърцето на Угедай се разтрепери и дишането му се забърза.

— *Давай, братко* — прошепна той.

Седналата до него Торогене се намръщи и ръцете ѝ се вкопчиха още по-силно в дъбовия парапет. Не изпитваше симпатии към мъжа, който едва не бе убил съпруга ѝ. Щеше да е щастлива, ако сърцето на Чагатай се пръсне пред тълпата. Но в същото време усещаше вълнението на мъжа си, а обичаше Угедай повече от всичко на света.

В последния момент Чагатай се хвърли напред и пресече финала само с едни гърди преднина пред съперника си. Двамата сякаш всеки момент щяха да се строполят. Чагатай беше запъхтян, гърдите му се вдигаха и отпускаха тежко. Не опря ръце на коленете си. Угедай го жегна носталгия, когато си спомни думите на баща си: „Ако противникът те види да опираш ръце в коленете си, ще си помисли, че си победен“. Трудно беше да се освободят от този глас през годините, да оставят Чингис в миналото.

От благоприличие Гуюк не можеше да вика за чичо си, но кожата му заблестя от избилата пот. Угедай се ухили. Беше доволен, че вижда сина си поне веднъж наистина развълнуван. Надяваше се да е спечелил облога.

Угедай се изправи. Тръбите зазвучаха отново и ревът им се понесе над десетките хиляди. Той затвори очи за момент, дишаше дълбоко и бавно.

Тълпата замълча.

Угедай вдигна глава и гръмогласният глашатай най-накрая изрева:

— Тук сте, за да признаете Угедай, син на Темуджин, който бе Чингис, за хан на държавата. Той стои пред вас като наследник, посочен от великия хан. Има ли някой, който да оспори правото му на първенство?

Ако преди малко цареше тишина, сега настъпи мъртвило — всички замръзнаха в очакване, без да смеят дори да дишат. Гуюк се дръпна назад и за миг вдигна ръка да докосне рамото на Угедай, но я отпусна, преди баща му да забележи.

Хиляди очи се бяха обърнали към Чагатай, който стоеше задъхан и облян в пот на прашната арена. Той погледна нагоре към дъбовия балкон. На лицето му бе изписана странна гордост.

Моментът отмина и изпуснатият дъх зашумя като летен ветреца, последван от вълна смях — на хората им стана смешно от собственото им напрежение.

Угедай пристъпи напред, за да могат всички да го видят. Амфитеатърът бе повлиян от чертежи, направени от християнски монаси от Рим, които бяха дошли в Каракорум. Както бяха обещали, съоръжението сякаш засилваше звука и гласът му стигна до всяко ухо. Угедай извади вълчия меч и го вдигна.

— Полагам клетвата си пред вас. Като хан ще защитавам народа, за да станем силни. Имахме твърде много мирни години. Нека светът се страхува от онова, което предстои.

Думите му бяха посрещнати с радостни викове, толкова гръмовни в затворената купа на амфитеатъра, че почти разтресоха Угедай. Усещаше рева на тълпата по кожата си като физическа сила. Вдигна отново меча и всички замълчаха, макар и бавно и неохотно. Стори му се, че брат му долу на арената му кимна. Семейството наистина е странно нещо.

— А сега ще приема *вашата* клетва! — извика той на народа си.

Глашатаят занарежда думите:

— Под властта на един хан ние сме един народ.

Думите се стовариха върху Угедай и той стисна меча по-силно и се запита дали натискът, който усещаше в лицето си, не е духът на баща му. Сърцето му заби все по-бавно и по-бавно, докато не му се стори, че усеща всеки удар.

Глашатаят продължи с думите на клетвата и всички отвърнаха в един глас:

— Предлагам ти гери, коне, сол и кръв, с цялата си чест.

Угедай затвори очи. Гърдите му се тресяха, усещаше главата си странно подута. Остър пристъп на болка едва не го накара да залитне, дясната му ръка изведнъж отмаля и се отпусна. Част от него очакваше това да е краят.

Когато отвори очи, все още беше жив. И не само това — вече бе хан на държавата, от потеклото на Чингис. Зрението му бавно се проясни и той вдиша дълбоко летния въздух. Трепереше. Усети

обърнатите към него трийсет хиляди лица и силата му се възвърна. Вдигна рязко ръце, обхванат от радост.

Ревът, който последва, едва не го оглуши. Поде го и останалата част от народа, която чакаше извън града.

Угедай вървеше по коридорите на двореца заедно с Гуюк. След вълненията през деня и двамата не можеха да заспят. Угедай беше намерил сина си да играе на кости с гвардейците и го беше извикал да го придружи. Това бе рядък жест от баща към син, но тази нощ Угедай бе в мир със света. Умората някак си не можеше да го докосне, макар че почти не си спомняше кога е спал за последен път. Натъртеното на лицето му бе станало мораво. За клетвата беше прикрито с пудра, но Угедай не беше усетил, че я е махнал, когато беше избърсал потта си.

Коридорите преминаха в галерии, които гледаха към смълчаните и пусти градини на двореца. Луната едва се виждаше зад облаците и пътеките едва се различаваха, подобни на бледи нишки в мрака.

— Бих предпочел да дойда с теб, татко. В земите на Дзин — рече Гуюк.

Угедай поклати глава.

— Това е старият свят, Гуюк. Задача, започната още преди да се родиш. Пращам те със Субодай. Ще видиш нови земи с него. Ще ме направиш горд, не се съмнявам в това.

— Нима сега не си горд? — попита Гуюк. Не искаше да задава въпроса, но рядко му се случваше да остане насаме с баща си и да изкаже мислите си на глас. Остана разтревожен и покрусен, когато Угедай не отговори веднага.

— Разбира се, че съм горд, но това е бащинска гордост, Гуюк. Ако искаш да ме наследиш като хан, трябва да поведеш воини в битка. Трябва да ги накараш да разберат, че не си като тях — разбираш ли ме?

— Не, не разбирам — отвърна Гуюк. — Направих всичко, което поиска от мен. Водя своя туман от години. Видя мечата кожа, с която се върнахме. Внесох я в града на върха на копието си и всички ме приветстваха.

Угедай беше чул всяка подробност за случката. Помъчи се да си спомни думите на баща си по този въпрос.

— Чуй ме. Не е достатъчно да водиш глутница младежи на лов и да си мислиш, че това е някаква голяма победа. Виждаш съм ги с теб. Приличат ми на... палета.

— Ти ми каза да си избирам командирите и да ги издигам със собствената си ръка — отвърна Гуюк.

Тонът му беше сърдит и Угедай усети как започва да се ядосва. Беше видял какви красиви младежи е избрал Гуюк. Не можеше да определи точно безпокойството си, но другарите на сина му не го впечатляваха.

— Няма да водиш държавата с песни и пьянски гуляи, синко.

Гуюк рязко спря и Угедай се обърна да го погледне.

— *Ти* ли ми говориш за пиене? — рече Гуюк. — Нима веднъж не ми каза, че един командир трябва да може да подхожда на хората си, че трябва да се науча това да ми харесва?

Угедай си спомни думите си и трепна.

— Тогава не предполагаш, че ще прекарваш цели *дни* в гуляи за сметка на обучението на хората ти. Опитвах се да те направя воин, а не впиянчен глупак.

— Е, явно си се провалил, ако съм впиянчен глупак — рязко отвърна Гуюк. И понечи да си тръгне, но Угедай го хвана заръката.

— Не съм се провалил, Гуюк. Някога да съм те осъждал? Някога да съм се оплаквал, че не си ми дал внук? Не. Нищо не казах. Ти си одрал кожата на моя баща. Нима има нещо чудно, че търся искрица от него в теб?

Гуюк се дръпна от него в мрака и Угедай чу как дишането му стана хрипливо.

— Аз съм си *аз* — най-сетне рече Гуюк. — Не съм някаква слаба издънка от потеклото на Чингис *или* от твоето. Търсиш него в мен? Ами, не го прави. Няма да го намериш.

— Гуюк... — отново започна Угедай.

— Ще тръгна със Субодай, защото той заминава колкото се може по-далеч от Каракорум — отвърна синът му. — Може би когато се върна, ще намериш в мен нещо, което да ти хареса.

И младежът се отдалечи.

Угедай се мъчеше да се овладее. Беше се опитал да му даде съвет, а някак си беше успял да изгуби контрол над разговора. В нощ като тази това бе горчива глътка преди съня.

Още два дни минаха в празнуване и чествания, преди Угедай да призове най-високопоставените си хора в двореца. Те насядаха с кървянали очи, повечето все още потящи се от твърде многото месо, айраг и оризово вино. Докато ги гледаше, Угедай си помисли, че са почти като съвет, използван от някой дзински господар за управление на земите му. Но последната дума винаги беше на хана. Не можеше да е другояче.

Погледна към края на масата, покрай Чагатай, Субодай и чичовците си към Бату, който беше спечелил конното надбягване. Бату още сияеше от новината, че ще води десет хиляди воители. Угедай се усмихна и му кимна. Беше поставил добри мъже в новия туман — опитни воители, които можеха да напътстват Бату, докато се учи. Бе направил всичко по силите си да почете паметта на Джучи, да поправи греховете на Чингис и Субодай. В лице и по държане младежът много приличаше на Джучи на младини и често, когато го погледнеше, Угедай почти забравяше, че брат му е умрял преди години. Изпитваше болка всеки път, когато станеше така.

Срещу Бату седеше Гуюк и се взираше в някаква точка. Угедай не беше разчупил студената резервираност на сина си след разговора им в градината. Сега, докато седяха на масата, му се прииска Гуюк да имаше поне половината огън, горящ в момчето на Джучи. Бату сигурно изгаряше от жажда да се докаже, но седеше като монголски воин, мълчалив и бдителен, изпълнен с гордост и самоувереност. Угедай не виждаше никакъв признак, че младежът се чувства застрашен в тази компания, дори сред всепризнати водачи като Чагатай, Субодай, Джебе и Джелме. Кръвта на Чингис течеше във вените на мнозина от присъстващите тук и в техните синове и дъщери. Родът бе плодовит и силен. Синът му щеше да се научи да бъде мъж при големия преход, Угедай бе сигурен в това. Началото беше добро.

— Вече се разраснахме отвъд племената, които познаваше баща ми, отвъд единствения лагер, пътуващ из степите. — Угедай млъкна за момент и се усмихна. — Твърде много сме, за да пасем на едно място.

Използва думите, които племенните водачи изричаха от хиляди години, когато дойдеше време да се преместят. Някои от

присъстващите кимнаха машинално, а Чагатай тупна с юмрук по масата в знак на одобрение.

— Не всички мечти на баща ми се сбъднаха, макар че той мечтаеше за орли. Той би одобрил брат ми Чагатай да управлява като хан в Хорезъм.

Понечи да продължи, но Джелме се пресегна и тупна Чагатай по гърба, след което последва одобрителен хор за сина на Чингис. Субодай сведе мълчаливо глава, но дори той не възрази срещу похвалата.

Щом шумът утихна, Угедай продължи:

— Той би одобрил свещената родина да премине в ръцете на брат ми Толуй.

Този път Субодай се пресегна да стисне рамото на младия мъж и го разтресе леко, за да покаже задоволството си. Толуй грейна. Знаеше какво предстои, но да го чуе бе много по-радостно. На него се падаха планините, в които народът им бе бродил хиляди години, чудесните зелени равнини, където се бе родил дядо им Есугей. Сорхатани и синовете му щяха да бъдат щастливи там, щяха да живеят в безопасност и да станат силни.

— А ти, братко? — попита Чагатай. — Ти къде ще се установиш?

— Тук, в Каракорум — отвърна Угедай. — Това е моята столица, макар че все още няма да се установявам в нея. Преди две години изпратих мъже и жени да научат повече за света. Приех учени на исляма и свещеници на Христа. Вече знаая за градове, в които робините вървят с голи гърди, а златото е изобилно като глината.

Усмихна се, като си представи тези картини, но после изражението му стана сурово. Погледът му намери Гуюк, спря се върху него и той продължи:

— Онези, които не могат да завладяват, трябва да прегънат коляно. Трябва да намерят сила или да служат на онези от нас, които я имат. Вие сте моите военачалници. Ще ви изпратя по света — моите ловни кучета, моите вълци с железни зъби. Когато някой град затвори портите си от страх, ще го унищожите. Когато строят пътища и стени, ще ги прерязвате, няма да оставяте камък върху камък. Когато човек вдигне меч или лък срещу хората ви, ще го обесите на първото дърво. Не забравяйте Каракорум, докато пътувате. Този бял град е сърцето на

държавата, но вие сте дясната ѝ ръка, горящата дамба. Намерете ми нови земи, военачалници мои. Прорежете нови пътища. Накарайте жените им да изплачат море от сълзи и аз ще го изпия. *Цялото.*

ВТОРА ЧАСТ

1232 Г.

*Онзи, който контролира центъра,
контролира света.*

9.

Дворцовите градини на Каракорум още бяха млади. Дзинските градинари бяха направили всичко по силите си, но на някои растения и дървета им бяха нужни десетилетия, за да се покажат в пълното си великолепие.

Въпреки младостта си обаче те бяха прекрасно място. Яо Шъ се заслуша в ромона на течащата вода и се усмихна, възхитен за кой ли път от замайващата сложност на душите. Син на Чингис да поръча подобна градина — това си бе чисто чудо. Мястото бе взрив от ефирни цветове и разнообразие, невъзможно и въпреки това съществуващо. Всеки път, когато си мислеше, че разбира някой човек, се натъкваше на някакво противоречие. Мързеливците бяха в състояние да работят до смърт, милите можеха да стават жестоки, а жестоките — да изкупят прегрешенията в живота си. Всеки ден можеше да е различен от всички предишни; и всеки човек беше различен — не само от останалите, но и от разпадащите се парчета на самия него, които се губеха назад в миналото. А жените! Яо Шъ спря да погледа през клоните към една сладко пееща чучулига. Когато си помисли за сложността на жените, се разсмя с глас. Птичката изхвърча и изчезна, без да спира да чурулика, макар и вече уплашено.

С жените беше още по-зле. Яо Шъ знаеше, че е много добър в преценяването на характерите, по-добър от повечето мъже. Защо иначе Угедай щеше да му повери толкова власт, докато отсъства? А ето че да говориш с жена като Сорхатани беше като да се взираш в бездна. Оттам можеше да те гледа какво ли не. Понякога беше игриво мило котенце. Друг път бе тигрица с кървава паст и нокти. Жената на Толуй имаше това променливо качество, сякаш бе от живак. Беше абсолютно безстрашна, но ако успееше да я разсмее, можеше да се киска безпомощно като малко момиче.

Яо Шъ се смъмри сурово. Сорхатани му беше позволила да учи синовете ѝ да четат и пишат, дори да споделя с тях будистката си философия, макар тя самата да беше християнка. Въпреки вярата си тя

бе абсолютно прагматична спрямо синовете си, когато ставаше въпрос за подготовката им за бъдещето.

Поклати глава, докато прехвърляше едно малко възвишение в парка. В тази част архитектът си бе позволил своеволие и бе издигнал могила, достатъчно висока, за да може посетителят да вижда отвъд стената на градината. Каракорум се простираше навсякъде около него, но мислите му не бяха свързани с града. Приличаше на някакъв учен, бродещ сред градините, без да се замисля за света навън. И в същото време долавяше всяко шумолене на листата около себе си и очите му не пропускаха нищо.

Беше забелязал двама от синовете на Сорхатани. Хулегу беше на младото дръвче гинко отдясно и явно не осъзнаваше, че подобните на ветрила листа леко треперят от дъха му. Арик-Боке не биваше да носи червено в градината, където имаше толкова малко червени цветя. Йо Шъ го откри почти моментално. Ханският съветник тръгна през градината в центъра между младите ловци, като непрекъснато ги долавяше как се преместват, за да не го изпускат от поглед. Щеше да му е по-весело, ако се беше получил завършен триъгълник с Кублай. Виж, той беше истинската заплаха.

Йо Шъ винаги вървеше сигурно, усещаше земята под сандалите си. Ръцете му бяха отпуснати, готови да посрещнат всяка атака. Може би не подобаваше за един добър будист да се наслаждава на рефлексите си, но Йо Шъ знаеше, че това ще е и урок за момчетата, напомняне, че все още не знаят всичко — стига да можеше да открие Кублай, който единствен от тримата беше с лък.

Градината нямаше и пет години и големите дървета бяха само няколко, все бързорастящи върби и тополи. Едно се бе надвесило през пътеката отпред и Йо Шъ усети опасността още отдалеч. Не беше само заради това, че мястото бе подходящо за засада — направи му впечатление колко е притихнало, че пеперудите липсват и не се долавя никакво движение. Усмихна се. Момчетата го бяха зяпнали, когато им предложи играта, но пък човек трябва да се раздвижи, за да опъне тетивата и да стреля. За да попадне в обхвата им, те трябваше да му устроят засада или да се издадат с движението си. Не беше особено трудно да надхитри синовете на Толуй.

Кублай изскочи от храсталака и дясната му ръка се дръпна назад в класическото опъване на тетива от стрелец. Йо Шъ се просна на

земята и се претърколи от пътеката. Нещо не беше наред, разбра го още докато се премятеше. Не чу съскането на стрела, нито бръмченето на тетивата. Така че вместо да скочи на крака, както възнамеряваше, той се претърколи през рамо и се върна на първоначалното си място. Кублай се бе ухилил до уши. В ръцете му нямаше лък.

Яо Шъ чу тихо подсвирване зад себе си. Друг човек би се обърнал, но той отново се просна на земята, претърколи се от пътеката, скочи и се затича към източника на звука.

Хулегу се усмихваше зад единствената стрела, която им бе дал Яо Шъ този слънчев следобед. Будисткият монах рязко спря. Момчето имаше бързи ръце, знаеше го. Може би даже прекалено бързи. Въпреки това трябваше да има движение.

— Това беше хитро — рече Яо Шъ.

Очите на Хулегу се присвиха и усмивката му се разтегли още повече. С плавни движения Яо Шъ пристъпи към него и грабна стрелата. Хулегу инстинктивно пусна тетивата и за миг Яо Шъ си помисли, че е уловил стрелата и го е спрял. В следващия миг обаче ръката му подскочи, сякаш го е ритнал кон — тетивата удари кокалчетата му и почти изби стрелата от ръката му. Пръстите го заболяха и Яо Шъ се замоли дано да няма счупени. Не показва болката си пред момчето, а му подаде стрелата. Хулегу я взе потресен. Всичко бе станало за миг, за едно мигване на окото.

— Много хитро беше да накараш Кублай да ти даде лъка — рече Яо Шъ.

— Той го измисли — отвърна Хулегу, сякаш се оправдаваше. — Каза, че ще се оглеждаш за зеления му елек и няма да обърнеш внимание на моя син.

Държеше стрелата предпазливо, сякаш не можеше да повярва на случилото се. Кублай се приближи и я докосна едва ли не със страхопочитание.

— Хвана я от тетивата — рече той. — Това е невъзможно.

Яо Шъ се намръщи на това немарливо мислене и скри ръце зад гърба си. За момчетата беше истинска картина на спокойствието. Болката в дясната му ръка се засилваше. Вече бе сигурен, че е пукнал, може би дори счупил кост. Всъщност реакцията му беше безсмислена. Имаше стотици начини да се справи със заплахата от страна на Хулегу веднага щом се озовеше близо до него. Едно просто блокиране на

нерва в лакътя щеше да го накара да пусне лъка. Яо Шъ потисна въздишката си. Суетата открай време бе негова слабост.

— Бързината не е всичко — рече той. — Упражняваме се бавно, докато не се научим да се движим добре, докато тялото ни се научи да реагира без мисъл, но после, когато се задействаш, трябва да се движиш колкото се може по-бързо. Това ти дава сила и мощ. Блокирането, дори виждането на удара става трудно. И най-силният противник може да бъде победен със скорост, а вие всички сте млади и от добро потекло. Дядо ви беше като нападаща змия до деня на смъртта си. И вие притежавате тази бързина, но трябва да се научите да я владеете.

Хулегу и Кублай се спогледаха. Арик-Боке се присъедини към тях със зачервено от радост лице. Не беше видял как ханският съветник грабва стрела от тетивата на опънат лък.

— А сега продължете с уроците, млади господари — рече Яо Шъ. — Ще се наложи да ви оставя, за да чуя докладите за нашия хан и ваш баща.

— И за Монгке — обади се Хулегу. — Той ще смаже враговете ни, така ми каза.

— И за Монгке — съгласи се със смях Яо Шъ. Беше доволен от разочарованите им физиономии, когато разбраха, че времето им с него е приключило.

За момент се загледа в Кублай. Чингис с право би се гордял с внуците си. Монгке беше пораснал силен, без да боледува нито ден, без да се нарани нито веднъж. От него щеше да стане боец и военачалник, на когото можеш да вярваш и когото можеш да следваш. Но онзи, който впечатляваше най-много учителите си, беше Кублай, чийто ум скачаше на някоя идея и я разпердушинваше тутакси. Разбира се, че Кублай щеше да се сети за размяната на лъка. Проста хитрина, но едва не се бе увенчала с успех.

Яо Шъ се поклони на младежите и им обърна гръб. Усмихна се, докато се отдалечаваше по пътеката и слушаше как Кублай и Хулегу шепнешком описват случилото се на брат си. Ръката му беше започнала да се подува. Трябваше да я накусне във вода и да я превърже.

Стигна до края на градината и едва потисна стона си при вида на чакащите го хора. Поне десетина писари и вестоносци проточваха шии

да зърнат съветника на Угедай, потейки се на сутрешното слънце. Това бяха главните му помощници, които на свой ред командваха куп други, почти цяла войска, въоръжена с мастило и хартия. Яо Шъ с известна насмешка си мислеше за тях като за свои мингхан командири. Те контролираха администрацията на огромната и все още разширяваща се територия, от данъците до разрешенията за внос и дори държавните начинания като събирането на новите такси по мостовете. Чичото на Угедай Темуге искаше този пост, но ханът го беше дал на будисткия монах, който бе съпровождал Чингис при почти всичките му победи и с по-голям или по-малък успех бе обучавал братята и синовете му. Темуге беше получил библиотеките на Каракорум и непрекъснато настояваше за все повече и повече средства. Яо Шъ знаеше, че Темуге ще е един от онези, които ще се опитат да стигнат до него днес. Между съветника и просителите имаше хора на шест нива, но братът на самия Чингис обикновено ги принуждаваше да отстъпят.

Стигна до групата и започна да решава въпросите им. Даваше резки отговори и вземаше бързите решения, които бяха причината Угедай да го сложи на този пост. Беше открил, че е в състояние да запомни огромно количество информация и да я използва, когато се наложи. Благодарение на него монголските земи започваха да стават все по-устроени, макар че използваше дзински книжници за чиновници. Бавно, но сигурно Яо Шъ внасяше цивилизован дух в монголския двор. На Чингис това не би му харесало, но пък той не би харесал и самата идея за Каракорум. Яо Шъ се усмихна на себе си, когато въпросите свършиха и всички се пръснаха по задачите си. Чингис беше завоювал земите с кон, но един хан не можеше да управлява от кон. Угедай, изглежда, разбираше това по начин, по който баща му не би могъл.

Яо Шъ влезе в двореца и тръгна към кабинета си. Там го чакаха по-сериозни решения. Съкровищницата осигуряваше брони, оръжие, храна и облекло за три войски и съответно се топеше. Дори огромните съкровища, натрупани от Чингис, не бяха неизчерпаеми, макар да разполагаше с още година или две, преди хазната да остане без злато и сребро. Дотогава обаче данъците със сигурност щяха да се превърнат от малък поток в пълноводна река.

Видя Сорхатани с две от прислужничките ѝ и се възползва от момента да ѝ се полюбува, преди тя да го забележи. Позата ѝ я

открояваше — жена, която вървеше като императрица, както винаги. Изглеждаше много по-висока, отколкото бе всъщност. Беше родила четирима синове и въпреки това движенията ѝ все още бяха гъвкави, намазаната ѝ с масло кожа блестеше от здраве. Докато я зяпаше, жените се разсмяха на нещо и гласовете им отекнаха в прохладните коридори. Съпругът ѝ и най-големият ѝ син бяха заминали с хана, на хиляди мили на изток. Всички вести показваха, че се справят добре. Яо Шъ си помисли за доклада, който бе прочел тази сутрин. Хвалеха се, че враговете падали като гнили дървета. Въздъхна. На монголските доклади определено им липсваше умерена сдържаност.

Сорхатани го видя и Яо Шъ се поклони дълбоко, след което изтърпя, когато тя хвана ръцете му. Сякаш настояваше да прави това всеки път, когато се срещнеха. Така и не забеляза, че си е счупил пръста.

— Момчетата ми добре ли се представиха пред теб, съветнико?

Яо Шъ се усмихна за момент, докато тя пускаше ръцете му. Все още бе достатъчно млад, за да почувства силата на красотата ѝ, и се помъчи да ѝ даде отпор, доколкото можеше.

— Задоволително, господарке — отвърна той официално. — Заведох ги в парка да се поупражняваме. Разбрах, че ще напуснеш града.

— Трябва да видя земите, които получи мъжът ми. Почти не ги помня от детството си. — Сорхатани се усмихна унесено. — Бих искала да видя местата, където Чингис и братята му са тичали като момчета.

— Прекрасна страна е, макар и сурова — призна Яо Шъ. — Явно си забравила тамошните зими.

Сорхатани леко потрепери.

— Не, студът е едно от нещата, които помня. Моли се за топло време, съветнико. А какво става със съпруга ми? Със сина ми? Имаш ли вести от тях?

Яо Шъ отговори по-внимателно на невинно зададения въпрос.

— Не съм чул за никакви нещастия, господарке. Ханските тумани са завладели нова територия, почти до границите на Сун на юг. Мисля, че ще се върнат след година, най-много след две.

— Радвам се да го чуя, Яо Шъ. Моля се ханът да е в безопасност.

Макар да знаеше, че ѝ харесва да го прикотква към своята религия, Яо Шъ отвърна.

— Неговата безопасност няма да се повлияе от молитви, Сорхатани. Сигурен съм, че го знаеш.

— Ти молиш ли се, съветнико? — попита тя малко закачливо.

Яо Шъ въздъхна. Сорхатани някак си го караше да се чувства стар всеки път, когато беше в подобно настроение.

— Не моля за нищо, освен за повече разбиране, Сорхатани. Докато медитирам, аз просто слушам.

— А Бог какво ти казва, докато слушаш?

— Буда е казал: „Когато се страхуват, хората отиват при свещени планини и свещени горички, при свещени дървета и светилища“. Аз не се боя от смъртта, господарке. Не се нуждая от бог, който да ме утешава в страха ми.

— Тогава ще се моля и за теб, съветнико, да намериш покой.

Яо Шъ завъртя очи, но се поклони отново; много добре осъзнаваше, че прислужничките ѝ следят разговора с интерес.

— Много мило от твоя страна — отвърна той.

Видя, че очите ѝ проблясват. Явно денят щеше да бъде пълен с хиляди дребни подробности. Имаше да снабдява ханска войска в дзинските земи, друга в Хорезъм под командването на Чагатай и третата на Субодай, готова да удари по-далеч на север и запад, отколкото беше стъпвал монголски крак. И в същото време знаеше, че през по-голямата част от деня ще мисли за десетте неща, които трябваше да каже на Сорхатани. Беше просто вбесяващо.

Угедай не отнесе войната до Суджоу. Градът се намираше отвъд границата на Сун, на бреговете на река Яндзъ. Дори да не се намираше на територията на Сун, той бе невероятно красив и Угедай не можеше да си позволи да го унищожи. Два тумана се установиха край градските стени, а ханът продължи, съпровождан само от един ягун от сто воини.

Когато влезе с гвардейците си в изпълнения с езерца и дървета парк, почувства покой. Запита се дали градините в Каракорум някога ще могат да съперничат на този великолепно планиран пущинак.

Опита се да скрие тъжната си завист към местния администратор, който подтичваше нервно до него.

Угедай беше смятал Каракорум за модел на новия свят, но разположеният до голямо езеро Суджоу със своите древни улици и постройки караше столицата му да изглежда груба и недовършена. Усмихна се при мисълта как би реагирал баща му на подобна несправедливост. На Чингис щеше да му е забавно да превземе това творение и да го превърне в купища димящи развалини. Такъв бе личният му коментар относно човешката суета.

Запита се дали Яо Шъ не е дошъл от някое място като Суджоу. Никога не бе питал монаха, но не беше трудно да си представи как хора като него вървят по безупречно чистите улици. Толуй и Монгке бяха отишли на пазарния площад, за да намерят подходящи подаръци за Сорхатани. Бяха взели само дузина воители, но пък в града не се усещаше заплахата. Угедай бе съобщил на хората си, че няма да има грабежи и разрушения. Наказанието за престъпването на тази заповед беше съвсем ясно и Суджоу си остана ужасен, но недокоснат.

Сутринта бе пълна с чудеса за хана, като се започне от градския склад с черен барут, където всички работници носеха меки пантофи, до изумителната мелница и огромните станове, произвеждащи платно. Но не те бяха причината да поведе туманите си в територията на Сун. Малкият град имаше складове с коприна и всеки от воините му носеше риза от този материал. Това бе единствената тъкан, способна да задържи забиваща се в плътта стрела. По свой начин тя бе по-ценна и от бронята. Угедай нямаше представа живота на колко души е спасила. За съжаление хората му знаеха стойността ѝ и малцина изобщо сваляха копринените си ризи, за да ги изперат. Вонята на гниеща коприна беше част от надвисналото над туманите зловоние, а когато се покриваше със сол и пот, тъканта губеше еластичността си. Угедай се нуждаеше от цялата продукция на Суджоу и други места като него. Унищожаването на старите насаждения бяла черница, която хранеше копринените буби, щеше да сложи завинаги край на производството. Може би баща му щеше да ги изгори. Угедай обаче нямаше да го направи. Тази сутрин беше гледал казаните, в които варяха бубите в пашкулите им, преди да ги разплетат. Подобни неща бяха истински чудеса. Работниците не бяха прекъснали работа, докато минаваше

покрай тях, спираха само да сдъвчат поредната личинка, която изваждаха. Никой не гладуваше в навесите за коприна в Суджоу.

Ханът не си беше направил труда да научи името на дребния мъж, който подтичваше и се потеше до него, и се мъчеше да не изостава, докато Угедай крачеше през водния парк. Когато му задаваше въпрос, администраторът бърбореше като подплашена птица. Поне можеха да общуват. Трябваше да благодари за това на Яо Шъ и на годините, прекарани в ученето на езика.

Знаеше, че престоят му в парка ще е кратък. Туманите бяха неспокойни сред толкова много благоденствие. Въпреки дисциплината им щяха да се появят проблеми, ако ги оставеше твърде дълго в околностите на града. Беше забелязал, че мъжете на Суджоу бяха проявили здрав разум и бяха скрили жените си, но изкушения винаги имаше.

— Хиляда топа коприна годишно — каза Угедай. — Суджоу може да произвежда толкова, нали?

— Да, господарю. Тежка, с добър цвят и блясък. Добре боядисана, без петна и оплетени нишки.

Докато говореше, администраторът кимаше нещастно. Каквото и да се случеше, подозираше, че ще бъде съсипан. Монголските войски щяха да си заминат и войниците на императора щяха да дойдат и да го питат защо е сключил търговски договор с врага на господаря им. Най-много от всичко му се искаше да намери някое тихо местенце в парка, да напише последното си стихотворение и да си пререже вените.

Угедай видя изцъклените му очи и предположи, че е ужасен. Направи знак на един от гвардейците си, който пристъпи напред и сграбчи администратора за гърлото. Стъкленият поглед изчезна, а Угедай продължи да върви, сякаш нищо не се беше случило.

— Пусни го. Сега слушаш ли? Твоите господари и императорът ти не са твоя грижа. Аз контролирам севера и те в крайна сметка ще започнат да търгуват с мен.

Гърдите го боляха и Угедай вървеше с чаша червено вино в ръка — пълнеха му я непрекъснато. Заедно с праха от напръстник питието облекчаваше болката, макар че алкохолът започваше да го хваща. Пресуши чашата и пак протегна ръка. Вторият гвардеец моментално пристъпи напред с наполовина пълен мях. Угедай изруга, когато разля малко от тъмната течност по ръкава си.

— По обед ще изпратя писарите си в дома ти — рече той. Трябваше да говори бавно и твърдо, за да не заваля думите, но дребният мъж сякаш не забелязваше. — Те ще уточнят подробностите. Ще плащам със сребро, разбираш ли? По обед, а не довечера или някой друг ден.

Администраторът кимна. По обед вече щеше да е мъртъв; нямаше значение какво ще се разбере с този странен човек, който говореше по толкова отвратителен начин. Само миризмата на монголите беше достатъчна, за да остане без дъх. Беше не само вонята на гнила коприна, но и плътната миризма на мъже, които никога не са се научавали да мият кожата си далеч на север, където въздухът бе сух. На юг те се потяха и воняха. Администраторът не се изненада, че ханът харесва парка. Със своите езерца и потока той бе едно от най-прохладните места в Суджоу.

Нещо в поведението на човека привлече вниманието на Угедай и той спря на един каменен мост над потока. По повърхността безметежно се носеха лилии — корените им чезнеха в черната вода.

— От много години имам вземане-даване с дзински големци и търговци — рече Угедай, задържа чашата над водата и се заглежда в отражението си долу. Огледалната му душа впери поглед в него, подобна на душата сянка, която вървеше по дирите му през деня. Видя, че лицето му изглежда подпухнало, но въпреки това пресуши чашата и я протегна, за да я напълнят отново. Пиенето бе станало толкова естествено за него, колкото и дишането. Болката в гърдите му поутихна и той разсеяно се почеса по гърдите. — Разбираш ли? Те лъжат, бавят и правят списъци, но не действат. Много са добри в бавенето. А аз съм много добър в получаването на онова, което искам. Трябва ли да ти разяснявам какво ще се случи с теб, ако не изпълниш поръчките ми още днес?

— Разбирам, господарю — отвърна човекът.

Пак се появи — онзи блясък в окото, който правеше Угедай несигурен. Дребният човек някак беше прекрачил отвъд страха. Погледът му потъмняваше, сякаш вече не го бе грижа за нищо. Угедай беше усетил това и предишния път и вдигна ръка, за да му плесне един шамар и да го събуди. Администраторът рязко се дръпна и Угедай се разсмя и отново разля виното. Кайките закапаха във водата гъсти като кръв.

— Няма измъкване от мен, дори и в смъртта. — Знаеше, че вече заваля думите, но се чувстваше добре и сърцето му бе само далечно туптящо напрежение. — Ако сложиш край на живота си, преди да е уредено всичко, ще заповядам Суджоу да бъде унищожен, всяка тухла да бъде откъртена от съседната и направена на прах. Което не е мокро, ще гори, разбираш ли? Ха. Което не е мокро, ще гори.

Видя искрата на съпротива в очите на човека, но след миг тя се смени с примиреност. Угедай кимна. Трудно е да управляваш хора, които спокойно могат да изберат смъртта в отговор на агресията. Това бе едно от многото неща, за които им се възхищаваше, но днес нямаше търпение. От опит знаеше, че трябва да направи така, че изборът на смъртта да доведе до такава мъка, че да не им остава друго, освен да *живеят* и да продължат да му служат.

— Бягай да се приготвиш, администраторе. Аз ще се порадвам още малко на тази малка градинка.

Загледа как човекът забърза да изпълни нареждането му.

Гвардейците му щяха да задържат непрекъснато пристигащите вестоносци поне докато не се почувстваше готов да тръгне. Камъкът под голите му лакти беше прохладен и приятен.

Той отново пресуши чашата в непохватните си пръсти.

В късния следобед двадесет хиляди воители начело с Угедай и Толуй възседнаха конете си край стените на Суджоу. Елитните гвардейци на Угедай бяха половината от войската — мъже, прочули се с лъка и меча. Седем хиляди от тумана му яздеха черни коне и носеха черна броня с червени кантове. Много от прошарените воители бяха воювали още с Чингис и бяха заслужили свирепата си репутация. Останалите три хиляди бяха от Нощната и Дневната стража; яздеха светлокафяви или петнисти коне и имаха по-прости доспехи. Сред тях бе и Баабгай борецът, личен подарък от Хазар за хана. Ако не се броеше единственото изключение в негово лице, останалите бяха подбрани както според силата, така и според интелекта си. Чингис беше установил правилото, че човек трябва да служи в гвардията на хана, преди да може да поведе дори хиляда души в бой. Говореше се, че и най-последният от тях може да командва мингхан, ако се наложи. Първенците със знатна кръв водеха туманите, но ханските гвардейци

бяха професионалистите, благодарение на които туманите си вършеха работата.

Гледката на войската винаги радваше Угедай. Властта, която можеше да упражнява чрез бойците си, беше опияняваща, възбуждаща. Туманът на Хазар беше на север и в него имаше десетки съгледвачи. Нямаше да е трудно да го открие отново. Угедай беше доволен от свършеното сутринта.

Освен воините бе довел в дзинските земи и армия от писари и чиновници, които да водят под отчет всичко, което е спечелил. Новият хан се беше поучил от завоеванията на баща си. За да има мир, някой трябваше да стъпи на врата на народа. Данъците и маловажните закони държаха хората кротки и дори донякъде спокойни, макар самият той да намираше това за озадачаващо. Вече не беше достатъчно да унищожаш войските им и да продължиш нататък. Може би подбудата бе съществуването на Каракорум, но сега той имаше във всеки дзински град свои хора, които движеха нещата от негово име.

Този ден бе обърнал толкова чаши вино и айраг, че не им помнеше бройката. Яздеха на север и Угедай знаеше, че е пиан. Не го беше грижа. Беше сключил договорите за коприна, подпечатани от ужасения местен големец, който беше измъкнат от градския си дом, за да бъде свидетел на сключването му. Императорът на Сун или щеше да ги уважи, или да даде на Угедай повод да нахлуе в земите му.

Задникът му се протриваше всеки ден от дървеното седло и дрехите му залепваха за прозрачните течности, които се просмукваха през разранената кожа. Вече не можеше да се съблече, без да се накисне в топла вана, но това бе дребна несгода. Не очакваше да живее още дълго и всеки ден му носеше радост.

Видя прашния облак отпред след съвсем кратко яздене, което обаче все пак разпука коричките на задника му и те отново засълзиха. Земите на Сун вече бяха на десет мили зад тях. Угедай знаеше, че няма да го очакват от юг. Усмихна се при мисълта за паниката, която щеше да предизвика появата на туманите му. В далечината Хазар нападна последната останала войска, която Дзин бе успял да събере. Числено превъзхождан на откритата равнина, Хазар можеше само да ги задържи, но знаеше, че туманите на Угедай и Толуй пристигат. Щеше да е кървава кланица и Угедай си затананика доволно.

10.

Зоркият поглед на Хазар не пропусна знамената на Угедай хан. Теренът съвсем не бе идеален — тревиста равнина, където от години не бяха пасли стада и навсякъде имаше храсти и фиданки. Стъпи на седлото и се изправи, балансираше небрежно, докато конят му щипеше трева.

— Добро момче — промърмори. Имаше предвид Угедай.

Бе заел позиция на малко възвишение извън обхвата на лъковете, но достатъчно близо до врага, за да насочва атаките си. Войската на императора беше видимо очукана след многодневното отблъскване на монголските конници. Но въпреки това дзинските части бяха дисциплинирани и смели, както Хазар беше научил на свой гръб. Непрекъснато поддържаха плътна линия пики срещу хората му. Теренът не позволяваше пряка атака с копия и той беше принуден да ги покосява с вълни от стрели. Докато настъпи пладне, стрелците му избиваха десетки противници, но дзинските войници продължаваха да се движат неотклонно на юг и монголският туман се местеше с тях. Хазар видя как уморените лица се обръщат към новата заплаха и зяпват носещите се към тях оранжеви знамена на монголския хан.

„Някъде сред тези блестящи дзински редици едно момче, вече млад мъж всъщност, сигурно беснее“, помисли си Хазар. Момчето император Сюан бе коленичило пред Чингис, когато великият хан бе изпепелил столицата му. Самият Хазар беше хванал в капан младежа в град Кайфенг, преди да бъде отзован в родината. Беше като гореща кръв и мляко в стомаха му да знае, че дзинският император отново е в играта и че животът му е в ръцете му. Тази развръзка се бе проточила твърде дълго.

Въпреки това императорът почти беше стигнал южната империя, където родът му продължаваше да управлява в блясък и изолация. Ако Чингис му беше дал само още няколко дни, щеше да навлезе в онези земи още тогава. Бе сигурен в това. Не знаеше нищичко за политическите игри между двете държави с изключение на това, че Сун сякаш имаха милионни армии. За момента му беше достатъчно да

накаже със смърт северния император. Беше му достатъчно да язди с тумана си. Съжаляваше само, че Чингис не е жив да го види.

Изгубен в тъжните спомени, Хазар едва не се обърна да даде заповед на Хо Са и Самука, но си спомни, че и двамата бяха мъртви от години. Потръпна. Толкова хора бяха мъртви, откакто той и братята му се криеха от враговете си в едно мъничко дере, а зимата наближаваше. От онези уплашени и изгладнели деца в света се бе появила нова сила, но Хаджиун, Темуге и самият Хазар бяха единствените оцелели. Цената беше висока, макар той да знаеше, че на Чингис нямаше да му се посвиди да я плати.

— Най-добрите от нас — прошепна на себе си Хазар, докато гледаше равномерното приближаване на силите на Угедай. Беше видял достатъчно. Клекна, седна в седлото и рязко изсвири. Двама вестоносци пристигнаха в галоп. И двамата бяха с голи ръце, почернели от прах и носеха само копринени туники и гамаши, за да яздят бързо и леко.

— Първите четири мингхани да натиснат западния им фланг — рязко нареди Хазар на първия. — Да не позволят на врага да се изпречва на пътя на хана.

Вестоносецът препусна през бойното поле, младежкото му лице грееше от вълнение. Другият чакаше търпеливо, докато Хазар наблюдаваше прииждането и отдръпването на вълните хора подобно на стар ястреб, кръжащ над поляна. Видя как от някаква дупка изскочиха зайци и се втурнаха към него. Доволните му дружинници ги простреляха и слязоха от конете. Това бе друг знак, че теренът е пълен с препятствия и че атаката ще е още по-опасна.

Хазар се намръщи. Днес нямаше да грабне лесна победа. Дзинската войска превъзхождаше неговата в отношение повече от шест към едно. Дори след пристигането на Угедай и Толуй съотношението щеше да е две към едно. Хазар ги беше тормозил и покосявал, докато се движеха на юг, но така и не бе успял да принуди императора да спре и да се бие. Самият Угедай предложи да заобиколи отдалеч и да дойде от юг. Три дни бяха изминали мъчително бавно и накрая Хазар бе започнал да мисли, че императорът ще успее да стигне до границата и да се спаси, преди Угедай да дойде.

Откри, че му се иска Чингис да идваше от юг. Сърцето му се сви при тази мисъл и той тръсна глава, за да пропъди старческите си

мечти. Имаше работа за вършене.

— Ето какво ще кажеш на Юсеп — обърна се той към вестоносеца. — Да се заеме с източния фланг и да ги принуди да се устремят към хана като през фуния. Ако трябва, да използват всичките си стрели. Той ще командва от пети до осми мингхан. При мен остават две хиляди души резерва. Повтори. — Изчака нетърпеливо, докато вестоносецът повтори заповедта, после го отпрати.

Загледа се към откритата равнина и се зачуди колко ли е пораснал дзинският император. Вече не беше гордо момченце, а мъж в разцвета на силите си, но лишен от онова, което бе негово по право. Земите, които беше познавал, сега се управляваха от монголски принцове. Огромните армии на баща му бяха смазани. Само тези войници му бяха останали. „Може би именно затова се бият толкова свирепо“, помисли си Хазар. Те бяха последната надежда за императора си и го знаеха. Границата със Сун се намираше мъчително близо, а те бяха все още силни и многобройни, подобни на пъстроцветни оси.

Хазар се върна при резервните воители, които седяха отпуснати на конете и гледаха врага. Изправиха се, когато командирът им спря пред тях — знаеха, че той ще забележи и най-дребната проява на немарливост.

Дзинските редици се престроиха, за да отговорят на новата заплаха. Настръхнаха пики и копия. Точно както беше очаквал Хазар, войниците започнаха да се отклоняват от прекия път към границата. Лично той нямаше да има нищо против, ако Угедай не беше там. Дзинският император искаше да стигне границата със Сун. Ако можеше да бъде принуден да се движи покрай нея, без да я пресича, в крайна сметка войската му щеше да се умори и монголските тумани щяха да започнат да я разкъсват по фланговете. До залез-слънце имаше още време и пехотинците на императора щяха да изгубят сили преди монголските ездачи. Дзинската кавалерия бе първата мишена на Хазар и беше откъсната от онези, които защитаваха от сабите и стрелите. Оцелелите се намираха дълбоко в центъра на войската, опозорени и пречупени.

Когато Угедай се приближеше, дзинците щяха да се озоват в капан между две неприятелски сили. Хазар си затаананика,

наслаждаваше се на онова, което предстоеше. Нищо не прекършваше бойния дух повече от страха да бъдеш нападнат в гръб.

Гледаше как първите четири хиляди воители бавно напредват през рояка стрели от арбалети, приведени в седлата, защитени от бронята си. Някои падаха, но останалите се приближаваха все повече и повече, въпреки че много от животните се препъваха. Един кон падна на колене, когато земята под него хлътна, но ездачът го изправи и продължи напред. Докато го наблюдаваше, Хазар стисна поводите с такава сила, че кокалчетата му побеляха.

Разстоянието между двете войски стана петдесет крачки и въздухът почерня от виещи стрели. Предните дзински редици хвърляха копия, но повечето не достигаха целите си и падаха на земята. Поради лошия терен монголските редици бяха нестройни, но лъковете им се огънаха като един. Въпреки рева на офицерите императорските войници се дръпнаха уплашено назад. Бяха се изправяли пред тази буря твърде много пъти и бяха отчаяни. От това разстояние монголските лъкове можеха да пробият почти всичко. Хората му напругаха яките мускули на раменете си, хванали тетивите със закоравели като кокали пръсти. Никой друг народ нямаше лъкове с подобна мощ, нито толкова силни мъже, които да ги използват.

Пуснаха стрелите и бръмченето на тетивите долетя чак до Хазар. Залпът отвори във вражеските редици голяма дупка, стрелите отхвърляха хората назад така, че пиките и арбалетите им рязко се вдигаха към небето. Хазар кимна отсечено. Нито той, нито Джебе бяха спечелили златото на празника. Първото място спечелиха стрелците на Субодай. Въпреки това той също знаеше как се стреля.

Поразените падаха с щръкнали от телата им стрели, ехтяха писъци. Хазар се ухили. Бяха пробии кожата на вражеската армия. Копнееше да даде заповед да продължат дълбоко с бравди и копия. Беше виждал как войски биват разсичани по този начин въпреки цялата им мощ, барабани и разноцветни знамена.

Монголската дисциплина, калена в битки из цял свят, издържа. Хората му пускаха стрела след стрела, подбираха за мишени онези, които се опитаха да отстъпят или да се скрият зад щитовете си. Най-предните редици се сблъскаха и от двете страни паднаха още жертви, преди мингхан командирите да затръбят отбой и ликуващите воители да отстъпят.

От недокоснатите задни редици на дзинската армия се надигна нестроен победоносен вик, но хората на Хазар се обърнаха в седлата и пуснаха по една последна стрела точно когато бойният дух на врага отново се вдигна. Виковете секнаха и мингханите с дюдюкане заеха новата си позиция и се приготвиха да нападнат отново. През последната половин миля движението на дзинската войска беше забавено; дори оставяха ранените си.

— Ето ги най-после — промърмори Хазар. — Ханът излиза на бойното поле.

Виждаше знаменосците на Угедай в множеството, което напредваше в тръс по неравния терен. Дзинските редици се приготвиха да ги посрещнат: събраха щитовете и наведоха пиките, които можеха да изкормят нападащ кон. Когато монголите стигнаха на двеста крачки, стрелите полетяха на черни вълни. Пукотът на хилядите лъкове напомняше на буйно горящ лагерен огън — звук, който Хазар познаваше по-добре от всеки друг воин. Изведнъж изпита увереност, че дзинците са паднали в ръцете им. Днес императорът нямаше да намери убежище.

Прозвуча друг грохот, много по-силен от познатото от детството бръмчене на тетивите. Беше като гръмотевица, последвана от полъх, който мина през хората му. Хазар впери поглед в издигащия се облак дим, който скри част от сблъскалите се редици на Угедай и дзинската армия, и попита остро:

— Какво беше това?

— Барут, господарю — незабавно отвърна един от хората му. — Използват огнени гърнета.

— На *бойното поле*! — Хазар се слиса. Изруга. Беше виждал да използват това оръжие от градските стени и знаеше какви поражения нанася. Железните гърнета, пълни с черния прах, можеха да пръснат парчета горещ метал през гъстите редици на хората му. Трябваше обаче да бъдат хвърляни достатъчно далеч, за да не пострадат и самите защитници. Не можеше да си представи как дзинците могат да ги използват, без да избият собствените си хора.

Още не беше успял да се окопите, когато се разнесе втори тътен. Поради разстоянието звукът бе приглушен, но той видя как мъже и коне политат във въздуха и се сгромолясват в тревата. После дойде миризмата, парлива и горчива. Някои от хората му се закашляха.

Дзинците се развиваха тържествуващо и лицето на Хазар се изкриви от ярост.

Всички инстинкти го подбуждаха да препусне срещу враговете, преди да са се възползвали от временното преимущество, което бяха спечелили. Атаката на Угедай изгуби устрема си и само краищата на двете войски се сражаваха в далечината. Хазар се насили да запази самообладание. Това не беше нападение срещу друго племе. Дзинците бяха многобройни и имаха достатъчно кураж да изгубят половината от своите, за да изкормят хана на монголите. Бащата небе знаеше, че дзинският император желае това. Хазар усещаше погледите на хората си върху себе си. Чакаха заповедта му. Той стисна зъби и нареди:

— Задръжете. Чакайте. — Не откъсваше поглед от битката. Неговите две хиляди можеха да се окажат решаващи за победата — или просто да загинат в касапницата. Изборът, решението зависеше от него.

Угедай — яздеше доста назад в редиците — никога не беше чувал подобен грохот. Беше ревал, докато стрелите политаха с хиляди, отново и отново, преди воините му да извадят сабите и да атакуват. Мъжете около него препуснаха напред, всеки се стремеше да покаже куража си и да спечели одобрението на хана. За тях бе рядка възможност да се бият пред очите на мъжа, който управляваше народа. Никой не искаше да пропусне шанса си и всички напиреха да се бият като обезумели, без да показват болка и слабост.

Но докато се носеха към врага, оглушителният грохот ги отхвърли назад. Лявото ухо на Угедай писна. Върху него се посипа прах. Той замаяно се опитваше да разбере какво става. Видя един изгубил коня си воин да стои вцепенено, с окървавено лице. Имаше трупове, десетки ранени се гърчеха и се мъчеха да изтръгнат забилия се в плътта им метал. Експлозията бе оглушила и зашеметила онези, които се бяха оказали най-близо. Редиците обаче продължаваха да се носят напред, Угедай видя как един изгубил коня си воин се запрепъва пред друг ездач и попадна под копитата.

Тръсна глава, за да я проясни, да премахне внезапната пустота в нея. Сърцето блъскаше в ушите му и сякаш някаква широка лента стискаше главата му. Спомни си как беше видял да мъчат някакъв

нещастник — мимолетна картина с кожени ремъци около главата, които се стягаха с пръчка. Устройството беше просто, но предизвикваше ужасяваща болка, черепът поддаваше и накрая се счупи. Угедай чувстваше главата си точно така — сякаш около нея бавно се затягат ремъци.

Нова оглушителна експлозия сякаш вдигна земята под тях. Коне зацвилиха и се изправиха на задните си крака, въртяха уплашено очи, а воините яростно се мъчеха да ги овладеят. Угедай виждаше черните петънца, хвърляни високо във въздуха от дзинските редици. Не знаеше какво представляват и как да им се противопостави. С внезапен потрес, прогонил изведнъж опиянението му, той осъзна, че може да умре в тази камениста равнина. Не беше въпрос на храброст или издръжливост, а просто на късмет. Тръсна отново глава и очите му блеснаха. Тялото му беше слабо, сърцето — немошно, но като се изключеха тези неща, той имаше късмет. Разнесе се нов трясък, последван от други два. Хората на Угедай се бяха огънали. От дясната му страна туманът на Толуй бе стигнал по-напред, но и неговите воини също бяха зашеметени от мощните експлозии, които убиваха множество хора и от двете страни.

Угедай изтегли бащиния си меч и изрева предизвикателно. Дружинниците му видяха безразсъдството му и то подпали кръвта им. Последваха го, когато пришпори коня си напред, и се ухилиха на безумния хан, който сам се втурва срещу врага. Всички бяха млади. Яздеха с най-любимия син на Чингис, с белязания от бащата небе, хана на народа. Техният живот не струваше колкото неговия и те бяха готови да го жертват с такава лекота, с която биха изхвърлили скъсан повод.

Експлозиите зачестиха. Все повече черни топки политаха във въздуха и падаха сред монголите. Докато летеше напред, Угедай видя изгубил коня си воин да вдига една от тях. Изкрещя му предупредително, но миг по-късно човекът се превърна в кървава каша. Въздухът изведнъж се изпълни с бръмчащи оси. Коне и хора закрепяха, когато железните жила се забиваха в плътта им.

Дружинниците на Угедай се хвърлиха в боя, защитавайки своя хан. Дзинските пики ги спираха и все повече и повече от хората му губеха конете си, но се нахвърляха върху пиканосците с ножове и саби, за да разчистят път за напиралците зад тях потни ездаци. Една черна

топка падна почти в краката на Угедай и един от хората му се хвърли отгоре ѝ. Трясъкът беше приглушен, а в гърба на воина цъфна червена дупка и парче кост полетя във въздуха почти на цял човешки бой. Намиращите се около Угедай трепнаха, но моментално се изправиха, засрамени, че ханът може да види страха им.

Угедай осъзна, че е видял някакъв отговор на непознатото оръжие, и изрева:

— Хвърляйте се върху тях, когато паднат, за вашия хан!

Докато следващата вълна снаряди политаше във въздуха, заповедта беше повторена по редиците. Бяха шест железни топки, от които съскаха къси фитили. Угедай загледа с гордост как воините се надпреварват да ги достигнат и да угасят фитилите, преди другарите им да са пострадали. Обърна се отново към врага и видя страх по лицата на дзинските войници. На неговото лице пък беше изписана ярост и жажда за мъст.

— Лъкове! — изрева той. — Разчистете път и продължете с копия. Копиеносците насам!

В очите му имаше сълзи, но не за онези, които бяха жертвали живота си. Във всеки жив, буден миг имаше радост. Въздухът бе студен и горчив в гърлото му, пълен със странната миризма на горящ барут. Вдиша дълбоко и за момент, когато хората му разрязаха дзинските редици, ремъкът около главата му сякаш се отпусна.

Хазар несъзнателно кимна в знак на одобрение на маневрата на Угедай. Двата монголски тумана бяха стреснати от експлозиите и инстинктивно се бяха дръпнали от източника на този грохот и резките проблясъци. Хазар обаче беше видял как дружинниците на хана преодоляват страха си и разсичат дзинските редици. Трясъкът на експлозиите изведнъж стана приглушен и той вече не виждаше пороя камъни и пръст при всеки взрив. Снарядите продължаваха да падат върху монголската войска, но сега тя сякаш ги поглъщаше. При тази мисъл Хазар се ухили и рече на хората си:

— Ханът май ги похапва тия железни топки. Гледайте, още е гладен. Иска повече, за да си напълни корема.

Прикри собствения си страх от безразсъдната атака на Угедай. Ако ханът умреше днес, начело на народа щеше да застане Чагатай и

всичко, за което се бяха борили, щеше да се окаже напразно.

Докато препускаха в тръс на юг, опитното му око обхождаше бойното поле. Дзинският император не беше трепнал. Хората му се придвижваха с цялата бързина, на която бяха способни, газеха по собствените си мъртъвци. Подобна армия не можеше лесно да бъде спряна от наполовина по-малобройна сила. Това бе тактически проблем и Хазар се мъчеше да намери някакво решение. Ако заповядаше редиците да се разредят и да обхванат дзинците като мрежа, те можеха да я пробият с копията си. Ако поддържаше строя в дълбочина, императорът можеше да ги заобиколи, докато се мъчеше стъпка по стъпка да се добере до границата. За него сигурно беше мъчително да е толкова близко до спасението и в същото време врагът да вилнее от всички страни.

Мингханите му избиваха като на игра вражеските войници в тила, оставяха широка диря от трупове по избуялата трева. Дзинците дори не се обръщаха, толкова твърдо бяха решени да стигнат до границата. Докато препускаше на юг след тях, Хазар видя един войник, оплетен в клоните на ниско бодливо дърво. Погледна го и видя как лицето му потръпва и очите му се разширяват от сляпата агония. Извади сабята и заби върха ѝ в гърлото му. Това не бе проява на милост. Просто този ден не беше убивал и копнееше да се включи в битката.

Пролятата кръв го накара да изгуби част от самообладанието си и Хазар извика на воините си:

— След мен! С нищо не помагаме тук, а ханът е на бойното поле.

Препусна, докато не се озова само на сто крачки зад врага; търсеше най-доброто място и възможност за удар. Надигна се в седлото и се загледа в далечината с надеждата да види знаменосците на самия император. Трябваше да са някъде в центъра на гъстите редици, сигурен бе — преграда от коне, метал и хора, чиято единствена цел беше да отведат своя отчаян владетел до спасението. Хазар избърса с парцал кръвта от сабята си, преди да я прибере в ножницата. Хората му пускаха стрели в дзинските войници с безмилостна точност. Да, трудно беше да се сдържи.

Атаката на Угедай проби външните редици пиконосци. Дзинските части бяха дисциплинирани, но дисциплината сама по себе си не можеше да им донесе победа и те падаха, съсичани от монголските конници. Редиците им се разкъсваха, отстъпваха, раздробяваха се на групички съпротивляващи се мъже, които падаха, надупчени от стрели.

Проехтяха тръби и десет хиляди дзински мечоносци извадиха оръжията си и нападнаха с рев. Тичаха напред под пороя изстрелвани от съвсем близо стрели. Предните им редици бяха повалени и стъпкани. Тръгнаха като маса, а после се оказаха по разпокъсани двойки, тройки или дузини, изправени пред сабите на конниците. При вида на тази касапница онези отзад се поколебаха и монголските редици се спуснаха срещу тях. Само след няколко мига вече препускаха в галоп и нищо не можеше да спре атаката им. Дзинските редици се огънаха и отстъпиха още.

Толуй видя, че брат му се е врязал дълбоко във вражеската армия. Ханският клин дружинници избиваше противниците така, сякаш можеше да стигне чак до другия край. Изпита страхопочитание към Угедай. Не беше очаквал да го види как полудява на бойното поле, но явно вече нищо не можеше да го спре и хората му трябваше да напрягат всичките си сили, за да не изостават. Угедай препускаше, сякаш беше безсмъртен и нищо не можеше да го докосне, макар че въздухът бе пълен със смърт и пушек.

Толуй никога досега не бе виждал пушек на бойно поле. Това беше нещо ново и на хората му не им хареса, когато димът се понесе към тях. Толуй вече беше започнал да свиква със странната миризма, но оглушителните трясъци и гърмежи бяха най-ужасното нещо, което бе изпитвал. Не можеше да спре обаче, не и след като Угедай се носеше през противниковите редици. Всички бяха обезсърчени, че не могат да прекъснат движението на врага на юг. Сражението бе на път да се превърне в хаотична схватка, в която монголските преимущества скорост и точност щяха да се изгубят в яростта и жаждата за мъст.

Толуй заповяда на мингхан командирите си да защитят хана, да побързат да подкрепят фланговете му и да разширят клина в дзинската войска. Изпита прилив на гордост, когато Монгке предаде заповедта на своите хиляда и те го последваха без капка колебание. Малко бяха случаите, в които Чингис влизаше в сражение заедно със синовете си.

Въпреки страха си за Монгке Толуй се усмихна гордо да види такъв силен младеж. Сорхатани също щеше да се гордее с него, когато ѝ разкажеше.

Пушекът се разсея и Толуй зачака да последва нова гръмовна вълна. Дзинската войска заобикаляше хората му и се движеше неотклонно на юг. Толуй изруга, когато някакъв дзински войник мина почти под главата на коня му, мъчейки се да остане в строя. Уби го с къс удар отгоре, в мястото на врата, където нямаше броня.

Вдигна очи и видя стотици други да се приближават към него. Бяха с брони на обикновени войници, но носеха черни железни тръби. Видя ги как се мъчат под тежестта им, но продължаваха напред с някаква странна увереност. Командирите им изреваха заповеди да заредят и Толуй инстинктивно разбра, че не бива да им дава тази възможност.

И изрева прегракнало своите собствени заповеди. Хиляда от хората му се обърнаха да нападнат новата заплаха, като оставиха клина на Угедай да продължи без тях.

Дзинските войници падаха, докато се суетяха с фитилите и тръбите. Някои бяха смазани от конете, други умряха, докато поднасяха горящи фитили към оръжията. Много от тръбите паднаха на земята. Монголските воители обръщаха отворите им настрани и дори се хвърляха отгоре им със стиснати очи.

Не успяха обаче да стигнат до всички. Прозвучаха нестройни гърмежи и разкъсаха редиците им.

Един воин до Толуй излетя от седлото, без дори да успее да извика. Кон рухна на колене с окървавени гърди. Грохотът бе ужасяващ, после пушекът дойде на огромна сива вълна и ги заслепи. Толуй изведнъж изхвърча от седлото, падна, сабят му се прекърши и той загледа невярващо дръжката. Някой се стовари отгоре му, но не знаеше дали е враг, или някой от собствените му хора. С мъка успя да се измъкне, извади дългия си нож от ботуша си, вдигна го високо и закуца по димящата земя. Около него прозвучаха още гърмежи — тръбите изстрелваха зарядите си от камък и желязо.

Толуй не знаеше колко време се бият. В гъстия дим едва успяваше да превъзмогне страха си и да не му позволи да го погълне. Успокои се с преценки, принуди ума си да работи сред целия грохот и хаос. Дзинската войска можеше да достигне границата до залез-

слънце: тя вече се намираше само на няколко мили, но противникът страдаше и умираше за всяка крачка. Когато пушекът се разсея, Толуй хвърли бърз поглед към слънцето и видя, че е значително по-ниско, сякаш беше паднало, докато се беше гърчил в облака. Направо не можеше да повярва, докато спираше един изгубил ездача си кон и се оглеждаше за добра сабя. Земята под краката му беше разкаляна от кръв. Гадеше му се от вонята на вътрешности и смърт, смесена с миризмата на изгорял барут — горчива комбинация, която не искаше да усеща никога повече.

Сюан, Синът на небето, яздеше недокоснат от касапницата. Миризмата на барут щипеше ноздрите му. Около него монголските тумани виеха и нападаха благородните му воители, разкъсваха ги със зъби и желязо. Лицето на Сюан беше студено, докато се взираше на юг над главите им. Виждаше границата, но смяташе, че монголите ще спрат, след като подмине простия каменен храм, който маркираше края на едната страна и началото на другата. По някаква случайност дзинската армия беше успяла да се върне на главния път. Бялата каменна постройка бе далечно петънце, оазис на мир, към който се бяха устремили биещите се армии.

Потеше се в доспехите си, засрамен от мисълта, че може да пришпори коня си и да препусне сам напред по пътя. Конят му бе великолепен силен жребец, но Сюан не беше глупак. Не можеше да влезе в земите на Сун като просяк. Армията защитаваха тялото му, но също така и последното богатство на Дзин, събрано в хиляди чували и торби. Жените и децата му също бяха тук, скрити от стени от желязо и верни мъже. Не можеше да ги остави на милостта на монголския хан.

С това богатство щеше да бъде посрещнат добре от братовчед си. С армия щеше да си осигури уважението на императора на Сун. Щеше да има място на масата на благородниците, докато планираха кампанията за освобождаването на земите на предшествениците си.

Тази мисъл го накара да се намръщи. Не обичаше особено роднините си в сунския двор. Лидзун, императорът, човек от поколението на баща му, гледаше на територията на Дзин като на своя собствена и твърдеше, че тя все още не е негова само поради някаква дребна грешка на историята. Имаше вероятност Сюан да пъха ръката

си в гнездо на плъхове с бягството си в Сун. Нямаше друг избор обаче. Монголските козари бродеха из земите му, сякаш им принадлежаха, надничаха във всеки склад, описваха богатствата на всяко село и налагаха данъци, който никога нямаше да се научат как да харчат. Срамът от всичко това би трябвало да е непоносим, но Сюан никога не бе познавал мир. Беше израснал, свиквайки с унижението да губи империята си парче по парче от армията скакалци, и беше видял опожаряването на столицата на баща си. Сунският му братовчед със сигурност нямаше да подцени заплахата. Но пък и в миналото бе имало завоеватели, племенни вождове, които събирали пълчища и после умирали. Империиите им винаги се разпадаха, разбити от невежеството и слабостта на по-низшите хора. Сюан знаеше, че император Лидзун ще се изкуси да ги игнорира и просто да изчака един-два века. Избърса потта от челото си и примигна от щипещата сол. Да, времето лекуваше всички болести, но не и тези проклети диваци. Монголите бяха изгубили своя велик завоевател, когато беше в зенита на силата си, но бяха продължили, сякаш отделният човек няма значение. Сюан не знаеше дали това ги прави по-цивилизовани, или просто бяха глутница вълци, намерила новия си водач.

Стисна със задоволство юмрук, когато чу резките гърмежи на бомбардите. Имаше съвсем малко, но те бяха чудесно, страховитото оръжие. Това също бе нещо, което носеше със себе си в Сун — жизненоважно познание за врага, както и начин той да бъде унищожен. Вълкът не може да устои пред човек с горяща факла. Сюан знаеше, че той би могъл да е това оръжие, стига да разполагаше с време и място да изпълни планове си.

Викове на офицерите го изтръгнаха от унеса му. Те сочеха на юг и Сюан заслони очите си от лъчите на залязващото слънце и се вгледа в далечината.

Към границата, която бе само на две мили оттук, приближаваше войска. Той различаваше огромните бързо движещи се формации, които покриваха хълмовете. „Сунските части реагират на заплахата като оси“, помисли си. Щяха да отговорят на наглостта на хана, осмелил се да влезе в земите им. Сюан продължи да се вглежда съсредоточено и започна да осъзнава, че това не е никаква незначителна сила на областен губернатор. Самият император никога не би напуснал столицата си, за да си цапа ръцете с мръсотииите на

войната. Би трябвало да е някой от синовете му, може би самият престолонаследник. Никой друг не би могъл да командва такова множество. Каретата изпъстриха земята като шарки по плат, всяко се състоеше най-малко от пет хиляди добре обучени и екипирани мъже. Сюан се опита да ги преброи, но това бе невъзможно заради прахта и разстоянието. Мъжете около него вече ликуваха, но той присви очи и се замисли за монголските сили, които все още ръмжаха по петите му.

Ако братовчед му затвореше границата, нямаше да оцелее. Почеса раздразнено засъхнала струйка пот по лицето си и от нокътя му по кожата остана червен белег. Нали нямаше просто да стоят там и да гледат как го убиват? Не знаеше. *Нямаше как да знае.* От напрежението жлъчката в стомаха му се надигна.

Сюан пое дълбоко дъх, свика генералите си и започна да раздава заповеди. Армията се стегна като юмрук. Мъже с тежки щитове се завтекоха да заемат позиции и да изградят силна защита, която да задържи монголите достатъчно дълго, та предните части и центърът да достигнат границата. Беше отчаян план, чиято цел бе единствено оцеляването, но в този момент той можеше да запази и живота на много войници. Сюан беше водил отбранителни боеве от дни. Ако границата беше затворена, щеше да се наложи да се обърне и да удари по хана. Все още разполагаше с числено превъзходство и хората му горяха от желание да отвърнат на ударите, които бяха понесли.

Тази мисъл бе опияняваща и Сюан се запита дали да не атакува дори ако армията по границата се дръпне, за да му позволи да мине. Искаше само да намери убежище с достатъчно хора, които да направят гласа му силен на предстоящите съвещания. Но в същото време монголският хан продължаваше да има по-малобройна войска от неговата. Мърлявите монголски пастири щяха да бъдат поразени и изнервени от вида на толкова много безупречно строени полкове.

Първите сунски редици стигнаха границата и спряха — идеални редици от разноцветна броня и развяващи се знамена. Докато се взираше в тях, Сюан видя как от редицата избълва облак дим и чу трясък. Над равнината полетя каменна топка. Не улучи никого, но посланието беше явно. Сунският принц беше докарал на бойното поле топове, огромни метални тръби на колела, които можеха с един изстрел да размажат цяла редица коне и хора. Нека ханът сам да осъзнае тази дребна подробност.

Армията на Сюан продължаваше напред. Сърцето на младия мъж пърхаше като птичка, докато приближаваха тъмните редици на Сун.

11.

Когато видя огромната армия на границата със Сун, Хазар не повярва на очите си. За разлика от северната, южната държава не беше водила своята битка при Гърлото на язовеца. Нейният император не беше изпращал армии само за да ги види разбити, унищожени и изклани. Войниците му никога не бяха бягали в ужас от монголските ездачи. Хазар ги мразеше заради великолепието им и отново му се прииска Чингис да беше тук — ако не за друго, то поне за да види как гневът на брат му пламва.

Сунските редици се простираха на цели мили и в сравнение с тях маршируващите карета на дзинските им братовчеди изглеждаха нищожни. Хазар видя, че темпото им към границата се забавя. Запита се дали на дзинския император ще му бъде позволено да се измъкне, или ще бъде върнат. Тази мисъл му даде известна надежда и тя бе единствената малка утеха на фона на яростта и възмущението му. Та той беше спечелил битката! Дзинските части дни наред се бяха мъчили да го държат на разстояние, но нито веднъж не бяха предприели контраатака. Нападаха единствено когато хората му разкъсваха редиците им. Туманът му беше напоил земята с кръвта им, беше понесъл експлозии и порои нагорещен метал. Хората му бяха умирали, разкъсани на парчета, осакатени. Бяха спечелили победата си, а сега тя щеше да им бъде открадната.

Резервът му от две хиляди души все още бе свеж. Хазар даде знак с флаг на камиларите и момчетата заудряха барабаните накара, вързани от двете страни на животните. При сигнала бронираните коне препуснаха напред и воините бавно свалиха тежките си копия и ги насочиха небрежно, показвайки силата и уменията си. Стената ездачи отвърна на барабаните с крясък, от който кръвта на врага се смразяваше.

Двете хиляди на Хазар достигнаха пълна скорост само на двайсет крачки от потресените дзинци. Военачалникът успя да види как някои от тях забиват дългите си щитове в земята, но само щитове не можеха да спрат атаката му. За целта командирите трябваше да

смесят щитоносци и копиеносци в неразрушима преграда. Изпълнените с ужас войници на императора обаче трябваше да продължат марша си към границата.

Монголските коне носеха броня, която покриваше главите и гърдите им. Самите воители бяха облечени в люспеста броня и шлемове и носеха копия и саби, както и пълни с провизии дисаги. Изсипаха се върху дзинските редици като лавина.

Хазар видя как най-близките редици рухнат, смазани от копия и копита. Някои от конете се запънаха и зацвилиха и ездачите им ги заудряха яростно и закрепяха, за да ги накарат да продължат напред. Други се хвърлиха право през дзинците и копията на воините се прекършиха от силата на удара. Бойците захвърляха ненужните дръжки и продължаваха със сабите, заякналите от две десетилетия стрелба с лък мускули се свиваха и разгъваха неуморно, оръжията посичаха неумолимо озъбените лица на дзинците.

Топли червени капки опръскаха Хазар, когато убиха коня му, но той успя навреме да скочи от него. Усети кръв по устните си и се изплю с отвращение, без да обръща внимание на протегнатата ръка на дружинника, който се опитваше да го хване и да го качи на седлото. Яростта му от предстоящото измъкване на императора замъгляваше преценката му. Тръгна дебнешком към вражеските войници, държеше сабята си ниско, докато не се счепкаха. Ударите му бяха свирепи и точни и докато крачеше напред с хората си, дзинците предпочетоха да се отдръпнат, вместо да го атакуват.

Усещаше начумерените погледи на императорските войници, гледаше ги как мълчаливо се отдалечават от него. Изсумтя, когато сабята му се хлъзна по нечий щит, вдигна я пак и посече войника, след това повали още един. Едва тогава се качи на коня зад телохранителя си, за да види какво става.

В далечината предните редици на дзинската войска бяха стигнали до армията на Сун.

— Намери ми кон — извика Хазар.

Воинът обърна и препуснаха навън от дупката, която бяха изрязали в дзинската войска. Тя се затвори зад тях и очуканите щитове отново се вдигнаха.

Хазар се огледа за Угедай. Кръвта му се поуспокои и той обмисли положението. Дори дете можеше да разбере, че положението

е безнадежно. Изправени пред подобна армия, туманите можеха само да отстъпят. Ако сунските полкове атакуваха, монголите щяха да бъдат принудени да се изтеглят, щяха да бъдат прогонени от границата. Единственият избор бе между достойното отстъпление и бягството, сякаш вълци ги гонеха по петите. Хазар стисна зъби. Нищо не можеше да се направи.

Съпровождан от трима генерали с пищна броня и наметала, Сюан подкара коня си в тръс към сунските редици. Всички бяха прашни и уморени, но Сюан яздеше, сякаш нямаше начин да бъде върнат. Знаеше, че трябва да е първият, който стигне до армията. Разбира се, братовчедите му нямаше да позволят на простите войници да навлязат в териториите им. Единствено Сюан като император можеше да определя правилата относно себе си. Той бе Син на небето. Това бе титла без държава, той беше император без градове, но въпреки това запази достойнство, когато стигна първата редица войници.

Те не помръднаха и Сюан изчисти някаква пращинка от ръкавиците си. Не показва никакви признаци на неудобство, докато се взираше над главите на сунските войници. Чуваше как монголите разкъсват собствените му хора, но не се обърна, за да го види. Имаше вероятност братовчед му Лидзун да позволи армията му да бъде унищожена, докато всички те чакаха. При тази мисъл Сюан кипна, но нямаше какво да направи. Беше дошъл като молител в земите на Сун. Ако императорът избере да премахне силата му по този начин, той не можеше да направи нищо. Това бе дързък ход, който едва ли не заслужаваше аплодисменти. Нека разбитият дзински император да влезе, но нека преди това да види как от армията му остава само шепа хора. Нека падне на колене и моли за спасение.

Всички избори, всички планове и стратегии се бяха свели само до един-единствен начин на действие. Беше стигнал до редиците. Ако се отвореха да го пропуснат, щеше да е в безопасност с онези от войската му, които бяха останали живи. Опита се да не мисли какво ще стане, ако коварните сунски братовчеди са решили да го изкарат от играта. Не беше под достойнството им да го примамят да дойде точно тук и да чака, чака и чака. Можеше да седи на коня си пред тях, докато

монголите не избият армията му и не дойдат и за него. Имаше вероятност Лидзун дори тогава да не помръдне пръст, за да го спаси.

Лицето на Сюан бе напълно безизразно. Каквото и да станеше, такава беше съдбата му и нямаше да я отрече. Някъде дълбоко в него се таеше бялата искрица на яростта, но тя си остана скрита. Възможно най-небрежно той се обърна към един от генералите си и го попита за оръдието, използвано от сунската армия.

Генералът видимо се потеше, но отговори така, сякаш се намираха на военен преглед.

— Полеви модел, твое императорско величество, подобно на онези, които използваме на градските стени. Бронзът се излива в калъп, след което се полира. Барутът гори с огромна сила, запраща топката към врага и всява ужас в него.

Сюан кимна, сякаш бе впечатлен. В името на предците, *колко трябваше да чака?*

— Такова голямо оръдие би трябвало да е много тежко — сковано отбеляза той. — Сигурно е трудно да бъде придвижвано по неравен терен.

Генералът кимна, доволен, че господарят му е завързал разговор с него, макар да разбираше не по-зле от всички останали какъв е залогът.

— Качено е на каруца, твое императорско величество. На колела е, но да, нужни са много мъже и волове, за да бъде замъкнато на позиция. Още хора са нужни за пренасянето на каменните топки, торбите с барут, шомполите и фитилите. Може би ще имаш възможност да огледаш някое по-подробно, след като влезем на територията на Сун.

Сюан го изглежда укорително заради липсата му на тактичност.

— Може би, генерале. А сега ми кажи за сунските полкове. Всички тези знамена са ми непознати.

Човекът започна да изрежда имената и историите. Беше експерт в тази област и Сюан много добре го знаеше. Наклони глава и заслуша монотонния глас, но през цялото време не сваляше поглед от сунските редици. Накрая някакъв офицер на великолепен жребец пресече граничната линия и Синът на небето се помъчи да не покаже как сърцето му трепна.

Трудно му беше да остави генерала да завърши дългата поредица имена, но се застави да слуша, та на сунския офицер да му се наложи да ги изчака. Скъпоценната му армия мреше, докато той кимаше на досадните подробности, но лицето на Сюан бе спокойно и на него дори бе изписан интерес.

Накрая генералът се усети и млъкна. Сюан му благодари и се престори, че едва сега забелязва сунския офицер. Човекът се спеша веднага щом погледите им се срещнаха, пристъпи напред и се просна на прашната земя, след което докосна с чело стремето на генерала. Заговори, без да поглежда към Сюан.

— Нося съобщение за Сина на небето.

— Кажи го на мен, войнико. Аз ще му го предам — отвърна генералът.

Човекът отново се просна, после се изправи.

— Негово императорско величество те приветства с добре дошъл в своите земи, Сине на небето. Да живееш десет хиляди години.

Сюан не можеше да се принизи дотам, че да отговори на някакъв си войник. Съобщението трябваше да му бъде предадено от някой високопоставен и той се запита как да разбира тази изтънчена обида. Почти не слушаше, докато генералът приключваше с формалностите. Сюан подкара коня си, без да погледне назад. По гърба му се стичаха струйки пот, както и под мишниците. Бельото му бе подгизнало.

Сунската войска се разтвори пред него — вълнообразно движение, което продължи половин миля. По този начин последната дзинска армия можеше да мине между редиците, а границата си оставаше все така недостъпна за общия им враг. Сюан и генералите му пресякоха невидимата линия, без да показват никакви чувства пред онези, които ги наблюдаваха. Дзинските части се изляха подир тях като гной от спукал се цирей.

Угедай гледаше невярващо, обхванат от ярост. Видя как сред сунските редици се издигат шатри — огромни правоъгълници от коприна с цвят на праскова. На вятъра се вееха знамена, отбелязващи частите стрелци, пиконосци и копиеносци. Видът на свежата кавалерия бе онова, което обузда бойното му безумие. Полкове конници се взираха към неравното бойно поле с неговата ивица

мъртъвци. Дали сунските войници щяха да се въздържат от внезапна атака веднага щом дзинският император се окаже в безопасност? Единствено залязващото слънце би могло да ги спре, а може би дори то нямаше да го направи. Монголските коне бяха препускали дни наред. Бяха уморени колкото ездачите си и този път самият хан бе на бойното поле, изправен пред многократно превъзхождаща го сила и лишен от всякакво преимущество. Угедай поклати глава. Беше видял изригналия пушек, който издаде наличието на тежки оръдия. Не беше време да го мисли сега, но не виждаше как самият той ще успее да изкара подобни оръжия на бойното поле. Бяха прекалено бавни и тежки за войска, чиято основна сила винаги е била в скоростта и подвижността. В далечината видя малка група на коне да минава през сунските редици. Дзинският император беше успял да премине границата.

Усети как вълната от изтощение измества завладяващата енергия на битката. Почти не можеше да повярва, че се е хвърлил в боя без капка страх. Беше се изправил срещу враговете и бе останал абсолютно невредим. За един съвсем кратък миг се изпълни с гордост.

Но въпреки всичко се беше провалил. Ремъците около главата му отново напомниха за себе си и започнаха да се стягат. Във всяко загрижено лице му се привиждаше подигравка. Почти чуваше шепота на воините си. Чингис не би се провалил. Баща му все някак щеше да измъкне победата и в това катастрофално положение.

Даде нови заповеди и трите тумана се дръпнаха от отстъпващите дзински редици. Хората му очакваха тази команда и мингханите бързо и с лекота се строиха в карета, обърнати към границата със Сун.

Внезапната тишина беше като преса. Угедай бавно подкара коня си покрай редиците воини, зачервен и потен. Ако сунските генерали наистина искаха да се доберат до него, изобщо нямаше да чакат останалите дзинци да прекосят границата. Половината сунска армия можеше да се хвърли в атака още сега. Угедай преглътна и езикът му обходи устата — беше толкова пресъхнала, че можеше да се задави. Направи знак на един вестоносец и той му подаде мях червено вино. Напитката накваси устните му и той загълта, засука жадно от кожената цицка. Болката в главата му растеше непрекъснато и той осъзна, че вижда размазано. Отначало си помисли, че е заради потта, но картината не се проясняваше, колкото и свирепостта да търкаше очи.

Монголските тумани се строяваха, но стотици все още бяха задъхани или превързваха рани. Угедай видя как Толуй подкара кобилата си към него през разровената земя. Двамата братя се спогледаха примирено и Толуй обърна коня си, за да види още веднъж как дзинският император им се измъква.

— Този човек има страшно много късмет — тихо рече той. — Но ние разполагаме със земята и градовете му. Унищожихме всичките му армии с изключение на онази шепа оцелели.

— Достатъчно — рязко каза Угедай и разтърка слепоочията си. — Не е нужно да слагаш мед в горчилката. Сега трябва да вкарам войска в земите на Сун. Те дадоха убежище на враговете ми и знаят, че съм длъжен да отговоря. — Намръщи се и засмука отново от меха. — Ще има и други дни, за да отмъстим за мъртвите. Пригответи хората да се връщат на север. Бързо, но не прекалено явно, разбираш ли?

Толуй се усмихна. Никой командващ не обича да го виждат как се оттегля, но воините щяха да го разберат. Нали и те виждаха стената сунски войници. Никой монголски воин не гореше от желание да е първият, блъснал се в онази непоклатима граница.

Докато Толуй обръщаше коня, в далечината се чу трясък. Той рязко завъртя глава и видя облака пушек, издигащ се над редицата сунски оръдия. Само едно беше стреляло. Двамата видяха как нещо кръгло се извиси за момент във въздуха, след което падна на земята и отскочи.

Нещото спря само на няколко крачки от хана и брат му. За момент никой не помръдна, после Толуй сви рамене и смуши коня си към него; яздеше изправен. Знаеше, че го наблюдават много повече мъже, отколкото присъстващите на празника в Каракорум.

Върна се с някаква торба. Хазар вече беше препуснал пред туманите да види какво става. Кимна на племенниците си и посегна към торбата. Толуй поклати едва забележимо глава и я подаде на Угедай.

Ханът само я гледаше и примигваше. Виждаше двойно. Толуй зачака заповед, но понеже брат му не каза нищо, сръза въжето на торбата и изсумтя от отвращение, когато измъкна за косата отрязана глава с изцъклени очи.

Хазар и Толуй я гледаха неразбиращо. Главата се клатеше и леко се завърташе ту на едната, ту на другата страна. Угедай присви очи и

се намръщи, когато позна администратора от сутрешното посещение. Нима наистина го бе виждал днес? Изглеждаше му невъзможно. Тогава в земите на Сун нямаше армия, макар че тя би могла да се движи буквално по петите им. Посланието бе толкова ясно, колкото и мълчаливите редици, които стояха на границата, без да я пресичат дори една крачка. Нямаше да му позволят да стъпи на територията на Сун по каквато и да било причина.

Угедай отвори уста да заговори и внезапна болка пламна в главата му. Бе по-лоша от всичко, което бе изпитвал досега. Изпъшка безпомощно — тих гърлен звук. Толуй видя страданието му, пусна кървавата глава и приближи коня си до брат си.

— Зле ли ти е?

Брат му се олюля в седлото и Толуй се уплаши, че може да падне пред туманите. Ханът никога не би се възстановил от подобна поличба, не и пред погледа на врага. Толуй притисна коня си в коня на Угедай и го прегърна през рамо, за да го подкрепи. Разтревоженият Хазар застана непохватно от другата страна. Стъпка по стъпка поведоха хана към монголските редици и слязоха от конете веднага щом зяпналите ги воини ги заобиколиха.

Угедай се бе вкопчил с мъртва хватка в седлото. Лицето му бе някак изкривено, лявото му око сълзеше. Дясното бе широко отворено и изпълнено с болка, но той не се пусна, докато Толуй не започна насила да маха пръстите му от седлото. После изведнъж омекна и се свлече в ръцете на брат си. Тялото му бе отпуснато като на спящо дете.

Толуй стоеше втрещен и се взираше в бледото лице на брат си. Погледна Хазар и видя собствената си физиономия, отразена на лицето му.

— Имам добър шаман в лагера — каза Толуй. — Прати ми и твоя, заедно с най-добрите дзински и мюсюлмански лечители, които познаваш.

Като никога Хазар не възрази. Погледът му се върна към племенника му — в съзнание, но напълно безпомощен. Участ, която накара Хазар да потръпне.

— Добре, военачалнико — рече той. — Но трябва да наберем известно разстояние между себе си и онази армия, преди да са решили да изпитат силата ни.

— Води туманите, чичо. Аз ще взема брат си.

Направи му знак и Хазар му помогна да вдигнат Угедай на коня на Толуй. Животното изпръхтя от двойната тежест. Толуй хвана брат си през гърдите, за да го задържи, и потегли в тръс. Краката на Угедай се клатеха във въздуха, главата му висеше.

По залез-слънце воините на хана все още яздеха бавно към лагера си, намиращ се на повече от сто мили на север. Зад тях сунските войници запалиха факли по цялата редица — лъжлив хоризонт, който се виждаше от много мили.

Чагатай дръпна поводите на върха на хълма, потупа кобилата по врата и я почеса зад ушите. Двата тумана спряха зад него. Синовете и жените му чакаха търпеливо с тях. Беше избрал възвишението нарочно — искаше да види ханството, завладяно от Чингис и предадено му от Угедай. Оттук можеше да вижда на много мили и дъхът му секна при вида на огромните пространства, които притежаваше. Земята бе единственото истинско богатство.

Много години бяха изминали, откакто войските на Чингис бяха нахлули в този край. Белезите от свирепото им преминаване нямаше да зараснат поколения наред. Усмихна се при тази мисъл. Баща му беше старателен човек. Някои градове завинаги щяха да останат в развалини, засипвани с прах и пусти, обитавани единствено от духове. Но въпреки това дарът на Угедай не беше фалшив. Жителите на Самарканд и Бухара бяха възстановили своите стени и пазари. От всички други народи те най-добре знаеха, че сянката на хана е дълга, а отмъщението му — безмилостно. Под неговата закрила се бяха разраснали и бяха заложили на мира.

Чагатай присви очи към залязващото слънце и видя в далечината черни редици — кервани с каруци, волове и камили, проточили се на изток и запад. Пътуваха към Самарканд, който бе бяло петно на хоризонта. Чагатай не го бе грижа за търговците, но знаеше, че пътищата поддържат градовете живи и ги правят силни. Угедай му бе дал страна с добра почва, реки и чудесни стада. Гледката пред него беше достатъчна да се запита за собствените си амбиции. Достатъчно ли беше да управлява подобни земи, напоявани обилно и със сочна трева? Усмихна се. За син и наследник на Чингис — не, не беше достатъчно.

Горещ полъх мина по хълма. Чагатай затвори очи и се обърна към залязващото слънце, наслаждаваше се на вятъра, който развяваше дългата му черна коса. Щеше да си построи дворец при реката. Щеше да ловува със стрели и орли из хълмовете. Щеше да направи тези нови земи свой дом, но нямаше да заспи и да сънува. Имаше шпиони и доносници при Угедай, Субодай и всички влиятелни мъже в държавата. Щеше да дойде време, когато щеше да остави ханството от мляко и мед и да посегне отново към онова, което му бе обещано. В кръвта му беше да е хан, но той вече не бе глупав младеж. С владение като това можеше да изчака своя момент.

Замисли се за жените, които раждаха тези градове, за меката им благоуханна плът. Красотата и младостта им не повяхваха от живота в степите. Може би именно такава бе целта на градовете — да държат жените меки и закръглени, вместо корави и силни. Това бе достатъчна причина да ги остави да съществуват. Докато се готвеше да продължи напред, Чагатай се изкиска при мисълта за вълка, влизащ в кошарата. Нямаше да препуска, сеейки огън и разруха. Овчарят не се бои от собствените си хубави агънца.

12.

Герът вонеше на нещо неприятно, въздухът бе като лепкав. Толуй и Хазар седяха на ниски легла в ъгъла и гледаха с безпокойство как шаманът на Угедай разтрива крайниците на хана. Морол беше със здраво телосложение, дребен и набит, с гъст сив пискюл косми на брадичката. Хазар се опитваше да не зяпа дясната му ръка, която го бе белязала по рождение като един от онези, които никога няма да излязат на лов или за риба. Шестият пръст, тъмнокафяв и изкривен, беше направил Морол шаман.

Положението на занаята му беше силно пострадало след като онзи, чието име вече не се споменаваше, беше предал Чингис. Но ето че Морол се посъветва съвсем кратко с облечените в роби лечители и други шамани, преди да ги отпрати. Личният шаман на хана имаше известна власт, поне сред хората от своя занаят.

Морол сякаш не си даваше сметка за двамата, които го наблюдаваха. Изправяше и свиваше крайниците на Угедай, оставяше ги да паднат безжизнено, като в същото време разтриваше ставите и си мърмореше нещо. Особено внимание отдели на главата и врата: седна на леглото с кръстосани крака и издърпа главата и раменете на Угедай в скута си, така че ханът да се вира сяло нагоре. Тънките пръсти на шамана опипваха и натискаха костите на черепа, захванаха темето, докато самият Морол се вираше някъде в нищото. Хазар и Толуй не разбираха нищо. По едно време шаманът кимна и зацъка с език.

Тялото на хана бе хлъзгаво от пот. Угедай не бе казал нито дума след припадъка си на сунската граница, а вече бяха минали два дни. Не беше ранен, но дъхът му бе сладникав като гниещ плод и именно тази миризма изпълваше гера и едва не задавяше Хазар. Дзинските лечители бяха запалили фитили с успокояващи благовония с думите, че пушекът ще му помогне да се излекува. Морол беше позволил това, макар че не успя да скрие презрението си.

Шаманът се занимаваше с Угедай вече цял ден. Беше потопил тялото му в ледена вода, после го уви с груба тъкан, за да раздвижи кръвта му. Очите на хана през цялото време бяха отворени и понякога

се движеха, но той така и не се събуди. Когато го обръщаха на една страна, от отпуснатите му устни се стичаха лиги.

„Угедай няма да оцелее, ако остане в това състояние“, горчиво си помисли Хазар. Можеха да му наливат в стомаха вода и дори топло мляко и кръв през тънка бамбукова сламка, макар че се давеше и от устата му течеше кръв заради разраненото гърло. Гледан като безпомощно бебе, Угедай можеше да бъде държан жив неопределено дълго. Държавата обаче беше без хан, а имаше и други неща, които можеха да убият човек.

Хазар беше забранил всякакво напускане на лагера. Пристигащите вестоносци се свалиха от конете и се поставяха под стража. Новината можеше да се скрие за известно време. Чагатай още нямаше да пригответи войската си за триумфално завръщане в Каракорум. Въпреки това в туманите имаше амбициозни мъже, които много добре знаеха как ще бъдат приети, ако отнесат тази новина. Чагатай щеше да ги награди със злато, повишаване и коне, с каквото пожелаеха. Рано или късно един или неколцина щяха да се изкушат и да се измъкнат в нощта. Ако преди това нищо не се променеше, с Угедай бе свършено, дори да останеше жив. При тази мисъл Хазар трепна и се запита колко ли време ще му се наложи да остане в ханския гер. Нямаше полза да кисне тук и да се мае като някакъв старец.

Лицето на Угедай изглеждаше по-подпухнало и отпреди, сякаш под кожата му се натрупваше течност. В същото време беше горещ на допир, тялото му изгаряше запасите си. Времето се точеше едва-едва в гера, а навън слънцето изгря и премина през зенита. Толуй и Хазар гледаха как Морол взе ръцете на Угедай, проби вените от вътрешната страна на лактите и остави кръвта да се стича в месингов тас. Нищо не се промени. Угедай продължаваше да се взира невиждащо и да примигва от време на време. Не знаеха дори дали ги чува.

Накрая шаманът замълча и задърпа раздразнено дзинската си брадичка, сякаш искаше да я изскубе. Положи главата на Угедай на грубото одеяло и се изправи. Слугата му се зае да превърже направените от господаря му разрези, смълчан и изпълнен с благоговение, че се грижи за самия хан.

С безразсъдния авторитет на хората от неговия занаят, Морол направи знак на двамата мъже да го последват на чист въздух. Те

излязоха и задишаха дълбоко, за да прогонят лепкавата сладост от дробовете си. Около тях воините на хана очакваха с надежда на лицата добри новини. Морол поклати глава и мнозина от тях се извърнаха.

— Нямам лек за това — рече шаманът. — Кръвта му тече добре, макар да ми изглежда тъмна, без жизнен дух. Не мисля, че е сърцето му, макар да чувам, че било слабо. Използвал е дзински сиропи. — Той вдигна с отвращение празна синя бутилка. — Поел е ужасен риск, като се е доверил на техните настойки и нечистотии. Използват всичко, от неродени деца до тигров пенис. Виждал съм го с очите си.

— Тези неща изобщо не ме интересуват — озъби се Хазар. — Щом не можеш да направиш нищо за него, ще намеря други, с повече въображение.

Морол сякаш се изпълни с гняв и Хазар реагира моментално, като пристъпи напред и нарочно спря съвсем близко до него и го изгледа отгоре.

— Внимавай, дребосък. Ако бях на твое място, щях да се опитам да съм полезен.

— С нищо не помагате на Угедай с тези разправни — намеси се Толуй. — Няма значение какво е правил преди, какви настойки и прахове е взимал. Можеш ли да му помогнеш сега?

Докато отговаряше, Морол продължаваше да гледа кръвнишки Хазар.

— Тялото му е съвсем наред, нищо му няма. Духът му е слаб, или е бил накаран да отслабне. Не знам дали не е бил прокълнат и докаран до това положение от някой враг, или сам си го е направил.

Издиша рязко и продължи:

— Понякога хората просто умират. Бащата небе ги повиква и ги грабва от земята, дори да са ханове. Не на всяко нещо има отговор.

Съвсем неочаквано Хазар посегна, сграбчи шамана за робата и го дръпна към себе си. Морол се опита да окаже съпротива, но инстинктът за оцеляване го накара да отпусне ръце. Хазар беше влиятелен човек и животът на шамана висеше на тънката нишка на добрата му воля.

— Има тъмна магия — изръмжа Хазар. — Виждал съм я. Опитвал съм човешко сърце и усетих как светлината пламна в мен. Не ми казвай, че не може да се направи нищо. Ако духовете желаят кръв, ще пролея цели езера за хана.

— Ще бъде както казваш, военачалнико — запелтечи Морол. — Довечера ще принеса в жертва дузина кобили. Може би ще е достатъчно.

Хазар го пусна и Морол залитна назад.

— Животът ти зависи от това, нали разбираш? — каза Хазар. — Чувал съм предостатъчно обещания и лъжи от такива като теб. Умре ли той, ще бъдеш погребан на небето с него, завързан на кол на някой връх, да те ядат ястреби и лисици.

— Разбирам, военачалнико — сковано отвърна Морол. — А сега трябва да приготвя животните за жертвоприношението. Трябва да бъдат убити по правилния начин, за да може кръвта им да замести неговата.

Град Дзянкан се издигаше тук от повече от две хиляди години. Подхранван от огромната река Яндзъ, животворната кръв на цял Китай, той беше столица на древни държави и династии, бе натрупал богатствата си от бои и коприна. Шумът на станове никога не спираше, те думкаха и тракаха по цял ден и по цяла нощ, за да осигурят на сунските благородници дрехи, обувки и гоблени. Навсякъде се носеше миризмата на буби, с които работниците се хранеха на всяко ядене, изпържени до златисто и приготвяни с подправки, риба и мазнини.

В сравнение с малкия Суджоу на север или с рибарските селища покрай реката, Дзянкан бе истинска твърдина на мощ и богатство. Това се виждаше по облечените в пъстри доспехи войници, които стояха на всеки ъгъл, по дворците и пълните с милиони работници улици, чийто живот се въртеше около личинката, която правеше пашкул с толкова съвършена нишка, че можеше да бъде развита и превърната в изключително красива тъкан.

Със Сюан се отнасяха относително прилично. Жените и децата му бяха настанени в други дворци. Войниците му бяха пратени на юг, където нямаше да представляват опасност. Не му казаха къде се намират казармите им. Сунските чиновници показваха полагаемата се любезност към ранга му, а синът на самия император благоволи да го приеме и да го приветства със сладникави приказки. Сюан овладя прилива гняв, който заплашваше да го погълне при спомена за

срещата. Беше изгубил всичко и те не пропускаха да му припомнят незавидното му положение чрез най-изтънчени обиди. Само свикнал със съвършенството човек би могъл да долови лекия привкус на стария чай или факта, че слугите, които му бяха изпратени, бяха донякъде недодялани и дори непохватни. Сюан не знаеше дали императорът нарочно иска да го унизи, или мекушавият му напарфюмиран син е просто глупак. Нямаше значение. Винаги си даваше сметка, че не се намира сред приятели. Изобщо нямаше да стъпи в земите на Сун, ако положението не бе толкова отчаяно.

Отначало, когато сунските войници започнаха да описват обоза и припасите му, оръжията му бяха предизвикали известен интерес. Това също събуди за момент раздражението на Сюан, особено като си припомни потайните им усмивки. Най-ценните му притежания бяха положени в огромен двор, в който останките от богатството на баща му изглеждаха нищожни. Въпреки това Сюан не беше сигурен, че ще ги види отново. Сандъците със златни и сребърни монети бяха изчезнали в някаква скрита съкровищница, може би дори не в този град. В замяна Сюан получи само наръч красиво изписани листа, подпечатани с печатите на разни сановници. Намираше се изцяло в ръцете на хора, които го смятаха в най-добрия случай за слаб съюзник, а в най-лошия — за препятствие по пътя към земите, които смятаха за свои.

Загледан към града, Сюан мълчаливо стисна зъби. Само това издаваше напрежението му. Бяха се изсмели презрително на снарядите и ръчните му оръдия. Сун разполагаше с хиляди подобни оръжия, при това по-усъвършенствани. Ясно беше, че се смятат за недосегаеми. Армиите им бяха силни и добре снабдени, градовете им прашаха от богатство. Някаква горчива част от него искаше монголите да им покажат глупостта на тази арогантност. Стомахът му се свиваше, когато виждаше как сунските офицери му хвърлят погледи и си шепнат, сякаш просто бе *предал* дзинските земи на някакви си пастири. Странно беше да изпитва удоволствие, представяйки си как монголският хан влиза с войните си в Дзянкан и обръща сунските армии в безредно бягство.

Усмихна се при тази мисъл. Слънцето бе изгряло, копринените станове тракаха и скърцаха като дървояди в таванска греда. Щеше да прекара деня със старшите си съветници, да говори безкрайно и да се

преструва, че от тях има някаква полза, докато чакаха сунският император да забележи съществуването им.

Някъде наблизо зазвъня камбана — един от стотиците тонове, които зазвучаваха из града по различно време. Някои отбелязваха новия час или обявяваха пристигането на вестоносци, други призоваваха децата на училище. Докато слънцето залязваше, Сюан си припомни думите на една поема от младостта си и измърмори полугласно:

— Слънцето чезне и потъва в здрача. Хората се прибират вкъщи и ярките върхове потъмняват. Диви гъски летят към белите тръстики. Мисля за северната порта и чувам камбанен звън между мен и съня.

Очите му се наляха със сълзи, когато си спомни колко мил бе баща му с него, малкото момче. Примигна да ги махне, преди някой да го види и да докладва за слабостта му.

Подбраните от Морол коне бяха все млади кобили. Беше ги взел от стадото резервни животни — избира ги половин ден според съвършения цвят и безупречната козина. Един от собствениците мълчеше покрусено наблизо — две от най-добрите му бели кобили бяха определени за жертвоприношение. Животните бяха продукт на поколения грижлив подбор. Не бяха раждали жребчета и родословието им щеше да прекъсне. Въпреки почти священото отношение между конярите и любимите им животни името на Угедай караше всяка съпротива да изчезне.

Подобно нещо никога не бе виждано в степите. Туманите така се бяха скупчили около гера на Угедай, че Морол трябваше да поиска кордон да ги държи на разстояние. Но воините продължаваха да се бутат напред, и жените и децата също: всички изгаряха от желание да видят магията и великото жертвоприношение. Ничий друг живот не можеше да струва толкова много и те гледаха омаяни и изпълнени с ужас как Морол точи ножовете си и ги благославя.

Хазар седеше недалеч от Угедай, който бе положен на покрит с коприна сламеник под залязващото слънце. Ханът бе облечен в полирани доспехи и от време на време бавно отваряше и затваряше уста, сякаш искаше глътка вода. Невъзможно бе да гледа бледата му кожа и да не си спомни за умиращия Чингис. При тази мисъл Хазар

трепна и старата мъка накара сърцето му да забие по-бързо. Опита се да не зяпа, когато доведоха първата кобила и двама силни мъже хванаха главата ѝ. Другите кобили бяха далеч назад, за да не виждат клането, но Хазар знаеше, че ще надушат кръвта.

Младата кобила беше усетила нещо и вече бе неспокойна. Пристъпваше нервно, дърпаше глава и цвилеше силно, мъчеше се да се освободи от пръстите, стиснали здраво гривата ѝ. Светлата ѝ козина беше съвършена, без никакви белези и кърлежи. Морол беше направил добър избор и някои воители бяха потресени от подобно жертвоприношение.

Морол бе напалил по-висок от него огън пред гера на хана. Сега запали клонка кедър и угаси пламъците, така че дървото да изпуска благовонен пушек. Отиде при Угедай и задържа клонката над тялото му, за да пречисти въздуха и да благослови хана за предстоящия ритуал. С бавни стъпки обиколи проснатата му фигура, като припяваше нещо, от което Хазар настръхна. Погледна племенника си Толуй и го видя как гледа прехласнато, омаян от шамана. Младият мъж никога не би разбрал как Хазар навремето бе чул Чингис да говори на древен език, а кръвта на враговете му лъщеше по устните му.

Мракът сякаш се спусна по-бързо от обикновено. Хиляди воители седяха в мълчание. Ранените в битката бяха преместени надалеч, за да не смущават ритуала със стоновете си. Тишината бе толкова пълна, че Хазар си помисли, че въпреки това ги чува — немошни и далечни, като тъжен зов на птици.

Вързаха здраво предните и задните крака на кобилата и тя зацвила уплашено. Воините я бутнаха, за да я съборят, и неспособна да направи и една крачка, тя падна тромаво и остана да лежи с изправена глава. Единият воин хвана мускулестата ѝ шия и я задържа. Другият я стисна за задните крака и двамата погледнаха към Морол.

Шаманът не позволи да го карат да бърза. Започна да се моли, редуваше песни и мърморене. Посвети живота на кобилата на майката земя, която щеше да изпие кръвта ѝ. Молеше отново и отново животът на хана да бъде пощаден.

Накрая пристъпи към кобилата. Държеше два ножа и продължи да пее и да се моли, докато избираше място под шията, където гладката бяла козина започваше да се спуска към гърдите на животното. Двамата воители напрегнаха мускули.

С бързо движение Морол заби единия нож до дръжката. Гъстата тъмна кръв плисна по ръцете му. Кобилата се разтрепери и зацвили уплашено, запряхтя и се опита да се изправи. Воините седнаха на краката ѝ и кръвта продължи да блика с всеки удар на сърцето и да плиска и тях.

Морол постави длан на шията на кобилата и усети как кожата ѝ изстива. Кобилата още се съпротивляваше, но силите ѝ намаляваха. Шаманът вдигна устните ѝ и кимна при вида на бледите ѝ венци. Още веднъж на висок глас призова духовете на земята и вдигна втория нож — дълъг и тежък, с великолепно острие. Изчака, докато кръвта започна да тече по-мудно, след което бързо започна да реже гърлото на кобилата. Острието изчезна в месото. Бликна още кръв и той видя как зениците на кобилата станаха огромни и безкрайно черни.

Морол тръгна към хана, вдигнал окървавени ръце. Угедай лежеше неподвижно, блед като смъртта. Морол леко поклати глава и прокара пръсти по бузите му, оставяйки червени ивици.

Никой не смееше да продума. Всички знаеха, че в жертвоприношението има магия. Морол пропъди някаква муха от лицето си и мнозина от присъстващите направиха знак за пропъждане на злото при мисълта, че духовете се събират като мухи на леш.

Морол кимна на мъжете да извлекат мъртвото животно и да доведат следващото. Знаеше, че кобилите ще се съпротивляват при миризмата на кръвта, но искаше поне да им спести гледката на мъртвата им сестра.

Отново започна припяването, което щеше да завърши с жертвоприношение. Хазар извърна очи. Мнозина от воините си тръгнаха, за да не гледат как подобно богатство отива нахалост под ножа.

Втората кобила изглеждаше по-кротка от първата, с по-малко дух. Остави се да я доведат, но после усети нещо, изпадна в паника, зацвили ужасено и се задърпа с все сили, за да се отскубне от държащите я мъже. Докато те дърпаха в обратната посока, въжето се скъса и кобилата се освободи. Препусна в тъмното право към Толуй и го събори на земята.

Не стигна далеч. Воините разпериха ръце и я спряха, после намериха друго въже и пак я отведоха при огъня.

Леко натъртеният Толуй стана и се изтупа. Видя, че Морол го гледа странно, и сви рамене под погледа му. Припяването започна отново и втората кобила бързо бе спъната и приготвена за ножовете. Очертаваше се дълга нощ, а горчивата миризма на кръв вече бе силна.

13.

Земята около хана беше подгизнала и червена. Кръвта на дузината кобили се просмукваше в почвата, но накрая тя вече не можеше да я поема и се образуваха локви. Тлъсти черни мухи бръмчаха навсякъде, полудели от миризмата. Комари се бяха събрали на облаци в топлия влажен въздух. Морол бе целият в кръв, делът му бе натежал от нея. Накрая небето изсветля и угасиха факлите. Шаманът бе изтощен, но ханът продължаваше да лежи неподвижно на сламеника с хлътнали, подобни на дупки очи.

Воините спяха на тревата в очакване на новини. Не бяха взели кобилите за месо и телата им лежах на купчина с разперени тънки крака, а коремите им започваха да се надуват от натрупалите се газове. Никой не знаеше дали жертвоприношението няма да изгуби силата си, ако изядат месото, така че то щеше да остане да гние недокоснато, когато вдигнеха лагера.

По изгрев-слънце Морол коленичи в мократа трева и коленете му потънаха в меката почва. Беше убил дванадесет кобили и се чувстваше натежал, натоварен със смърт. Твърдо не искаше да показва отчаянието си. Ханът продължаваше да лежи безпомощен, с лице, изписано със засъхнала кръв. Морол зашепна древните заклинания и молитви, повтаряше ги отново и отново, докато думите не се сляха в монотонен поток.

— Ханът е окован — изграчи той. — Изгубен и сам в затвора на плътта. Покажете ми как да скъсам веригите му. Покажете ми какво трябва да сторя, за да го върна. Ханът е окован...

Усещаше слабата светлина на изгряващото слънце върху затворените си клепачи. Беше отчаян, но му се струваше, че долавя шепота на духовете около лежащия Угедай. През нощта бе хванал китката на хана да провери пулса му, толкова неподвижен бе той. И в същото време се случваше внезапно да трепне и да се раздвижи, устата му се отваряше и затваряше, за миг в очите му проблясваше нещо като съзнание. Отговор имаше, Морол бе сигурен в това. Само трябваше да го открие.

— Тенгри синьо небе, Ерлик, владетелю на подземния свят, господарю на сенките, покажете ми как да скъсам веригите — прошепна със стържещ глас Морол. — Нека той види душата си огледало във водата, нека види душата си сянка в слънчевата светлина. Дадох ви реки кръв, чудни кобили проляха живота си в земята. Дадох кръв на деветдесет и деветте богове на бялото и черното. Покажете ми веригите и аз ще ги скъсам. *Направете* ме ковашки чук. В името на деветдесет и деветте, в името на трите души, покажете ми пътя. — Вдигна дясната си ръка към слънцето и разпери пръстите, които бяха неговият белег и неговото призвание. — Това е вашата древна земя, духове повелители на Дзин. Ако чувате гласа ми, покажете ми как ще бъдете удовлетворени. Прошепнете исканията си в ушите ми. Покажете ми веригите.

Угедай изстена и главата му се завъртя. Морол моментално се озова до него, като продължаваше да припява. След нощ като тази, с все още сивото утро и полузамръзналата роса върху червената трева, той *усещаше* духовете около хана. Чуваше ги как дишат. Устата му бе пресъхнала от горчивата паста, която бе оставила черна коричка по устните му. Беше се издигнал с нейна помощ в мрака, но нямаше отговори, нямаше проблясък на светлина и разбиране.

— Какво ви е нужно, за да го оставите? Какво искате? Тази плът е затворът за хана. Ще получите всичко, което поискате. — Пое дълбоко дъх, бе на път да припадне. — Моят живот ли желаете? Ще го дам. Кажете ми как да скъсам веригите. Кобилите ли не бяха достатъчно? Мога да ви дам още хиляда, за да бележат кожата му. Мога да изтъка паяжина от кръв около него, чиле от черни нишки и черна магия. — Задиша по-бързо, задъха се, повиши топлината на тялото си, та това да го доведе до по-силни видения. — Да доведе ли девици? Робини или врагове? — Сниши глас, за да не го чуят другите. — Да доведе ли деца, които да умрат за хана? Ще ви отдадат с радост живота си. Покажете ми веригите, които да поразя. Направете ме ковашки чук. От роднина ли се нуждае? Семейството му би дало живота си за хана.

Угедай се размърда. Замига бързо и докато Морол го гледаше поразен, ханът понечи да се надигне, но залитна обратно в постелята, понеже дясната му ръка се подгъна. Шаманът го хвана, отметна глава и нададе ликуващ вълчи вой.

— Негов син ли искате? — продължи отчаяно Морол, без да пуска хана. — Или дъщерите му? Чичовците му? Или приятелите му? Дайте ми знак, скъсайте веригите!

Воините се сепнаха от воя му и наскочаха. Стотици се събраха тичешком от всички посоки. Новината се разнесе и щом я научаваха, мъже и жени вдигаха ръце и ликуваха, блъскаха гърнета и мечове, вдигаха шум с всичко, което им бе подръка. Нададоха оглушителни радостни крясъци и Угедай трепна и се надигна.

— Донесете ми вода — със слаб глас каза той. — Какво става?

Отвори очи и видя кървавото поле и трупа на последната кобила. Не можеше да разбере какво става. Разтърка сърбящото го лице и зяпна объркано люспите засъхнала кръв по дланите си.

— Вдигнете нов гер за хана — нареди Морол. Гласът му беше хриплив, но набираше сила от изпълнилото го ликуване. — Да бъде чист и сух. Донесете храна и чиста вода.

Издигнаха гера около Угедай, който вече можеше да седи. Слабостта в ръката му си отиваше бавно. Когато плъстта скри изгряващото слънце, той вече пиеше вода и викаше за вино, но Морол не искаше и да чуе. Авторитетът на шамана се беше издигнал неимоверно след успеха му и ханските слуги не можеха да пренебрегнат суровия му поглед. За кратко време шаманът бе в състояние да се наложи над собствения си хан. Морол се изпъчи, изпълнен с ново достойнство и неспособен да скрие гордостта си.

Като най-важни мъже в лагера, Хазар и Толуй влязоха при Угедай в новия гер. Ханът все още бе блед, но се усмихна слабо на загрижените им физиономии. Очите му бяха хлътнали и тъмни и ръката му трепереше. Морол му подаде купа солен чай и му каза да я изпие цялата. Ханът се намръщи и облиза устни, когато си помисли за вино, но не възрази. Беше усетил как смъртта го притиска и се беше уплашил, колкото и да си мислеше, че е подготвен за нея.

— Имаше моменти, когато можех да чуя всичко, но не и да отговоря — рече Угедай с немощен като на старец глас. — Мислех си, че съм мъртъв, че духовете ми говорят. Беше...

Погледът му помръкна. Отпи отново и не им каза за ужаса, който беше изпитал, уловен в собственото си тяло, как губеше съзнание и отново идваше на себе си. Баща му го беше учил никога да не говори за страховете си. Хората са глупци, бе казал Чингис, винаги си

въобразяват, че другите са по-силни и по-бързи, че се страхуват по-малко. Макар да бе слаб, Угедай помнеше. Ужасът от онзи мрак го беше потресъл, но той все още бе ханът.

Слугите постлаха груба плъст върху окървавената земя около него. Дебелите постелки моментално подгизнаха, станаха тежки и червени. Донесоха още топове и ги натрупаха върху долните пластове, докато не покриха целия гер. Морол коленичи до Угедай и понечи да прегледа очите и венците му.

— Справи се добре, Морол — рече Угедай. — Не очаквах, че ще се върна.

Морол се намръщи.

— Още не е свършило, господарю. Жертването на кобилите не беше достатъчно. — Пое дълбоко дъх и замълча, загриза нокътя си и усети вкуса на кръв. — Духовете на тази земя са пълни със злоба и омраза. Пуснаха душата ти едва когато заговорих за друг на твоето място.

Угедай погледна замаяно шамана, мъчеше се да скрие страха си.

— Какво искаш да кажеш? Главата ми сякаш е пълна с оси, Морол. Говори ясно, като на дете. Тогава ще те разбера.

— Има цена за завръщането ти, господарю. Не зная с колко време разполагаш, преди да те грабнат отново в мрака. Може да стане след ден или само след няколко вдишвания, не мога да кажа.

Угедай се вцепени.

— Не мога да мина отново през това, разбираш ли, шамане? Не бих могъл... — Очите го засърбяха и той яростно ги разтърка. Собственото му тяло бе слаб съсъд, открай време. — Донеси ми вино, шамане.

— Още не, господарю. Имаме съвсем малко време и трябва да мислиш ясно.

— Направи каквото трябва, Морол. Ще платя всяка цена.

Угедай бе видял мъртвите кобили и поклати уморено глава, загледан сякаш през стените на гера към мястото, където продължаваха да лежат труповете. — Разполагаш със стадата ми, с колачите, с каквото ти трябва.

— Конете не са достатъчни, господарю, съжалявам. Ти се върна при нас...

Угедай го изгледа остро.

— Говори! Никой не знае колко време имам!

Този път шаманът заекна. Никак не му се искаше да казва онова, което трябваше.

— Друго жертвоприношение, господарю. Трябва да е някой от твоята кръв. Това бе предложението, което те изкопчи от смъртта. Това беше причината да се върнеш.

Толкова съсредоточено следеше за реакцията на Угедай, че не усети как Хазар се приближи до него, докато той не го вдигна във въздуха и не го обърна към себе си.

— Ах ти, дребно... — В яростта си Хазар запръска слюнки в лицето на Морол. Държеше шамана и го разтърсваше, както куче разтърсва уловен плъх. — Чувал съм тези игри и преди от такива като теб. Счупихме гръбнака на последния и го оставихме на вълците. Мислиш, че можеш да уплашиш семейството ми? *Моето* семейство? Мислиш, че можеш да искаш кръв за нищожните си заклинания и песнички? Е, след *теб*, шамане. Ти ще умреш пръв, пък после ще видим.

Вече беше извадил къс нож от колана си и го държеше ниско до бедрото си. Преди някой да успее да отвори уста, завъртя рязко китка и наръга Морол в слабините. Шаманът изпъшка и Хазар го пусна да падне по гръб. Изтри кръвта от ножа, но го държеше в готовност да удари отново. Морол се гърчеше, притиснал раната си с длани.

Угедай бавно се надигна от сламеника. Беше отслабнал и немощен, но погледът му бе свиреп. Хазар го погледна хладно, без никакъв страх.

— Убиваш собствения ми шаман в лагера ми, така ли, чичо? — изръмжа Угедай. — Забравяш къде се намираш. Забравяш кой съм аз.

Хазар вирна непокорно брадичка, но прибра ножа.

— Виж го добре, Угедай... господарю — отвърна той. — Този тук иска смъртта ми и затова ти прошепва, че трябва да е човек от твоята кръв. Тези като него са затынали до гуша в игрите на власт и причиниха на семейството ми — на *твое* семейство — достатъчно болка. Не бива да се вслушваш в нито една негова дума. Да изчакаме няколко дни и да видим как се оправяш. Ще бъдеш отново силен, залагам собствените си кобили.

Морол се претърколи на колене. Притиснатата към слабините му длан беше червена от прясната кръв. Повръщаше му се и се тресеше от

болка. Изглежда кръвнишки Хазар.

— Още не зная името. Не избирам аз. Искан ми се да можех да го направя.

— Шамане — тихо рече Угедай. — Няма да получиш сина ми, дори собственият ми живот да зависи от това. Нито пък жена ми.

— Жена ти не е от твоята кръв, господарю. Позволи да врачувам отново и да разбера името.

Угедай кимна и се отпусна на сламеника. Дори това малко напъгане на силите го беше докарало почти до припадък. Морол се изправи като старец, прегърбен от болката. Хазар му се усмихна студено. Между краката на шамана капеше кръв и моментално изчезваше в плътта.

— Действай бързо — каза Хазар. — Нямам търпение към такива като теб, особено днес.

Морол сведе очи. Беше уплашен от този мъж, който прилагаше насилие със същата лекота, с която дишаше. Не можеше да разтвори робата си и да прегледа раната, докато Хазар го гледаше така насмешливо. Чувстваше се зле, разрезът туптеше и пареше. Тръсна глава в опит да я проясни. Той бе шаманът на хана и предсказанието трябваше да е правилно. Запита се какво ли ще стане, ако духовете му кажат името на Хазар. Едва ли щеше да остане жив дълго.

Под презрителния поглед на Хазар Морол изпрати слугите си да донесат благовонни фитили. Скоро въздухът в гера се изпълни с пушек и Морол добави още билки в горящата купа и вдиша. Прохладата, която усети, превърна болката в слабините му в някаква далечна дребна досада. След малко дори това усещане избледня и изчезна.

Угедай се разкашля от пушека, който влезе в дробовите му. Един от слугите най-сетне се престраши и в краката на хана се появи мях с вино. Угедай започна да пие като умиращ от жажда и бузите му отново се зачервиха. Очите му блестяха от интерес и ужас, когато Морол хвана костите за гадаене, повдигна ги към четирите посоки на света и призова духовете да водят ръката му.

После шаманът взе гърне с лепкава черна паста и натърка езика си с нея. Беше опасно да пуска толкова скоро духа си за втори път, но той събра сили, без да обръща внимание на това как сърцето запърха в гърдите му. От горчилката на очите му избиха сълзи и те заблестяха в

сумрака. Зениците му станаха огромни, също като на умиращите кобили.

Кръвта бавно се просмукваше в слоевете плът и миризмата ѝ беше противна. Изтощените мъже едва я търпяха в комбинация с упойващите благовония, но Морол сякаш се чувстваше идеално в натежалия въздух — пастата даваше сила на плътта му. Гласът му се извиси в припяване, докато вдигаше костите на север, изток, юг и запад отново и отново и призоваваше духовете да го водят.

Накрая хвърли костите — толкова силно, че жълтите парчета се пръснаха по плътта. Поличба ли бе, че подскочиха и се затъркаляха далеч от него? Морол изруга на глас и Хазар се разсмя, когато шаманът се опита да разчете начина, по който бяха паднали.

— Десет... единайсет... къде е последната? — попита Морол, без да се обръща към никого.

Никой не бе забелязал, че Толуй е пребледнял почти колкото самия хан. Шаманът не бе видял жълтия ашик, който бе спрял в ботуша на Толуй и докосваше меката кожа.

Толуй обаче го видя. Беше потискал противния страх, който изпита, когато чу, че жертвата трябва да е от кръвта на Угедай. От този момент беше обхванат от вцепенена безпомощност, бе се примирил със съдба, която нямаше начин да избегне. Изплашената кобила беше съборила именно него, не друг. Помисли си, че го е разбрал още тогава. Част от него искаше да забие ашика дълбоко в плътта, да го скрие с крака си, но с усилие на волята той не го направи. Угедай бе ханът, човекът, когото баща му беше избрал да управлява. Ничий живот не бе по-ценен от неговия.

— Тук е — прошепна Толуй и след като никой не го чу, повтори по-високо: — Тук.

Морол го погледна и погледът му блесна от внезапното досещане.

— Кобилата те събори — шепнешком рече шаманът. Очите му бяха черни, но на лицето му имаше нещо като съчувствие.

Толуй кимна безмълвно.

— Какво? — намеси се Угедай и погледна остро Морол. — Не си го и помисляй, шамане. Толуй няма работа в това.

Говореше твърдо, но ужасът от гроба още не го беше пуснал и чашата с вино трепереше в ръцете му — Толуй го виждаше съвсем

ясно.

— Ти си моят по-голям брат, Угедай — рече той. — Нещо повече, ти си ханът, човекът, когото избра баща ни. — Усмихна се и се почеса по бузата и за момент заприлича почти на момче. — Веднъж той ми каза, че аз трябва да съм онзи, който да ти припомня нещата, които си забравил. Че аз трябва да те водя, докато си хан, и да бъда дясната ти ръка.

— Това е лудост — обади се Хазар. Гласът му трепереше от едва сдържана ярост. — Нека първо да пролея кръвта на шамана.

— *Добре*, военачалнико — изведнъж се озъби Морол и пристъпи към Хазар с разперени ръце. — Ще заплатя тази цена. Ти вече проля кръвта ми тази сутрин. Вземи и останалата, щом искаш. Няма да променя поличбите. Това няма да промени онова, което трябва да се направи.

Хазар докосна дръжката на ножа, скрит под мърлявите му дрехи, но Морол не се извърна от него. Пастата бе пропъдила страха му и вместо него той видя любовта на Хазар към Угедай и Толуй, а също и безсилието му. Старият военачалник можеше да се изправи срещу всякакъв враг, но беше изгубен и объркан от подобно решение. Морол отпусна ръце и търпеливо зачака Хазар да разбере неизбежното и да го приеме.

Накрая Толуй бе онзи, който наруши мълчанието.

— Имам много неща за вършене, чичо. По-добре ме остави. Трябва да видя сина си и да пиша на жена си.

Лицето му бе сковано от болка, но гласът му остана спокоен.

— Баща ти нямаше да се предаде — мрачно рече Хазар. — Повярвай ми, познавах го по-добре от всеки друг.

Не беше толкова сигурен обаче. Понякога Чингис изпадаше в настроения, в които би жертвал живота си, без да се замисли, даже наслаждавайки се на величествения жест. В други моменти пък щеше да се бори ожесточено до последния си дъх, независимо дали е обречен, или не. Хазар с цялото си сърце искаше брат му Хаджиун да беше тук. Хаджиун щеше да намери отговор, да покаже пътя през трънаците. За лош късмет, той яздеше със Субодай и Бату на север. Като никога, Хазар беше сам.

Усещаше напрежението на по-младите мъже, които го гледаха с надежда да нанесе някакъв удар, с който да пресече решението.

Единственото, за което се сещаше, бе да убие шамана. Осъзна, че това също е безсмислена постъпка. Морол вярваше в собствените си думи, а и доколкото Хазар знаеше, говореше самата истина. Затвори очи и се напрегна да чуе гласа на Хаджиун. Какво би казал той? Някой трябваше да умре за Угедай. Хазар вдигна глава и отвори очи.

— Аз ще бъда твоята жертва, шамане. Вземи моя живот срещу живота на хана. Мога да направя това в памет на брат ми, за сина на брат ми.

— Не — отвърна Морол и му обърна гръб. — Не си ти избраният, не и днес. Поличбите са ясни. Изборът е колкото прост, толкова и труден.

Толуй се усмихна уморено, пристъпи към Хазар и двамата се прегърнаха за момент под погледите на Угедай и шамана.

— По залез, Морол — рече Толуй на шамана. — Дай ми един ден да се подготвя.

— Господарю, знаците са дадени. Не знаем колко време му остава на хана, преди да отнемат духа му.

Угедай не каза нищо. Толуй го погледна и стисна зъби, явно водеше вътрешна борба. После прошепна:

— Няма да избягам, братко. Но не съм готов за ножа. Още не. Дай ми този ден и ще те благословя от другата страна.

Угедай кимна слабо. Лицето му бе измъчено. Искаше да отвори уста, да викне на Морол да се разкара и да предизвика злите духове отново да се върнат за него. Не можа да го направи. Споменът за собствената му безпомощност отново се събуди. Не би могъл отново да понесе подобно нещо.

— По залез, братко — най-сетне промълви Угедай.

Без да каже нито дума повече, Толуй закрачи към изхода, наведе се, за да мине през ниската врата на гера, и излезе на чистия въздух и слънцето.

Около него огромният лагер се бе разпрострял във всички посоки, забързан и изпълнен със звуците на коне и жени, деца и воини. Сърцето на Толуй се сви от болка при тази приятна, напълно нормална гледка. Жегна го отчаяние при мисълта, че това е последната му сутрин. Нямаше да види друг изгрев. Известно време просто стоя загледан в издигащото се в небето слънце, заслонил очи от ослепителния му блясък.

14.

Толуй поведе малка група от десетима ездаци към реката, която минаваше покрай лагера. Синът му Монгке яздеше от дясната му страна, лицето му бе бледо и напрегнато. Покрай стремената на Толуй тичаха две робини. На брега той спря, слезе и робините свалиха бронята и дрехите му. Гол, Толуй влезе в студената вода и краката му потънаха в прохладната тиня. Изми се бавно, като изтърка с пясъка мазнината от кожата си, после целият се потопи под водата, за да се изплакне.

Двете му робини също се съблякоха и го последваха в реката. Трепереха, докато почистваха ноктите му с костени инструменти. Бяха нагазили до кръста във водата и гърдите им бяха твърди и с настръхнали зърна. У тях нямаше радост, не се смееха и Толуй не беше възбуден от гледката, макар че всеки друг ден щеше да се заиграе с тях в плитчините и да ги пръска, за да чуе как пискат и се кикотят.

Внимателно и съсредоточено Толуй взе бутилката чисто масло и го втри в косата си. По-хубавата от робините я завърза на черна опашка, която увисна на гърба му. Кожата му беше много бяла на тила, където косата я защитаваше от слънцето.

Монгке стоеше и гледаше баща си. Другите мингхан командири бяха все възрастни мъже, виждали хиляди битки.

Чувстваше се млад и неопитен сред тях, но те не го поглеждаха. Бяха се смълчали от уважение към Толуй и Монгке знаеше, че трябва да запази студената физиономия в чест на баща си. Щеше да е срамно военачалникът да види сина си да плаче, затова Монгке стоеше като изваян от камък, с безизразно лице. И в същото време не можеше да откъсне очи от баща си. Толуй им бе казал решението си и всички бяха потресени от него, безпомощни пред волята му и пред нуждата на хана.

Един от тях тихо подсвирна, понеже видя Хазар да излиза от лагера с друга група мъже. Военачалникът беше спечелил уважението им, но въпреки това бяха готови да му попречат да доближи реката. В

ден като този не ги интересувахе, че се изправят срещу брата на Чингис.

Толуй беше стоял с празен поглед, докато връзваха косата му. Изсвирването го изтръгна от унеса и той кимна на Монгке да пуснат Хазар. Чичо му скочи от коня и слезе на брега.

— Ще ти е нужна помощта на приятел за това — рече Хазар.

Погледът на Монгке се заби в тила му, но Хазар не забеляза.

Толуй погледна мълчаливо реката и накрая сведе глава в знак на съгласие и тръгна към брега. Робините излязоха с него и той търпеливо изчака да го изсушат. Слънцето го стопли и напрежението му донякъде намаля. Погледна чакащата го броня — купчина от желязо и кожа. Беше носил броня през целия си живот на възрастен, но изведнъж тази му се стори нещо чуждо. Беше дзинска изработка и не подходдаше на настроението му.

— Няма да слагам бронята — каза той на Монгке, който стоеше в очакване на заповеди. — Прибери я. Може би след време ще я носиш ти.

Монгке се бореше с мъката си, но се наведе да събере частите на бронята. Хазар го погледна с одобрение, доволен от това как синът на Толуй пази достойнството му. Гордостта на баща му блестеше в очите му, макар че Монгке се извърна, без да я види.

Толуй гледаше как жените си намятат дрехи, за да скрият голотата си. Изпрати едната да донесе точно определени гамаши и дел от гера, както и нови ботуши. Тя затича боса по тревата и доста от мъжете се обърнаха да гледат как краката ѝ проблясват на слънцето.

— Опитвам се да повярвам, че това се случва наистина — тихо рече Толуй. Хазар го погледна и стисна рамото му в мълчалива подкрепа, а той продължи: — Когато те видях да идваш, си помислих, че нещо се е променило. Надявах се да е така. Сякаш някаква част от мен ще очаква вик, прекъсване, укор до последния момент. Странно е как сами измъчваме себе си.

— Баща ти би се гордял с теб, знаеш го — отвърна Хазар. Чувстваше се безполезен, неспособен да намери подходящите думи.

Странно, но тъкмо Толуй видя страданието на чичо си.

— Мисля, че е по-добре да остана известно време насаме със себе си, чичо — меко каза той. — Синът ми е моята утеха. Той ще отнесе съобщенията ми у дома. Ще ми трябваш по-късно, по залез. —

Въздъхна. — Тогава ще имам нужда да стоиш до мен, не се съмнявам. Сега обаче трябва да пиша писма и да давам заръки.

— Добре, Толуй. Ще се върна, когато слънцето започне да залязва. Само едно ще ти кажа — когато всичко свърши, ще убия онзи шаман.

Толуй се изкиска.

— Не бих очаквал друго, чичо. Ще ми е нужен слуга в отвъдния свят. Морол ще се справи чудесно.

Младата робиня се върна с наръч чисти вълнени дрехи. Голият Толуй обу гамашите и скри мъжеството си. Робинята завърза ремъка на кръста му, докато Толуй стоеше с разперени ръце и се взираше в далечината. Жените се разплакаха, но никой не ги упрекна. Толуй бе поласкан да чуе плача им. Не смееше да помисли за Сорхатани и как ще реагира тя. Гледаше как Хазар мълчаливо яхна коня си, обзет от мъка. После вдигна дясната си ръка за поздрав и пое към лагера.

Толуй седна на тревата и робините коленичиха пред него. Ботушите бяха нови, от мека кожа. Жените увиха краката му в необработена вълна, надянаха му ботушите и ги завързаха с бързи и точни движения. Накрая той стана.

Делът беше най-простият, който имаше, леко подплатена дреха без почти никаква украса освен копчетата, оформени като мънички звънчета. Беше стар, навремето бе принадлежал на Чингис и бе белязан с бродерията на племето на Вълците. Толуй прокара длани по грубата шарка и откри, че тя му действа успокояващо. Баща му бе носил този дел и може би в дрехата беше останал намек от някогашната му сила.

— Разходи се с мен, Монгке — каза той на сина си. — Искam да ти кажа някои неща, които да запомниш.

Слънцето се спусна към хоризонта на последния ден. Хладната светлина бавно губеше цветовете си и равнините станаха меко сивкави. Седнал с кръстосани крака на тревата, Толуй гледаше как слънцето докосва хълмовете на запад. Беше хубав ден. Бе прекарал част от него с робините и се беше изгубил за известно време в насладите на плътта. Бе посочил заместника си, който да води тумана. Лакота беше добър и

верен мъж. Нямахте да посрами паметта на Толуй и след време, когато Монгке набереше повече опит, щеше да му отстъпи поста.

Угедай бе дошъл при него следобед да му каже, че ще посочи Сорхатани за глава на семейството на Толуй с всички права, които е имал съпругът ѝ. Тя щеше да запази богатството му и попечителството над синовете му. При завръщането си у дома Монгке щеше да получи другите жени и робини на Толуй и щеше да ги защитава от онези, които биха се опитали да се възползват от тях. Сянката на хана щеше да запази семейството му в безопасност. Това бе най-малкото, което Угедай можеше да предложи, но Толуй се чувстваше по-леко, след като го чу, не толкова уплашен. Искаше му се само да можеше да поговори със Сорхатани и с другите си синове още един последен път. Диктуването на писма на писарите не беше същото. Силно желаше да прегърне жена си поне веднъж, да я притисне до себе си и да вдиша аромата на косата ѝ.

Въздъхна. Трудно бе да намери покой, докато слънцето залязваше. Опитваше се да не изпуска нито един миг, но умът му изневеряваше, отнасяше се нанякъде и се връщаше стряскащо в реалността. Времето изтичаше като масло през пръстите му и той не можеше да задържи нито един момент от него.

Туманите се бяха подредили в строй, за да станат свидетели на жертвата му. Пред него на тревата стоеше Угедай с Хазар и Морол. Монгке чакаше малко настрана от тримата. Само той не сваляше нито за миг очи баща си и погледът му бе единственият знак за ужаса и смайването, които го бяха обзели.

Толуй пое дълбоко дъх, наслаждаваше се на миризмата на коне и овце във вечерния ветреца. Беше доволен, че е избрал простото облекло на пастир. Бронята щеше да го задуши, щеше да се чувства затворен в желязо. А ето че вместо това се чувстваше свободен, чист и спокоен.

Тръгна към малката група мъже. Монгке се взираше в него като зашеметено теле. Толуй привлече сина си за кратка прегръдка и го пусна преди трепетът, който усети в гърдите си, да се превърне в хлипане.

— Готов съм — рече той.

Угедай седна с кръстосани крака от едната му страна, а Хазар — от другата. След кратко колебание Монгке последва примера им.

Имаше определена неприязън, докато всички гледаха как Морол поднася фитил към някакви месингови гърнета. Тънки струйки дим се понесоха през равнината и шаманът запя.

Морол бе гол до кръста, кожата му бе нашарена на червени и тъмносини ивици. Очите му гледаха иззад маска, която почти не приличаше на човешко лице. Четиримата мъже бяха обърнати на запад и докато шаманът изпяваше шестте стиха на песента на смъртта, се взираха в залязващото слънце. Хоризонтът бавно го поглъщаше, докато от него не остана само една дебела златна линия.

Когато завърши посветения на майката земя стих, Морол тропна с крак и замушка с нож във въздуха, призовавайки бащата небе. Гласът му набираше сила — двоен тон от носа и гърлото, един от първите звуци, които Толуй помнеше. Братът на Угедай слушаше разсеяно, неспособен да откъсне поглед от златната нишка, свързваща го с живота.

След като свърши посветените на четирите посоки на света стихове, Морол сложи ножа в събраните длани на Толуй и той се загледа в синьо-черното острие на последните лъчи на слънцето. Намери покоя, от който се нуждаеше. Всичко около него бе рязко очертано и отчетливо. Пое дълбоко дъх и опря върха в кожата си.

Угедай се пресегна и стисна лявото му рамо. Хазар направи същото с дясното. Толуй чувстваше тяхната сила, тяхната мъка и това успокои и последните остатъци от страха му.

Погледна Монгке и видя, че очите на младия му син са пълни със сълзи. Нямахте срам в това.

— Грижи се за майка си, момче — рече Толуй, после сведе поглед и пое дълбоко дъх. — Време е — каза високо. — Аз съм подходяща жертва за хана. Аз съм висок, силен и млад. Аз ще заема мястото на брат си.

Слънцето изчезна на запад и Толуй заби ножа в гърдите си, в сърцето. Целият въздух от дробовете му излезе надълго дрезгаво съскане. Откри, че не може да диша, и се помъчи да овладее паниката си. Знаеше разрезите, които трябваше да направи — Морол му бе обяснил всеки детайл от ритуала. Синът му го гледаше и трябваше да намери сила.

Тялото на Толуй бе станало като от камък, всеки мускул бе стегнат. Той отново пое въздух и заби острието между ребрата си,

разрязвайки сърцето. Болката бе като горяща в него главня, но той извади ножа и погледна слисано струята кръв, която шурна след острието. Силата му намаляваше и когато Толуй залитна напред, Хазар се пресегна и хвана ръката му с невъзможно силни пръсти. Толуй го погледна с благодарност, неспособен да издаде нито звук. Хазар насочи ръката му по-нагоре, стискаше пръстите му, за да не изпуснат ножа.

Когато Хазар му помогна да прекара острието през гърлото си, Толуй се отпусна. Беше замръзнал, човек от лед, чиято топла кръв изтичаше в тревата. Не видя как шаманът поднесе купа под гръкляна му. Главата му клюмна напред и Хазар го сграбчи отзад за врата. Толуй усещаше топлото му докосване, докато умираше.

Морол поднесе преливащата купа на Угедай. Ханът бе коленичил със сведена глава, вперил поглед в мрака. Не бе пуснал тялото на Толуй и то седеше изправено между двамата с чичо му.

— Трябва да пиеш, докато приключа, господарю — каза Морол.

Угедай го чу, взе купата с лявата си ръка и я надигна. Задави се от топлата кръв на брат си и част от нея потече по брадичката и шията му. Морол не каза нищо, докато ханът събираше сили и се мъчеше да не повърне. Когато купата се изпразни, Угедай я хвърли в мрака, а Морол отново запя шестте стиха, призовавайки духовете да дойдат и да видят жертвоприношението.

Някъде по средата чу как Угедай повръща на тревата. Вече беше твърде тъмно, за да го видят, така че шаманът продължи ритуала.

Сорхатани препускаше в галоп през кафявата степ. Синът ѝ беше с нея и заедно с резервните коне и товарните животни оставяха дълга прашна диря. Беше горещо и Сорхатани яздеше с голи ръце, облечена в жълта копринена туника, гамаши от еленова кожа и меки ботуши. Не се бе къпала отдавна и беше мръсна, но ликуваше, докато кобилата я носеше през древната земя на племената.

Тревата беше съвсем суха, долините изгаряха от жажда. Сушата бе пощадила само най-широките реки. За да напълнят меховете, трябваше да копаят в речната глина, докато не стигнат до мътната неприятна на вкус вода. Коприната и тук показваше качествата си — с нея прецеждаха тинята и гърчещите се гадинки от безценната течност.

Докато препускаше, виждаше белите кости на овце и говеда, натрошени на парчета от вълци и лисици. Всеки друг би си помислил, че предоставянето на толкова суха земя не е голяма награда за съпруга ѝ. Сорхатани обаче разбираше, че тук винаги е имало тежки години и че тази земя ражда силни мъже и още по-силни жени. Синовете ѝ вече се бяха научили да попълват запасите им вода и да не я лочат, сякаш наблизко винаги ще има някой поток. През зимата всичко замръзваше, а през лятото изгаряше, но пък свободата беше огромна — а и рано или късно отново идваха дъждове. Спомените ѝ от детството бяха за хълмове като развълнувана зелена коприна, простиращи се във всички посоки до хоризонта. Земята понасяше суши и студове, но след това се прераждаше.

В далечината се издигаше планината Делиун-болдах, почти мистична в легендите на племената. Чингис бе роден някъде в околностите ѝ. Баща му Есугей беше яздил с дружинниците си там, защитавайки стадата си от крадци през най-студените месеци.

Сорхатани не сваляше поглед от една друга канара — червената скала, която Чингис изкачил с братята си, когато светът бил по-малък и всички племена враждували помежду си. Тримата ѝ сина не изоставаха и червеното възвишение растеше пред тях. Там Чингис и Хаджиун намерили орлово гнездо и занесли на баща си две чудесни пиленца. Сорхатани можеше да си представи вълнението им, дори лицата им в лицата на собствените си синове.

Единственото ѝ желание бе и Монгке да беше тук, макар да знаеше, че това е майчинска глупост. Монгке трябваше да се научи да командва, да провежда кампании с баща си и чичовците си. Воините нямаше да уважават командир, който не знае нищо за терена или тактиката.

Запита се дали майката на Чингис е обичала Бехтер така, както тя обичаше първородното си дете. Според историите Бехтер бил сериозен по дух, също като Монгке. Най-големият ѝ син трудно се смееше, нито имаше ослепителните проблясъци на проникновение и чувство за хумор, които бяха така характерни за Кублай.

Гледаше как Кублай препуска и как вързаната му на дзинска опашка коса се мята на вятъра. Беше тънък и жилиав като баща си и дядо си. Момчетата ѝ се надпреварваха в прахта и тя се гордееше с тяхната младост и сила, сякаш бяха нейни собствени.

Толуй и Монгке бяха заминали преди много месеци. На Сорхатани ѝ бе трудно да остави Каракорум, но знаеше, че трябва да подготви лагер за съпруга си и да разучи земята. Нейна беше задачата да издигне герите в сянката на Делиун-болдах и да намери добри пасища из речните равнини. Хиляди мъже и жени бяха дошли с нея в родината, но за момента трябваше да я изчакат, докато посети червения хълм.

Може би някой ден Монгке щеше да командва войска като Субодай или да стане влиятелен мъж до чичо си Чагатай. Лесно беше да мечтае в ден като този, когато вятърът караше косата ѝ да се вее като река от копирени нишки.

Погледна зад себе си към дружинниците на съпруга си. Двама от най-свирепите воители под негово командване яздеха недалеч от семейството. Докато ги гледаше, Сорхатани видя как главите им се въртят наляво и надясно в търсене и на най-малкия знак за опасност. Усмихна се. Преди да замине, Толуй бе дал много ясни заповеди да пазят на всяка цена жена му и синовете му. Възможно бе хълмовете и степите на родината им наистина да бяха на практика опразнени от номадски семейства, но той въпреки това се безпокоеше. Великолепен човек, помисли си тя. Ако имаше само частица от амбицията на баща си, Толуй можеше да стигне много далеч. Настроението ѝ не се помрачи от тази мисъл. Не беше тя онази, която да определя съдбата на мъжа си. Той бе най-младият син на Чингис и от най-ранна възраст бе знаел, че братята му ще водят, а той ще ги следва.

Синовете ѝ бяха друго нещо. Дори най-малкият, Арик-Боке, беше обучаван като воин и книжник още откакто проходи. Всички можеха да четат и пишат официалната дзинска писменост. Макар тя да се молеше на Христос и майка му, те бяха учени на религията на Дзин и Сун, където се намираще истинската власт. Каквото и да таеше бъдещето за тях, тя знаеше, че ги е приготвила за него по възможно най-добрия начин.

Спряха в подножието на червената канара и Сорхатани извика от удоволствие, когато видя дребните петънца на кръжащите високо горе орли. Част от нея си мислеше, че слуховете за тях са само пастирски приказки, начин да се почете историята на Чингис. Но ето че те наистина бяха тук и гнездото им трябваше да се намира някъде сред чукарите.

Дружинниците на съпруга ѝ ги настигнаха, поклониха ѝ се дълбоко и търпеливо зачакаха заповедите ѝ.

— Синовете ми ще се изкатерят, за да потърсят гнездото — каза тя, развълнувана като малко момиче. Нямаше нужда да обяснява. И двамата воини присвиваха очи нагоре към кръжащите птици. — Огледайте района за вода, но не се отдалечавайте много.

Мъжете тутакси препуснаха. Бяха се научили, че Сорхатани очаква същото моментално подчинение, каквото очакваше и съпругът ѝ. Беше израснала сред влиятелни хора, бе се омъжила в семейството на великия хан още съвсем млада и знаеше, че мъжете предпочитат да следват заповеди, но и че е нужно усилие на волята, за да водиш. А тя имаше тази воля.

Кублай и Хулегу вече бяха в подножието на червените канари и оглеждаха за гнездото, заслонили очи от слънцето. Бяха малко позакъснели. Ако наистина имаше пиленца, те вече щяха да са силни, може би дори способни да напускат гнездото и да летят. Сорхатани не знаеше дали синовете ѝ няма да останат разочаровани, но това нямаше значение. Беше ги направила част от легендата за живота на Чингис и те никога нямаше да забравят катеренето, независимо дали щяха да донесат малко, или не. Днес тя им даваше спомен, който един ден щяха да разказват на собствените си деца.

Момчетата свалиха оръжията си и започнаха да се катерят по лесната част, а Сорхатани извади торба мека извара изпод седлото на кобилата. Сама беше начукала твърдото сирене на малки парченца, за да не претъркат гърба на кобилата, докато омекваха във вода. Гъстата жълта каша беше горчива и освежаваща и тя много я обичаше. Облиза устни, бръкна в торбата и си облиза пръстите.

Не ѝ отне много време да отиде при товарните животни, да вземе кожена кофа и да ги напои. Когато привърши със задачите си, се разрови из дисагите и намери няколко сладки сушени фурми. Погледна виновно към хълма, докато гризеше едната — знаеше, че синовете ѝ обичат рядкото лакомство. Но пък те не бяха тук. Виждаше ги високо горе, катереха се с лекота със силните си кльощави крака. Щяха да се върнат чак по залез.

От много време Сорхатани за първи път бе останала сама. Спъна кобилата, за да не се отдалечава, постла одеяло на сухата трева и седна.

Прекара следобеда в почивка, наслаждаваше се на спокойствието и самотата. От време на време се захващаше да бродира със сърма един дел за Кублай. Щеше да е чудесен, когато станеше готов, и тя работеше със сведена глава, като късаше от време на време нишката със здравите си бели зъби. Под топлите слънчеви лъчи човек лесно се унася и Сорхатани подремна. Когато се събуди, бе късен следобед и беше започнало леко да се захладва. Стана и се протегна с прозявка. Страната бе хубава и се чувстваше като у дома си. Беше сънувала Чингис като млад и лицето ѝ бе зачервено. Беше от онези сънища, които не можеше да сподели със синовете си.

Някакво движение в далечината привлече вниманието ѝ. Това бе инстинктивна дарба, развивана поколения — ключът към оцеляването бе пръв да забележиш неприятеля. Намръщи се и заслони очи с длан, после сви ръцете си на тръба, за да фокусира по-добре зрението си. Дори с този стар номер на съгледвачите тъмната фигура бе само малко далечно петънце.

Дружинниците на мъжа ѝ не бяха спали и вече препускаха в галоп, за да пресекат пътя на самотния ездач. Сорхатани усети как чувството за покой отслабва и изчезва, когато стигнаха до него и самотната точица се превърна в по-голямо петно.

— *Кой си ти?* — промърмори тихо тя.

Трудно бе да не изпита тревога. Самотен ездач можеше да бъде единствено някой от пратениците, които прекосяваха хиляди мили, за да отнесат вести от хана и военачалниците му. Със свежи коне те можеха да изминават по сто мили на ден, а понякога дори повече, ако въпросът бе на живот и смърт. Ханските войски на територията на Дзин се намираха само на десет дни път за такива хора. Видя, че тримата конници се приближават заедно, и утробата ѝ се стегна от внезапно обзелото я лошо предчувствие.

Зад себе си чу момчетата, които се връщаха от катеренето. Гласовете им бяха леки и весели, но не се чуваха ликуващи викове. Малките орлета явно бяха напуснали гнездото или бяха избягали от протегнатите към тях ръце. Сорхатани започна да прибира нещата. Уви безценните игли и макари в парче плат и завърза умело възлите, без почти да им обръща внимание. Предпочиташе да прави това, вместо да стои безпомощно в очакване. После, без да бърза, се зае с дисагите и меховете с вода.

А когато се обърна, ръката ѝ полетя към устата, защото веднага позна ездача между двамата дружинници. Все още бяха далече и дори нямаше да я чуят, ако им извикаше. Когато приближиха, видя как Монгке се олюлява в седлото, на път да припадне от изтощение.

Беше покрит с прах и по хълбоците на коня му имаше спечени струйки — беше изпразвал мехура си, без да слиза от седлото. Знаеше, че пратениците правят това само когато трябва да отнесат вестите по най-бързия начин, и сърцето ѝ прескочи от ужас. Не каза нищо, когато най-големият ѝ син слезе от коня, залитна на несигурните си крака и едва не падна. Накрая погледите им се срещнаха. Не беше нужно Монгке да ѝ казва нищо. Тя вече го знаеше.

Сорхатани не заплака. Макар някаква част от нея да знаеше, че съпругът ѝ си е отишъл, тя стоеше права и мислите ѝ бясно препускаха. Имаше толкова много неща, които трябваше да направи.

— Добре си дошъл в лагера ми, синко — най-сетне рече тя. После, почти в транс, се обърна към дружинниците и им нареди да запалят огън и да направят солен чай. Другите ѝ синове стояха мълчаливи и объркани.

— Седни с мен, Монгке — меко рече тя.

Синът ѝ кимна. Очите му бяха зачервени от умора и мъка. Седна на тревата до нея и кимна и на Кублай, Хулегу и Арик-Боке, които се скупчиха в тесен кръг около майка си. Когато соленият чай беше готов, Монгке изпи първата купа на няколко глътки, за да изчисти прахта от гърлото си. Думите все още чакаха да бъдат изговорени. Сорхатани едва не изкрещя, за да го спре: ако Монгке не го кажеше, нямаше да е напълно истина. Но след като думите излезеха от устата му, животът ѝ, животът на синовете ѝ щеше да се промени и тя щеше завинаги да е изгубила любимия си.

— Баща ми е мъртъв — рече Монгке.

Майка му затвори очи за момент. Последната ѝ надежда беше направена на пух и прах. Пое дълбоко дъх.

— Беше добър съпруг — задавено прошепна тя. — Беше воин, който командваше десет хиляди от името на хана. Обичах го повече, отколкото можете да си представите. — От сълзите очите ѝ станаха огромни и гласът ѝ застърга в стегнатото от мъка гърло. — Кажи ми как се е случило, Монгке. Не спестявай нищо.

15.

Субодай спря на ръба на отвесната скала и се наведе напред в седлото, за да погледне към долината. Цял ден се беше катерил по кози пътеки, за да стигне дотук, но от тази височина можеше да вижда на двадесет мили наоколо и погледът му обхващаше възвишения и села, реки и градчета. Широката Волга течеше на запад, но не представляваше сериозна преграда. Вече беше изпратил хора по плитчините ѝ да разучат островите и отсрещния бряг. Вече беше нападал тези земи. Усмихна се, когато си спомни как бе превел войните си през замръзналите реки. Русите не бяха вярвали, че някой би могъл да издържи зимите им. Бяха сгрешили. Само Чингис можеше да го призове обратно онзи път. И когато великият хан му нареди да се върне у дома, Субодай се подчини, но това нямаше да се случи отново. Угедай му бе дал свобода на действие. Дзинските граници на изток бяха сигурни. Ако успееше да смаже враговете на запад, народът щеше да държи централните равнини от море до море и да се превърне в империя с невъобразими размери. Субодай жадуваше да види земите отвъд руските гори чак до легендарните студени морета и призрачно белите народи, които никога не бяха виждали слънце.

С тази гледка пред себе си не беше трудно да си представи нишките на влияние, достигащи обратно до него. Субодай стоеше в центъра на паяжина от вестители и шпиони. На стотици мили около мястото, на което се намираше, имаше свои мъже и жени на всеки пазар, във всяко село, градче и крепост. Някои от тях нямаха представа, че монетите, които получават, идват от монголските войски. Имаше съгледвачи и доносници от тюркските племена, които нямаха дръпнатите очи, издаващи неговите воини. Други бяха от онези, които Субодай и Бату вече бяха привлекли на своя страна или ги бяха принудили насила да им съдействат. Излизаха, залитайки, от пепелищата на всяко градче, останали без дом и отчаяни, готови да се съгласят на всичко, което им предлагаша завоевателите в замяна на живота им. Среброто на хана течеше като река през ръцете на Субодай

и той купуваше информация, както купуваше месо и сол — и я ценеше далеч повече.

Обърна се, когато Бату излезе от последния завой, спря до него, слезе от коня и се взря към долините с изражение на отегчено негодувание. Субодай леко се намръщи. Не можеше да промени миналото, както не можеше и да оспори правото на хан Угедай да издигне навъсения младеж до командир на десет хиляди. Зелен младок с войска на свое разположение можеше да направи купища поразии. Странното бе, че Субодай упорито го обучаваше да стане колкото се може по-ефективен унищожител. Само времето обаче можеше да му даде далновидност и мъдрост — нещата, които в момента липсваха на Бату.

Дълго време мълчаха, но накрая търпението на Бату се изчерпа, както и очакваше Субодай. В сърцето на гневния млад воин нямаше спокойствие, нямаше вътрешен мир. Вместо това в него кипеше непрекъсната ярост и всички около него я усещаха.

— Дойдох, Субодай *багатур*. — Каза го така, че „доблестен“ да прозвучи като подигравка. — Какво е онова, което могат да видят само твоите очи?

Субодай отговори, сякаш не бе усетил нищо: гласът му бе толкова вбесяващо спокоен, колкото успя да го направи.

— Когато продължим нататък, хората ти няма да могат да виждат терена, Бату. Могат да се изгубят или да бъдат спрени от някакво препятствие. Виждаш ли онези ниски хълмове там?

Бату се загледа в посоката, в която сочеше Субодай.

— Оттук можеш да видиш как вървят почти заедно, а между тях има долина, широка около... миля, може би две. Четири или пет *ли*, ако използваме дзинските мерки. Можем да скрием два мингхана от едната и от другата страна и да устроим засада. Ако завържем сражение с русите на няколко мили по-нататък, едно лъжливо отстъпление ще ги домъкне до тези хълмове и те няма да могат да се измъкнат.

— Нищо ново — каза Бату. — Знам за лъжливите отстъпления. Мислех си, че ще имаш нещо по-интересно, което да си заслужава да моря коня си дотук.

Субодай го изглежда студено, но Бату отвърна на погледа му с безочлива самоувереност.

— Да, орлок Субодай? — рече той. — Има ли нещо, което искаш да ми кажеш?

— Важно е да избереш терена и да го разучиш добре за скрити препятствия — отвърна Субодай.

Бату се изкиска и отново се загледа надолу. Въпреки цялата му опърничавост и арогантност Субодай видя, че не пропуска нито една подробност от земята — очите му се стрелкаха напред-назад, докато запомняше всичко. Беше неприятен ученик, но умът му беше неимоверно остър. Трудно бе понякога да не се сети за баща му и спомените за него пропъждаха раздразнението му.

— Кажи ми какво виждаш в нашите тумани — продължи Субодай.

Бату сви рамене. Точно под тях виждаше петте колони — яздеха бавно. Трябваше му само един поглед, за да ги прецени.

— Пътуваме отделно и атакуваме заедно. Пет пръста, покриващи колкото се може по-голяма територия. Вестоносците поддържат контакт между тях и осигуряват бърза реакция на всяка изпречила ни се сила. Мисля, че дядо ми е започнал тази практика. Работила е чудесно още оттогава.

Ухили се, без да поглежда към Субодай. Знаеше, че военачалникът е създател на формацията, която позволяваше на относително малка войска да покрие огромни площи, да напада села и градове и да оставя зад себе си димящи развалини. Частите се събираха заедно само когато се появяваше силен враг — тогава вестоносците караха туманите да се свият в юмрук, който смазваше съпротивата и след това продължаваха нататък.

— Очите ти са зорки; Бату. Кажи ми какво друго виждаш.

Гласът на Субодай бе влудяващо спокоен и Бату лапна въдицата, твърдо решен да покаже на стареца, че не се нуждае от уроците му. Заговори бързо, като разсичаше въздуха с ръка.

— Пред всяка колона има съгледвачи на групи по десет. Яздат на осемдесет мили напред и се оглеждат за враг. В центъра са семействата, багажът, герите, воловете, камилите, барабанчиците и прибраните гери за хилядните. Има подвижни ковачници на каруци с колела със спици, подсилени с желязо. Мисля, че ти си ги измислил, военачалнико. Момчетата и пехотинците също са там, те са последната ни защита в случай, че воините ни бъдат победени. Около тях са

стадата овце, кози, както и резервните коне, разбира се, по три или повече на човек. — Заговори по-бързо, наслаждаваше се на шанса да покаже познанията си: — Отвъд тях е тежката кавалерия на тумана, разделена на мингхани. Още по-нататък е леката кавалерия, която първа трябва да посрещне всяка атака със стрелите си. И накрая са онези от ариергарда, които се мъкнат последни и им се иска да бяха по-близо до предните редици, вместо да газят в лайната на всички. Да продължа ли с изреждането на командирите? Ти си орлокът, главнокомандващият, както научавам. Нямаш именито потекло, така че аз съм принцът, от чието име се раздават заповедите, внук на Чингис хан. Странно положение, но ще го обсъждаме друг път. Аз водя туман, както и военачалниците Хаджиун, Джебе, Чулгетай и Гуюк. Мингхан командирите по старшинство са...

— Достатъчно, Бату — тихо рече Субодай.

— Илугей, Мукали, Дегей, Толон, Онгур, Борокул...

— Достатъчно! — рязко заповяда Субодай. — Знам имената им.

— Ясно. — Бату повдигна вежда. — В такъв случай не разбирам какво искаше да науча, като изгубя половин ден в катерене из тоя чукар с теб. Ако съм направил грешки, трябва да си способен да ми ги посочиш. Сгреших ли някъде, военачалнико? Оставих ли те недоволен по някакъв начин? Трябва да ми кажеш, за да поправа недостатъците си.

Погледът му се впи в Субодай и за момент в очите му пролича стаената горчилка. Субодай овладя гнева си, стисна го здраво, преди да е съсипал младежа, който бе виновен единствено с проклетията и арогантността си. Прекалено много приличаше на Джучи и Субодай знаеше, че недостатъците му си имат причини.

— Не спомена помощните войски — спокойно каза Субодай след дълго мълчание.

В отговор Бату се изкиска неприятно.

— Да, и няма да го направя. Нашите парцаливи наборници се добри единствено в това да поемат стрелите на враговете ни. Връщам се при тумана си, военачалнико.

Стана и понечи да яхне коня си, но Субодай се пресегна и хвана юздите. Бату го изгледа свирепо, но намери достатъчно здрав разум да не посегне към сабята на кръста си.

— Още не съм ти дал разрешение да си тръгнеш — каза Субодай.

Лицето му продължаваше да е все така безизразно, но гласът му бе станал по-твърд и очите му бяха ледени. Бату се усмихна и Субодай видя, че се кани да каже нещо, което щеше да сложи край на напрегнатата любезност помежду им. Именно затова предпочиташе да има вземане-даване с по-възрастни мъже, които имаха известна представа за последствията и нямаше да пропилят целия си живот заради някаква необмислена постъпка. Така че заговори бързо и твърдо, за да попречи на младежа да се съсипе сам.

— Ако изпитам и най-малкото съмнение относно способността ти да изпълняваш заповедите ми, Бату, ще те върна в Каракорум. — Бату пое дъх и лицето му се изкриви, но Субодай продължи неумолимо: — Можеш да отнесеш оплакванията си на чичо си, но вече няма да яздиш с мен. Ако ти дам да превземеш някой хълм, ще унищожиш целия си туман, но не бива да се провалиш. Ако ти кажа да заемеш позиция, ще съсипеш конете си, но ще стигнеш навреме. Разбираш ли? Провалиш ли се в *каквото и да било*, няма да имаш втори шанс. Това не е игра и изобщо не ме интересува какво мислиш за мен. А сега, ако имаш да ми казваш нещо, казвай.

Почти на двадесет, Бату бе съзрял през годините след победата на конните надбягвания в Каракорум. Овладея се с бързина, която изненада Субодай, укроти емоциите си и ги натика дълбоко в себе си, така че очите му да не изразяват нищо. Личеше си, че вече е повече мъж, отколкото дете, но това го правеше много по-опасен противник.

— Можеш да ми имаш вяра, Субодай багатур — каза Бату, този път без никаква подигравка в гласа. — А сега, с твое позволение, ще се върна при колоната си.

Субодай кимна и Бату яхна коня си и заслиза по козята пътека. Субодай гледаше намръщено подир него. Трябваше да го върне в Каракорум. Ако беше някой друг командир, щеше да заповяда да го бичуват и да го завържат за кон, за да го върнат опозорен у дома. Само спомените за бащата на Бату — и за дядо му, естествено — сдържаха ръката му. Те бяха мъже, които можеше да последваш. Може би Бату също щеше да стане като тях, освен ако не намереше смъртта си преди това, разбира се. Той трябваше да бъде изпитан, душата му да придобие онази тежест, която идва единствено от истинското познание

и умение, а не от младежката самонадеяност. Субодай кимна замислено и пак загледа земите пред себе си. Щеше да има много възможности да кали с огън младия принц.

Руските земи бяха широко отворени за атаките, които предпочиташе Субодай. Дори благородниците имаха домове и градчета, защитени само с дървена палисада. Някои от тях бяха удържали десетилетия и дори столетия, но монголската военна машина беше преодолявала подобни препятствия на дзинска територия. Катапултите им правеха на трески старите дънери и смазваха онези, които се криеха зад тях. Вярно, че монголските стрелци трябваше да се справят с най-гъстите гори, които бяха виждали, гори, които се простираха на хиляди мили и можеха да крият големи конни отряди. Изминалото лято беше горещо и силните дъждове често правеха земята твърде мека, за да напредват с подобаваща скорост. Субодай ужасно мразеше тресавищата, но вече започваше да си мисли, че ако не бяха те, Чингис е направил грешка, че е нападнал на изток. Земите на запад бяха богати и въпреки това Субодай все още не беше виждал войска, достойна да се изправи срещу туманите му. Походът откара монголите на стотици мили на север и зимата носеше благословено облекчение от мухите, дъждовете и болестите.

През първата година се беше придържал към източния бряг на Волга и предпочиташе да смаже всяка възможна заплаха от района, който щеше да остане зад него и да се превърне в част от пътя за подкрепления от Каракорум. Макар разстоянията да бяха огромни, по този път вече имаше постоянен поток ездачи. Зад туманите се издигаха първите пътни станции, укрепени не по-зле от всичко друго на руска територия. Субодай изобщо не се интересувахе от сградите, но те пазеха жито, седла и най-бързите коне от стадата, готови за всеки, който трябваше да препусне през земите на империята.

Една пролетна утрин Субодай събра най-старшите си командири на една поляна близо до езеро с много пернат дивеч. Съгледвачите бяха наловили хиляди птици с мрежите си или ги сваляха със стрелите си за забавление. Жените в лагерите ги скубеха, за да ги опекаят вечерта, а тревата се губеше под безбройните пера.

Бату гледаше с внимателно прикрит интерес как Субодай извиква един от най-силните си воители. Лицето на мъжа не се виждаше зад шлема от полирано желязо. Всичко по него беше заграбено по време на похода на запад. Дори конят му беше чудовище, черен като нощта и един път и половина по-висок и от най-едрия монголски кон. Подобно на ездача, конят бе покрит с желязо от пластините около очите до покривалото от твърда кожа и метал, пазещо задницата му от стрели.

Някои от мъжете гледаха алчно коня, но Бату се отнесе с презрение към животното. Беше сигурен, че с тези размери и с цялата броня по себе си ще е бавно, особено в битка.

— Ето срещу какво ще се изправим, докато се движим на запад — каза Субодай. — Мъже като този в железни клетки са най-страховитата сила на бойното поле. Според християнските монаси в Каракорум атаката им е неудържима и дори само с тежестта си от метал и кожа те могат да смажат всичко, с което разполагаме.

Мъжете се размърдаха неспокойно, неспособни да решат дали да повярват на подобно шантаво твърдение. Загледаха с интерес как Субодай приближава коня си до много по-едроото животно. Изглеждаше съвсем дребен до мъжа и коня, но използваше поводите си с лекота и ги обиколи в тесен кръг.

— Вдигни ръка, когато ме виждаш, Тангут — рече той.

Не мина много време, преди да разберат какво има предвид. Полезрението на мъжа в желязо се оказа съвсем тясна ивица отпред.

— Дори с вдигнато забрало той не може да вижда нищо отстрани или зад себе си, а с това желязо трудно може да се обърне бързо.

Субодай се пресегна и потупа нагръдника на воина. Той изкълтя като камбана.

— Гърдите му са добре защитени. Под това нещо има ризница, подобна на метална дреха. Върши подобна работа като нашите копринени туники, но е предназначена да издържи по-скоро на удара на браври и ножове, отколкото на стрели.

Субодай даде знак на едно момче с дълго копие и то изтича до бронирания воин и му го подаде, като потупа крака му, за да привлече вниманието му.

— Ето как се използват — продължи Субодай. — Подобно на нашите тежки коне, препускат право срещу врага. При атака в бронята им няма абсолютно никаква пролука.

Кимна на Тангут и всички загледаха как воинът подкара коня. Тромавата му метална черупка дрънчеше при всяка стъпка.

Щом се отдалечи на двеста крачки, мъжът обърна тежкото животно, което се изправи на задни крака и сви уши, смушка го в хълбоците и животното полетя напред, дебелият му крак забиха земята. Бату видя как свеждането на главата на коня събира бронята на гърдите и черепа в едно цяло и образува непробиваема черупка. Копието се сниши, върхът му преряза въздуха на кръгове и се насочи право към гърдите на Субодай.

Бату усети, че е затаил дъх, и издиша, раздразнен, че се е вързал на представлението на Субодай. Загледа хладно как воинът лети в галоп с насочено напред смъртоносно оръжие. Копитата думкаха и Бату внезапно си представи цяла редица подобни мъже, летящи по бойното поле. Преглътна нервно.

Субодай смуши коня си и той се стрелна настрани. Бронираният воин се опита да промени посоката, но не успя да се завърти при тази скорост и прелетя покрай него.

Субодай се изправи, извади с плавно движение лъка си и се прицели небрежно. Предната част на коня бе бронирана не по-зле от ездача. Броня имаше дори върху гривата му, но под огромната шия всичко бе открито и голо.

Стрелата на Субодай се заби точно там и конят изцвили, от ноздрите му бликна кръв.

— Отстрани са уязвими за добър стрелец — извика Субодай. Говореше без гордост — всеки от наблюдаващите можеше да направи подобен изстрел. Командирите се усмихнаха при мисълта, че такива мощни врагове могат да бъдат свалени със скорост и стрели.

Конят цвилеше и мятеше глава от болка. После бавно падна на колене и воинът стъпи на земята, пусна копието, извади дългия си меч и тръгна към Субодай.

— За да победим подобни бронирани мъже, трябва първо да убием конете им — продължи Субодай. — Бронята им е замислена така, че да отклонява изстреляните отпред стрели. Всичко е направено за атаката, но когато са на земята, те са тромави и бавни като костенурки.

И за да демонстрира казаното, извади дебела стрела с дълъг стоманен връх.

Приближаващият воин го видя и се поколеба. Не знаеше докъде е готов да стигне Субодай, за да потвърди думите си, но пък военачалникът би се отнесъл съвсем безжалостно с изгубил кураж мъж. Моментът на нерешителност отмина и воинът забърза напред, вдигнал застрашително меча си.

Субодай — управляваше коня си само с колене — лесно излезе извън обхвата му. Отново опъна тетивата и усети огромната сила на лъка, докато издърпваше дългата три стъпки стрела до ухото си. Пусна я само от няколко крачки разстояние и тя мина през страничните плочи.

Воинът рухна сред дрънчене на метал. Субодай се ухили.

— Те имат само една сила — в редица, обърнати напред. Ако им позволим да използват тази сила, ще ни пометат, както косата жъне пшеница. Ако се пръснем и им устроим засада, инсценираме фалшиви отстъпления и ги заобикаляме, ще са безпомощни като малки деца.

Бату гледаше как слугите на Субодай отнасят умиращия воин настрани — потяха се и напрягаха мускули под тежкия товар. Счупиха стрелата, за да свалят бронята и да я върнат на Субодай.

— Според онези фукащи се християни, които искаха да ни подплашат, тези тежко бронирани конници не са имали равни на себе си на бойното поле цели сто години. — Субодай вдигна металната броня и всички видяха как слънчевият лъч проблесна през дупката. — Не можем да оставим никаква по-значителна военна сила или град зад нас или по фланговете си, но ако това е най-доброто, с което разполагат, май ще ги изненадаме.

Всички вдигнаха лъковете си и завикаха името на Субодай. Бату се присъедини към тях — внимаваше да не е единственият, останал извън групата. Видя как погледът на Субодай се стрелна към него и на лицето на военачалника се изписа задоволство. Бату се усмихна при мисълта, че поддържа самочувствието му. Така трябваше. Засега. Войската бе силна, но се нуждаеха от Субодай да ги поведе на запад срещу огромните армии от конници и по-нататък, при онези железни мъже. За Бату хора като Субодай бяха стари и времето им клонеше към края си. Шансът му щеше да дойде по естествения си ред. Нямахше нужда да насилва нещата.

Чагатай си беше построил летен дворец на брега на река Амударя, на западния край на империята си, която се простираше чак до Кабул на юг. Беше избрал висок хълм, където дори през най-горещите месеци духаше прохладен ветреца. Слънцето на ханството му го беше направило слаб и тъмен, сякаш бе изпарило цялата течност от тялото му и го беше оставило твърд като стар кирпич. Владееше градовете Бухара, Самарканд и Кабул с всичките им богатства. Жителите на тези градове се бяха научили да се справят с лятната жегата, като пиеха студени напитки и спяха следобед, преди да продължат да се занимават с работата си. Чагатай си беше избрал близо сто нови жени само от градовете и много от тях вече му бяха родили синове и дъщери. Беше приел буквално заповедта на Угедай да му създаде нова войска и се радваше на тънките писъци в детските стаи на харема си. Дори беше научил новата дума за колекцията си красиви жени, тъй като на родния му език нямаше подобно нещо.

Имаше обаче времена, когато му липсваха замръзналите равнини на родината. Зимата беше мимолетно нещо в тези земи, винаги с обещание за завръщане към изпълнения със зеленина живот. Макар да се случваше да има студени нощи, хората от новото му ханство нямаха представа за безкрайния смазващ студ, който беше оформил монголския народ, за безплодните плата, където трябваше да се бориш за всеки залък, за живота, вървящ редом с вечно дебнещата смърт. А тази страна имаше горички, даващи фурми и плодове, зелени хълмове и реки, които се разливаха на всеки няколко години и никой не помнеше някога да са пресъхнали.

Летният му дворец беше построен по същите планове и пропорции като двореца на Угедай в Каракорум, но внимателно намален като размери. Чагатай съвсем не беше глупак, за какъвто го смятаха някои. Никой велик хан нямаше да се зарадва да чуе за постройка, съперничаща на негово собствено творение, и Чагатай внимаваше да остане съюзник, вместо да го възприемат като евентуална заплаха.

Чу, че слугата му се приближава по мраморния коридор, водещ към залата за аудиенции с изглед към реката. Единствената отстъпка на Сунтай пред местния климат бяха отворените сандали с железни нитове, които тракаха и отекваха много преди да го видиш. Чагатай стоеше на балкона и се наслаждаваше на гледката. Ято патици се

спускаше да кацне сред тръстиките покрай брега, а високо в небето бе застинал самотен орел с бяла опашка, безмълвен и смъртно опасен.

Когато Сунтай влезе, Чагатай се обърна и посочи бутилката арак на масата. Двамата бяха започнали да харесват анасоновата напитка, така популярна сред персийските граждани. Чагатай отново се обърна към реката, докато Сунтай напълни чашите и добави малко вода, така че питието стана бяло като кобилешко мляко.

Чагатай взе чашата, без да откъсва поглед от орела над реката. Присви очи срещу залязващото слънце, когато птицата внезапно полетя надолу към водата и се издигна отново с гърчеща се риба в ноктите. Патиците се разлетяха в безмозъчна паника и Чагатай се усмихна. Беше започнал да се привързва към новия си дом. Страната бе добра за онези, които щяха да дойдат след него. Угедай наистина се бе оказал щедър.

— Чу новината — рече Чагатай. Беше по-скоро твърдение, отколкото въпрос. Всяка вест, стигнала до летния му дворец, рано или късно минаваше през ръцете на Сунтай.

Сунтай кимна и зачака да чуе мислите на господаря си. За онези, които не го познаваха, той приличаше на всеки друг воин, който беше оставил по бузите и брадичката си дебели белези от нож. Някои го правеха, за да се отърват от нуждата да се бръснат по време на кампаниите. Сунтай винаги беше мърляв и косата му бе сплъстена, пропита със старо вонящо масло. Отнасяше се с презрение към навика на персите да се къпят редовно и бе сред онези, които най-силно страдаха от циреи и обриви. С тъмните си очи и слабата си фигура приличаше на жесток убиец. Всъщност умът зад внимателно създадения външен образ бе много по-остър дори от скритите из дрехите му ножове.

— Не очаквах да изгубя още един брат толкова скоро — тихо рече Чагатай, пресуши чашата си на един дъх и се оригна. — Двама си отидоха. И останахме само двама.

— Господарю, не бива да стоим при прозореца и да обсъждаме подобни неща. Винаги ще се намерят любопитни уши.

Чагатай сви рамене и направи знак с празната си чаша. Сунтай тръгна с него и сръчно грабна бутилката арак, докато минаваха покрай масичката. Седнаха един срещу друг на богато украсена маса от абанос, инкрустиран със злато — навремето бе принадлежала на

някакъв персийски владетел. Нямаше никакъв символизъм в това, че се намираше в самия център на помещението: Сунтай знаеше, че тук не могат да бъдат чути и от най-внимателните подслушвачи, долепили уши до външните стени. Подозираше, че Угедай е настанил шпиони в новия летен дворец, също както Сунтай беше внедрил такива при Субодай и Угедай, Хазар и Хаджиун, при всички високопоставени мъже, до който можеше да се добере. Лоялността бе сложна игра, но той я харесваше.

— Имам съобщения за пристъпа на хана — каза Сунтай. — Не мога да кажа колко близо е бил до смъртта, без да разпитам шамана, който се е грижил за него. За съжаление, той не е от моите хора.

— Знаеш, че трябва да съм готов за тръгване веднага щом пристигне първият вестonosец.

Въпреки разположението на масата Чагатай не се сдържа и се огледа, за да се увери, че никой не може да ги чуе. После се наведе напред и продължи съвсем тихо:

— Нужни бяха *четиридесет и девет* дни, за да науча това, Сунтай. Това е много време. Ако искам да стана велик хан, трябва да получавам по-подробни и по-бързи новини. Следващия път, когато Угедай падне, искам да съм там, преди да е изстинал, разбираш ли?

Сунтай докосна с върховете на пръстите си челото, устата и сърцето си — използва арабския жест, изразяващ уважение и подчинение.

— Твоята воля е заповед за мен, господарю. Един от най-добрите ми служители беше изкормен при лов на глигани. Отне ми време да го заместя в свитата на великия хан. Разполагам обаче с други двама, готови за издигане сред приближените му. Само след няколко месеца ще станат членове на най-тесния му кръг.

— Направи го, Сунтай. Ще имаме само един шанс да поемем юздите. Не искам слабият му син да събере племената, преди да съм в състояние да действам. Служи ми добре в това и ще се издигнеш заедно с мен. Държавата на баща ми е твърде силна за човек, който не може да владее дори собственото си тяло.

Сунтай се усмихна и потърка грозните белези по дясната си буза. Създаденият през годините инстинкт не му позволяваше да се съгласи с измяната, нито дори да кимне. Беше се занимавал твърде дълго с шпиони и доносници и никога не говореше, преди да претегли

внимателно думите си. Чагатай беше свикнал с мълчанието му, така че просто напълни отново чашите, доля вода, за да премахне горчивината на питието, и каза:

— Да пием за брат ми Толуй.

Сунтай се вгледа в него. В очите на Чагатай се четеше истинска мъка. Главният шпионин на хана вдигна чашата и сведе поглед.

— Баща ми би се гордял с подобна саможертва — продължи Чагатай. — Било е безумие, но, в името на бащата небе, славно безумие.

Сунтай пи. Даваше си сметка, че господарят му е прекарал по-голямата част от деня в пиене. Личеше си по кървясалите му очи и непохватните движения. За разлика от него, Сунтай само опитваше от питието си. Едва не се задави, когато Чагатай го тупна по рамото и се разсмя. Бялата течност се разля по лакираната маса.

— Семейството е всичко, Сунтай. Никога не си помисляй, че съм забравил това... — Гласът му замря и за момент той се зарея в спомени. — Но изборът на баща ми беше аз да го наследя. Имаше време, когато съдбата ми бе изписана върху камък и издълбана дълбоко. А сега трябва сам да я осъществя. Но това означава само да сбъдна мечтите на стареца, нали?

— Разбирам, господарю — рече Сунтай и отново напълни чашата на Чагатай. — Това е достойна цел.

16.

Дъждът нямаше да продължи дълго, Субодай бе почти сигурен в това. Силата обаче, с която се изсипваше върху туманите му, беше зашеметяваща. Небето бе черно като катран и проблясващите от време на време светкавици очертаваха с резки образи бойното поле. Субодай никога не би се решил да се сражава в такъв ден, ако врагът не настъпваше в мрака. Беше дързък ход дори за конници, въоръжени почти като собствените му воини.

Волга беше зад тях. Беше им отнело цяла година да въздворят властта си в земите отвъд реката — втората година от напускането на Каракорум. Субодай бе избрал тактиката систематично да жили владетелите, да атакува укрепените им градчета и градове на широк фронт, за да ги принуди да се обединят срещу него. Така туманите му можеха да ги унищожат всичките, вместо да губят дълги години в преследване на всеки княз и дребен благородник, както и да се наричаха. В продължение на месеци Субодай бе виждал съгледвачи да наблюдават колоните му от върховете на хълмовете, но те изчезваха във влажните гори при първото предизвикателство. Изглежда, господарите им си нямаха доверие един на друг и за известно време той беше принуден да се справя с тях поотделно. За да покрие територията, която възнамеряваше, не смееше да остави голяма войска или град недокоснати. Всичко бе сложна мрежа от проучване на терена и събиране на информация и с всеки следващ месец управлението ѝ ставаше все по-трудно. Клинът му се забиваше все по-навътре и по-навътре, ресурсите му се разтягаха в дълга нишка. Трябваша му повече хора.

Съгледвачите му както винаги излизаха на постоянните си смени. Преди няколко дни някои от тях изненадващо се завърнаха и Субодай бе готов за атаката почти два дни преди появата на врага.

В мрака под студения дъжд прозвучаха рогове. Разделените на мили монголски колони се бяха събрали. Нямаше отделен лагер за онези, които не можеха да се бият. Субодай бе предпочел да премести всички, от малките деца до стариците, в каруците, под закрилата на

основната войска. Леката му кавалерия зае позиции по краищата. Всеки воин беше скрил лъка си и се ужасяваше от момента, когато ще му се наложи да стреля в дъжда. Всички имаха резервни тетиви, но водата бързо ги съсипваше и лишаваше стрелите от пробивната им сила.

Сивата утрин настъпи почти незабелязано. Земята беше разкаляна и каруците щяха да затъват, така че Субодай нареди да останат назад. През цялото време продължаваше да събира информация. Много от съгледвачите му бяха свалени, но други успяваха да стигнат до туманите с новини. Някои бяха ранени, един дори беше със забита стрела между лопатките. Още преди да се развидели съвсем, Субодай разполагаше с преценка за числеността на противника. Врагът се движеше бързо към него, рискуваше живота на хора и коне, за да изненада монголските колони, да ги свари неподготвени за сражението.

Усмихна се при тази мисъл. Не беше никакъв дивак, че да го изненадат по изгрев-слънце. Хората му нямаше да бъдат изтребени с внезапна атака. Руските благородници реагираха като мравки, мъчещи се да прогонят натрапника от мравуняка си, без изобщо да спрат и да помислят.

Туманите гладко се подредиха във формация, всеки ягун от сто души зае мястото си до следващия, командирите подвикваха, за да запазят строя. Петимата военачалници докладваха последователно на Субодай, той без колебание им даде заповеди и те препуснаха в галоп, за да предадат нарежданията му.

Субодай имаше навика да разпитва пленниците, ако златото не можеше да му осигури онова, от което се нуждаеше. Някъде напред се намираще Москва, центърът на властта в този регион. Пленниците знаеха местоположението ѝ на брега на едноименната река. Сега Субодай също го знаеше. Русите бяха изумително арогантни, щом се мислеха за господари на централните равнини. Субодай отново се усмихна.

Пороят беше започнал, след като вражеските конници предприеха атаката, но не им беше наредено да се оттеглят. Калта щеше да ги спъва толкова, колкото и собствените му воини. Русите имаха числено превъзходство, но пък това се отнасяше за всеки друг враг досега. Помощните части, към които Бату се бе отнесъл с такова

презрение, бяха достатъчни за удържането на фланговете и нямаше да позволят туманите да бъдат обкръжени. Субодай беше пратил някои от най-добрите си хора при тях и те вече не бяха сбирщина селяни. Той също вече нямаше да ги пожертва просто така, без основателна причина. За опитното му око формациите пехотинци изглеждаха парцаливи и безредни в сравнение с дисциплинираните тумани, но пък за сметка на това бяха многобройни и стояха в калта с брадви, мечове и щитовете.

Субодай беше дал заповедите и останалото зависеше от отделните командири. Хората му знаеха, че планове могат да се променят за миг, ако се появи нещо извънредно. Новите заповеди отново щяха да преминат като вълна и воините му щяха да реагират много по-бързо, отколкото би могъл да предположи противникът.

Под черния облак светлината си оставаше слаба. Дъждът изведнъж стана по-силен, макар че гръмотевиците утихнаха за известно време. Междувременно Субодай можеше да различи конниците, които се движеха като петно през хълмовете. Той самият яздеше с туманите си и проверяваше всяка подробност, а вестоносците непрекъснато препускаха през полето. Ако не беше дъждът, щеше да раздели войската и да изпрати Бату да удари врага във фланг или да го заобиколи в гръб. Но при сегашното положение бе предпочел да изглежда бавен и тромав, обща маса воители, препускащи сляпо срещу врага. Точно това щяха да очакват русите от бронирани конници.

Субодай погледна през полето към тумана на Бату. Позицията на младежа бе отбелязана в третия ред от гора знамена, но Субодай знаеше, че самият той не се намира там. Това също бе нововъведение. Армиите насочваха стрелите си най-вече към командирите и владетелите. Субодай беше наредил тези места да се разкриват чрез знамената, но самите военачалници да са на достатъчно разстояние от тях. Знаменосците носеха тежки щитовете и бойният им дух беше висок от мисълта, че измамват по такъв начин противника.

Студена кал, изхвърчала изпод копито, се лепна за бузата на Субодай и той я избърса. Русите бяха на не повече от миля и умът му пресмяташе, докато разстоянието между двете войски се скъсяваше. Какво друго би могъл да направи? Намръщи се. Голяма част от плана зависеше от това Бату да изпълнява заповедите му, но дори младият военачалник да се провалеше или да откажеше да се подчинява,

Субодай беше готов. Нямаше да даде на Бату втори шанс, независимо кои бяха баща му и дядо му.

Дъждът внезапно спря и утрото изведнъж се изпълни със звуци, приглушените досега заповеди зазвучаха ясно и силно. Руският принц бе разширил редицата, когато бе видял числеността им, и се приготвяше да ги обкръжи. Един от фланговете се мъчеше да не изостава на калния терен, конете затъваха в размекнатата почва. Това бе слабост и Субодай прати вестonosци до военачалниците, за да е сигурен, че са го забелязали.

Оставаха осемстотин крачи, а той продължаваше да държи колоните заедно. Разстоянието бе твърде голямо за стрели, а се наложи да изоставят оръдието, тъй като щеше да затъне в калта. Субодай видя, че руските воители носят копия и лъкове. Не виждаше огромните коне, яхнати от мъже в желязо. Руските благородници като че ли предпочитаха леката броня и скоростта пред силата, подобно на самия него. Ако врагът наистина разбираше тези качества, щеше да е много трудно да бъде победен, но русите не показваха подобно разбиране. Бяха видели по-малката му войска, мъкнеща се напред като накуп. Който и да ги водеше, беше избрал простата монолитна формация, за да смаже жалките диви пастири.

На четиристотин крачки разстояние високо във въздуха полетяха първите стрели, пуснати от млади глупаци от двете страни, които явно трябваше да се учат още. Нито една руска стрела не достигна хората му — повечето от тях пазеха тетивите си покрити до последния момент. Повечето умели воители бяха изработили лъковете си сами и не биха рискували да ги съсипят, като скъсат тетива. Оръжията бяха твърде ценни и понякога бяха единственото стойностно нещо, което притежаваха, ако не се брои конят и седлото.

Субодай видя руския княз, който командваше. Подобно на лъжливата позиция на Бату, той бе заобиколен от знамена и гвардейци, но нямаше начин да се сгреша при вида на огромния кон в центъра на армията. Ездачът му беше облечен в броня, която блестеше като сребро в дъжда. Главата му бе непокрита и от разстояние двеста крачки все още зорките очи на Субодай можеха да различат русата му брада. Субодай изпрати нов вестonosец до Бату, за да е сигурен, че е набелязал своя човек, но се оказа ненужно. Още щом вестonosецът

препусна, Бату посочи напред и даде заповеди на мингхан командирите си.

Над главите им отново проблесна светкавица и за миг Субодай видя хилядите светли лица на враговете, които погледнаха нагоре. Много от тях бяха брадати. В сравнение с монголците, по чиито лица растяха малко косми, тези приличаха на огромни тромави мечки. Полетяха стрели, пуснати високо във въздуха от леката му кавалерия. За първите изстрели всеки десети воин използваше връх с пищялка, която надаваше вой във въздуха. Тези стрели нанасяха малко поражения, но звукът им беше злокобен и ужасяващ. Субодай се ухили, когато чу тътена на барабаните накара — те сякаш отговаряха на отминаващата на изток буря.

Стрелите се извисиха и полетяха стремглаво надолу. Субодай забеляза начина, по който дружинниците защитиха светлокосия си предводител с щитовете си, като пренебрегнаха собствената си безопасност. Някои паднаха, но след това неотклонното настъпление на русите като че ли набра скорост и разстоянието бързо започна да се скъсява. Леките монголски ездачи пуснаха още един облак стрели и се оттеглиха в последния момент, за да направят място на копиеносците. Това беше моментът на безумие на Бату, точно както беше наредил Субодай. Внукът на Чингис щеше лично да атакува светлокосия водач. Покритият с желязо конник би очаквал подобно предизвикателство.

Барабаните ревяха, момчетата на камилите ги удряха като луди. Мингханите на Бату се понесоха в клиновидна формация пред туманите и воините нададоха пронизителен дюдюкащ вик, от който лицата на противника побеляха от ужас.

Русите изстреляха рояци стрели, най-вече по знаменосците в третата редица на основната формация и техните плющящи флагове. Те обаче вдигнаха щитове над главите си и издържаха на смъртоносния порой. Намиращият се пред тях Бату поведе три хиляди в атака срещу самия център на руската войска.

Субодай наблюдаваше хладнокръвно, доволен, че младежът има достатъчно кураж. Клинът имаше конкретна задача. Субодай гледаше как воините пробиват със стрелите си дупка в руските редици и проникват все по-дълбоко и по-дълбоко. Светлокосият командир ги сочеше и крещеше на хората си, докато мингханите на Бату хвърляха изпочупените копия и вадеха кривите си саби. Коне и хора падаха, но

останалите продължаваха напред. Преди да ги изгуби от поглед в мелето, Субодай видя Бату на кървавия връх на клина — пробиваше си път все по-навътре във вражеските редици.

Бату съсече някакво ревящо лице — прекара сабята през устата на мъжа така, че долната му челюст увисна. Дясната ръка го болеше, но кръвта му бе пламнала и се чувстваше така, сякаш може да се бие цял ден. Знаеше, че Субодай го гледа — безмилостният тактик, орлокът багатур, който хвърляше хората си в атака така, сякаш не представляваха нищо за него. Е, нека старецът да види как се правят нещата.

Ударните му мингхани се врязаха в русите, право към княза и дългите му знамена. Имаше моменти, в които Бату успяваше да зърне светлокосия воин в бляскавите доспехи. Князът знаеше, че идват към него и рискуват всичко за един-единствен удар в гърлото. Самата руска войска също би предприела подобна атака.

Бату знаеше истинския план. Субодай го беше споделил с него, преди да го отпрати. Трябваше да удари силно, докато хората му не бъдат притиснати отвсякъде. А тогава щеше да си пробие с бой път назад. Усмихна се горчиво. На този етап нямаше да е трудно да се престорят на уплашени. Лъжливото оттегляне щеше да огъне монголския център и бързо да се превърне в разгром, когато туманите отстъпят. Вражеските конници щяха да бъдат увлечени все по-напред и по-напред от крилата пехотинци, докато не се разтеглят в тънък строй. После челюстите щяха да се затворят. Ако някои успееха да се измъкнат от капана, резервът на Хаджиун, скрит на две мили назад в гъстата гора, щеше да ги удари от двете страни. Планът беше добър, стига помощните войски да успееха да удържат фланговете — и стига Бату да оцелее. Докато нанасяше удар отдолу по бузата на нечий кон, той си спомни предизвикателството в очите на военачалника, когато му бе дал заповедта. Бату с нищо не беше издал яростта, която го изпълни. Разбира се, че Субодай щеше да избере него. Та нима не беше трън в задника му от толкова месеци? Когато научиха, мингхан командирите му се спогледаха примирено, но въпреки това всички пожелаха да участват. Никой не искаше да остане назад, вместо да препусне с внука на Чингис.

При мисълта за пропиляната им вяроност яростта отново изпълни Бату. Колко навътре беше проникнал във вражеските редици? На

двеста крачки? Триста? Или повече? Русите бяха навсякъде около него, мечовете им проблясваха, щитовете поемаха ударите му. Стрели свистяха покрай лицето му. Противниците носеха кожени доспехи и сабята му беше достатъчно остра, за да ги пробие при намушкване и дори да ги среже, докато той прелиташе покрай тях и ги оставяше да гледат с изумление окървавените си ребра. Нямаше представа колко време продължава напред, все по-напред и по-напред, все по-далеч от безопасността и туманите. Знаеше само, че трябва добре да подбере момента. Ако избързаше, русите щяха да усетят капана и просто да затворят редиците си зад него. Ако закъснееше, нямаше да останат достатъчно очукани воители, които да инсценират бягството. Хората му бяха избрали да влязат в пастта на звяра. Не заради Субодай, а заради него.

Усети как атаката му губи скорост — натискът върху монголските воители се засили. С всяка стъпка напред все повече руски войници се изправяха срещу фланговете му и правеха клина все по-тънък и по-тънък, подобно на забита в плът игла. Бату усети как страхът се надига в гърлото му като киселина. Сграбчи някакъв щит от кожа и дърво с лявата си ръка, дръпна го към себе си и нанесе удар над ръба към мъжа зад него. Заби острието с цялата си ярост и после бутна още напред, така че врагът да падне с лице, превърнато в кървава каша.

Трима воители бяха редом с него, докато пришпори коня си още четири крачки напред и уби един от враговете, за да отвори място. Изведнъж един от другарите му беше улучен от стрела в гърлото и полетя назад от седлото, конят му изпръхтя панически и зарита. Време беше. Моментът определено бе настъпил. Бату се огледа. Достатъчно ли беше направил? Агонията на избора го загриза. Не можеше да се върне твърде рано и да се изправи пред суровото лице на Субодай. По-добре да умре, отколкото онзи да реши, че е изгубил хладнокръвие.

Откакто се помнеше, му беше трудно да гледа в очите човек, който е познавал Чингис. Как изобщо би могъл да се мери с подобни спомени? Дядото, който бе създал държавата и който никога не бе чувал за Бату. Бащата, който бе предал народа и бе убит като куче в снега. Време беше.

Бату пое удар на меч с бронирания си ръкав — остави острието да се плъзне безполезно по него, докато съсичаше ръката, която го

държеше. Оплиска го още кръв. Отвсякъде се чуваха писъци. Русите срещу него бяха бледи от ярост или страх, държаха тежки щитове, от които стърчаха множество монголски стрели. Бату се обърна да започне отстъплението и за миг видя през редиците врагове светлокосия водач, който седеше и го гледаше спокойно, с огромен меч напърно на седлото.

Субодай изобщо не беше очаквал, че клинът ще се забие толкова дълбоко. Бату видя, че хората му са готови да си пробият път назад. Макар да нямаше никакви отличителни белези за ранг, които да го направят мишена за всеки руски стрелец, воините му го следяха, рискуваха собствения си живот, за да погледнат към него. Повечето руси все още бяха обърнати напред, където туманите се сблъскваха с тях. Щяха да нададат вой и да се втурнат да ги преследват, когато монголите се обърнеха да бягат, но Бату си помисли, че хората му могат да успеят и да положат началото на разгрома. Беше толкова близо. Кой би помислил, че клинът му може да достигне чак до руския княз?

Пое дълбоко дъх и изрева на хората си:

— Никакво отстъпление!

Смуши коня си и той изрита с предните си крака и изби щита от ръката на някакъв руснак. Бату се хвърли в образувалия се отвор, размахваше сабята си като обезумял. Нещо го удари отстрани и го заля вълна от болка, но изчезна, преди да разбере дали не е пострадал сериозно. Видя как светлокосият водач вдига меча и щита си и как огромният му кон изпръхтя. Руският княз бе решил да не чака, кръвта му бе кипнала от предизвикателството. Бойният му кон препусна напред.

Бату изкрещя възбудено и засипа свирепи ругатни. Допреди малко не знаеше дали ще успее да пробие последните плътни редици, но ето че самият княз идваше да съсече наглите диваци. Бату видя как мечът му се издига зад рамото. Двата коня летяха един срещу друг, но конят на Бату бе изтощен от постоянното блъскане и безбройните драскотини и порязвания, докато бе препускал през враговете.

Бату вдигна високо сабята си; мъчеше се да си спомни думите на Субодай за слабостите на бронираните конници. Мъжът с русата брада изглеждаше великан отблизо, целият в стомана, неудържим. Обаче не носеше шлем, а Бату беше млад и бърз. Докато руският меч се

спускаше с достатъчно сила, за да го съсече на две, Бату дръпна коня си надясно, далеч от летящото острие. Собственото му острие се стрелна като змийски език напред и се задържа само колкото да целуне гърлото на мъжа под брадата.

Но остърга метал и Бату изруга. Част от брадата бе срязана, но самият мъж бе останал невредим, макар да ревеше в шок. Конете се разминаваха в пресата, неспособни да се отдалечат много, а двамата мъже бяха един до друг, уязвимите им леви страни бяха оголени. Грамадният меч отново се вдигна нагоре, но князът бе бавен и тежък. Преди да успее да нанесе удар, Бату го удари три пъти в лицето, по бузите и зъбите, като отсече част от челюстта. Руският княз залитна, когато Бату блъсна с все сили бронята му и огъна металния лист, защитаващ гърдите му.

Лицето на княза бе кървава пихтия, с избити зъби и увиснала долна челюст. Със сигурност щеше да умре от тези ужасни рани, но очите му изведнъж се проясниха и той замахна с лявата си ръка като с боздуган. Ударът попадна в гърдите на Бату, който управляваше коня си само с колене, и той залитна и се изви в неестествен ъгъл. Високото седло обаче го задържа. Сабята му беше изчезнала, а не си спомняше кога е отлетяла от ръката му. В пристъп на дива ярост той извади ножа от канията на прасеца си, заби го в кървавата рана на мястото на челюстта и продължи да ръга, докато русата брада не стана яркочервена от кръв.

Князът рухна и щитоносците и свитата му нададоха ужасени викове. Бату вдигна ръце високо във въздуха и изрева с пълна сила, че е жив и е излязъл победител. Не знаеше какво прави Субодай, нито какво ще си помисли. Решението беше негово и князът се бе изправил срещу него. Беше победил могъщ враг и за момента изобщо не го беше грижа, че русите могат да го убият. Това беше мигът на Бату и той му се наслаждаваше с пълна сила.

Отначало не видя вълната, която пробяга през редиците на русите, когато вестта се разнесе. За половината войска това се бе случило зад гърба им и новината за смъртта на княза се предаваше с викове от част на част. Още преди Бату да свали ръцете си, някои от намиращите се най-отпред благородници обърнаха конете си и започнаха да се оттеглят, като повличаха хиляди конници след себе си. Онези, които се опитаха да продължат сражението, ги видяха,

закресяха яростно и надуха рогове. Князът бе мъртъв и войските му бяха потресени от внезапната лоша поличба. Това нямаше да е техният ден, тяхната победа. И от решителни бойци те се превърнаха в уплашени хора, които заотстъпваха от туманите на Субодай, очакваха някой да ги окуражи, да поеме командването.

Това не се случи. Субодай прати мингхани да препуснат покрай фланговете. Изпод копитата на жилавите коне полетя кал и завая като дъжд. Върху руските редици отново се изсипаха стрели и тежкият кон на Субодай полетя напред, а зад него се оформи клин като онзи на Бату, който бе стигнал до сърцето на врага. Три отделни удара се забиха в обърканите редици, но дори сега русите останаха нерешителни. Бяха видели как благородниците им бягат и другите части се оттеглят. Беше твърде много да се иска от тях да останат, за да бъдат изклани. Все повече и повече руси напускаха бойното поле, като само малцина поглеждаха назад към стопяващото се ядро на армията, където другарите им все още препускаха и умираха. Бяха дотук. Князът бе мъртъв и те бяха направили достатъчно.

Субодай наблюдаваше спокойно как руската армия се разпада. Запита се как ли щяха да я карат собствените му тумани, ако го бяха видели да пада мъртъв, но знаеше отговора. Щяха да продължат. Щяха да издържат. В туманите воините почти не виждаха орлока или собствените си военачалници. Познаваха водача на десетката, тъй като го избираха сами. Познаваха командира на стотната, може би можеха да разпознаят дори мингхан командира. Те бяха онези, които говореха с авторитет, а не някакъв далечен командващ. Субодай знаеше, че ако падне, хората му ще си свършат задачата и ще издигнат друг на неговото място. Това бе суров обичай, дори жесток, но алтернативата беше да видиш унищожаване на войската, предизвикано от смъртта само на един човек.

Разпрати вестоносци до военачалниците, за да ги поздрави за победата и да даде нови заповеди. Запита се дали онези, които бяха напуснали бойното поле, очакват да бъдат пуснати да си идат. Понякога не можеше да разбере чуждите войници, с които се сблъскваше, макар да научаваше всичко, до което можеше да се добере. Знаеше, че някои от тях очакват да се завърнат по домовете си,

но това бе глупаво. Защо да оставяш живи хора, които един ден отново ще се изправят срещу теб? Това беше война и Субодай знаеше, че предстои продължителен лов, който щеше да се проточи седмици и може би месеци, преди хората му да убият и последния враг. Разтърка очи, изведнъж обхванат от умора. Трябваше да се срещне с Бату, ако младежът бе все още жив. Не се беше подчинил на заповедите му. Зачуди се дали може да заповяда да бичуват военачалник, който му е поднесъл такава победа.

Мъжете наблизко нададоха радостни викове и той погледна натам. Устните му се свиха раздражено, щом видя Бату в центъра им. Половината руска армия бе все още на бойното поле, а неговите мингхани вече си подаваха мехове с вино и крещяха като деца.

Обърна коня си и бавно тръгна към групата. Онези, които го видяха, се смълчаха. Знаменосците му развяха дългите копринени ивици и те заплюсяха на вятъра.

Бату долови или чу приближаването му. Вече беше започнал да усеща боя, който беше изял. Едното му око и бузата се бяха подули и лицето му бе станало несиметрично. Беше покрит с кръв и пот и вонеше на мокри коне. Люспи от бронята му висяха скъсани и имаше дълга плитка рана, започваща от ухото и изчезваща под туниката му. Но въпреки всичко ликуваше и киселата физиономия на Субодай не можеше да развали настроението му.

— Военачалнико, пропиляваш сутринта — каза Субодай.

Викове около Бату се задавиха и започнаха да утихват. Когато замлъкнаха съвсем, Субодай продължи студено:

— Преследвай врага, военачалнико. Никой от тях не бива да се измъкне. Намери обоза и лагера им и гледай да не бъде разграбен.

Внезапно смълчалият се Бату го зяпна.

— Какво? — продължи Субодай. — Да не би да искаш да се изправиш отново срещу тях утре, след като не си се възползвал от предимството си? Ще им позволиш ли да намерят закрила зад стените на Москва или Киев? Или ще ги преследваш заедно с останалите тумани под мое командване?

Воините около Бату наведоха глави като момчета, хванати насред кражба. Не смееха да погледнат Субодай. Единствено Бату не отмести поглед от него. Субодай очакваше някакво възражение, но се оказа, че е преценил погрешно младежа.

Друга група конници препусна през редиците. Клането започваше, копиеносците и стрелците поваляха русите почти на място. Субодай видя, че групата се води от ханския син Гуюк, който не сваляше очи от Бату, докато приближаваше. Сякаш изобщо не забеляза Субодай.

— Бату багатур! — извика Гуюк, щом спря коня си до него. — Беше великолепно, братовчеде. Видях всичко. В името на бащата небе, мислех си, че с теб е свършено, но тогава ти стигна до командира им! — Останал без думи, той потупа с възхищение Бату по гърба. — Ще спомена това в доклада до баща ми. Какъв подвиг!

Бату погледна Субодай, за да види как приема подобна похвала. Гуюк забеляза това и се обърна към стария воин.

— Поздравления за тази победа, Субодай. — Беше прям и радостен, явно без да си дава сметка, че е прекъснал напрегнат момент. — Какъв удар само! Видя ли го? Сърцето ми щеше да изскочи, когато видях как князът препусна към него.

Субодай кимна в знак на съгласие и каза сухо:

— Въпреки това на русите не бива да им бъде позволено да се регрупира. Време е да ги подгоним, да ги преследваме чак до Москва. Твоят туман също ще се включи, военачалнико.

Гуюк сви рамене.

— Е, значи тръгваме на лов. Денят е чудесен.

И без изобщо да осъзнава ситуацията, тупна още веднъж Бату по рамото и препусна с хората си. Тишината се възцари отново и Бату се ухили, чакаше. Субодай не каза нищо и Бату кимна сякаш на себе си, обърна коня и отиде при мингхан командирите си. Субодай остана да гледа след него.

Сорхатани гневно вървеше по коридора, следвана от синовете си и от няколко слуги. Та тя беше член на семейството на хана по силата на брака си! Беше си мислила, че той може и да не се върне от земите на Дзин. Сякаш цяла вечност нямаше никаква вест за завръщането му, сякаш бяха погълнали цялата му войска. А когато той най-сетне си дойде, не я повика, не ѝ прати абсолютно никаква вест. Тя нямаше да приеме каквито и да било забавяния от никакви дребни надуты чиновници. Вестоносците и слугите ѝ биваха пренебрегвани и връщани, без дори някой да си направи труда да измисли някакво извинение. Накрая се наложи лично да дойде в Каракорум.

Но вместо просто да ѝ позволят да се види с хана и да поговорят за общата си мъка и загуба, я спря някакъв дзински чиновник с двойна гуша и меки ръце. Какво си мислеше Угедай, че използва подобни напарфюмирани придворни в собствения си дворец? Що за послание за сила би пратило това на онези, които са по-малко любезни от Сорхатани?

Придворният я беше спрял веднъж, но днес и четиримата ѝ синове бяха с нея. Щеше да види Угедай, още сега! Каквато и да бе мъката му, можеше да я сподели. Ханът бе изгубил брат, но за нея той бе съпруг, бащата на синовете ѝ. Ако имаше време, когато Угедай да може да бъде убеден за нещо, то беше сега. Идеята бе опияняваща. Човек с власт, каквато бе имал Чингис, да лежи в тези стаи като прекършена тръстика. В двореца се носеха слухове, че почти не говорел и не се хранел. Онези, които успявали да стигнат до него, със сигурност можели да получат онова, което искат, но той бил дал заповед да не се допускат посетители. Е, тя щеше да му каже колко я бе оскърбила тази заповед и с това щеше започне преговорите. Отпред имаше още един последен завой в лабиринта от коридори. Мина под някакви стенописи, без да ги погледне — вниманието ѝ бе насочено към по-важни неща.

Последният коридор бе дълъг. Стъпките им отекваха от каменния под и стени. Макар че пред полираната медна врата имаше хора,

Сорхатани продължи енергично напред, като принуди синовете си да ускорят крачка. Ханът беше неин девер, болен и слаб в мъката си. Как *смееше* някакъв си дзински евнух да ѝ пречи да види собственото си семейство?

Докато приближаваше, се огледа напразно за пъстроцветните коприни, които предпочиташе онзи тип, и едва не се препъна, когато видя на неговото място Яо Шъ. Нямаше и следа от човека, с когото бе спорила същата тази сутрин. Яо Шъ я гледаше. Нагласата му ясно личеше от стойката му. Сорхатани промени плана си в движение: освобождаваше се от гнева си на всяка стъпка, подобно на сменяща кожата си змия.

Когато стигна блестящата метална врата, вече ходеше с нормална крачка и се усмихваше най-сладко на ханския съветник. Въпреки това кипеше, че още един дзински чиновник ще я спре на вратата, особено човек с такова силно влияние. Яо Шъ не можеше да бъде скастрен и нямаше да позволи да го заплашват. Не беше нужно да поглежда помалките си синове, за да разбере, че ги е страх от мъжа, който ги бе обучавал. В един или друг момент Яо Шъ бе пердашил и четиримата за различни простъпки. Беше натупал Кублай като черга, когато момчето бе сложило скорпион в ботуша му.

Сега той я гледаше, а лицето му бе строго като това на гвардейците от двете му страни.

— Ханът не приема посетители днес, Сорхатани. Съжалявам, че се е наложило да минеш през целия град. Изпратих вестonosец по зазоряване, за да те предупреди да не идваш.

Сорхатани скри раздразнението си зад усмивка. Фактът, че ѝ бяха дали къща доста далеч от двореца, бе друг знак, че в това нещо имат пръст други хора, а не Угедай. Ханът щеше да ѝ даде покои в двореца, ако знаеше, че е дошла. Сигурна беше.

Изобщо не се поколеба да предизвика Яо Шъ с безизразното му лице.

— Що за заговор е това? — изсъска му. — Да не би да си убил хана, Яо Шъ? Как така оставам с впечатлението, че по коридорите на Каракорум в последно време се срещат само дзински служители?

И докато смаяният Яо Шъ си поемаше въздух, тя заговори на синовете си, без да откъсва очи от съветника.

— Монгке, Кублай, извадете сабите си. Вече нямам доверие на този човек. Той твърди, че ханът няма да приеме жената на любимия си брат.

Чу изсвистяването на метал зад себе си, но по-важното бе, че видя съмнението, появило се внезапно на лицата на монголските гвардейци от двете страни на Яо Шъ.

— Ханът има цяла армия слуги, писари, държанки и съпруги — продължи тя. — А къде е жена му Торогене? Защо не е тук, за да се грижи за него в неразположението му? Как така не мога да намеря никой, който да може да потвърди, че го е виждал жив през последните дни и дори седмици?

Заслужаваше си тръпката да види как свръхестественото самообладание на Яо Шъ се пречупва. Беше шашардисан, изваден от равновесие от словесната ѝ атака.

— Ханът беше много болен, както сама казваш — отвърна той. — Помоли за тишина и спокойствие в двореца си. Аз съм негов съветник, Сорхатани. Не ми е работа да казвам къде е отишло семейството му, нито да обсъждам това в коридорите.

Сорхатани видя, че Яо Шъ наистина се измъчва от трудните заповеди, които е получил, и продължи да натиска в най-слабата му точка: характерната за него добрина.

— Казваш, че семейството му го няма ли, Яо Шъ? Гуюк е със Субодай. Не познавам дъщерите на Угадай, нито децата му от другите му жени. Значи Торогене не е тук? При този прост въпрос очите му проблеснаха.

— Разбирам — продължи тя. — Значи най-вероятно е в летния дворец на река Орхон. Да, точно там бих я пратила аз, ако смятах да заграбя властта в града, Яо Шъ. Ако имах намерението да убия хана в постелята му и да го заместя с... с кого? С брат му Чагатай ли? Той моментално би се появил тук. Това ли е планът ти? Какво има зад тази врата, Яо Шъ? Какво си направил?!

Беше повишила глас, говореше все по-силно и по-високо. Яо Шъ трепна от острия ѝ тон, но се бе видял в чудо. Не можеше да накара гвардейците да я отведат насила, особено след като синовете ѝ бяха готови да я защитят. Първият, който посегнаше към Сорхатани, щеше да изгуби ръката си, нямаше съмнение в това. Монгке отдавна вече не беше някогашното начумерено момче, което познаваше навремето. Яо

Шъ нарочно не сваляше поглед от Сорхатани, но усещаше как Монгке се взира студено в него и го предизвиква да го погледне в очите.

— Трябва да изпълнявам заповедите, които са ми дадени, Сорхатани — отново опита Яо Шъ. — Никой не бива да минава през тази врата. На никого не се разрешава среща с хана. Той няма отговор за теб, аз също нямам. А сега, моля, отиди си, почини си и се нахрани. Може би ханът ще те приеме утре.

Сорхатани се напрегна, сякаш щеше да го нападне. Яо Шъ обаче не беше станал слаб покрай задълженията си. Синовете й бяха разказали как грабнал стрела от опъната тетива в дворцовия парк. Сякаш бе преди цяла вечност, когато съпругът й бе все още жив. Тя усети напиралците в очите й сълзи и примигна, за да ги махне. Време беше за гняв, не за мъка. Знаеше, че ако се остави да се разплаче, днес няма да мине през вратата.

Пое дълбоко дъх и изкрещя:

— Убийство! Ханът е в опасност! Бързо насам!

— Няма никаква опасност! — опита се да я надвика Яо Шъ. Тази жена беше полудяла! Какво се надяваше да постигне, като крещеше като попарена котка в коридорите му? Чу да приближават тичащи стъпки и изруга под нос. Нощта преди Угедай да стане хан все още бе болезнен спомен за гвардейците и те реагираха моментално на всяка потенциална заплаха.

— Стана грешка... — започна той.

— Няма грешка, Алхун — рязко го прекъсна Сорхатани, говореше на най-старшия.

Яо Шъ мислено изстена. Естествено, че тя знаеше името на командира. Сорхатани имаше неподобна памет за подобни неща — а може би специално бе проверила кои командири са на стража днес. Съветникът затърси думи, които да спасят положението, и каза:

— Господарката се е объркала.

Мингхан командирът не му обърна внимание, а заговори направо със Сорхатани.

— Какво е станало?

Сорхатани сведе поглед и поклати глава. Яо Шъ с раздразнение видя, че в очите й има сълзи.

— Този дзински чиновник твърди, че ханът не можел да приеме никого. Вече дни наред от него няма нито вест. Говори подозрително,

Алхун, нямам вяра на думите му.

Войникът кимна. Имаше бърза мисъл и не се колебаеше да действа, както всъщност би трябвало да се очаква от човек с неговия ранг. Обърна се към Яо Шъ.

— Ще трябва да се дръпнеш, съветник. Трябва да проверя как е ханът.

— Той заповяда... — започна Яо Шъ, но командирът го прекъсна:

— Ще го видя. Дръпни се. Веднага!

Двамата стояха абсолютно неподвижно и се гледаха кръвнишки, сякаш бяха сами в коридора. Яо Шъ бе поставен в невъзможно положение и Сорхатани разбираше, че всеки момент може да последва кратка и кървава схватка. И за да не се стигне дотам, каза:

— Яо Шъ, ти ще дойдеш с нас.

Съветникът я изгледа вбесено, но тя му бе дала възможност, така че той се възползва.

— Добре. — Обърна се към Алхун. — Загрижеността ти е похвална, мингхан командир. Не бива обаче да позволяваш въоръжени мъже като тези младежи да влизат при хана. Всички трябва първо да бъдат претърсени.

Сорхатани понечи да възрази, но Яо Шъ бе непреклонен.

— Настоявам — каза той. Вече отново се бе овладял.

— Те ще останат тук — заяви Сорхатани, която не искаше да изпуска момента. Всъщност нямаше нищо против синовете ѝ да останат отвън с броните и сабите си. Вече си бяха свършили работата, като я подкрепиха при вратата. Не искаше да научават всичко, което предстоеше да стане.

Намръщен, Яо Шъ вдигна малкото месингово резе на главната ключалка. Тя бе богато украсена, оформена като дракон, навит в центъра на вратата. Пореден знак за дзинското влияние върху хана, помисли си Сорхатани, докато вратата се отваряше. Докато влизаше след Яо Шъ и Алхун, я посрещна студен полъх на вятър.

Нямаше запалени лампи, но от отворения прозорец влизаше слаба светлина. Капаците бяха отлетели назад с такава сила, че единият висеше накриво на счупената си панта. Дългите копринени завеси се вееха в стоята, шумяха и плющяха в стените.

В помещението бе невероятно студено и от устата им веднага започна да излиза пара. Вратата зад тях се затвори и Сорхатани потръпна, когато погледът ѝ се спря върху фигурата на дивана в центъра на стаята. Как можеше Угедай да издържа на такъв студ, облечен само в тънка копринена туника и гамаши? Ръцете му бяха голи, а краката му бяха станали синкави. Лежеше по гръб и се взираше в тавана.

Изобщо не се обърна към тях и за момент Яо Шъ бе обхванат от ужас при мисълта, че са намерили хана мъртъв. После видя парата от устата на неподвижната фигура. Дишаше.

Отначало никой не бе сигурен какво да направи. Мингхан командирът беше видял, че ханът е жив. Задачата му беше приключила, но достойнството му не му позволяваше просто да си тръгне, поне не и преди да се извини за нахлуването. Яо Шъ също мълчеше, терзан от чувството за вина, че не е изпълнил заповедите. Сорхатани ги бе изработила всички.

Естествено, тя бе първата, която заговори.

— Господарю хане — рече тя. Беше повишила глас, та Угедай да я чуе през шума на вятъра, но той не реагира. — Дойдох при теб в мъката си, господарю.

Отново не последва нищо и Яо Шъ загледа с интерес как тя стисна зъби, за да овладее раздражението си. Направи знак на командира да я отведе и той понечи да я хване за ръката.

Сорхатани се дръпна.

— Съпругът ми даде живота си за теб, господарю. Как ще използваш неговия дар? По този начин ли? Като чакаш смъртта в някаква ледена стая?

— Спри! — обади се ужасеният Яо Шъ.

Хвана твърдо Сорхатани за ръката и я обърна към вратата, но и тримата замръзнаха, когато чуха зад себе си скърцане. Ханът се беше надигнал. Обърнаха се към него. Кожата му бе болнаво жълта, очите — кървясали.

Под студения му поглед старшият мингхан командир на гвардейците коленичи и дълбоко сведе глава.

— Стани, Алхун — изхриптя Угедай. — Защо сте тук? Не казах ли, че искам да бъда оставен сам?

— Господарю, съжалявам. Накараха ме да помисля, че може да си болен или да умираш.

За негова изненада Угедай се усмихна безрадостно.

— Всъщност и двете, Алхун. Е, вече ме видя. А сега се махай.

Командирът забърза към изхода. Угедай се загледа в съветника си. Още не беше погледнал към Сорхатани, макар че тъкмо нейният глас го бе събудил.

— Излез, Йо Шъ — каза Угедай.

Съветникът се поклони дълбоко, хватката му върху ръката на Сорхатани се стегна и той я помъкна към вратата.

— Господарю! — извика тя.

— Достатъчно! — рязко каза Йо Шъ и я дръпна силно. Ако я беше пуснал, тя щеше да падне, но вместо това Сорхатани се извъртя към него, безпомощна, но свирепа като котка.

— Пусни ме! — изсъска му. — Угедай! Как можеш да гледаш как ме нападат и да не направиш нищо? Нима не стоях до теб в нощта на ножовете, в същия този дворец? Съпругът ми би отговорил на подобно оскърбление. Къде е той сега? Угедай!

Беше вече на прага, когато ханът отговори.

— Свободен си, Йо Шъ. Остави я да се приближи.

— Господарю — започна той. — Тя...

— Остави я да се приближи.

Сорхатани изгледа отровно съветника, докато разтъркваше ръката си и изправяше снага. Йо Шъ отново се поклони и излезе, без да поглежда назад, лицето му беше студено и безизразно. Вратата тихо се затвори зад него и Сорхатани бавно издиша, като се постара да скрие задоволството си. Беше вътре. Ситуацията бе станала напрегната и дори опасна, но тя бе успяла да се срещне на четири очи с хана.

Угедай я гледаше как приближава. Чувстваше вина, но не извърна поглед от нея. Преди тя да успее да заговори отново, се чуха стъпки и подрънкване на стъкло и метал и влезе ханският прислужник Барас агур, носеше поднос.

— Имам посетител, Барас — промърмори Угедай.

Слугата погледна Сорхатани с неприкрита враждебност.

— Ханът не е добре. Трябва да дойдеш друг път.

Говореше със самочувствието на доверен човек, чиито заслуги към хана са неоспорими. Сорхатани му се усмихна и се запита дали не

е влязъл в по-майчинска роля, откакто ханът беше болен. Определено изглеждаше щастлив да се суети около Угедай. Не помръдна.

Барас агур сви устни, остави с тих звън подноса до господаря си и се обърна към нея.

— Ханът не се чувства добре и не иска посетители — настоя той с малко по-висок тон от допустимото.

Сорхатани видя растящото му възмущение и затова също повиши тон.

— Благодаря, че донесе чая, Барас агур. Аз ще обслужа хана вместо теб. *Помниш мястото си, нали?*

Слугата за момент като че ли щеше да запръска слюнки. Погледна към Угедай, но понеже ханът не каза нищо, се поклони, изгледа Сорхатани с ледена неприязън и излезе.

Сорхатани добави в димящата златиста течност щипка кафява сол, която бе така ценна за живота, наля и мляко от мъничката каничка, така приятна и гладка на допир. Движенията ѝ бяха бързи и уверени.

— Обслужи ме — рече Угедай.

Тя грациозно коленичи пред него и му подаде чашата с наведена глава.

— На твоите заповеди, господарю.

Потръпна леко от докосването му, докато вземаше чашата. Пръстите му бяха като от лед в тази стая, в която непрекъснато духаше. Изпод спуснатите си клепачи виждаше, че лицето му е потъмняло и на петна, сякаш имаше дълбоки натъртвания. Краката му бяха нашарени от вените като мрамор. Бледожълтите му очи я гледаха. Той отпи глътка чай. Течението издухваше парата.

Коленичила в краката му, Сорхатани го погледна в очите и каза:

— Благодаря, че изпрати сина ми при мен. Беше утеха да науча най-лошото от него.

Угедай извърна поглед. Премести чашата в другата си ръка, тъй като изгаряше измръзналите му пръсти. Запита се дали Сорхатани осъзнава колко е прекрасна, коленичила така с изправен гръб и с развявана от вятъра коса. Косата ѝ изглеждаше като жива и той я гледаше мълчаливо, почти омагьосан. От завръщането си в Каракорум не беше говорил за смъртта на Толуй. Знаеше, че Сорхатани е дошла да повдигне темата, и се сви в ниския диван. Не можеше да обясни отпадналостта и изтощението, които го бяха обзели напоследък.

Месеците отлитаха, без да ги забележи, а предизвикателствата на управлението оставаха без отговор. Той чакаше смъртта и проклинаше, че е толкова бавна и не идва.

Сорхатани не можеше да повярва колко се е променил Угедай. Беше напуснал Каракорум изпълнен с живот и смях, непрекъснато пиян. Все още ликуващ, че е станал хан, бе заминал с елитните си тумани да утвърди дзинските граници и се бе представил великолепно на бойното поле при тази трудна задача. Да си спомня онези дни бе като да гледа назад към младостта. Човекът, който се бе върнал, бе видимо състарен, на челото, около очите и устата му се бяха появили дълбоки бръчки. Бледите му очи вече не й напомняха за Чингис. В този кротък поглед нямаше искра, не се долавяше никаква заплаха. Така не биваше.

— Съпругът ми бе в добро здраве — неочаквано каза тя. — Можеше да живее още дълги години, да види как синовете му се превръщат в чудесни мъже. Може би щеше да има още деца, да си вземе още жени. След време щеше да стане дядо. Харесва ми да си мисля за радостта, която щеше да изпита през тези години.

Угедай се сви, сякаш го беше нападнала, но тя продължи без колебание. Говореше с твърд и ясен глас, така че той да чуе всяка нейна дума.

— Той имаше чувство за дълг, което днес се среща твърде рядко, господарю. Вярваше, че държавата е по-важна от здравето и живота му. Вярваше в съществуването на нещо по-голямо от самия него, от моето щастие и дори от живота на синовете му. У него имаше прозрението на баща ти, господарю, че от степните племена може да се роди държава и народ, който може да намери своето място в света. Че *заслужава* подобно място.

— Аз... аз казах, че той... — започна Угедай.

Сорхатани го прекъсна и за момент в очите му проблесна гняв, но бързо избледня.

— Той хвърли бъдещето си на вятъра, но не само за теб, господарю. Обичаше те, но не го направи само от обич. А също и заради волята и мечтите на баща си. Разбираш ли?

— Разбира се, че разбирам — уморено рече Угедай.

Сорхатани кимна, но продължи:

— Той ти даде живот, стана твой втори баща. Но не само заради теб. А и за онези, които ще дойдат след теб, онези от рода на баща му, за бъдещата държава, за воините, които са още деца, за децата, които те ще родят.

Угедай вдигна ръка, за да я спре.

— Уморен съм, Сорхатани. Може би ще е по-добре да...

— И как използва ти този безценен дар? — прошепна Сорхатани.
— Отпращаш жена си, оставяш съветника си да броди из пустия дворец. Гвардейците ти са оставени да създават неприятности в града, без никакъв контрол. Двама от тях бяха обесени вчера — знаеш ли това? Убили касапин за един говежди бут. Къде е дъхът на хана във вратовете им, чувството, че са част от държавата? Нима е в тази стая, в този леден вятър, докато седиш сам тук?

— Сорхатани...

— Ти ще умреш тук. Ще те намерят вцепенен и изстинал. И дарът на Толуй ще бъде пропилян. Кажи ми тогава как аз ще оправдая онова, което е сторил за теб.

Лицето му се изкриви и Сорхатани с изумление видя, че се мъчи да не заплаче. Това не беше Чингис, който би скочил вбесен от думите ѝ. Това пред нея бе един пречупен човек.

— Не биваше да му позволявам да го прави — рече Угедай. — Колко още ми остава? Месеци? Дни? Не мога да знам.

— Що за глупост е това? — Сорхатани бе изгубила търпение и съвсем се беше забравила. — Ще живееш още четиридесет години и из цялата огромна държава ще те обичат и ще се страхуват от теб. Безброй деца ще се родят с твоето име, в твоя чест, ако излезеш от тази стая и загърбиш слабостта си.

— Не разбираш — каза Угедай.

Само двама души знаеха за слабостта, която го измъчваше. Ако кажеше на Сорхатани, рискуваше това да се разчуе в лагерите и туманите, но в същото време двамата бяха сами и тя бе коленичила пред него и го гледаше с огромните си очи в сумрака. Нуждаеше се от някого.

— Сърцето ми е слабо — едва чуто промълви той. — Наистина не зная колко време ми остава. Не биваше да му позволявам да се жертва за мен, но бях... — Запъна се, неспособен да намери подходящите думи.

— О, съпруге мой — промълви Сорхатани, когато най-сетне разбра. Внезапно надигналата се мъка я задави. — Ох, любов моя.

Погледна го, очите ѝ блестяха от сълзи.

— Той знаеше ли? Толуй знаеше ли?

— Мисля, че да — отговори Угедай и извърна очи.

Не беше сигурен как да реагира. Беше научил, че шаманът е обсъдил слабостта на тялото му с брат му и с чичо му, но самият той не беше помолил Толуй за това. След като бе излязъл на повърхността от черната река, давейки се и мъчейки се да си поеме дъх, Угедай беше готов да сграбчи всяко нещо, което му подадат. Тогава беше готов на всичко, само и само да си осигури още един ден под слънцето. Сега му бе трудно да си спомни тази жажда за живот, сякаш я беше изпитвал някой друг. Студената стая с развяващите се коприни някак пропъждаше спомените. Огледа се и примигна, сякаш се събуждаше от сън.

— Ако е знаел, жертвата му е била още по-голяма — рече тя. — И това е още една причина да не губиш нито ден повече. Ако Толуй можеше да те види сега, Угедай, дали щеше да си помисли, че е дал живота си за нещо, което си заслужава? Или ще се засрами от теб?

Думите ѝ го жегнаха и гневът му се събуди отново.

— Как смееш да ми говориш по такъв начин?

Беше спрял да примигва като едnodневно агне. В погледа, с който я гледаше, се долавяше нещо от стария хан. Сорхатани го прие с радост, макар все още да беше замаяна от чутото. Ако Угедай умреше, кой щеше да поведе народа? Отговорът не закъсня нито за миг. Чагатай щеше да се появи триумфално в Каракорум само няколко дни след смъртта му, за да приеме благосклонната воля на бащата небе. Стисна зъби само при мисълта за удоволствието, което би изпитал.

— Ставай — каза тя. — Ставай, господарю. Дори и да не ти остава много време, има много неща за вършене. Не бива да пропиляваш нито един ден, нито една сутрин! Вземи живота си в двете си ръце и го задръж при себе си, господарю. Няма да получиш друг на този свят.

Той понечи да каже нещо, но тя се пресегна, придърпа главата му към себе си и го целуна по устата. Дъхът и устните му бяха хладни, с вкус на чай. Когато го пусна, Угедай залитна назад, после скочи на крака и я загледа невярващо.

— Какво беше това? — попита той. — Имам достатъчно жени, Сорхатани.

— Исках да се уверя, че си все още жив, господарю. Съпругът ми даде живота си за тези безценни дни, независимо колко много или малко са те. Ще ми се довериш ли в неговото име?

Той все още беше замаян и Сорхатани го знаеше. Беше събудила нещо в него, но мъглата на отчаянието, може би предизвикана от дзинските лекарства, все още бе тежка и притъпяваше ума му. И въпреки това тя видя блясъка на интереса в очите му, когато я погледна, коленичила пред него. Угедай призова волята си като патерица, вдигната високо в наводнение — вижда се само за миг, а след това изчезва в дълбините.

— Не, Сорхатани, нямам ти доверие.

Тя се усмихна.

— Това и трябваше да се очаква, господарю. Но ще видиш, че съм на твоя страна.

Стана и затвори прозореца и стонове на вятъра най-сетне спряха.

— Ще повикам слугите ти, господарю. Ще се почувстваш по-добре, след като хапнеш добра храна.

Той се взираше в нея, докато тя заливаше Барас агур с порой заръки. Барас погледна към Угедай над рамото ѝ, но ханът просто примирено сви рамене. Беше облекчение да има някой, който да знае от какво има нужда. Тази мисъл събуди друга.

— Трябва да наредя жена ми и дъщерите ми да бъдат върнати в двореца, Сорхатани. Те са в летния дом на Орхон.

Сорхатани се замисли за момент.

— Все още не се чувстваш добре, господарю. Мисля, че на твое място бих изчакала няколко дни, преди да върна семейството и прислугата. Нека не бързае.

Така за известно време тя щеше да е единствената приближена до хана. С неговия печат можеше да уреди синът ѝ Монгке да постъпи при Субодай, да се присъедини към великия поход, с който се пишеше бъдещето. Не беше готова така бързо да се отказва от подобно влияние.

Угедай кимна. Не можеше да ѝ противоречи.

18.

Земята бе покрита с есенен скреж и от муцуните на конете излизаше бяла пара. Монгке мина покрай поредната двойка съгледвачи на Субодай. Отдавна изпитваше благоговение към военачалника, но нищо не го бе подготвило за минаването с десетте си хиляди воители по следите на разрухата, която той бе оставил след себе си. Отвъд река Волга в продължение на стотици мили на запад градчетата и селата бяха разграбени и унищожени. Беше минал през местата на три големи сражения, където все още се въртяха орляци птици и дребни животни, насъбрали кураж при наличието на толкова много гниеца плът. Вонята сякаш се беше просмукала навсякъде и Монгке я надушваше при всеки полъх на вятъра.

Видя галопиращите съгледвачи дни преди да зърне основната монголска войска. Тя бе прекарала лятото в лагер с размерите на Каракорум, какъвто беше преди построяването на ханския град. Представляваше стълпотворение от множество бели гери, мирна сцена с утринни огньове и огромни стада коне в далечината. Монгке поклати удивено глава, докато приближаваше.

Естествено, знамената му бяха разпознати, но въпреки това Субодай изпрати един мингхан да го посрещне, преди туманът да се озове в опасна близост до основния лагер. Монгке прие безмълвните изпитателни погледи на хората на орлока. Позна командира им, видя как той кимна сякаш на себе си и разбра, че Субодай е изпратил човек, който може да потвърди самоличността му. Гледаше очарован как командирът направи знак на спътника си и той вдигна дълга месингова тръба към устните си. Прозвуча сигнал и Монгке се огледа слисано, когато му бе отговорено отляво и отдясно. Конете и воители се появиха на по-малко от миля от двете им страни. Субодай беше изпратил и други части по фланговете му. Това донякъде обясняваше как си е пробивал път напред толкова далеч от дома.

Когато стигнаха основния лагер, вече им беше разчистено място — огромно пусто поле край малка рекичка. Монгке беше изнервен, но

се стараеше да не го показва. Щеше да чака, без с нищо да издава нетърпението си.

Туманът му с бърза ефективност се зае с изграждането на лагера и издигането на герите. Десетте му хиляди воители и конете, които водеха, се нуждаеха от площта на малък град само за да си починат. Субодай се беше приготвил за пристигането им.

Монгке чу радостен вик, обърна се и видя чичо си Хаджиун да върви към него. Изглеждаше много остарял и куцаше силно. Монгке го гледаше предпазливо, но стисна протегнатата му за поздрав ръка.

— От дни чаках да те видя — рече Хаджиун. — Субодай ще иска да чуе новини от дома довчера. Поканен си като гост в гера му. Носиш нови вести. — Усмихна се на младия мъж, в който се бе превърнал племенникът му. — Доколкото разбрах, майка ти има източници, с които нашите съгледвачи не могат да се сравняват.

Монгке се опита да скрие объркването си. Каракорум се намираше на три хиляди мили на изток. Бяха му нужни четири месеца усилен преход, за да стигне до Субодай. През последния месец се бе случвало той да се движи толкова бързо, че Монгке си мислеше, че никога няма да го настигне. Ако военачалникът не бе спрял за един сезон, за да даде почивка на стадата и хората си, Монгке все още щеше да пътува. А ето че Хаджиун говореше така, сякаш Каракорум се намираше в съседната долина.

— Добре си осведомен, чичо — рече Монгке след кратко мълчание. — Нося доста писма от дома.

— Нещо за мен?

— Да, чичо. Имам писма от две от жените ти, а също и от хана.

— Отлично. Ще ги взема още сега.

Хаджиун потри ръце в очакване и Монгке скри усмивката си, когато осъзна, че това е основната причина чичо му да дойде да го поздрави по такъв начин. Може би не бяха твърде заети, щом искаха да чуят новини от дома. Отиде до коня си, който пасеше покритата със скреж трева, отвори дисагите и извади купчина мазни жълти листове.

Докато Монгке ровеше из тях, Хаджиун подметна:

— Едва ли би взел тумана на баща си, за да пазиш писмата, Монгке. Това означава ли, че оставаш?

Монгке си помисли за усилията, които бе положила майка му да накара Угедай да прати най-големия ѝ син при тази войска. Тя

смяташе, че бъдещето на държавата се намира в бойната чест, която можеше да спечели тук, че всеки, който се върне от похода на запад, ще държи поводите на съдбата. Запита се дали наистина е била права.

— С позволението на орлок Субодай, да — рече той, докато му подаваше писмата.

Хаджиун ги взе с усмивка и го потупа по рамото.

— Виждам, че си прашен и уморен. Почини и хапни, докато вдигнат герите. Ще се видим довечера.

И тъкмо да си тръгне, видяха, че към тях се приближава друг конник.

Субодай яздеше през гъмжащия лагер, без да откъсва очи от лицето на Монгке. Носеше нова люспеста броня, чиста и добре смазана, която не ограничаваше движенията му. Конят му бе с цвят на мед, почти червен на слънчевата светлина.

На Монгке му беше трудно да отвърне на този поглед. Видя как Субодай се намръщи леко, после смуши коня си и препусна по-бързо.

— Добре дошъл в лагера ми, военачалнико — каза, щом спря пред тях. Обръщаше се към Монгке с официалната му титла.

Монгке спокойно се поклони. Съзнаваше, че носи този ранг единствено защото майка му като че ли държеше хана в ръцете си. Но в същото време жертвата на баща му бе издигнала сина и това бе напълно справедливо. Той беше участвал във войната срещу Дзин. Щеше да се представи добре и при Субодай, сигурен бе.

Сякаш доловил мислите му, Субодай погледна към тумана от Каракорум и каза:

— Много се натъжих, когато научих за смъртта на баща ти. Беше прекрасен човек. Определено ще ни бъдеш от полза тук.

Орлокът бе явно доволен при вида на толкова много допълнителни воители. Така туманите му ставаха шест, с почти още толкова хора в помощната войска. Бащата небе определено се усмихваше на кампанията му.

— Имаш един или два месеца, преди да потеглим — продължи Субодай. — Трябва да изчакаме реките да замръзнат. След това ще тръгнем на поход срещу Москва.

— През зимата? — изтърси Монгке, преди да успее да се спре. За негово облекчение Субодай само се изкиска.

— Зимата е *нашето* време. Те се затварят в градовете си през студените дни. Прибират конете си в конюшни и седят около буйни огньове в огромните си каменни къщи. Ако искаш мечка кожа, дали ще нападнеш през лятото, когато мечката е силна и бърза, или би предпочел да прережеш гърлото ѝ, докато спи? Ние издържаме на студа, Монгке. Превзех Рязан и Коломна през зимата. Твоите хора ще започнат незабавно да дават патрули и да тренират. Това ще ги държи заети.

Субодай кимна на Хаджиун, който се поклони, изцъка на червения си кон и се отдалечи.

— Той е... впечатляващ — рече Монгке. — Мисля, че съм попаднал на правилното място.

— Разбира се, че си — отвърна Хаджиун. — Невероятно е, Монгке. Само дядо ти имаше такъв усет за кампании. Има моменти, когато си мисля, че е обладан от някакъв войнствен дух. Той *знае* какво ще направят те. Миналия месец ме изпрати да чакам наред нищото. И минаха само два дни, когато един отряд препусна в галоп покрай нас. Три хиляди рицари, тръгнали да помогнат на Новгород. — Усмихна се. — Къде другаде да бъдеш? На безопасно у дома? Прав беше да дойдеш тук. Имаме един шанс да накараме света да падне на колене, Монгке. Ако успеем, ще последват векове мир. Ако ли не, всичко, което построи дядо ти, ще се превърне в пепел само за едно поколение. Такъв е залогът, Монгке. Този път няма да спрем, докато не стигнем морето. А ако Субодай измисли начин да качи конете на кораби, може би няма да спрем дори тогава!

Чагатай яздеше покрай отвесните скали на Бамиян с най-големия си син Байдур. Разположените северозападно от Кабул червеникавокафяви чукари минаваха извън земите, дадени му от Угедай, но пък семейството му никога не бе имало наистина признати братя. Ухили се при тази мисъл, доволен, че язди в намаляващата жегата, в сянката на тъмните върхове. Градчето Бамиян беше древно, домовете му бяха построени от същия кафеникав камък, от който бе и околният терен. Беше се сблъсквало и преди със завоеватели и войски, но Чагатай нямаше спорове с местните селяни. Той и хората му

патрулираха районите отвъд Амударя, но нямаше причина да превръщат селата и градчетата в димящи развалини.

С надвисналата над тях сянка на хана, те всъщност процъфтяваха. Хиляди семейства бяха дошли да живеят в земите около ханството му, тъй като знаеха, че никой не би посмял да поведе войска в близост до Самарканд или Кабул. Чагатай беше показал ясно властта си през първите две години, когато пое контрол над район, обитаван от диви разбойници и агресивни местни племена. Повечето бяха изклани, а останалите бяха пропъдени като кози, за да отнесат вестта на онези, които не искаха да чуят. Посланието не остана неразбрано и много от местните вярваха, че се е върнал самият Чингис. Хората на Чагатай не си бяха направили труда да поправят тази грешка.

Байдур вече беше висок, със светложълти очи, които бележеха кръвната линия на великия хан и осигуряваха незабавно подчинение от страна на онези, които бяха познавали Чингис. Чагатай го наблюдаваше внимателно как води кобилата си през пресечения терен. „Този свят е различен“, помисли си с известна печал Чагатай. Когато беше на годините на Байдур, той враждуваше с по-големия си брат Джучи — никой от двамата не желаше да се откаже от възможността да стане хан след баща им. Споменът бе горчив и сладък едновременно. Чагатай никога нямаше да забрави деня, когато баща им беше отхвърлил и двамата и бе направил свой наследник Угедай.

Въздухът беше горещ през целия ден, но по залез-слънце стана по-прохладен и Чагатай можеше да се отпусне и да се наслаждава на гледките и звуците около себе си. Ханството му заемаше огромна площ, по-голяма дори от родината. То бе завладяно от Чингис, но Чагатай не би се отнесъл с презрение към дара на брат си. Скалите надвиснаха над тях и Байдур погледна назад към него, за да разбере накъде да продължат.

— Към подножието на скалите — каза Чагатай. — Искam да видиш едно чудо.

Байдур се усмихна и Чагатай изпита прилив на обич и гордост. Дали собственият му баща бе изпитвал подобни чувства? Не знаеше. За момент почти му се прииска Джучи да беше жив, за да може да му каже колко различни са нещата, как този свят е станал много по-голям от малкото наследство, за което враждуваха. Сега осъзнаваше, че хоризонтите са достатъчно широки за всички тях, но мъдростта на

годините е по-горчива, когато онези, които си разочаровал, вече ги няма. Не можеше да върне младостта си и да я изживее по-разумно. Колко нетърпелив е бил навремето, колко глупав! Много пъти се беше заклевал да не прави същите грешки със собствените си синове, но те също трябваше да намерят собствения си път. Помисли си за един друг свой син, убит при нападение на някакви парцаливи диваци. Просто беше изкарал лош късмет да се натъкне на лагера им. Чагатай се беше погрижил да страдат много за смъртта на момчето. Мъката го изпълни и също толкова бързо изчезна. В живота му винаги бе имало смърт. Но ето че той оцеляваше там, където други, може би по-добри от него, не успяваха. Определено имаше късмет.

Чагатай вече виждаше стотиците тъмни петънца в подножието на скалите. От предишните си идвания знаеше, че това са пещери, някои естествени, но повечето изсечени в скалата от онези, които предпочитаха прохладните убежища пред кирпичените домове в равнината. Разбойниците. Някои пещери продължаваха дълбоко в земята, но Чагатай не мислеше, че задачата ще е твърде трудна. Туманът, който яздеше зад него, носеше достатъчно дърва да затрупа входовете на пещерите и да изкара разбойниците с пушек като диви пчели от гнездото им.

Над тъмните петна на пещерите се издигаха два пръста от сянка — огромни ниши, изсечени в скалата. Острите очи на Байдур ги различаха от цяла миля и той ги посочи възбудено и погледна баща си за обяснение. Чагатай се усмихна и само сви рамене, макар да знаеше много добре какво представляват. Те бяха една от причините да вземе сина си на този поход. Тъмните фигури растяха пред тях и накрая Байдур дръпна поводите на кобилата си и се взря в по-голямата. Бе поразен, когато разбра какво е.

Огромна статуя, по-голяма от всяко друго произведение на човешката ръка, което Байдур бе виждал. Можеха да се различат гънките на робата, изсечени в кафявия камък. Едната ръка бе вдигната с отворена длан, а другата беше протегната, сякаш поднасяше дарение. Втората статуя бе малко по-малка — две усмихващи се фигури, гледащи към залязващото слънце.

— Кой ги е направил? — попита слисаният Байдур. Щеше да отиде още по-близо, но Чагатай цъкна с език, за да го спре.

Обитателите на пещерите имаха остри очи и бяха добри с лъка. Не биваше да ги изкушава със сина си.

— Това са статуи на Буда, някакво дзинско божество — каза той.

— Тук? Но Дзин е много далеч — отвърна Байдур. Ръцете му не намираха покой, явно, искаше да отиде и да докосне огромните фигури.

— Вярата на хората не признава граници, синко — рече Чагатай. — В края на краищата и в Каракорум има християни и мюсюлмани. Самият съветник на хана е един от тези будисти.

— Не разбирам как са ги докарали тук... не, били са изработени на място, скалата около тях е била изсечена — каза Байдур.

Чагатай кимна, доволен от схватливостта на сина си. Статуите бяха издялани от самата планина, плод на усърден и ревностен труд.

— Според местните се издигали тук открай време. Може би от хиляди години. Има и още една сред възвишенията, огромна фигура на легнал мъж.

Чагатай изпитваше странна гордост, сякаш по някакъв начин лично бе допринесъл за тези статуи. Простата наслада на сина му бе радост за него.

— Защо искаше да ги видя? — попита Байдур. — Благодарен съм, те са... изумителни. Но защо трябваше да ми ги покажеш?

Чагатай погали меката муцуна на кобилата. Как да му обясни?

— Защото баща ми не вярваше в изграждането на бъдеще — рече накрая. — Казваше, че за един мъж няма по-добър начин да прекара живота си от този да воюва с враговете. Трофеите, земите и златото, които си виждал, дойдоха почти като случайно следствие от тези негови възгледи. Той никога не ги е търсил заради самите тях. А ето че тук имаш доказателство, Байдур. Онова, което построяваме, може да продължи да съществува и да бъде запомнено, може би и за хиляда поколения напред.

— Разбирам — тихо рече Байдур.

Чагатай кимна.

— Днес ще изкараме с пушек крадците и разбойниците, които живеят в пещерите. Бих могъл да обстрелям скалите с катапулти. След месеци или години бих ги направил на чакъл, но реших да не го правя заради статуите. Те ми напомнят, че онова, което правим, може да ни надживее.

Слънцето залязваше. Баща и син стояха и гледаха как сенките се движат по лицата на огромните каменни фигури. Зад тях мингхан командирите вече вдигаха лагера, пламваха огньове за вечеря. Онези в пещерите можеха да изчакат още една нощ. Може би някои от тях щяха да избягат в мрака, макар че Чагатай беше скрил воини от другата страна, за да издебнат всеки, който се опита да се измъкне.

Когато седнаха да се нахранят, Чагатай загледа как Байдур сяда с кръстосани крака и взема чашата солена чай в дясната си ръка, а лявата му автоматично се свива в лакътя. Беше чудесен млад воин, приближаващ разцвета на годините си.

На подноса между тях имаше безквасен хляб и овнешко, приготвено с ухаещи подправки.

— Надявам се, че сега разбираш защо трябва да те пратя надалеч, синко — най-сетне каза Чагатай.

Байдур спря да дъвче и Чагатай продължи:

— Това е прекрасна страна, богата и плодородна. Човек може да язди свободно по цял ден тук. Но това не е мястото, на което народът ни ще създаде историята си. Тук няма борба, дори ако броиш шепата въстаници и крадци на добитък. Не, бъдещето се пише с похода на запад, Байдур. И ти трябва да си част от него.

Синът му не отговори, очите му бяха съвсем черни в сумрака. Чагатай кимна със задоволство, че младежът не пилее думи напразно. Бръкна в пазвата си и извади снопче листа.

— Изпратих съобщения до брат си, хана, с молба да ти бъде позволено да се присъединиш към Субодай. Той се съгласи. Ще вземеш първия ми туман за свой собствен и ще научиш от Субодай всичко, което можеш. Дватамата с него невинаги сме били на една и съща страна, но няма по-добър учител от него. В бъдеще фактът, че си познавал орлока, ще означава много в очите на хората.

Байдур преглътна с мъка залька си и сведе глава. Това бе най-голямото му желание и той нямаше представа как баща му го е разбрал. Верността го задържаше в ханството, но сърцето му бе с великия поход на хиляди мили на запад и север. Беше преизпълнен с благодарност.

— За мен е голяма чест — задавено рече той.

Чагатай се изкиска, пресегна се и разроши косата на сина си.

— Препускай бързо, момче. Доколкото познавам Субодай, няма да се бави да чака никого.

— Мислех си, че ще ме пратиш в Каракорум — каза Байдур.

Баща му поклати глава. На лицето му внезапно се изписа горчивина.

— Няма бъдеще там. Повярвай ми. Каракорум е застояла вода, където нищо не се движи и няма живот. Не, бъдещето е на запад.

19.

Вятърът стенеше и шепнеше като живо същество, хапеше дробовете им, когато вдишваха. Снегът валеше непрекъснато, макар да не скриваше пътя. Субодай и хората му водеха конете си по замръзналата река Москва. Ледът беше като кокал, бял и мъртъв в мрака. Град Москва се намираше напред, кулите на храмовете се издигаха високо на хоризонта. Дори в тъмното светлината блестеше зад дървените капаци на прозорците — хиляди свещи бяха запалени, за да отпразнуват раждането на Христос. По-голямата част от града бе затворена и залостена в разгара на зимата, в ужасния студ, който прибираше старите и слабите.

Монголите газеха напред с приведени глави, копитата на конете бяха увити в плат, за да не вдигат шум. Реката, по която вървяха, минаваше през самия център на града. Беше твърде широка, за да се пази или препречи, и представляваше естествено слабо място. Мнозина воители погледнаха нагоре, докато минаваха под един заледен мост от дърво и камък, със сводове, издигащи се от огромни колонии. Отгоре не се чу никакъв вик. Градските първенци си мислеха, че е пълно безумие някоя вражеска войска да мине по леда на реката, за да проникне в града.

Само два тумана следваха руслото на реката към Москва. Бату и Монгке бяха на юг, опустошаваха градове и се грижеха никакви сили да не могат да достигнат до монголските войски. Гуюк и Хаджиун бяха на север, за да не допуснат евентуално подкрепление за града. Малко вероятно бе да има такова. Сякаш единствено туманите бяха склонни да излязат в най-студените месеци. Леденият въздух хапеше свирепост. Студът смразяваше лицата, ръцете и краката, изсмукваше силите. Но въпреки това бойците издържаха. Мнозина носеха делове като наметала над броните си. Мажеха с овча мас откритата кожа и се увиваха в пластове коприна, вълна и желязо; краката им измръзваха въпреки напъханата в ботушите вълна. Устните им бяха разранени и залепнали от замръзналата слюнка. Но все пак те оцеляха и когато храната започна да свършва, пускаха кръв на конете си и пиеха

горещата течност, която им даваше сили. Конете бяха измършавели, но знаеха как да ровят снега, за да стигнат до замръзналата трева отдолу. Те също бяха израснали в сурова страна.

Съгледвачите на Субодай се движеха по-бързо от основната сила и рискуваха живота на конете си на ледената земя, за да предупредят отрано за евентуална организирана защита. Градът беше неестествено тих, от снега всичко изглеждаше толкова неподвижно, че Субодай можеше да чуе химните, които се пееха в църквите. Не знаеше езика, но далечните гласове сякаш отиваха на студа. Поклати глава. Леденият път бе странно красив, но нямаше място за подобни сантименталности. Целта му бе да смаже всеки, имащ силата да се изправи срещу него. Едва тогава можеше да продължи напред, след като е сигурен, че фланговете и тилът му са безопасни.

Самият град не беше голям. Храмовете му бяха построени на високата земя над реката, а около тях се гушеха къщите на духовниците и богатите семейства. На лунната светлина се виждаше как покриват склоновете и преминават в градче с по-малки постройки, разпръснати безредно наоколо. Реката хранеше всички тях, даваше им живот, а сега щеше да им донесе смърт. Субодай рязко завъртя глава, когато наблизо се разнесе висок уплашен вик. Паниката беше съвсем очевидна. Най-накрая ги бяха забелязали. Единственото, което го изненадваше, бе колко късно стана това. Гласът викаше и викаше, после се задави — някой от съгледвачите покрай брега си беше свършил работата. Вече имаше червена кръв по снега, първата за тази нощ. Но стражът все пак бе чул и не след дълго в града зазвъняха камбани и вдигнаха тревога.

Катедралата беше смълчана, във въздуха се носеше силната миризма на тамян от кадилницата, изпускаща бял дим. Великият княз Ярослав седеше със сведена глава със семейството си на запазените за тях скамейки и слушаше песнопението, чиито думи бяха написани преди осемстотин години.

— Ако Той не е плът, кого са положили в яслите? Ако Той не е Бог, кого са дошли да възхвалят ангелите небесни?

Князът не изпитваше покой, независимо колко силно се мъчеше да остави настрана грижите за този свят и да намери утеха във вярата.

Кой знае къде щяха да нанесат следващия си удар проклетите монголи? Движеха се с невероятна скорост, войските, които бе изпратил срещу тях, бяха като деца. Три хиляди от най-добрите му витязи бяха изклани в началото на зимата. Бяха излезли да открият монголската войска и да съобщят местоположението ѝ, не да я нападат. Не се бяха върнали. Разполагаше единствено със слухове за кървави дири по хълмовете, които вече бяха покрити със сняг.

Княз Ярослав сплете пръстите на ръцете си и вдиша тежкия мирис на тамян изпълнил дробовете му.

— Ако Той не е плът, кого е кръстил Йоан? — пропя отец Дмитрий и силният му глас отекна в просторната църква.

Пейките бяха заети и причината не бе само празнуването на Рождество Христово. Ярослав се запита колко ли от хората тук се боят от вълка с червена муцуна, който ловува из хълмовете и снега. Катедралата бе място на светлина и безопасност, макар да бе достатъчно студено, че да не сваляш тежкия кожух. Къде другаде можеше да отиде човек в нощ като тази?

— Ако Той не е Бог, за кого Отецът е казал: Този е Моят възлюбен Син?

Думите бяха успокояващи и извикваха образа на младия Христос. Ярослав знаеше, че в тази нощ трябва да съсредоточи мислите си върху раждането и прераждането, но вместо това си мислеше за разпятието, за болката и агонията в градината преди повече от хиляда години.

Ръката на жена му докосна неговата и той осъзна, че седи със затворени очи и леко се олюлява, както правят молещите се старици. Трябваше да изглежда спокоен, толкова много погледи бяха вперени в него. Всички го гледаха като закрилник, но самият той се чувстваше безпомощен и объркан. Зимата не беше спряла монголските войски. Ако братята и братовчедите му бяха повярвали, щеше да разполага с достатъчно сила, за да унищожи нашествениците, но вместо това те си бяха помислили, че крои планове да увеличи мощта си, и не бяха обърнали внимание на писмата и посланията му. Какви глупаци го заобикаляха само! Трудно беше да намериш покой, дори в нощ като тази.

— Ако Той не е плът, кого са поканили на сватбата в Кана? Ако Той не е Бог, кой е превърнал водата във вино?

Гласът на свещеника отекваше, следваше свой собствен ритъм, който би трябвало да бъде успокояващ. Нямаше да се четат по-мрачни стихове в нощта на Рождество. Ярослав не знаеше дали монголската войска ще нападне градовете му Владимир и Москва. Дали щяха да стигнат и до самия Киев? Не бяха минали много години, откакто удариха дълбоко в горите и тундрата, избиваха на воля и отново изчезнаха. Имаше много истории и легенди за страховитите „татари“. Те бяха единственото, което монголите бяха оставили след себе си миналия път. Подобно на буря, бяха ударили и после бяха изчезнали.

Не разполагаше с нищо, което да е в състояние да ги спре. Ярослав отново се замоли от все сърце градът и семейството му да бъдат пощадени. Бог е милостив, знаеше го. Но не и монголите.

Някъде отдалеч се чуха слаби викове. Князът вдигна глава. Жена му го погледна объркано. Ярослав чу тичащи стъпки и се обърна. Нима ще го извикат в този час? Не можеха ли командирите му да изкарат една нощ без него, докато търси утеха в лоното на светата Църква? Не искаше да става от трудно затопленото си място. Докато се колебаеше, се чуха още бягащи стъпки, някой се втурна нагоре по стълбите на камбанарията. Стомахът на Ярослав се сви от внезапно обзелия го ужас. Не, не тук, не и в тази нощ.

Камбаната зазвъня над главата му. Половината богомолци погледнаха нагоре, сякаш можеха да видят през дървените греди. Ярослав видя, че отец Дмитрий върви към него, и бързо се изправи. Преди отецът да приближи, той се наведе и заговори в ухото на жена си:

— Веднага вземи децата. Идете с колата до казармата, спасявайте се. Намери Константин, той ще е там с конете ми. Махнете се от града. Ще дойда, когато мога.

Лицето на жена му бе побеляло от ужас, но тя без колебание събра дъщерите и синовете им и ги поведе като някакви сънени патета. Ярослав вече вървеше по пътеката между скамейките. Погледите на всички бяха насочени към него. Отец Дмитрий го настигна и се осмели да хване ръката му. Гласът му бе дрезгав шепот.

— Нападение ли е? Татарите? Можеш ли да задържиш града?

Княз Ярослав внезапно спря и възрастният мъж се блъсна в него. В друга нощ щеше да скастри свещеника за безочието му. Не можеше обаче да излъже в присъствието на родения Христос.

— Ако са тук, не мога да ги задържа, отче, не. Погрижи се за стадото си. Аз трябва да спася собственото си семейство.

Свещеникът залитна назад, сякаш беше ударен, със зяпнала от ужас уста. Камбаната продължаваше да звъни отчаяно над града и снега.

Щом излезе тичешком навън, князът чу писъците в далечината. Колата на семейството му вече тръгваше — черен силует, който се плъзгаше в мрака, съпътстван от плющенето на камшика на кочияша. Чу как тънкият възбуден глас на сина му заглъхва в далечината — като всички деца той изобщо не осъзнаваше опасността.

Отново беше започнало да вали и Ярослав потръпна. Мислеше трескаво. От месеци беше изслушвал донесения за жестокостта на монголите. Град Рязан бе превърнат в димящи развалини, диви животни разкъсваха труповете по улиците. Самият той беше отишъл там с отряд дружинници и двама повърнаха от гледката. Бяха корави, свикнали със смъртта мъже, но онова, което се изпречи пред очите им, бе пълна разруха, унищожение в невиджани мащаби. Този враг нямаше представа за чест, водеше войни и унищожаваше градове, за да смаже волята на противника си. Князът пристъпи към пръхтящия кон на помощника си. Беше жребец, бърз и черен като нощта.

— Слез — заповяда той. — Ще се върнеш в казармата пеша.

Мъжът незабавно прехвърли крак през седлото и скочи в снега.

Князът яхна коня. Седлото бе все още топло. Помощникът му му отдаде чест. Ярослав не го погледна — вече обръщаше. Копитата чаткаха по каменния път. Не можеше да препусне в галоп, тъй като рискуваше да падне и да убие както себе си, така и коня. Чу викове наблизо и звън на стомана — един-единствен удар, долетял през ледения въздух Бог знае откъде.

Хората излизаха навън и викаха. Никой не знаеше какво става.

Казармата не беше много далеч. Ярослав почти очакваше да види семейството си отпред. Кочияшът можеше да подкара конете по-бързо заради тежестта на колата и намиращите се в нея. Князът се замоли тихо на Богородица да се погрижи за малките му деца. Не беше в състояние да запази града от дошлите по снега вълци. Можеше единствено да избяга. Казваше си, че това е правилното тактическо решение, но срамът го изгаряше въпреки студа.

Яздеше, без да обръща внимание на викащите към него. Малцина щяха да са оцелелите, тъй като врагът бе дошъл в разгара на зимата. А никой не го очакваше. Князът беше събрал основната си армия край Киев в очакване на пролетта. Войниците бяха на зимен лагер зад огромни дървени палисади на почти триста мили на югозапад. В Москва разполагаше само с две хиляди души, при това не от най-добрите му бойци. Мнозина бяха ранени и зимуваха удобно в града вместо в лагерите, където дизентерията и холерата бяха постоянна заплаха. Князът прие с твърдо сърце съдбата им. Трябваше да се бият, да му дадат време да се измъкне. Можеше само да се надява, че монголската войска вече не е затворила изходите от града. Поне един от пътищата трябваше да е все още отворен за семейството му.

Луната блестеше през падащия сняг. Князът стигна до дървения мост над замръзналата река. Когато копитата зачаткаха по старото дърво, погледна надолу и се вцепени. Белият лед беше покрит с коне и хора, които вече плъзваха по бреговете като пролята в нощта черна кръв. Чуха се още писъци, когато първите монголи нахлуха в домовете край реката. Ярослав сведе глава и продължи напред. Извади украсения параден меч от ножницата. С ужас видя как някакви тъмни фигури прескачат дървения парапет на моста. Двама... не, четирима. Бяха чули коня му. Нещо избръмча покрай лицето му — толкова бързо, че той не успя дори да трепне. Пришпори коня, вече без да го е грижа за хлъзгавата земя. Някакъв човек изникна от дясната му страна. Ярослав го изрита и го прониза болка — май си бе изкълчил коляното. Човекът падна мълчаливо, със смазани от ритника гърди. Князът стигна до края на моста и белият път се откри пред него.

Усети удара на стрелата като потръпване под себе си. Конят изцвили от болка и тичането му се забави и Ярослав го пришпори, за да изстиска всичко от него. И наистина почти чувстваше как животът изтича от жребеца, който продължаваше да се препъва напред, гонен от паниката и дълга. На ъгъла сърцето на животното вече не издържа и предните му крака се подгънаха. Ярослав скочи от седлото, свил глава между раменете си, и се опита да се претърколи встрани. Въпреки снега земята беше твърда като желязо и той остана да лежи без дъх, зашеметен, макар да осъзнаваше, че трябва по някакъв начин да се изправи, преди онези от моста да стигнат до него. Замаян и

безпомощен, той се надигна и трепна, когато коляното му изпука и се огъна. Не изкрещя. Чувахе гърлените гласове на враговете зад завоя.

Запрепъва се напред, воден от инстинкта за оцеляване. Коляното му гореше и трябваше да прехапе устна, за да не изкрещи от болка. Колко оставаше до казармата? Можеше само да влачи ранения си крак. Очите му се напълниха със сълзи, докато прехвърляше тежестта си върху него, залиташе напред и правеше поредната крачка. Болката ставаше все по-силна и накрая той си помисли, че може да изгуби съзнание. Не, трябваше да издържи.

Бе видял изгорените трупове в Рязан. Насили се да направи още няколко крачки, но после кракът му се подгъна и той вече не можеше да го контролира. Рухна на земята и си прехапа езика. Устата му се напълни с кръв.

Изплю я. Виеше му се свят. Коляното го болеше ужасно. Допълзя до близката стена и се надигна, използвайки я за опора. Всеки момент очакваше да чуе тичащите стъпки на монголските зверове, привлечени сигурно от миризмата на кръвта му. Обърна се да ги посрещне. Вече не можеше да бяга.

В плътните сенки покрай стената видя трима монголи. Вървяха пеша и водеха конете си по стъпките му. Изстена. Снегът продължаваше да вали, но отпечатъците му щяха да се виждат още час, ако не и повече. Все още не го бяха забелязали, но и малко дете можеше да проследи дирите му. Огледа се отчаяно за някаква дупка, в която да се свре. Болезнено осъзнаваше, че всичките му войници са в казармата. Семейството му вече трябваше да пътува на югозапад към Киев. Доколкото познаваше Константин, опитният стар войник щеше да изпрати сто от най-добрите му хора с жена му и децата.

Не знаеше дали другите ще останат да се бият, или просто ще се стопят в мрака и ще оставят жителите на града на произвола на съдбата. Вече надушваше миризмата на пушек във въздуха, но не можеше да откъсне очи от хората, които вървяха по дирите му. Бяха само на петдесет-шейсет крачки. И сочеха в неговата посока.

По пътя откъм моста се появи конник и Ярослав видя как преследвачите му веднага се изправиха. Приличаха на кучета пред вълк и стояха със сведени глави. Новодошлият рязко им заповяда нещо и тримата веднага яхнаха конете си. Последният се загледа в сенките към княза, сякаш можеше да го види, и Ярослав несъзнателно затаи

дъх. Накрая монголът тръсна сърдито глава и обърна коня си към моста.

Князът едва можеше да повярва, че е останал жив. Но пък бе открил, че монголите имат дисциплина, рангове и тактика. Някой висшестоящ им бе наредил да овладеят моста. Краткото преследване ги беше отдалечило от поста им, но структурата на нещо като редовна армия ги беше намерила и ги бе върнала. Той беше оцелял, но се налагаше отново да се изправи срещу тях на бойното поле. Изведнъж тази задача започна да му изглежда много по-трудна.

Отново се запрепъва към казармата. Можеше само да се моли някой все още да го очаква там.

Субодай стоеше сам в каменната кула и гледаше замръзналия град. За да стигне до прозорците, трябваше да се промъкне покрай тежката, тъмнозелена от годините бронзова камбана. Нощта долу бе раздрана от трептящи златни пламъци.

Мястото беше идеално за наблюдение. На светлината на далечните пожари можеше да види резултатите от внезапния си удар по ледения път. Долу монголските воители вече се развилняваха. Чувахе смеха им, докато рушаха всичко, чувахе звъна на свещници и потири по каменния под. Наред със смеха се чува и писъци.

Съпротива почти нямаше. Малкото войници бяха изклани бързо и монголите се пръснаха по улиците. Завладяването на един град винаги бе кървава работа. Воините не получаваха злато или сребро от Субодай или военачалниците си. Вместо това от тях се очакваше да грабят и да поробват там, където ги поведеше. Това ги караше да гледат жадно градските стени, но след като влезеха вътре, командирите трябваше да не се месят.

След падането на града никой не можеше да контролира мингханите. Тяхно право бе да гонят жените и мъжете по улиците, да се напиват и да вилнеят. Субодай се възмущаваше, когато виждаше воините си в подобно състояние. Като главнокомандващ той трябваше да задържи няколко мингхана трезви в случай на евентуална контраатака или появата на нов враг на следващата сутрин. Туманите бяха определили с жребий кои ще са нещастниците, които ще трябва

да стоят и да мръзнат цяла нощ, да слушат писъците и веселбите и да си мечтаят и те да участват.

Сви раздражено устни. Градът трябваше да изгори, в това отношение нямаше никакви скрупули. Изобщо не се интересуваше за съдбата на жителите му. Те не бяха негови сънародници. И все пак това му се струваше... ненужно разточително, недостойно. Чувството му за ред се възмущаваше, че трябва да остави туманите да вилнеят веднага щом градската стена рухне. Усмихна се уморено при мисълта как щяха да реагират, ако им предложи редовна заплата и сол вместо грабежите. Чингис веднъж му бе казал, че никога не бива да дава заповед, на която няма да се подчинят. Никога не биваше да им позволява да видят границите на властта му. Истината бе, че той *би могъл* да ги изкара от града. Щяха да се построят по негова заповед, да захвърлят всичко и да тръгнат, било то пияни или трезви. Със сигурност щяха да го направят. Но само един път.

Чу груб смях, приближаваше се. Изплака жена и Субодай изпъшка раздражено, когато си даде сметка, че някой се качва при него. След малко видя двама воители да дърпат след себе си млада жена в търсене на по-спокойно местенце. Първият замръзна, щом видя орлока. Бе зверски пиян, но погледът на Субодай имаше свойството да прорязва дори мъглата на пиянствата. Изненадан, мъжът се опита да се поклони и се спъна. Другарят му на стъпалото под него изруга.

— Ще ви оставя на мира, орлок — каза воинът, като заваляше думите. Другарят му чу и се смълча, но жената продължи да се съпротивлява.

Субодай я погледна и се намръщи. Дрехите ѝ бяха добре ушити, от хубав плат. Несъмнено бе дъщеря на някое богато семейство, което сигурно беше избито пред очите ѝ. Тъмнокафявата ѝ коса бе прибрана със сребърна шнола, но сега беше разчорлена и висеше на дълги кичури. Момичето погледна към Субодай и той видя ужаса ѝ. Почти се обърна, за да остави воините да се оттеглят. Не бяха чак толкова пияни, че да посмеят да помръднат, преди да ги е освободил. Самият Субодай нямаше живи деца, нямаше дъщери.

— Оставете я тук — рязко заповяда той и още докато го казваше, се изненада от самия себе си. Та той беше леденият военачалник, човекът без чувства. Разбираше слабостите на другите, но не ги споделяше. Но въпреки това катедралата беше прекрасна по свой

начин с огромните си, покрити с канелюри каменни сводове. Каза си, че именно тези неща докосват чувствата му, а не животинската паника на момичето.

Воините я пуснаха и изчезнаха забързано надолу, доволни, че са се отървали без наказание или някакви допълнителни поръчения. Когато стъпките им затихнаха, Субодай отново се обърна и се загледа към града. Пожарите вече бяха станали повече и отделни части на Москва бяха червени от пламъците. До сутринта по-голямата част от града щеше да е пепел, камъните така щяха да се нагорещят, че да се напукат.

Чу тежкото дишане на момичето и лекото шумолене на дрехата ѝ, когато тя се отпусна покрай стената.

— Можеш ли да ме разбереш? — попита я той на дзински.

Момичето го изглежда с празен поглед и Субодай въздъхна. Руският нямаше почти нищо общо с езиците, които знаеше. Беше научил няколко думи, но не и такива, с които да ѝ каже, че е в безопасност. Тя се взираше в него и той се запита как ли би се почувствал един баща в подобно положение. Тя знаеше, че не може да избяга. В църквата и по улиците беснееха пияни мъже. Нямаше да стигне далеч. В камбанарията беше по-спокойно и Субодай отново въздъхна, когато тя започна тихо да хлипа и прибра колене до гърдите си като малко дете.

— Млъкни — рязко нареди той, внезапно раздразнен, че е нарушила краткия момент на покой. Забеляза, че е изгубила обувките си. Краката ѝ бяха боси и почервенели от студ. Беше се смълчала от острия му тон и той продължи да я гледа, докато тя не вдигна очи към него. Субодай протегна ръцете си напред, за да покаже, че са празни.

— Меня завут Субодай — бавно каза той и тикна пръст в гърдите си. Не знаеше как да я попита за името ѝ. Зачака търпеливо и напрежението ѝ донякъде намаля.

— Аня — рече тя. Последва порой звуци, които Субодай не можеше да разбере. Почти беше изчерпал запаса си от думи.

— Остани тук — продължи той на родния си език. — Тук си в безопасност. Аз си тръгвам.

Понечи да мине покрай нея и отначало тя трепна уплашено. Когато осъзна, че се кани да слезе по каменните стъпала, извика

уплашено и заговори отново. Очите ѝ бяха широко отворени, умоляващи.

Субодай въздъхна.

— Добре. Ще остана. Субодай остане. Докато изгрее слънцето, разбираш ли? Тогава ще си тръгна. Войниците ще си тръгнат. После ще можеш да намериш близките си.

Тя видя, че той се връща при прозореца, запълзя към него и седна в краката му.

— Чингис хан — промърмори Субодай. — Чувала ли си това име?

Видя как очите ѝ се разширяват. На лицето ѝ се изписа странна мъка.

— Ще говорят за него и след хиляда години, Аня. Че и повече. А ето, че Субодай е неизвестен. Човекът, който спечели сраженията за него, който следваше заповедите му. Името на Субодай е просто дим на вятъра.

Тя не можеше да го разбере, но гласът му беше успокояващ и тя прибра още по-плътно крака до гърдите си. Изглеждаше съвсем мъничка в краката му.

— Той вече е мъртъв, момиче. Отиде си. Аз останах, за да изкупя греховете си. Мисля, че вие, християните, разбирате това.

Тя отново го изгледа неразбиращо и това освободи думите, които толкова отдавна бяха заседнали в гърдите му.

— Моят живот вече не е мой — тихо рече Субодай. — Думата ми е без стойност. Но дългът продължава, Аня, до последния дъх. Той е всичко, което ми е останало.

Въздухът бе леден и той видя, че тя трепери. Свали с въздишка наметалото си и я зави. Загледа я как се сгушва в него, докато не остана да се вижда само лицето ѝ. Без топлатата дреха му стана постудено, но той посрещна с радост неудобството. Духът му бе неспокоен. Субодай опря длани на каменния парапет и зачака настъпването на утрото.

20.

Яо Шъ кипеше вътрешно. Дори въздухът в стаята миришеше различно, не както преди. Сорхатани носеше новото си положение като тежка роба, наслаждаваше се на безбройните слуги, които се грижеха за нея. Чрез Угедай беше получила титлите на съпруга си. С един-единствен удар бе поставила под контрола си сърцевината на монголските равнини, родното място на самия Чингис. Яо Шъ неволно се запита дали ханът се е замислял за всички последици, когато беше предал тези територии на Толуй.

Друга жена кротко щеше да управлява земите и титлите, докато не ги предаде на синовете си. Самият Угедай със сигурност си беше мислил, че ще стане точно това. Сорхатани обаче беше отишла по-далеч. Ето например тази сутрин Яо Шъ беше принуден да потвърди заповед за изваждане на средства от ханската съкровищница. Върху документите се мъдреше личният печат на Толуй и като пръв съветник Яо Шъ не можеше да откаже. Огромно количество злато и сребро беше прибрано в дървени сандъци под киселия му поглед и предадено на гвардейците ѝ. Можеше само да гадае какво ще прави с толкова много скъпоценни метали, с които можеше да си построи дворец, село или път в пустошта.

Сега, докато седеше с нея, Яо Шъ повтаряше мислено една будистка мантра, за да успокои мислите си. Беше му разрешила аудиенция като по-висша от него, напълно давайки си сметка, че поведението ѝ дразни ужасно ханския съветник. Той не пропусна да забележи, че им сервират личните прислужници на Угедай. Несъмнено Сорхатани беше избрала точно тях, за да демонстрира властта си.

Яо Шъ пое плитката купичка и отпи. Чаят бе от най-добрите дзински листа, вероятно от личните запаси на хана, купени на баснословни цени от чаените плантации на Ханджоу. Намръщи се, докато оставяше купата. Само за няколко месеца Сорхатани бе станала незаменима за хана. Енергията ѝ бе необичайна, но Яо Шъ все пак продължаваше да се изненадва колко умело усеща нуждите на хана. Но най-силно го тормозеше фактът, че самият той всъщност стриктно

изпълняваше заповедите, които му бяха дадени. Беше се подчинил на заповедта на Угедай никой да не го тревожи. Беше изпълнил дълга си, но въпреки това тя бе успяла да нахлуе в двореца и да наложи внезапно изникналия си авторитет върху слугите, сякаш се беше родила с него. За по-малко от ден си беше обзавела покои до тези на самия Угедай. Слугите бяха приели, че ханът го одобрява, и макар Яо Шъ да подозираше, че Сорхатани е злоупотребила стократно с оказаното ѝ благоволение, тя бе успяла да се намести в двореца подобно на кърлеж. Наблюдаваше я внимателно как отпива от чая. Не пропусна робата ѝ от фина зелена коприна, сребърните нишки, сплитащи косата ѝ, и бялата пудра по кожата ѝ, от която изглеждаше като изваяна от порцелан, студена и свършена. Облеклото и маниерите на дзинските благородници бяха подбрани нарочно, но тя отвърна на погледа му със спокойната прямота на сънародниците си. Сам по себе си погледът ѝ бе предизвикателство и той трябваше да се насили да не отвърне.

— Хубав ли е чайт, съветнико? — попита тя.

Той сведе глава.

— Превъзходен е, но трябва да попитам...

— Удобно ли ти е? Да наредя ли на слугите да ти донесат възглавничка за гърба?

Яо Шъ се почеса по ухото и отново се насили да се успокои.

— Не ми трябва възглавнички, Сорхатани. Онова, което искам, е обяснение за заповедите, които ми бяха съобщени в покоите ми снощи.

— Заповеди ли, съветнико? Нима подобни неща не се решават между теб и хана? Това определено не е моя работа.

Очите ѝ бяха широко отворени и открити. Яо Шъ прикри раздразнението си, като направи знак да му наляят още чай. Отпи и опита отново.

— Както несъмнено знаеш, Сорхатани, гвардейците на хана не ми позволяват да разговарям с него.

Това бе унизително признание и той се изчерви, докато се питаше как е успяла да се намести така изкусно между Угедай и света. Всички около хана изпълняваха желанията му. Тя пък изобщо не се съобразяваше с тях и се държеше с Угедай, сякаш е инвалид или малко дете. В двореца се носеше слух, че се грижела за него, както квачка се грижи за пиленце, но вместо да се раздразни, на Угедай сякаш му

харесвало да го гледат. Яо Шъ можеше само да се надява ханът да се възстанови по-бързо, за да изхвърли тази вълчица от двореца и отново да започне да управлява наистина.

— Ако желаеш, съветнико, мога да попитам хана за заповедите, които казваш, че ти били дадени. Знаеш обаче, че той не е много добре телом и духом. Не може да се настоява за отговори от него, докато не си възвърне силите.

— Зная, Сорхатани — отвърна Яо Шъ, стисна зъби за миг и тя видя как мускулите на челюстта му заиграха. — Както и да е, явно става въпрос за някаква грешка. Не мисля, че ханът желае да напусна Каракорум заради някакво безсмислено обикаляне за събиране на данъци в северните дзински градове. Това означава да отсъствам с месеци от града.

— Но все пак, ако заповедите са такива... — Тя сви рамене. — Ние се подчиняваме, Яо Шъ, нали така?

Подозренията му се засилиха, макар да не разбираше как би могла именно тя да даде заповедта да бъде отпратен. Това само засили решимостта му да остане и да оспори контрола ѝ върху хана в неговото нестабилно положение.

— Ще пратя друг. Нужен съм тук, в Каракорум.

Сорхатани се намръщи деликатно.

— Поемаш огромни рискове, съветнико. Предвид здравословното състояние на хана, не би било добре да бъде ядосван с неподчинение.

— Имам други задачи. Например да върна жената на хана от летния дворец, където линее от месеци.

Сега бе ред на Сорхатани да ѝ стане неудобно.

— Той не е викал Торогене — рече тя.

— Тя не е негова слугиня — отвърна Яо Шъ. — Проявявала огромен интерес към грижите ти за съпруга ѝ. Разбрах, че когато чула, че си тъй близка с него, изявила желание да се върне и да ти благодари лично.

Сорхатани го изглежда студено. Едва скриваха взаимната си ненавист зад фасадата на добро поведение и спокойствие.

— Значи си разговарял с нея?

— Чрез писма, разбира се. Мисля, че ще пристигне само след няколко дни. — В момент на вдъхновение реши да поукраси малко

истината в своя полза. — Помоли лично да я посрещна, за да може да научи последните новини за града. Така че разбираш защо не мога да замина тъкмо сега.

Сорхатани леко сведе глава в знак, че му признава умения ход.

— Виждам, че си много... добросъвестен в задълженията си. Много неща трябва да се направят за посрещането на съпругата на хана. Трябва да ти благодаря, че ме уведоми навреме.

Високо на челото ѝ започна тик, който бе доказателство за напрежението ѝ. Яо Шъ го наблюдаваше с удоволствие. Знаеше, че тя усеща погледа му върху това място. Използва момента, за да я притисне още.

— Колкото до мен, бих искал също да обсъдя позволенията, дадено от Угедай на племенника му да замине при Субодай.

— Какво? — сепна се Сорхатани, изтръгната от мислите си. — Монгке няма да бъде наблюдател на бъдещето, съветник. А ще помогне за създаването му. Съвсем правилно е синът ми да присъства, докато Субодай завладява западните страни. Или орлокът трябва да обере цялата слава, че ни е осигурил стабилна граница?

— Извинявай, нямах предвид твоя син. А Байдур, сина на Чагатай. Той също е тръгнал по следите на Субодай. О, мислех, че си чула.

Опита се да не се усмихне. Въпреки всичките си връзки в града Сорхатани нямаше достъп — поне засега — до неговата мрежа от шпиони и клюкари, разпростряла се на хиляди мили във всяка посока. Гледаше я как овладява изненадата си и емоциите ѝ се укротяват. Тази жена се контролираше невероятно добре и той трябваше да си припомни, че зад красотата ѝ се крие ум, по-остър от този на повечето хора.

Яо Шъ се наведе напред, за да не могат да ги подслушат слугите в стаята.

— Ако наистина гледаш бъдещето, изненадан съм, че не си се сетила, че Байдур ще се включи в големия поход на запад. В края на краищата баща му е следващият, който ще стане хан.

— След Гуюк, сина на Угедай — рязко отвърна Сорхатани.

Яо Шъ кимна.

— Разбира се, стига всичко да е добре, но преди не чак толкова много години тези коридори и стаи бяха пълни с въоръжени мъже,

които оспорваха точно такъв въпрос. Дано никога повече не се случи подобно нещо. Принцовете се събират при Субодай, Сорхатани. Ако смяташ един ден синовете ти да предявят претенции за ханството, трябва да си наясно какъв е залогът. Гуюк, Бату и Байдур имат същите основателни претенции като твоите деца, не мислиш ли?

Тя го изгледа кръвнишки, сякаш ѝ беше посегнал. Той се усмихна и се изправи. Срещата беше приключила.

— Ще те оставя с чая и чудесните ти неща, Сорхатани. Лично аз съм открил, че този разкош е мимолетен, но му се наслаждавай за момента.

Тя остана да седи, потънала в мисли. Докато излизаше, Яо Шъ си обеща, че ще бъде тук, за да види завръщането на ханската съпруга в Каракорум. Не можеше да си откаже подобно удоволствие след толкова месеци напрежение.

Войниците стояха и трепереха в сянката на огромната порта. Подобно на укреплението около тях, тя бе изработена от стари черни дънери, завързани с дебели въжета, които бяха станали чупливи от зимния студ. В крепостта имаше хора, чието ежедневно задължение бе да правят обиколки, като стъпваха внимателно по тясната пътека. Със замръзнали ръце те проверяваха всички въжета, които бяха като от желязо в студа. Задачата им отнемаше по-голямата част от деня. Укреплението приличаше повече на градче, отколкото на лагер; зад стените му се бяха наблъскали хиляди хора.

Дворът пред портата беше добро място, безопасно място, мислеше си Павел. Намираше се тук, защото бе след последните, които пристигнаха през изминалата нощ. Войниците, които тропаха с крака и пъхаха ръце под мишниците си, за да ги стоплят, все още усещаха силата ѝ, надвиснала на тях. Опитваха да не мислят за онова, което предстоеше, когато портата щеше да бъде отворена от мучащите волове и те щяха да излязат навън сред вълците.

Павел стоеше по-назад от онези, които бяха най-близо до портата, и опипваше нервно дръжката на меч си. Искаше му се да го изтегли и да го огледа. Дядо му му беше обяснил колко е важно да го поддържа остър. Беше му казал какво да прави, ако получи оръжие, по-старо от самия него, с повече драскотини, белези и нащърбени места,

отколкото може да си представи. Павел бе виждал как някои от истинските войници прокарват брусове по мечовете си, но не бе събрал кураж да помоли някой да му послужи. Не приличаха на хора, които биха дали каквото и да било на някакво си момче. Все още не бе видял великия княз, макар да проточваше врат и да се изправяше на пръсти. Щеше да има какво да разказва, когато се прибереше у дома. Дядо му често си спомняше Краков, а когато обърнеше повечко чашки, твърдеше, че бил виждал краля на младини, макар че може би просто си измисляше.

Павел копнееше да зърне свободните конници — казаците, които князът бе наел за кампанията срещу цяла река злато. Не че се надяваше много, че баща му може да е сред тях. Част от него разбираше тъгата в очите на дядо му, която се появяваше винаги, когато говореше за храбрия младеж, заминал да стане един от тях. Павел беше виждал майка си да плаче, когато си мислеше, че е сама. Бяха оставили Краков с желанието да си купят собствена земя, но селският живот се оказа само на една крачка от гладната смърт и не носеше никаква радост. Ако не друго, руските селяни бяха по-зле и от онези, които бяха оставили в родината си.

Винаги имаше хора, които заминаваха за Киев или Москва в търсене на работа. Обещаваха, че ще пращат пари на семействата си, но малцина го правеха, а още по-малко бяха онези, които се завръщаха. Поклати глава. Не беше дете, надяващо се на поне мъничко истина във всички лъжи. Имаше меч и щеше да се бие за княза заедно с тези груби и свирепи ездачи. Усмихна се, развеселен от самия себе си. Все още щеше да търси лицето на баща си сред тях, уморено и състарено, с късо подстригана коса, за да се предпази от въшките. Надяваше се, че ще успее да го познае след толкова много време. Казаците бяха някъде извън укреплението и яздеха в снега.

С настъпването на утрото студът стана пронизващ, земята бе на киша от краката на хора и коне, Павел разкърши рамене и изруга, когато някой го блъсна отзад. Харесваше му да ругае. Мъжете около него използваша думи, каквито не беше чувал никога, и той изръмжа доста добро проклетие на незнайния натрапник. Раздразнението му изчезна, когато видя, че го е блъснало някакво момче — носеше купа тестени топки, пълни с месо и билки. Ръцете на Павел бяха бързи и той успя да отмъкне две от димящите лакомства, докато слугата се

провираше покрай него. Момчето изруга при кражбата, но Павел не му обърна внимание и бързо лапна едната топка, преди някой да го е забелязал и да му е отнел плячката. Вкусът беше превъзходен и сокът потече по брадичката му и под плетената ризница, която бе получил тази сутрин. Тогава се беше почувствал като мъж, годен да носи мъжки товар. Отначало си мислеше, че ще се уплаши, но в укреплението имаше хиляди войници и още много казаци отвън. Те не изглеждаха уплашени, макар мнозина да бяха смълчани, с напрегнати лица. Павел не разговаряше с онези, които имаха бради или буйни мустаци. Надяваше се един ден и самият той да има мустак, но над горната му устна все още не растеше нищо. Помисли си с вина за бръснача на баща си в плевнята. През последния месец всяка вечер тайно го беше прокарвал по бузите си. Момчетата от селото казваха, че от това космите растели по-бързо, но при него почти нямаше признаци за подобно нещо. Поне засега.

Някъде в далечината прозвучаха рогове и навсякъде около него мъже започнаха да крещят заповеди. Нямаше време да изяде втората тестена топка, така че я пхна под кожения си елек и усети как топлината ѝ плъзва по кожата му. Искаше му се дядо му да беше тук да го види. Старецът беше заминал да събира дърва, за да не им се налага да излизат надалеч по-късно, когато зимата стегне хватката си още повече. Естествено, майка му плака, когато Павел доведе при задната врата набирация войници от името на княза. Пред него тя не беше в състояние да му откаже, точно както го беше замислил. Павел бе тръгнал гордо зад набирация и все още си спомняше съчетанието от възбуда и нервност по лицата на другите по пътя. Почти всички бяха по-големи от него, а на един брадата му стигаше чак до гърдите. Беше разочарован, че не видя сред тях други младежи от селото. Несъмнено се бяха изпокрили, за да не ги вземат във войската. Беше чул, че момчетата се спотайвали в плевните и в оборите, за да избегнат призива на княза. Техните бащи обаче не бяха казаци. Павел не беше погледнал назад — е, направи го, но само веднъж. Майка му беше излязла до края на селото и бе вдигнала ръка да го изпрати. Надяваше се, че дядо му ще се гордее, когато научи. Не бе сигурен как ще реагира старецът, но поне щеше да му се размине боят, ако новината го ядосаше. Ухили се, като си представи как дъртият дявол стои на двора сред кокошките и няма върху кого да стовари колана си.

Нещо ставаше, това поне беше ясно. Павел видя стотника да минава наблизко. Той бе единственият командир, когото познаваше. Изглеждаше уморен. Инстинктът накара Павел да го последва. Ако предстоеше да излязат, трябваше да е със своята стотна, така му бяха казали. Не познаваше никого от нея, но стотникът му явно знаеше накъде отива. Заедно минаха покрай портата и стотникът най-сетне го видя и каза:

— Ти си един от моите. — Посочи му няколко души и продължи, без да чака отговор.

Другите от стотната изглеждаха точно толкова непохватно с мечовете и металните ризници, които стигаха почти до коленете им, колкото се чувстваше и самият Павел. Търкаха ръцете си, станали червени или синкави от студа. Стотникът беше заминал да събира останалите.

Роговете зазвучаха отново, този път от стените на укреплението, и Павел подскочи. Един от онези до него му се изсмя гадно; зъбите му бяха изпочупени и кафяви. Бузите на Павел пламнаха. Беше се надявал да срещне братската дружба, която му беше описвал дядо му, но не можеше да я намери в този замръзнал двор, в който мъжете пикаеха в кишата, с изпити от студа лица. От бялото небе заваля и мнозина засипаха проклетия — снегът щеше да утежни деня още повече.

Павел загледа как подкараха кафявите волове, които теглеха портата. От телата им се вдигаше пара. Нима вече щяха да излизат? Стотникът не се виждаше никакъв. Беше изчезнал точно когато Павел искаше да му зададе куп въпроси. Видя как ивица светлина се процежда между крилата на портата, която със стон се отваряше навътре. Мъжете в двора се дръпнаха назад, тълпата се люшна като пшеница под вятър. Отзад започна суматоха, чуха се високи гласове, изпълнени с болка и гняв. Павел се обърна да види какво става, а онзи, който се беше изсмял, поклати глава и изръмжа:

— Размахаха камшиците, момче. Ще ни пратят в боя като животни. Така постъпват чудните командири на княза.

Този мъж се осмеляваше да осъжда самия княз! Павел предпочете да се извърне, вместо да отговори, а после се затътри напред, когато онези отзад започнаха да се бутат към двора. Портата зейна още по-широко. Белотата отвън бе почти ослепителна след толкова дългото стояне на сянка.

Въздухът изгаряше дробовете и гърлото му. Бе толкова студено, че Бату едва дишаше. От друга страна, всички бяха потни и можеха единствено да продължат да се движат. Спирането означаваше потта да замръзне и да започнат бавно да умират, без да усещат как телата им постепенно стават безчувствени.

Малко след зазоряване Субодай бе изпратил дясното си крило напред под командването на Бату. Не се страхуваха от новобранците и повинниците, които князът събираше в големите си укрепления. Стрелите щяха да ги пометат. Истинската опасност бе вражеската конница и Бату беше горд, че пръв ще излезе срещу нея. По зазоряване бяха направили лъжлива маневра наляво, за да принудят русите да подсилят редиците си по фланговете. Докато князът прехвърляше хората си от другото крило, Бату изчака сигнала на Субодай, след което бързо се понесе напред. Вече виждаше как редиците на противника се хвърлят към тумана му. Князът бе събрал многобройна войска да защити Киев, но никой от войниците му не беше очаквал, че ще се бие през зимата. Студът беше убийствен.

Бату провери в движение тетивата и огъна леко лъка, за да раздвижи силните мускули на раменете си. Колчанът на гърба му бе пълен със стрели и той чуваше шумоленето на перата им до ухото си.

Князът бе забелязал опасността — Бату вече го виждаше, него и красивите му знамена в единия край. Рогове известиха заповедите му, но Субодай беше изпратил Монгке наляво, принуждавайки двете крила да излязат напред от основната част. Орлокът държеше центъра заедно с Джебе и Хаджиун и тежките конници, въоръжени с дълги копия. Всеки, който излезеше от укреплението, щеше да се озове срещу плътна черна редица, готова да ги посрещне.

Бату кимна на знаменосеца си и огромното парче оранжева коприна се развя високо, ясно видимо по цялата редица. Чу се скърцането на хиляди лъкове, опънати едновременно — стон, който изпълни въздуха. Четири хиляди стрели излетяха високо във въздуха и стрелците веднага посегнаха назад за следващата стрела и я поставиха на тетивата, както бяха учени още от деца. Надигаха се леко в седлата, като балансираха с колене на препускащите коне. От това разстояние нямаше нужда от голяма точност. Стрелите се извисяваха и се

изсипваха върху казашките конници, засенчваха небето и след миг пак го оставяха чисто и пусто.

Вражеските коне рухваха на земята. Противниците отговаряха на стрелбата, но лъковете им не можеха да се сравняват с монголските и стрелите им не достигаха целите си. Бату забави ход, за да се възползва от това предимство. По негов сигнал лекият галоп премина в тръс, а после и в спокоен ход, но стрелите продължаваха да излитат, по една на всеки шест удара на сърцето, подобно на ударите на чук върху наковалня.

Руските конници се понесоха сляпо напред, вдигнали високо щитовете и приведени колкото се може по-ниско. Двете крила щяха да се сблъскат до укрепеното градче и Бату се премести в предната редица. Хората му очакваха да го видят там след безразсъдната атака срещу руския княз и сърцето му заби по-бързо, когато се озова срещу врага, заобиколен от тумана си.

Стрелбата не прекъсваше нито за миг. Монголските конници вече не пускаха стрелите си във високи дъги, а започнаха да подбират мишените си. Нападащите руси не бяха облечени в стомана като личната дружина на княза. Субодай трябваше да се погрижи за онези в центъра. Казаците продължаваха да падат под пороя стрели, който отнасяше хора и коне.

Бату откри, че колчанът му е празен. Намръщи се и закачи лъка на куката на седлото. Изтегли сабята си и цялата редица направи същото. Руското крило беше сериозно очукано, стотици неприятели бяха останали да лежат зад атакуващите. Останалите живи продължаваха да препускат напред, но мнозина бяха ранени и се олюляваха в седлата, дробовете им се пълнеха с кръв от забитите в гърдите им стрели. Въпреки това не се отказваха и монголите ги съсичаха в движение, нанасяха удари с бронирани юмруци и налакътници, използваха мечовете си със смъртоносна точност.

Туманът помете остатъците от крилото и продължи покрай стените на укреплението. Бату зърна за миг как грамадната му порта се отваря, но в следващия момент тя се озова зад него и той преследваше враг, който почти висеше от седлото си и се мъчеше да се измъкне. Монголските воители дюдюкаха и се хвалеха кой е избил повече неприятели. Бату усещаше гордостта и радостта им, когато му кимаха.

Това бе най-хубавият момент — когато врагът бе пръснат и можеха да го гонят като овце.

Портата се отвори и Павел бе изблъскан на ярката светлина. Под лъчите на изгряващото слънце снегът бе ослепителен. Той примигна от объркване и страх. Кресяха твърде много хора и не можеше да разбере нищо. Изтегли меча си и тръгна напред, но човекът пред него внезапно спря. Беше онзи, който преди малко бе споменал камшиците.

— Върви де! — извика му Павел.

Отзад вече го бутеха. Мъжът с изпочупените зъби плю в снега, взрян в монголската войска, която връхлиташе срещу тях. Копията се сведоха надолу като едно.

— Исусе Христе, спаси ни — промърмори мъжът и Павел не разбра това молитва ли е, или ругатня. Чу как онези зад него подегат боен вик, за да се окуражат едни други, но гласовете бяха слаби и Павел усети как ръцете му отмаляват, как стомахът му се свива.

Монголската редица ставаше все по-голяма, с приближаването ѝ земята под краката им затрепери. Хората се заспоглеждаха. Командирите кресяха, пръскаха слюнки и сочеха към монголите. Колоната продължаваше да се движи, неспособна да спре, тъй като онези отзад продължаваха да се натискат да излязат.

— За княза! — изкреся някакъв командир. Малцина подеха вика му, но гласовете им бяха слаби и скоро заглъхнаха. Монголският туман се приближаваше като черна вълна, която щеше да ги помете.

21.

Хаджиун чу смеха много преди да види групата. Трепна, когато болният му крак го прободеше. Една стара рана в бедрото беше забрала и гнойта трябваше да се изстиска два пъти на ден, ако се вярваше на лечителя мюсюлманин на Субодай. Това обаче като че ли не помагаше. Раната го мъчеше от месеци, при това се обаждаше изведнъж, без предупреждение. И сега трябваше да отиде при младите командири, накуцвайки като сакат, и това го караше да се чувства много стар. *Беше стар, разбира се. Куц или не, те щяха да усетят годините му.*

Чу гласа на Гуюк да се извисява над останалите. Отново разказваше някаква история за победите на Бату. Хаджиун въздъхна тихо, докато минаваше покрай последния гер. Гуюк го забеляза и спря. Останалите се обърнаха да видят какво е привлякло вниманието му.

— Водата току-що кипна, военачалнико — весело извика Гуюк. — Добре си дошъл да пиеш чай с нас. Или нещо по-силно, ако предпочиташ.

Останалите се разсмяха, сякаш беше казал голяма шега. Хаджиун потисна гримасата си. Напомни си, че също е бил млад. Навремето. Много отдавна.

Четиримата се бяха излегнали като млади лъвове и Хаджиун изпъшка, докато се настаняваше върху плъстената постелка и внимателно изпъваше крака си. Естествено, Бату забеляза подутото бедро. Този не пропускаше нищо.

— Как е кракът ти, военачалнико?

— Пълен с гной — сопна се Хаджиун.

От тона му лицето на Бату стана безизразно и Хаджиун се наруга наум. Малко болка и изпотяване — и ето го, зъби се на момчетата като някакво дърто зло псе. Огледа малката група и кимна на Байдур, на когото определено му бе трудно да скрие вълнението си, че участва в похода. Младият воин беше нервен и ококорен, че е в такава компания и че се държат с него като с равен. Хаджиун се запита дали тези младежи знаят за коварните номера на бащите си и ако знаят, дали това изобщо ги интересува.

Взе купата чай с дясната си ръка и се опита да се отпусне, докато отпиваше. Познаваше бащите на всичките тези младежи, да не говорим за самия Чингис. При тази мисъл годините го налегнаха тежко. Можеше да види Толуй в Монгке и това го натъжаваше. Силните черти на Чагатай напиреха на лицето на Байдур, в линията на скулите и издадената челюст. Времето щеше да покаже дали е наследил и упоритата му издръжливост и сила. Хаджиун виждаше, че момъкът все още трябва да се докаже по някакъв начин в тази компания. В никакъв случай не беше от водачите в групата.

Това насочи мислите му към Бату и той го погледна и видя, че младият мъж го наблюдава с нещо като усмивка, сякаш четеше мислите му. Останалите се отнасяха почитателно с него, това бе очевидно, но Хаджиун се запита дали новооткритото им приятелство ще издържи на предизвикателствата на времето. Когато станеха съперници за ханствата, нямаше да са толкова спокойни заедно, помисли си той и отново отпи от чая.

Гуюк се усмихваше открито. Той бе онзи, който очакваше да стане наследник. Не беше имал за баща Чингис, който да го кали и да го накара да разбере опасностите от лесното сприятеляване. Може би Угедай се бе държал твърде меко с него или пък младежът бе просто нормален воин, без онази безмилостна жилка, която открояваше хора като Чингис.

„И като мен“ — помисли си Хаджиун, спомнил си собствените си мечти и минала слава. Да вижда бъдещето в тези младежи беше горчиво и сладко едновременно. Проявяваха уважение към него, но той не вярваше, че разбират дълга, който дължаха. Чаят изведнъж му се видя горчив от тази мисъл, но пък задните му зъби отдавна гниеха и всичко вече имаше лош вкус.

— Имаш ли някаква причина да ни посещаваш в тази студена утрин? — неочаквано попита Бату.

— Дойдох да кажа добре дошъл на Байдур в лагера — отвърна Хаджиун. — Нямаше ме, когато доведе бащиния си туман.

— Своят *собствен* туман, военачалнико — незабавно го поправи Гуюк. — Всички сме произведени в командващи от бащите си.

Не забеляза как Бату се стегна. Неговият баща Джучи не бе направил нищо за него, но ето че той седеше с останалите; негови братовчеди и принцове, силен и може би по-твърд от тях. Хаджиун не

пропусна мимолетната емоция, която се мярна на лицето на младия мъж. Мислено пожела късмет на всички.

— Е, не мога да пропилявам цялата сутрин в киснене тук — рече Хаджиун. — Казаха ми, че трябва да разтъпча този крак, да карам кръвта да се движи.

Надигна се с мъка, без да използва протегнатата ръка на Гуюк. Глупавият крак отново пулсираше в синхрон с ударите на сърцето му. Трябваше пак да иде до лечителя и да изтърпи поредното ровичкане с нож в месото, за да излезе кафявата мръсотия. Намръщи се, кимна на младежите и си тръгна.

— Доста неща е видял през живота си — замислено рече Гуюк, докато гледаше след него.

— Той е просто един старец — отвърна Бату. — Ние ще видим още повече. — Ухили се на Гуюк. — Като за начало, дъното на няколко меха айраг. Извади от личните си запаси, Гуюк. Не мисли, че не съм чувал за пратките от баща ти.

Гуюк се изчерви, че е в центъра на вниманието. Останалите се развикаха бързо да донесе пиенето и той се втурна към гера.

— Субодай ми каза да се явя при него по залез — с разтревожен тон каза Байдур.

Бату сви рамене.

— Същото се отнася и за нас. Но пък не ни каза, че трябва да сме трезви. Не се безпокой, братовчеде, ще изнесем представление за дъртия дявол. Може би е време да разбере, че *ние* сме принцовете на държавата. Той е само занаятчия, когото сме наели, същото като сарач... или тухлар. Добър е в работата си, Байдур, но това е *всичко*.

Байдур се чувстваше неудобно. Беше дошъл във войската след сраженията край Киев и знаеше, че тепърва трябва да се доказва пред братовчедите си. Бату беше първият, който го поздрави, но Байдур беше достатъчно схватлив, за да види проклетията му. Отнасяше се предпазливо към тях, тъй като всички бяха негови братовчеди и принцове на една и съща държава. Предпочете да премълчи и Бату се отпусна отново на купчината чували със зърно. След малко Гуюк се върна с два големи меха айраг на раменете.

Яо Шъ беше положил много усилия да е готов за срещата на Сорхатани и жената на хана. Летният дворец на река Орхон бе само на ден яздене за вестоносец, но Торогене никога не бе пътувала с подобна скорост. Въпреки привидната ѝ припряност превозването на целия ѝ багаж и хора ѝ отне близо месец. Яо Шъ се наслаждаваше на тайното удоволствие да гледа как напрежението на Сорхатани се засилва с всеки ден, да я вижда как бърза из двореца и града, как проверява документите на съкровищницата и се занимава с хиляди неща около грижите ѝ за хана, за които можеше да бъде укорена.

През това време, само чрез писма и вестоносци, Яо Шъ отново бе спечелил свободата си на действие. Вече не го тормозеха постоянните запитвания и искания на Сорхатани за вниманието му и за отпускане на средства. Вече не го викаха по всяко време на денонощието да обяснява някакъв политически въпрос или аспект на титлите и правомощията, които тя бе получила вместо съпруга си. Реши, че това е идеалното приложение на властта — да постигнеш желанния резултат с минимални усилия.

През предишните два дни коридорите на двореца бяха излъскани от цяла армия дзински слуги. Всичко, направено от плат, беше изнесено на двора и изтупано, след което внимателно бе върнато на мястото му. Свежи плодове бяха сложени в бъчви с лед и прибрани в избите под земята, навсякъде бяха поставени толкова много цветя, че цялата сграда се изпълни с тежкия им аромат. Жената на хана се връщаше у дома и не биваше да остане разочарована.

Яо Шъ крачеше из проветривия коридор и се наслаждаваше на слабите лъчи на слънцето в студения ясен ден. Хубавото на поста му бе, че никой не можеше да възрази на личния съветник на хана, ако реши да е тук при завръщането на Торогене. Беше всъщност негово задължение да я посрещне и Сорхатани нищо не можеше да направи по въпроса.

Чу звука на рог в покрайнините на града и се усмихна. Кортежът най-сетне се бе появил. Имаше време да отиде до кабинета си и да облече най-официалните си дрехи. Делът му бе мърляв и той го поизтупа, докато бързаше към стаи си. Едва забеляза слугата, който се просна край прага, докато влизаше. Имаше чисти дрехи в един сандък. Може би бяха малко мухлясали, но пък кедровото дърво би трябвало да държи молците далеч от тях. Мина бързо през стаята и тъкмо се

наведе над сандъка, когато чу вратата зад гърба му да се затваря. Докато се обръщаше изненадан, се чу изщракване на резе, последвано от стърженето на ключ в ключалка.

Яо Шъ забрави за сандъка. Отиде до вратата и натисна дръжката, макар да знаеше, че вратата няма да се отвори. Заповед на Сорхатани, естествено. Почти му идеше да се усмихне на нечуваното й нахалство да го заключи в собствените му стаи. Още по-дразнещото бе, че именно той бе наредил да сложат ключалки на вратите в двореца — поне на онези стаи, в които се пазеха ценни неща. Уроците от дългата нощ, когато Чагатай беше изпратил хората си в двореца да сеят ужас и разруха, бяха научени. Единствено здравата врата беше спасила хана тогава. Яо Шъ прокара длан по дървото и промърмори:

— Сериозно ли го мислиш, Сорхатани?

Потисна безползното желание да заблъска по вратата или да завика за помощ. В целия дворец цареше суматоха. Отвън може би щяха да минат слуги, но достойнството му щеше да е сериозно накърнено, ако се стигнеше дотам да го спасяват от собствения му кабинет.

Потупа вратата с длан, за да провери здравината ѝ. От дете беше калявал тялото си. Години наред започваше всеки ден с хиляда удара по ръцете си. По костите му се бяха образували малки пукнатини, които се запълваха и ставаха по-плътни, така че той можеше да отприщи цялата си сила, без да се страхува, че ще си счупи китките. Вратата обаче изглеждаше потискащо здрава. А той вече не беше млад. С горчива усмивка загърби младежкото желание да реагира със сила.

Вместо това ръцете му продължиха към пантите. Те представляваха прости железни щифтове, пъхнати в железни пръстени, но вратата можеше да се извади от тях само ако е отворена. Сега рамката не му позволяваше да я повдигне. Огледа се, но не намери нищо подходящо. Сандъкът бе твърде тежък, за да го запрати по вратата, а останалите неща — мастилницата, писалките и свитъците — бяха твърде леки, за да са му от полза. Изруга под нос. Прозорците на помещението бяха с железни решетки, а и бяха малки, за да не замръзне от зимните ветрове, докато работи.

Всичките му опити да намери разумно решение се проваляха и той усети как гневът му отново се надига. Налагаше се да приложи сила. Разтърка кокалчетата на дясната си ръка. От дългогодишните

удари по стълбове върху кожата се бяха образували дебели мазоли, но костите отдолу бяха като мрамор, пукани и заздравявали, докато не се бяха превърнали в плътна маса.

Свали сандалите си и се разтъпка. Краката му бяха твърди и здрави. Е, след малко щеше да види дали още е в състояние да разбие врата без инструменти.

Избра най-слабото място, където една плоскост бе закрепена към основната рамка. Пое дълбоко дъх и се подготви.

Сорхатани стоеше при главната порта на Каракорум. Известно време се беше чудила къде точно да посрещне жената на Угедай. Дали нямаше да изглежда като предизвикателство да я кара да мине през целия град, докато застанат една срещу друга? Не познаваше достатъчно добре Торогене, за да е сигурна. Основният ѝ спомен за нея бе като за грижовна съпруга и майка, която бе запазила спокойствие в дългата нощ, когато Угедай беше нападнат в покоите си. Сорхатани си повтаряше, че не е направила нищо лошо, че не може да бъде укорявана, че се е грижила за хана. И в същото време много добре знаеше, че чувствата на една съпруга към по-младите жени не са от най-рационално естество. Както и да минеше, срещата щеше да е, меко казано, деликатна. Сорхатани се беше подготвила по най-добрия възможен начин. Останалото беше в ръцете на бащата небе и майката земя, както и на самата Торогене.

Кортежът беше впечатляваща гледка — конниците и каруците се бяха проточили почти цяла миля по пътя. Сорхатани беше наредила да отворят градските порти, за да не обиди Торогене, но в същото време се страхуваше, че жената на хана ще мине покрай нея, сякаш тя не съществува. Гледаше нервно как първите редици конници минаха под арката, а след тях изтрополи най-голямата каруца. Теглена от шест вола, тя се движеше бавно и скърцаше толкова силно, че се чуваше надалеч. Жената на хана седеше под балдахин от четири брезови кола, поддържащи копринен покрив. Завесите бяха вдигнати и Сорхатани се напрегна, когато видя прибиращата се при съпруга си Торогене. Усети как тя я търси с очи — а когато погледът ѝ се спря върху нея, Торогене сякаш бе очарована. Сорхатани знаеше какво вижда — стройна и

красива жена в дзинска дреха от зелена коприна, с коса, прибрана със сребърна шнола с размерите на мъжка длан.

Колата спря само на няколко крачки от нея. Положението беше сложно и през изминалите дни Сорхатани не бе успяла да намери решение. Разбира се, Торогене беше жената на хана. При последната им среща тя стоеше по-високо от Сорхатани. Оттогава обаче Сорхатани бе получила всичките титли и цялата власт на съпруга си. В късата история на държавата нямаше подобен прецедент. Определено никоя друга жена не беше имала правото да поведе туман, ако реши да го направи. Това бе израз на уважение на хана към саможертвата на съпруга ѝ.

Сорхатани пое дълбоко и бавно дъх, когато видя как Торогене се премества до ръба на колата и протяга ръка, за да ѝ помогнат да слезе. Беше на години и вече бе побеляла, но макар да бе жена на хана, би трябвало да се поклони на Толуй, ако той стоеше на мястото на Сорхатани. И би трябвало да заговори първа. Сорхатани не знаеше какво ще направи Торогене, но нямаше намерение да си създава враг в лицето на тази жена.

Моментът за вземане на решение изтичаше, но изведнъж вниманието и на двете беше отвлечено от звука на тичащи стъпки. Сорхатани и Торогене се обърнаха едновременно към Яо Шъ, който тъкмо минаваше през портата. Лицето му бе сковано от гняв, очите му проблясваха. Сорхатани зърна за миг окървавените му кокалчета, но той скри ръце зад гърба си и направи дълбок официален поклон пред жената на хана, за да я приветства с добре дошла.

Може би това беше пример от негова страна? Сорхатани загърби своето новопоявило се достойнство и когато Торогене се обърна към нея, също се поклони дълбоко и когато се изправи, каза:

— Добре дошла, господарке. Ханът е на път да оздравее и се нуждае от теб повече от всякога.

Торогене едва забележимо се отпусна, намекът за напрежение в стойката ѝ изчезна. Яо Шъ ги гледаше с очакване. По-възрастната жена се усмихна и съветникът се вбеси, когато видя как Сорхатани имитира изражението ѝ.

— Сигурна съм, че ще ми кажеш всичко, което е нужно да зная — топло рече Торогене. — Много тъгувах, когато научих за съпруга ти. Той бе най-храбрият мъж, когото съм познавала.

Сорхатани се изчерви. Заля я вълна на облекчение, че ханската жена не се отнася високомерно с нея и не се държи враждебно. Отново се поклони, този път съвсем импулсивно.

— Ела при мен в колата, скъпа — рече Торогене и хвана Сорхатани под ръка. — Така ще можем да разговаряме по пътя до двореца. Йо Шъ ли виждам там?

— Господарке — смотолеве Йо Шъ.

— Ще искам да видя сметките, съветнико. Донеси ми ги в покоите на хана по залез.

— Разбира се, господарке — отвърна той.

Що за игра беше това? Беше се надявал двете да съскат една срещу друга като котки заради Угедай, а вместо това те сякаш се бяха преценили една друга и се бяха харесали от пръв поглед и само след няколко разменени думи. Помисли си, че никога няма да разбере жените. Те бяха великата мистерия на живота. Ръцете го боляха и пулсираха от блъскането на вратата. Изведнъж го налегна умора. Искаше единствено да се върне в стаите си и да седне с нещо горещо за пиене. Загледа с вцепенено отчаяние как Сорхатани и Торогене се качват в колата и се настаняват една до друга, вече бърбрейки като птички. Колоната потегли сред виковете на каруцарите и воините от ескорта и скоро Йо Шъ остана сам на прашния път. Хрумна му, че сметките са в такова състояние, че само той може да се оправи с тях. Чакаше го много работа до залез-слънце, преди да има възможност да си почине.

Каракорум изобщо не можеше да се нарече тих. Личните гвардейци на хана бяха изкарани от казармата да охраняват пътя и да удържат тълпите, които държаха да зърнат Торогене. На жената на хана се гледаше като на майка на народа и на гвардейците им се отвори доста работа. Торогене се усмихваше приветливо, докато минаваха по улиците към златния купол и кулата на ханския дворец.

— Бях забравила колко много хора има тук — рече Торогене и поклати глава в почуда. Мъже и жени вдигаха деца към нея с напразната надежда, че ще ги благослови с докосването си. Други викаха името ѝ или благославяха хана и семейството му. Гвардейците едва удържаха човешкия прилив.

Торогене заговори отново и Сорхатани забеляза как бузите ѝ леко се изчервиха.

— Разбрах, че Угедай е доста привързан към теб.

Раздразнена, Сорхатани за момент затвори очи. Йо Шъ.

— Грижете за него ми създадох някакво занимание, докато се справя със собствената си мъка — отвърна тя. В очите ѝ не се четеше вина и Торогене я изглежда с интерес. Сорхатани беше красавица. Самата тя не беше толкова хубава дори като млада.

— Изглежда, си оскърбила съветника на съпруга ми, меко казано. Това говори нещо за теб.

Сорхатани се усмихна.

— Той смята, че желанията на хана следва да бъдат уважавани. Аз... не ги уважих. Мисля, че раздразних Угедай, като го накарах отново да се заеме със задълженията си. Все още не се е възстановил напълно, господарке, но мисля, че ще видиш промяна у него.

Жената на хана потупа коляното си, успокоена от приказките на Сорхатани. В името на духовете, тази жена си беше осигурила титлите на мъжа си с цената само на няколко разрошени пера! И ако това не беше достатъчно, под грижите ѝ ханът бе започнал да се възстановява, а преди това не искаше да види нито жена си, нито съветника си. Всъщност тя знаеше, че Угедай беше решил да умре сам в двореца. Беше я отпратил със студена примиреност, която Торогене не бе в състояние да пробие. Беше си помислила, че ако откаже да се подчини, той ще се пречупи окончателно пред очите ѝ. Той не я бе допуснал в мъката си. Това все още болеше.

Сорхатани бе направила онова, което тя не бе успяла, и Торогене мислено благодари на по-младата жена, независимо как го е постигнала. Дори Йо Шъ бе принуден да признае, че Угедай е в по-добро разположение на духа. От друга страна, бе добре да знае, че Сорхатани може да е нервна като малко момиче. Това я правеше по-малко страшна.

Сорхатани погледна благата жена до себе си. Беше минало много време, откакто някой бе показвал подобна привързаност към нея, и тя откри, че Торогене ѝ харесва още повече. Трудно можеше да изрази облекчението си, че помежду им няма напрежение и неприязън. Торогене не беше толкова глупава, че да се върне у дома с гръм и трясък. Ако Угедай имаше поне усета на мармот, щеше да я държи

близо до себе си от момента на завръщането си от Дзин. Щеше да се излекува в обятията ѝ. А вместо това беше избрал да чака смъртта в онази ледена стая. Сега Сорхатани знаеше, че е гледал на постъпката си като на отказ да трепне пред лицето на смъртта. Беше се измъчвал с минали грехове и грешки, докато накрая не бе в състояние да спаси дори себе си.

— Радвам се, че си била с него, Сорхатани — рече Торогене.

Внезапно се изчерви още повече и Сорхатани се подготви за въпроса, който знаеше, че ще последва.

— Не съм младо момиче и изчервяваща се девица — продължи Торогене. — Съпругът ми си има много жени... а също робини и прислужнички, които да се грижат за всяка негова нужда. Няма да се засегна, но искам да знам дали си го утешавала по *всякакъв* начин.

— Не и в леглото — с усмивка отвърна Сорхатани. — Веднъж едва не ме награби, докато се къпех, но го ударих с четката за крака.

Торогене се изкиска.

— Точно това е начинът да се справиш с тях, когато се разгорещят, мила. Ти си много красива, нали разбираш. Мисля, че щях да ревнувам, ако му се беше отдала.

Усмихнаха се една на друга и всяка от тях осъзна, че е намерила приятелка. И, и двете се запитаха дали другата цени това откритие колкото самата нея.

22.

През следващата пролет и лято Субодай бавно се движеше на запад. Руските княжества останаха зад него и той стигна до границата на познатия му свят. Съгледвачите се бяха пръснали пред туманите, обхождаха непознатите територии месеци наред и отбелязваха долини, градове и езера, сглобяваха обща картина на онова, което лежеше пред него. Онези, които можеха да четат и пишат, си водеха бележки за силата на войските, на които попадаха, както и за колоните бегълци, спасяващи се от него. Онези, които бяха неграмотни, връзваха снопове от по десет пръчки, като всеки сноп означаваше хиляда души. Системата беше груба, но Субодай се задоволяваше с това да се движи през лятото и да се бие всяка зима, залагайки на силите на хората си. Господарите и благородниците в тези нови земи губеха сили от този подход към войната. Засега не му бяха показали нищо, което би могло да застраши конните му воители.

Субодай смяташе, че в крайна сметка ще се сблъска с армии, равностойни на онези, които командваше дзинският император. В някой момент тукашните благородници щяха да обединят усилията си срещу него. Чуваше слухове за войски като облаци скакалци, но не знаеше дали това не са преувеличения. Ако чуждоземните господари не се обединяха, щяха да бъдат победени един по един и той нямаше да спре, *изобщи* нямаше да спре, докато не види морето.

Препусна до началото на колоната, за да провери продоволствията, които бе обещал да прати Монгке. Дори само поддържането на толкова много хора го принуждаваше да се движи непрекъснато. Конете се нуждаеха от огромни равнини със сладка трева, а огромният брой опърпани пешаци с всеки ден се превръщаше във все по-голям проблем. Изпълняваха предназначението си, когато се използваха безжалостно. Туманите на Субодай ги изпращаха първи напред, та врагът да използва всичките си стрели за арбалети и лъкове по тях, преди да се сблъска с основните монголски сили. По този начин те бяха достатъчно ценни, но за изхранването им трябваше да избиват всичко живо, което се изпречваше на пътя им — не само

стадата говеда и овце, но и елени, зайци и диви птици. Опоскваха земята и не оставяха почти нищо след себе си, дори вълци и лисици. Унищожаването на селата донякъде му се струваше като акт на милосърдие. По-добре бърза смърт, отколкото да останеш да гладуваш, без зрънце зърно и парче месо за приближаващата зима. Неведнъж туманите на Субодай се натъкваха на изоставени села, места, обитавани от духове от години, понеже чумата или гладът бяха принудили хората да се махнат. Нищо чудно, че се събираха в големите градове. Там можеха да се преструват, че са в безопасност, и да намерят утеха в числеността си и във високите стени. Все още не знаеха колко слаби са тези укрепления за туманите му. Той беше превзел Йенкин, с дзинския император зад стените. Нищо от видяното на запад не можеше да се сравнява с онзи каменен град.

За пореден път видя Гуюк заедно с Бату и стисна зъби. Монгке и Байдур бяха на стотици мили отгук, иначе сигурно и те щяха да са с тях. Четиримата принцове се бяха сприятелили, което можеше да е достатъчно полезно, стига Бату да не бе онзи, който ги обединяваше. Може би защото бе най-големият, или пък защото Гуюк се водеше по него, но Бату като че ли командваше останалите. Демонстрираше огромно уважение, когато Субодай говореше с него, но на лицето му винаги можеше да се долови онази подигравателна полуусмивка. Никога не бе достатъчно явна, за да накара орлока да реагира, но въпреки това я имаше. Усещаше я като трън в гърба си — там, където не можеше да го стигне и да го извади.

Стигна началото на колоната и дръпна юздите. Зад него туманът на Бату яздеше редом с този на Гуюк. Нямаше го обичайното грубо съревнование между воините — те сякаш бяха възприели поведението на военачалниците си. При вида на стройните редици Субодай изсумтя. Не можеше да ги критикува, но се дразнеше, че Гуюк и Бату си приказват по цял ден, сякаш отиват на сватбено пиршество, а не се движат из вражеска територия.

Беше напрегнат и раздразнителен. Не бе ял нищо и бе изминал близо дваисет мили от сутринта, проверявайки колоните.

Бату му се поклони в седлото и извика:

— Нови заповеди ли имаш, орлок?

Гуюк също вдигна поглед и Субодай приближи коня си до техните. Не си направи труда да отговори на безсмисления въпрос, а попита:

— Стадото говеда от Монгке пристигна ли вече? — Знаеше, че е пристигнало, но трябваше да зачекне темата. Гуюк незабавно кимна.

— Малко преди зазоряване. Двеста глави, при това едри добичета. Заклахме двайсет бичета, а останалите са в стадата отзад.

— Пратете шейсет на Хаджиун. Той няма — отсечено им нареди Субодай. Не искаше дори да изглежда, че ги моли за услуга.

— Може би защото седи в каруца, вместо да препусне да намери месо — измърмори Бату.

Гуюк едва не се задави, докато се мъчеше да не се изсмее. Субодай ги изгледа студено. Сякаш не беше достатъчно синът на самия хан да се държи като глупак. Безочieto на Бату бе нещо, срещу което в крайна сметка трябваше да се изправи и което да смаже. Надяваше се Бату да престъпи линията, преди да се стигне до убийство. Той бе млад и твърдоглав. Щеше да направи грешка, Субодай бе сигурен в това.

Един съгледвач препусна към тях и Субодай автоматично се обърна към него, но мъжът го подмина, продължи към Бату, спря пред него и докладва:

— Селото до реката вече е близо, военачалнико. Нали нареди да бъдеш уведомен.

— А самата река? — попита Бату. Знаеше, че Субодай я е разузнал още преди дни за бродове и мостове. Полуусмивката отново играеше на лицето му. Беше доволен, че Субодай може да чуе всяка дума.

— Два плитки брода пред нас, военачалнико. По-добрият е на север.

— Добре. Ще минем по него. Покажи на дружинниците ми къде е, после ни поведи.

— Да, господарю — отвърна съгледвачът. Поклони се на Бату, после и на Субодай, смуши коня си и препусна към воините.

— Има ли нещо друго, орлок? — невинно попита Бату. — Или да си върша работата?

— Разположете се на лагер веднага щом прекосите реката, а по залез-слънце и двамата елате при мен.

Видя ги как се споглеждат и извърщат очи, за да не се разсмеят. Стисна зъби и ги остави. Разполагаше с новини за два града оттатък планините, които според съгледвачите били пълни с бегълци, спасяващи се от монголските тумани. А ето че вместо да се подготвя за кампания срещу Буда и Пеща, трябваше да се занимава с военачалници, които се държат като деца. Запита се дали да не дръпне Гуюк настрана, да го смърми и да му набие в главата нещо като чувство за дълг или достойнство. Намръщи се още повече. След благополучната атака в сърцето на руската войска Бату подяждаше авторитета на орлока. Ако продължаваше по този начин, щеше да има трупове. Май беше време да сграбчи проблема, че дори и човека, за гърлото. В този поход нямаше място за предизвикателства срещу авторитета му, дори от хански синове и внуци.

По залез-слънце военачалниците потеглиха към гера на Субодай. Туманите почиваха около тях в океан от светли гери, простиращи се докъдето стигнат очите. Сред герите беше скупчена една по-тъмна маса бойци. Огромното мнозинство от тях бяха руси, оцелели при унищожаването на градчетата и селата им. Имаше и други, по-малко на брой, които бяха дошли за плячка — следваха войската през долините и предлагаха оръжията и силата си. Повечето от тях бяха направени командири на останалите, тъй като различаваха дръжката на меч от върха му. Бяха въоръжени и екипирани кой с каквото намери, а тъй като най-добрата храна отиваше за туманите, бяха мършави и винаги гладни.

Павел бе един от тях, мършав като вълк и вечно уморен от тренировките. Не разбираше и половината от онова, което го караха да прави, но го правеше. Сутрин бягаше по десет мили зад туманите. Беше изгубил ръждивия си меч в единствената битка през живота си и се отърва на косъм да не изгуби и живота си с него. Ударът, който го бе повалил, беше откъснал парче кожа от скалпа му и го бе зашеметил. Когато най-сетне дойде на себе си, укреплението гореше, а туманите се бяха разположили на огромен лагер. Мъртвите лежаха там, където бяха съсечени, някои от телата бяха ограбени. Лицето му бе покрито със собствената му кръв, замръзнала на пластове от косата до брадичката.

Не смееше да я докосне, макар че беше затворила като плътна маса дясното му око.

Може би щеше да се измъкне тихомълком, ако не беше мъжът с гнилите зъби, който бе минал покрай него с мях с някаква гадна течност. От една глътка Павел повърна, а мъжът се изсмя по гадния си начин и каза, че името му било Алексей и че трябвало да се държат заедно. Именно Алексей го поведе през лагера, където монголските воители се бяха изпонагръскали пияни и повечето спяха, и отидоха при някакъв човек, който имаше такива отвратителни белези, че Павел трепна.

— Полска кръв — каза Алексей. — Просто селско момче, но не побягна.

Мъжът с белезите изсумтя, след което каза на Павел на руски, че не биха се отказали от още един меч. Павел протегна празните си ръце. Нямаше представа къде е изчезнало оръжието му, а и светът все още се въртеше около него. Помнеше, че мъжът спомена нещо за пукнат череп, преди отново да изгуби съзнание.

Новият му живот беше тежък. Храната бе оскъдна, макар да му бяха дали хубав меч — не нацърбен и ръждясал като предишния. Тичаше с туманите и стискаше зъби, докато сърцето му не започваше да бие така, сякаш всеки момент ще се пръсне. Мъчеше се да не мисли за дома, за майка си и дядо си, които беше оставил. Те щяха да се грижат за малкото стопанство, да гледат как расте пшеницата и да се готвят за жътва. Нямаше да може да им помогне тази година.

Видя тримата мъже, яздеци към големия гер в центъра на лагера. Знаеше, че високият с жестокото лице е Бату, внук на Чингис. Павел научаваше всички имена, които можеше. Това бе единственият начин да установи някакъв ред в новия хаос в живота си. Не познаваше онзи, който се ухили тъпо, когато Бату каза нещо. Опипа дръжката на меча си в тъмното. Искеше му се да има достатъчно сила да отиде при тях и да ги съсече. Не беше видял да убиват княза, макар че останалите мъже поклащаха глави и извърщаха поглед, когато ги питаше. Като че ли въпросът не ги интересуваше толкова, колкото него.

Павел приближи гера, без да го забележат. Знаеше името на водача им, макар да му бе трудно да накара устата си да го произнесе. Субодай. Той бе човекът, отговорен за опожаряването на Москва. Павел проточи шия да го зърне, но не можа да надникне във

вътрешността на гера. Въздъхна. Можеше да тича повече, отколкото бе вярвал, че е възможно. Изкушаваше се да избяга, когато няма луна, макар да бе видял участието на малцината, които опитаха. Върнаха ги на парчета и ги хвърлиха на останалите, като на кучета. Не бе видял с очите си, но си мислеше, че гладуващите му другари са изяли кървавите парчета. Гладът правеше ужасни неща с хората.

Полъх на вятъра донесе до него миризмата на чай и печено агне и устата му се напълни със слюнка. Откакто бе напуснал дома си, бе вечно гладен, но нямаше да има никаква храна до сутринта, и то едва след като е тичал и е товарил каруци, докато не капне. При тази мисъл разтърка схванатия си гръб и усети новите мускули. Не бяха големи, просто твърди от работата. Мълчаливо си каза, че може и да избяга при следващото новолуние. Дори да го хванеха, поне щеше да е опитал, но щяха доста да се озорят, докато го пипнат.

Бату се наведе да влезе в гера, после се изправи и поздрави намиращите се вътре. Беше довел Гуюк и Байдур и остана доволен, че Монгке вече е пристигнал. Бату му кимна, но Монгке само го изгледа и продължи да пълни устата си с овнешко. Бату си припомни, че Монгке също е изгубил баща си. Може би имаше някакъв начин да споделят тази мъка. Фактът, че чувстваше единствено омраза към собствения си баща, не беше препятствие, стига да подходи внимателно към младежа. Всички те бяха принцове, с кръвна връзка с Чингис, каквато Субодай никога не би могъл да има. Бату се наслади на идеята, на чувството за идентичност, на мисълта, че е част от тази група. Не — че те бяха *неговата* група хора, които щеше да води. Той бе най-големият, макар че Монгке имаше мускулестото телосложение и киселите обноски на опитен мъж. „Той ще се повлияе най-трудно“, помисли Бату. Гуюк и Байдур бяха само момчета в сравнение с него, млади и посрещащи всичко с ентузиазъм. Лесно беше да си представи как управлява империя с тях.

Преди да седне, поздрави с кратки поклони Хаджиун, Джебе и Чулгетай. Още старци. Забеляза, че бедрото на Хаджиун е ужасно подуто, много по-зле отпреди. Военачалникът седеше на нисък сламеник, протегнал болния си крак настрана. Бърз поглед към лицето му му показва уморени очи и пожълтяла от неразположението кожа.

Бату си помисли, че дядо му няма да преживее следващата зима, но такъв бе редът на нещата. Старите умираха, за да дадат път на младите. Не си позволи да се безпокои с подобни мисли.

Субодай наблюдаваше със студени очи и чакаше Бату да заговори пръв. Бату се погрижи да се усмихне широко. Мислите му го бяха размекнали.

— Чудесна вечер, орлок. Хората ми казват, че това са най-добрите пасища, откакто напуснахме родината. Конете са натрупали толкова сланина, че не е за вярване.

— Сядай, Бату. И добре дошъл — рязко отвърна Субодай. — Гуюк, Байдур, чайт е в котела. Слуги няма, така че си налейте сами.

С дрънчене и кикот двамата младежи се заеха със задачата да налят врящия чай от огромния железен котел на печката в центъра на гера, под дупката за пушека. Субодай гледеше как Байдур подаде на Бату купата с димяща солена течност. Жестът бе естествен, но подобни дребни неща винаги бяха свързани с властта. Бату като че ли за съвсем кратко време си беше намерил още един последовател. Субодай сигурно щеше да се възхити на лидерската му дарба, стига да не се месеше в собствения му контрол над войската. Баща му Джучи беше имал същия талант. Субодай знаеше името, което Бату беше дал на войската. През годините на кампанията „Златната орда“ бе станало почти общоприето название, както става с подобни неща. Половината от хората като че ли си мислеха, че Бату е главнокомандващ, и той не беше направил нищо, за да разсее заблудението им. Тази мисъл накара Субодай да стисне зъби.

Угедай бе почел копелето на Джучи с титли и авторитет съвсем преднамерено, въпреки възраженията на Субодай. Всъщност Бату не се беше опозорил. Никак даже. Беше странно огорчаващо да види, че Бату е един от най-добрите. Но хора като него винаги бяха опасни. Трудността беше в справянето с тях, в насочването на енергията им, стига вече да не е станало твърде късно.

— Маджарите от Унгария са конници — започна Субодай. Нарочно говореше съвсем тихо, за да накара останалите да се наведат напред и да напрегнат слух. — Имат огромни стада и използват централните равнини почти по същия начин като нас. Само че не са номади. Построили са два града на бреговете на река Дунав, Пеща и

Буда. Не са добре укрепени, макар че Буда е разположен на хълмове. Пеща е на равнина.

Спря за въпроси.

— Защита? — незабавно се обади Бату. — Стени? Оръжия? Продоволствени пътища?

— Пеща няма стени. Съгледвачите докладват за каменен дворец на един от хълмовете на Буда, вероятно на краля им. Името му е...

— Не е важно — прекъсна го Бату. — Мисля, че не е кой знае колко трудно да превземем тези градове. Защо изобщо да чакаме зимата?

— Името му е Бела Четвърти — продължи Субодай с потъмнели от гняв очи. — Ще изчакаме зимата, защото ще можем да пресечем реката, когато замръзне. Подобно на Москва, тя ще ни послужи за път между градовете, направо в сърцата им.

Гуюк усети напрежението между двамата и постави длан върху ръката на Бату, но той се дръпна раздразнено.

— Туманът ми е готов да препусне още днес, орлок. Съгледвачите ми казват, че планините на запад са проходими преди зимата. Можем да сме в онези градове преди падането на първия сняг. Ти си онзи, който твърдеше, че скоростта е важна. Да не би вече предпазливостта да е станала по-важна?

— Затваряй си нахалната уста, момче — изведнъж се озъби Джебе.

Погледът на Бату се стрелна към възрастния мъж. Джебе бе яздил с Чингис из афганистанските възвишения. Беше тъмен и строен, годините и опитът бяха оставили отпечатъка си върху лицето му. Бату изсумтя презрително.

— Не е необходимо да оставяме големите цели за зимата, военачалнико. И съм сигурен, че орлокът го знае. Някои от нас биха желали да видят края на завоеванията *преди* да остареем. Естествено, за другите вече е твърде късно за подобно нещо.

Джебе понечи да скочи, но Субодай вдигна ръка пред него и той не помръдна от мястото си. Бату се изкиска.

— Изпълнявах всички заповеди на Субодай — рече той. Огледа се, докато говореше, като нарочно спря поглед върху принцовете. — Превземах градове и градчета, защото великият стратег казваше: „Иди там. После там“. Не съм възразил на нито една негова заповед.

Замълча и в гера се възцари пълна тишина. Никой нямаше да заговори, ако не го направеше Субодай, а той запази мълчание. Бату сви рамене, сякаш не е станало нищо, и продължи:

— Но в същото време не забравям, че бях издигнат от самия хан, а не от орлока. Аз съм първият човек на хана, каквито сме и всички ние. Нещо повече, аз съм от кръвта, от линията на Чингис, също както Гуюк, Байдур и Монгке. Не е достатъчно да следваш сляпо някого и да се *надяваш*, че това е правилно. Ние сме онези, които водят, които *оспорват* дадените ни заповеди, не е ли така, орлок Субодай?

— Не — отвърна Субодай. — Не е така. Ти се подчиняваш на заповеди, защото ако не го правиш, не можеш да очакваш хората ти да го правят. Ти си част от вълка, а не целият вълк. Мислех си, че си научил това още като момче, но явно не си. Вълкът не може да има повече от една глава, военачалнико, защото ще се разкъса на части.

Пое дълбоко дъх и млъкна. Бату беше избрал лош момент да се наложи. По-възрастните мъже бяха смаяни от думите му, а принцовете изобщо не бяха готови да свалят Субодай багатур, не и през този сезон. Скри задоволството си и заговори отново:

— Недоволен съм от теб, Бату. Остави ни. Утре сутринта ще получиш нови заповеди.

Бату се обърна към Гуюк за подкрепа. Стомахът му се сви, когато синът на хана не отвърна на погледа му. Бату се намръщи, кимна и рече сковано:

— Добре, орлок.

Никой не каза нито дума, докато излизаше. В настъпилата тишина Субодай отново напълни чашата си и отпи от горещия чай.

— Планините пред нас не са просто хребет или няколко хълма — рече той. — Съгледвачите ми твърдят, че ще трябва да изминем шейсет или седемдесет мили през чукарите. Самите те са успели, но без местни хора няма как да знаем кои са основните проходи. Бих могъл да пусна няколко мингхана да направят карта на долините, без каруци и със запаси за няколко седмици. За останалите, за обсадните машини, каруците, семействата и ранените, преходът ще бъде бавен и труден. Трябва да знаем къде са проходите, за да оцелеем. Сигурно ще се наложи да строим пътища и мостове. И въпреки всичко трябва да напредваме с добра скорост. В противен случай ще изгубим мнозина,

когато дойде зимата. Не можем да позволим тя да ни свари в планината. Там горе няма пасища.

Огледа събралите се военачалници. Трябваше да направи един от тях силен, да го отдели от останалите. Това обаче не беше Бату.

— Гуюк. Ти ще си пръв. Тръгни утре с два мингхана. Вземи инструменти за прокарване на път, дървен материал, всичко, което сметнеш, че може да ти потрябва. Направи път, който да е подходящ за колите. Поддържай контакт със съгледвачите и ни води.

Гуюк не бе пропуснал да забележи демонстрацията на власт над Бату и не се поколеба нито за миг.

— Твоя воля, орлок — рече и сведе глава. Беше доволен от тази отговорност. Знаеше, че оцеляването на останалите зависи от намирането на добър път. В същото време се очертаваше тежък труд и щеше да се наложи да открие и отбележи всяко задънено дърво.

— Съгледвачите ми казват, че отвъд планините започва открита земя — каза Субодай. — Не можели да ѝ видят края. Ще принудим живеещите там да се изправят срещу нас на бойното поле. В името на хана ще вземем градовете им, жените им и земите им. Това е великият поход, най-далечният удар в историята на народа на Чингис. Никой няма да ни спре.

Джебе изсумтя довольно, вдигна мях айраг и го метна на Субодай, който го вдигна и го стисна. Течността потече на струйка в гърлото му. Герът вонеше на мокра вълна и овнешко — сладка миризма, която бе познавал през целия си живот. Като видяха орлока така въодушевен и уверен, Гуюк и Байдур се спогледаха. Монгке пък наблюдаваше всички с безизразна физиономия.

Павел тичаше, както не бе тичал никога. Мътните светлини на монголските огньове избледняха на хоризонта зад него. На няколко пъти пада, като на третото падане се удари лошо и започна да куца. В тъмнината беше блъснал главата си в нещо, но болката бе нищо в сравнение с онова, което щяха да му направят монголите, ако го хванат.

Беше сам в нощта, без спътник, но и без да чува тропот на преследващи го коне. Мнозина от другите мъже бяха изгубили домовете си през годините на войната. Някои едва помнеха предишния си живот, но Павел не бе изгубил спомените си. Надяваше се, че майка

му и дядо му все още се грижат за малкото стопанство някъде на север. Щеше да е в безопасност, когато стигне при тях, и си каза, че вече никога няма да ги напусне. Тичаше и си представяше как другите младежи ще го гледат със завист заради нещата, които бе видял. Селските момичета щяха да виждат в него кален войник, различен от другите момчета. Никога нямаше да им спомене за телата, натрупани като купчини дърва, нито за това как изпускаш мехура си от страх. Нямаше да говори за такива неща. Мечът му тежеше и той знаеше, че го забавя, но сърце не му даваше да го изхвърли. Щеше да влезе в двора и майка му със сигурност щеше да се разплаче, като го види да се връща от войната. Щеше да стигне до дома. Мечът го спъна и докато залиташе, Павел го изпусна и се поколеба, преди да продължи нататък. Чувстваше се много по-лек без него.

23.

Бату изруга. Пак се потеше. Знаеше, че потта може да замръзне под дрехите в такъв студ, да направи човек отпуснат и сънен, докато накрая той просто не легне и не умре в снега. Изсумтя и се запита дали постоянният му кипящ гняв ще му помогне да остане жив. Всеизвестно бе, че изпотяването трябва да се избягва, но няма как да го направиш, когато буташ тежка каруца с още осем мъже, напрягаш се и напъваш мускули, докато проклетото нещо най-сетне не помръдне още няколко стъпки напред. Пред колата имаше изпънати въжета, стигащи до група мъже, които теглеха като добичета; навъсени, тежко стъпващи руси, които никога не поглеждаха назад и трябваше да бъдат удряни или бити с камшик, за да ги накараш да ти обърнат внимание. Беше влудяваща работа, която трябваше да се повтаря отново и отново, а колите се обръщаха и изсипваха товара си. Първия път, когато видя как една се откъсна и се понесе надолу по стръмнината, Бату едва не се разсмя. После видя един мъж с окървавено лице там, където го беше шибнало въжето. Друг пък си беше счупил китката. Всеки ден се случваха злополуки, а в този студ и най-малката рана изсмукваше силите и ставаше по-трудно да продължиш на следващата сутрин. Всички бяха схванати и натъртени, но Субодай и безценните му военачалници ги ръчкаха всеки ден напред, все по-високо и по-високо в Карпатите.

Небето бе станало по-ниско и ослепително бяло, цяла сутрин се канеше да завали сняг. Когато това най-сетне се случи, мнозина от мъжете изстенаха. Колите бяха достатъчно тежки за придвижване и на твърда земя. На кишата хората се подхлъзваха и падаха на всяка крачка, дишаха тежко, а нямаше кой да ги смени. Всички бяха заети с прекарването и Бату се запита как е станало така, че да натрупат толкова коли и снаряжение. Беше свикнал да препуска напред с тумана си и да оставя повечето от награвеното назад. Понякога си мислеше, че могат да построят град наред нищото с инструментите и материалите, които мъкнеха със себе си. Субодай беше домъкнал в планините дори огромни дънери, за чието пренасяне бяха нужни стотици мъже. Това

означаваше, че имаха огън за през нощта, когато нямаше какво да горят, но вятърът прогонваше цялата топлина или едната ти страна измръзваше, а другата се опичаше. Бату кипеше от ярост заради начина, по който принцовете се бяха отнесли с братовчед си, а това, че Гуюк не се беше застъпил за него, само наливаше допълнително масло в огъня. Единственото, което бе направил, бе да подложи на съмнение абсолютната власт на Субодай над тях, а не да откаже заповед. Гордееше се с това, но беше наказан почти по същия начин, по който Субодай щеше да го накаже и за неподчинение.

Отново приклекна и опря рамо под напречната греда с останалите мъже, готови да повдигнат колата.

— Едно, две, три...

Пъшкаха от усилие, докато отмерваше ритъма. Субодай не беше успял да попречи на хората му да се спешат, за да му помогнат. Може би отначало това бе само израз на вяроност на война към неговия военачалник, но Бату си мислеше, че след многото дни съсипващ труд хората му са толкова отвратени от Субодай багатур, колкото беше и самият той.

— Едно, две, три... — отново изстена Бату.

Колата се повдигна тежко. Кракът на Бату се хлъзна и той се вкопчи в канатата, за да не падне. Дланите му бяха увити във вълна и овча кожа, но го боляха, бяха ожулени до месо. Използва момента да премести тежестта на другата си ръка, за да може кръвта да стигне до върховете на пръстите и да ги спаси от измръзване. Твърде много от хората имаха бели петна по носовете и бузите. Това обясняваше избледнелите белези на по-възрастните, които вече бяха минавали през подобни изпитания.

Субодай имаше правото да му възложи всяка задача, но Бату знаеше, че авторитетът на орлока е доста по-крехък, отколкото си мисли. Правото му да командва му бе дадено от хана, но дори при поход не всичките им действия бяха чисто военни. Щеше да има моменти, когато трябваше да се вземат политически решения, а те бяха отговорност на принцовете, не на воините. С подкрепата на Гуюк решенията на орлока можеха да се отхвърлят, дори самият той можеше да бъде отстранен, Бату бе сигурен в това. Само трябваше да издебне удобен момент, когато авторитетът на Субодай да не е толкова ясно изразен. Беше склонен да чака, но откриваше, че с всеки ден

търпението му се изчерпва все повече и повече. Субодай не беше от кръвта. Принцовете щяха да изковат бъдещето, а не някакъв очукан стар военачалник, който отдавна би трябвало да е загърбил походите и да се грижи за козите си. Вложи гнева си в мускулите си и му се стори, че може да вдигне колата сам, да я бутне напред и нагоре.

Угедай се качи бавно в седлото. Усещаше как бедрата му протестират. Кога се беше сковал толкова? Мускулите на краката и кръста му бяха станали изумително слаби. Потръпваха, докато се вдигаше на стремената, както потръпва кон, за да пропъди мухите.

Забеляза, че Сорхатани нарочно не го гледа. Вместо това се суетеше около синовете си. Кублай проверяваше подпругата на коня си, а Арик-Боке и Хулегу съвсем се бяха смълчали в присъствието на хана. Угедай беше виждал по-малките само един-два пъти, но Сорхатани водеше Кублай при него да разговарят вечер. Беше го направила така, че да изглежда като благоволение от негова страна, но Угедай постепенно бе започнал да чака разговорите им с нетърпение. Момчето имаше остър ум и сякаш безкраен интерес към историите за минали битки, особено ако в тях е участвал Чингис. Угедай беше открил, че преживява отново славните моменти от миналото през очите на Кублай, и всеки ден прекарваше част от времето си в планиране какво да разкаже на младежа вечерта.

Отново провери крадешком краката си и погледна надолу, когато Торогене се изкиска зад него. Обърна коня си към нея. Знаеше, че е слаб и блед от прекалено дългото стоене на закрито. Ставите го боляха и така копнееше за вино, че устата му пресъхваше само при мисълта за глътчица. Беше обещал на Торогене, че ще пие само по няколко чаши на ден. Всъщност дори нещо повече — тя го беше накарала да се закълне съвсем сериозно, че ще намали пиенето. Не ѝ беше казал за огромните чаши, които се изработваха по негова поръчка. Думата му беше желязо, но виното бе едно от малкото останали му удоволствия.

— Не се застоявай навън, ако усетиш, че започваш да се уморяваш — каза Торогене. — Командирите ти могат да изчакаят още ден, ако е нужно. Трябва да възстановяваш силите си бавно.

Угедай се усмихна на тона ѝ и се запита дали всички съпруги в един момент се превръщат в майки на мъжете си. При тази мисъл не се

сдържа и погледна към Сорхатани, която бе все още стройна и силна като пастирче. Тази жена определено не заслужаваше да спи сама в студено легло. Не можеше да си спомни кога за последно беше изпитвал истинска страст, ако не се броят сънищата. Чувстваше тялото си износено, отслабнало и старо. Но пък слънцето грееше слабо и есенното небе бе синьо. Щеше да язди покрай канала да види как вървят новите работи. Може би дори щеше да се изкъпе в реката, стига да събереше кураж да влезе в ледената вода.

— Гледай да не подпалиш града ми, докато ме няма — грубо рече той.

— Не мога да обещаая, но ще опитам — отвърна Торогене и се усмихна. Хвана крака му в стремето, достатъчно силно, за да усети натиска. Угедай нямаше нужда да говори за любовта, която изпитваше към нея; просто се наведе и докосна бузата ѝ, след което смуши коня и изтрополи през портата.

Синовете на Сорхатани тръгнаха с него. Кублай държеше поводите на три коня, натоварени с провизии. Угедай гледаше как младежът им зацъка с език. Беше толкова пълен с живот, че това почти му причиняваше болка. Не беше разказал на Кублай за смъртта на Толуй. Все още не бе готов за тази история с цялата ѝ мъка, която продължаваше и до днес.

Отне им половината сутрин да стигнат до реката. След толкова много месеци бездействие издръжливостта му се беше стопила. Ръцете и краката му бяха станали тежки като олово и когато дойде време да слязат от конете, бедрата му се схванаха и той едва не извика. Вече чуваше далечните гърмежи в долината, а в далечината беше увиснал дим, подобен на сутрешна мъгла. Във въздуха се долавяше онази сярна горчилка, която помнеше от границата със Сун. Изненадващо, но изпита едва ли не удоволствие да вдиша малко гадната миризма.

Сорхатани и синовете ѝ издигнаха малък гер на сухата земя до брега и сложиха вода за чай. Докато тя завираше, Угедай отново се качи на коня. Цъкна с език, за да привлече вниманието на Кублай, и младежът скочи в седлото с грейнало от вълнение лице.

Двамата заедно поеха по огряната от слънцето равнина към мястото, където Хазар подготвяше артилеристите за преглед. Още отдалеч можеше да се види гордостта на стария военачалник от новите оръжия. Той също беше на границата със Сун и бе видял

унищожителния им потенциал. Угедай яздеше бавно. Не изпитваше чувство за неотложност или нужда да бърза. Срещата му с онази непрогледна нощ беше променила начина, по който гледаше на нещата. Просто вече бе по-трудно да го е грижа за дреболии. Кублай до него му послужи като напомняне, че не всички споделят нагласата му — направо се беше изпотил при вида на полираните бронзови оръдия.

Угедай изтърпя формалностите с чичо си. Отклони поканата за чай и храна и накрая даде знак на артилеристите да започнат.

— Няма да е зле да слезеш от коня си и да го държиш за юздите, господарю — каза Хазар.

Изглеждаше отслабнал и уморен, но очите му горяха от ентусиазъм. Угедай не беше впечатлен от настроението на чичо си. Усещаше краката си слаби и не искаше да залита пред толкова хора. Припомни си, че отново е пред очите на народа. Едно залитане и всички щяха да научат за слабостта му.

— Конят ми е бил на границата със Сун — отвърна той. — Няма да се уплаши. Кублай, ти по-добре слез от твоя.

— Добре, господарю — официално каза Хазар, сплете пръсти зад гърба си и кимна отсечено на артилеристите. Те бяха на групи по четирима и носеха торби с барут, както и някакво друго странно оборудване. Кублай поглъщаше гледката с очи като омагьосан.

— Покажете ми — каза Угедай.

Хазар даде заповеди и Угедай загледа от седлото как първият екип провери дали обкованите с желязо колела на оръдието са застопорени. Един от воините постави тръстика в дупката и запали фитил от фенера си. Щом пламъкът докосна тръстиката, се появи искра. Последва експлозия, от която оръдието подскочи назад така, че опорите на колелата едва издържаха. Угедай не видя излетялото гюле, но кимна; нарочно запази спокойна физиономия. Ушите на коня му трепнаха, но после животното проточи шия да откъсне стрък трева. Кублай трябваше да плесне своя през муцуната, за да го успокои, после му изръмжа нещо. Не искаше да се посрами, като позволи на коня си да се отскубне и да побегне пред очите на хана. В същото време бе повече от благодарен, че не е на седлото.

— Стреляйте едновременно с другите — каза Угедай.

Хазар кимна гордо и осемте екипа вкараха тръстиките в дупките и запалиха фитилите.

— По моя команда, артилеристи. Готови! Огън!

Трясъкът беше неописуем. Екипите се бяха упражнявали седмици наред извън града и оръдията стреляха почти едновременно, със съвсем слабо забавяне. Този път Угедай видя как размазаните петна изчезват през долината, едно или две паднаха на земята и отскочиха. Усмихна се при мисълта какво ще се случи с коне или хора, попаднали под ударите на тези оръжия.

— Отлично — рече той.

Хазар го чу и се изкиска, възхитен, че може да контролира гръмотевиците.

Погледът на Угедай се насочи към редицата тежки катапулти зад оръдията. Те можеха да изстрелват бъчви с барут на стотици стъпки. Инженерите му бяха научили трика от дзинците, но бяха усъвършенствали барута, така че той гореше по-бързо и по-силно. Угедай не разбираше процеса, но пък и не го беше грижа. Важното беше, че оръжията действаха.

До катапултите също имаше мъже, застанали мирно и готови за действие. Угедай внезапно си даде сметка, че не се чувства уморен. Експлозиите и лютивият дим го бяха съживили. Може би именно затова забеляза, че раменете на Хазар са отпуснати. Възрастният мъж не можеше да скрие изтощението си.

— Да не си болен, чичо?

Хазар сви рамене и се намръщи.

— Имам бучки по раменете. Заради тях си движа трудно ръката, това е.

Прежълтялото му лице издаваше, че лъже, и Угедай се намръщи, а чичо му продължи:

— Шаманите казват, че трябва да ги изрежа, но не искам онези касапи да се докопат до мен. Още не. Половината от хората, които срязват, ако не и повече, така и не стават от постелята.

— Трябва да го направиш — меко каза Угедай. — Все още не искам да те изгубя, чичо.

— Аз съм като хълмовете, момче — изсумтя Хазар. — Няколко бучки няма да ме спрат.

Угедай се усмихна и рече:

— Надявам се. Покажи ми още, чичо.

Когато Угедай и Кублай се върнаха в малкия лагер до реката, беше почти пладне и чайт отдавна беше преварен и не ставаше за пиене. Артилерийската стрелба зад тях продължаваше, прахосваха се огромни количества барут за обучаването на хората, които щяха да играят основна роля в бъдещите сражения. Хазар беше в стихията си.

Ханът и Кублай воняха на сяр. Арик-Боке и Хулегу ги гледаха с неприкрита завист. Сорхатани нареди на синовете си да приготвят нов чай и отиде при Угедай.

Ханът стоеше на брега на реката и гледаше отвъд нея, прикрил с длан очите си от слънцето. Шумът на водопада заглушаваше стъпките на приближаващата Сорхатани.

— Кублай така бърби, че не можеш да му затвориш устата — рече тя. — Предполагам, че демонстрацията е минала добре.

Угедай сви рамене.

— По-добре, отколкото предполагах. Хазар е сигурен, че с новия барут оръдията ни ще имат същия обхват като оръдията на Сун. — Сви ръката си в юмрук и лицето му стана свирепо. — Това ще промени нещата, Сорхатани. Един ден ще ги изненадаме. Искане ми се да можехме да пратим няколко и на Субодай, но ще са нужни години, за да ги замъкнем толкова далече.

— Силите ти се възвръщат — усмихнато отбеляза тя.

— От виното е — отвърна той.

Сорхатани се разсмя.

— Не е от виното, пияница такъв, а от сутрешната езда като тази и следобедните упражнения с лъка. Вече изглеждаш различен от човека, когото намерих в онази студена стая. — Замълча и наклони глава настрани. — Освен това си и понапълнял. Присъствието на Торогене ти се отразява добре.

Угедай се усмихна, но възбудата от оръдията вече избледняваше и сърцето му бе другаде. Понякога мислеше за страховете си като за черна тъкан, която се увиваше около него и го задушаваше. Беше умрял по време на онази кампания и макар че слънцето светеше и сърцето все още биеше в гърдите му, беше трудно да изкара поредния ден. Беше си мислил, че саможертвата на Толуй може да му даде някаква нова цел, но вместо това чувстваше загубата като поредния товар, който бе твърде тежък, за да се понесе. Тъканта продължаваше

да го увива въпреки всичко, което беше направила Сорхатани. Почти не можеше да го обясни и част от него искаше тази жена да го остави сам, за да намери някакъв спокоен път напред.

Под зоркия поглед на Сорхатани Угедай седна със семейството, пи чай и яде студената храна, която бяха донесли. Никой не му донесе вино, така че се наложи да рови в багажа и пи направо от меха. Пренебрегна изражението на Сорхатани, когато червената течност възвърна цвета на бузите му. Очите ѝ бяха като от кремък, затова Угедай заговори, за да я разсее:

— Синът ти Монгке се справя отлично. В докладите си Субодай се изказва много добре за него.

Другите ѝ синове изведнъж наостриха уши, а Угедай избърса устни и млясна, за да усети вкуса на виното. Днес то му се струваше по-горчиво и бе възкисело на езика, сякаш бе развалено. За негова изненада, пръв се обади Кублай.

— Господарю, превзели ли са Киев? — попита той с изпълнен с уважение тон.

— Да. Брат ти е участвал в сраженията.

Кублай като че ли едва сдържаше нетърпението си.

— Значи вече са стигнали Карпатите? Знаеш ли дали ще успеят да ги преминат тази зима?

— Ще умориш хана с бърборенето си — обади се Сорхатани, но Угедай забеляза, че тя също очаква отговора, и каза:

— Според последните съобщения смятат да опитат да пресекат планините още тази година.

— Това е трудна планина — тихо промърмори Кублай.

Угедай се зачуди как един младеж може да знае нещо за планини на четири хиляди мили оттук. Светът бе станал много по-голям, отколкото в детството му. С мрежата съгледвачи и пътни станции познанията за него непрекъснато се изливаха в Каракорум. Ханската библиотека вече имаше произведения на гръцки и латински, пълни с чудеса, на които трудно можеше да повярва. Чичо му Темуге се беше заел сериозно да направи библиотеката прочута и харчеше цели състояния за най-редките книги и свитъци. Щеше да е нужно цяло поколение, за да бъдат преведени на разбираем език, но Темуге вече беше осигурил дузина християнски монаси, които работеха върху задачата. Угедай усети, че се е унесъл, и се върна в реалността, за да

обмисли думите, които бяха накарали ума му да се зарее. Запита се дали Кублай не се тревожи за безопасността на брат си.

— С пристигането на Байдур, Субодай има седем тумана и четиридесет хиляди наборници — рече той. — Планините няма да ги спрат.

— А след планините, господарю? — Кублай преглътна, притеснен да не раздразни най-могъщия човек в държавата. — Монгке казва, че ще продължат да яздят чак до морето.

По-малките братя зачакаха отговора. Угедай въздъхна. Предполагаше, че далечните битки са вълнуващи в сравнение с ученето и спокойствието в Каракорум. Синовете на Сорхатани нямаше да останат дълго в каменното гнездо, личеше им.

— Заповедите ми са да умиротвори запада, да ни осигури мирна граница без врагове, които да искат да нахлуят в земите ни. Как Субодай смята да направи това, зависи от него. Може би след година-две ще заминеш при него. Би ли искал?

— Да. Монгке ми е брат — сериозно отвърна Кублай. — А и бих искал да видя повече от света, а не само карти в книгите.

Угедай се изкиска. Спомняше си как навремето и на него светът му изглеждаше безграничен и му се искаше да го види целия. Някак си обаче беше изгубил онази неутолима жажда и за момент се запита дали Каракорум не му я е отнел. Може би това беше проклятието на градовете — задържаха народите на едно място и ги правеха слепи. Мисълта не беше от приятните.

— Бих искал да поговоря на четири очи с майка ви — каза той, когато осъзна, че няма да му удаде по-добър момент от този.

Кублай скочи пръв, подбра братята си към конете и ги поведе към артилеристите на Хазар, които продължаваха да се упражняват под следобедното слънце.

Сорхатани погледна Угедай с любопитство и отсече:

— Ако смяташ да ми се обясняваш в любов, Торогене ми каза какво да отвърна.

За нейно удоволствие той се разсмя.

— Не се съмнявам, че го е направила, но бъди спокойна, Сорхатани. С мен си в безопасност.

Поколеба се и тя се наведе напред. С изненада откри, че се е изчервил.

— Ти си все още млада жена, Сорхатани — започна той.

Тя предпочете да си затвори устата и да не отговори, макар че очите ѝ проблясваха. Угедай направи още два опита да продължи, но все се запъваше.

— Добре, дотук установихме, че съм млада — рече тя.

— Имаш титлите на съпруга си — продължи той.

Доброто настроение на Сорхатани се изпари. Единственият човек, който можеше да премахне необичайната власт, която имаше, нервно се опитваше да ѝ каже какво е намислил. Тя заговори отново, този път с по-твърд глас.

— Спечелени чрез жертва и смърт, господарю. Да, *спечелени*, а не дадени като дар.

Угедай примигна и поклати глава.

— Титлите ти също са в безопасност, Сорхатани. Думата ми е желязо и ти ги получи от моята ръка. Няма да ти ги отнема.

— Тогава какво ти е заседнало в гърлото и не ти дава да го кажеш?

Угедай пое дълбоко дъх.

— Трябва да се омъжиш отново.

— Господарю, Торогене ми каза да ти напомня...

— Не за мен, жено! Казах ти вече. А за сина ми. За Гуюк.

Заше метена, Сорхатани впери поглед в него. Гуюк беше наследникът на хана. Тя познаваше твърде добре Угедай, за да си помисли, че предложението му е прибързано. Умът ѝ заработи трескаво в опит да разбере какво всъщност цели той. Торогене вероятно знаеше, че ще ѝ направи подобно предложение. Угедай никога не би се сетил сам за това.

Ханът се извърна, за да ѝ даде време да реши. Докато той се взираше някъде в далечината, циничната част на Сорхатани се запита дали това не е начин ханството да си върне огромните територии на съпруга ѝ. С един удар бракът с Гуюк щеше да отмени прибързаното предложение на Угедай към Толуй. Ефектите от онова уникално решение все още бяха осезаеми и тя не знаеше как ще свърши всичко това. Първоначалните земи на Чингис хан бяха управлявани от жена и дори самата тя все още едва свикваше с този факт.

Замисли се за собствените си синове. Гуюк бе по-голям от Монгке, но само малко. Дали синовете ѝ щяха да я наследят, или щяха

да видят как наследството им се отнема при такъв съюз на семействата? Потръпна и се замоли Угедай да не го е забелязал. Той беше ханът и можеше да ѝ заповяда да се омъжи, също както ѝ беше дал титлите на съпруга ѝ. Властта му над нея бе абсолютна, стига да решеше да я използва. Погледна го, без да обръща глава, преценяваше човека, за когото се бе грижила по време на пристъпите му, някои от тях толкова дълги и ужасни, че си беше мислила, че няма да излезе от тях. Животът му бе крехък като порцелан, но въпреки това той все още бе владетелят и думата му беше желязо.

Усещаше, че търпението му се изчерпва. Някакво мускулче на врата му затрепери и тя се загледа в него, търсейки подходящите думи.

— Оказваш ми огромна чест с това предложение, Угедай. Твоят син и наследник...

— Значи приемаш? — рязко попита той. Очите му обаче издаваха, че е разбрал отговора от тона ѝ.

— Не мога — меко отвърна Сорхатани. — Мъката ми по Толуй си е все така голяма. Няма да се омъжа повторно, господарю. Сега моят живот са синовете ми и нищо друго. *Не искам* нищо повече от това.

Угедай се намръщи и мълчанието отново се настани помежду им. Сорхатани се страхуваше, че следващите му думи ще са заповед, пренебрегване на волята ѝ. Ако ги изрече, нямаше друг избор освен да се подчини. Съпротивата бе все едно да залага на кости бъдещето на синовете си, да види как ги лишават от авторитет и власт още преди да са се научили да ги използват. Беше бърсала кожата на хана, когато се беше изпускал, без да усети. Беше го хранила със собствената си ръка, когато стенеше и молеше за покой и смърт. Но въпреки това той бе син на баща си. Съдбата на една съпруга, на една жена, означаваше малко за него и тя не знаеше какво ще каже той. Зачака мълчаливо с наведена глава. Ветрецът подухваше помежду им.

Измина цяла вечност, но накрая той кимна.

— Добре, Сорхатани. Длъжен съм да уважава свободата ти, щом това е желанието ти. Няма да настоявам за подчинение по този въпрос. Не съм казал на Гуюк. Само Торогене знае, че съм се замислял за подобно нещо.

Вълна на облекчение заля Сорхатани и тя инстинктивно се просна на тревата и опря чело в крака му.

— Ох, я ставай — рече той. — Ама че смирена си се извъдила.

24.

Хаджиун умря в планините, над нивото на снега, където нямаше нито време, нито сила да се грижи за тялото си. Плътта му се бе надула от отровата в забралия му крак. Прекара последните си дни в бълнуване и агония, ръцете и лицето му бяха покрити с петна. Умря мъчително и трудно.

Зимата настъпи само няколко дни след това и виелиците завиха из планините. Тежък сняг затрупа тесните проходи, които бе разубил Гуюк. Единственото добро на внезапно настъпилия студ бе, че мъртвите не се разлагаха. Субодай беше наредил тялото на Хаджиун да бъде увито в саван и качено на каруца. Братът на Чингис бе поискал да бъде изгорен вместо погребан в небето, оставен на птиците и животните на някой висок чукар. Дзинският ритуал на кремирането намираще все повече привърженици. Онези от народа, които бяха приели християнството, дори ги заравяха, макар да предпочитаха да бъдат положени в земята със сърцата на враговете им, които да им бъдат слуги в отвъдния свят. Нито Субодай, нито Угедай възпираха по никакъв начин тези практики. Хората от народа сами вземаха решенията си за нещо, което не можеше да навреди на никого.

Карпатите нямаха само един връх, а представляваха десетки долини и хребети, които трябваше да се преодолеят. Отначало монголите бяха единствените живи същества, ако не се броят птиците в небето, но после попаднаха на първия замръзнал труп високо горе, където дишането причиняваше болка в дробовете. Тялото лежеше само, ръцете и лицето бяха почернели от вятъра, почти като овъглени. Снегът покриваше нещастника наполовина и един от мингхан командирите изпрати войните си да изкопаят и други подобни купчини сняг. Откриха още трупове с мургави или бледи лица, тюрки или руси, често брадати. Мъже лежаха до жените си, а децата им бяха замръзнали между тях. Телата им се бяха запазили на високото, изсушени, плътта им се бе превърнала в камък.

Бяха стотици и военачалниците можеха само да се чудят кои са били тези хора и защо са рискували живота си в планините. Мъртвите

не изглеждаха стари, но нямаше начин да го определят със сигурност. Може би лежаха тук от векове или пък бяха измрели само месеци преди появата на монголите по тези места.

Вятърът и снегът преобразиха напълно света. След първите снежинки животинските пътеки изчезнаха и започнаха да се натрупват такива преспи, че се налагаше да ги прекопават на всяка крачка. Спасяваха ги единствено съобщенията между съгледвачите на всеки проход, многочислеността и дисциплината на туманите. Субодай редуваше хората, които трябваше да пробиват път — разгребваха преспите с лопати и с голи ръце. Онези отзад вървяха по широка ивица кафява киша, разбърквана от десетки хиляди стъпала и копита. Снеговете не можеха да ги спрат. Вече бяха стигнали твърде далеч.

Студовите се засилиха още повече и най-слабите и ранените се бореха да не изостават. Туманите все по-често минаваха покрай седнали фигури, умрели със сведени глави. Сред тях имаше деца, родени в годините след тръгването от Каракорум. Малките им телца замръзваха бързо, когато ги оставяха в снега, вятърът рошеше косите им. Насичаха за месо падналите коне, за да нахранят хората. Туманите продължаваха напред и не спряха, докато не видяха долу равнините и не оставиха планините и вечността зад себе си. Преходът продължи два месеца повече, отколкото се беше надявал Субодай.

От другата страна на Карпатите туманите се събраха да оплачат военачалника, който бе от основателите на държавата. Войската наборници седеше и гледаше неразбиращо и навъсено как монголските шамани пеят и разказват историята на живота му. За човек като Хаджиун разказите и песните продължиха цели два дни. Онези, които ги слушаха, се хранеха кой където бе седнал и стопляха замръзналия айраг, за да могат да пият за брата на Чингис хан. По залез-слънце на втория ден Субодай лично запали напоената с мазнина погребална клада и отстъпи назад, когато черният пушек се издигна във въздуха.

Орлокът гледаше тъмния стълб и неволно се замисли за сигнала, който даваха на враговете. За всеки, който имаше очи да го види, пушекът означаваше, че монголите са прекосили планините. Субодай поклати глава, когато си спомни бялата, червената и черната шатри, които Чингис беше издигал пред градовете. Първата бе просто

предупреждение да се предадат бързо. Червената обещавахе, че заради отказа им ще бъде убит всеки мъж, годен да носи оръжие. Черната шатра означаваше, че след падането на града няма да има оцелели. Тя обещавахе пълно разрушение и гола земя. Може би издигащите се искри и мазният черен пушек бяха поличба за онези, които ги виждаха. Може би щяха да ги забележат и да разберат, че Субодай е дошъл. Можеше да се усмихне на собствената си суета, тъй като командваше измършавели хора, все още слаби след смазващия труд, който бяха положили. Но в същото време съгледвачите му вече бяха на път. Те щяха да открият място, където да отпочинат и да се възстановят; някои трябваше да се простят с пръстите си, които бяха станали безполезни.

Пламъците танцуваха и працияха, вятърът лъхна и запрати пушека в лицата на насъбралите се мъже. Бяха използвали част от дървения материал, който Субодай бе прекарал през планините — бяха го натрупали върху тялото на Хаджиун на височина два човешки боя. Пушекът носеше сладникавата миризма на опечено месо и някои от по-младите се задавиха, когато поеха дъх. Субодай чуваше стоновете и скърцането на бронята на военачалника, която се разширяваше от високата температура, и звуците му приличаха на глас в огъня. Тръсна глава, за да прогони тези глупави мисли, и усети, че Бату го наблюдава.

Принцът стоеше с Гуюк, Байдур и Монгке. И четиримата бяха под негово командване, но в същото време тази група бе различна от останалите. Субодай отвърна на погледа му, докато Бату не извърна очи. Постоянната му полуусмивка и този път играеше на лицето му.

Субодай потръпна, когато осъзна, че смъртта на Хаджиун е лична загуба за него. Старият военачалник го беше подкрепял на съветите и на бойното поле, доверяваше се на Субодай да намери изход от положението, колкото и тежко да изглеждаше то. Тази сяпа вяра беше умряла с него и Субодай знаеше, че фланговете му са оголени. Запита се дали да не издигне Монгке на някакъв по-висок пост. В сравнение с другите принцове той изглеждаше най-малко повлиян от Бату, но ако преценката на Субодай се окаже погрешна, имаше вероятност само да направи Бату още по-силен. Вятърът задуха още по-силно. Субодай изруга под нос. Мразеше лабиринта на политиката, която се появи след смъртта на Чингис. Беше свикнал с тактиката, с лъжливите ходове и номерата на бойното поле. Каракорум

бе добавил към тях още много и той вече не можеше да предвиди дали някой няма да го наръга изневиделица или да го предаде. Вече не можеше да познава простите сърца на хората около себе си и да им доверява живота си.

Разтърка грубо очи и видя влажно петънце по ръкавицата си. Въздъхна. Хаджиун беше приятел. Смъртта му недвусмислено напомняше, че Субодай също остарява.

— Това е последната ми кампания — промълви той на фигурата в кладата. Различаваше Хаджиун в почернялата му броня, сам в златистата пещ. — Когато приключа, ще върна прахта ти в родината, стари приятелю.

— Беше велик мъж — каза Бату.

Субодай се стресна. От дращенето на огъня не беше чул приближаването му. Изпълни го ярост, че Бату ще започне с горчивите си приказки дори на погребението на Хаджиун. Понечи да отговори, но Бату вдигна ръка.

— Не се подигравам, орлок. Не познавах и половината от историята му, докато не я чух от шамана.

Субодай преглътна думите си и отвърна на спокойния поглед на Бату, след което отново се обърна към кладата. Бату заговори отново и гласът му бе мек, изпълнен с благоговение.

— Крил се е с Чингис и другите деца от враговете им. Били са калени от глада и страха. От това семейство, от тези братя, сме се появили всички ние. Разбирам това, орлок. Ти също си бил част от това. Ти си видял *раждането* на държавата. А аз не мога да си представя подобно нещо. — Въздъхна и разтърка основата на носа си, за да прогони умората. — Надявам се да се намерят истории и за мен, когато дойде времето да ме предадат на огъня.

Субодай се извърна към него, но Бату вече се отдалечаваше. Въздухът бе чист и студен, с обещание за още сняг.

ТРЕТА ЧАСТ
1240 Г.

Танцьорките замръзнаха по местата си. Потта блестеше по телата им, звънчетата на китките и глезените им замлъкнаха. Белият пушек на кадилниците, които се люлееха в началото на мраморната стълба, миришеше на благовония. Гръцкото влияние се усещаше навсякъде в двореца, като се започне от мраморните колони с канелюри и бюстовете на крал Бела и предшествениците му и се стигне до оскъдното облекло на танцуващите момичета, които чакаха със сведени глави. Дори стените бяха украсени със златни листа от Египет и син лазурит от афганистанските планини. Таванът се извисяваше над тях в огромен купол, най-високия в крайречния град Естергом. С изписаните си и инкрустирани образи той прославяше възкръсналия Христос, както, разбира се, и самия унгарски крал.

Придворните се проснаха на земята. Бяха толкова много, че покриваха застлания с плочки под и телата им се притискаха като пчели в кошер. Само главните военачалници останаха прави покрай стените и продължиха да се гледат със зле прикрита неприязън. Йозеф Ландау, магистър на Ливонския орден, гледаше своя събрат рицар, който неотдавна бе станал негов командир. Конрад фон Тюринген беше могъща фигура във всяко отношение. Беше достатъчно едър, за да носи огромния си меч, а черната му брада, прошарена тук-там със сиви кичури, по никакъв начин не го правеше по-малко заплашителен. Фон Тюринген беше велик магистър на тевтонските рицари — орден, създаден в град Акра, недалеч от Галилея. Кланяше се само на свещеници. Помпозността и блясъкът на двора на крал Бела не можеха да впечатлят особено човек, който беше делил една трапеза с императора на Священата римска империя и дори със самия папа Григорий.

Йозеф изпитваше известно благоговение към прошарения магистър. Ако тевтонските рицари не се бяха съгласили за обединяването, неговите ливонски братя щяха да бъдат разпуснати след загубата си във войната. Двуглавият черен орел, който носеше сега, имаше двойник на гърдите на Конрад. Земите на двамата заедно

бяха почти колкото тези на краля, който ги караше да чакат като слуги. Те обаче служеха на една по-висша власт и забавянето само обтегна още повече нервите на Йозеф и засили гнева му.

Сенешалът на крал Бела започна да изрежда титлите на господаря си и Йозеф видя как очите на фон Тюринген се стрелкат раздразнено към тавана. Императорът на Свещената римска империя владееше стотици територии, достигащи чак до Италия и Йерусалим. Крал Бела Унгарски не можеше да се сравнява с него. Йозеф беше доволен, че командирът му няма нерви за такива суети. Подобни неща бяха присъщи на света, а Тевтонският орден гледаше към небето, така че користните грехове на обикновените хора да са далеч под братята. Йозеф докосна кръста от абанос и злато на гърдите си, горд, че ливонските братя бяха приети от благородния орден. Ако не го бяха направили, той сигурно щеше да остави бронята и меча и да стане скитащ монах и щеше да служи на Христос, обикаляйки в дрипи и с просешка купа в ръка. Понякога, когато димът на политическите игри ставаше гъст като този от кадилниците, се случваше отново да мечтае за подобен живот.

Сенешалът завърши с изброяването на титлите и тълпата в двореца се напрегна в очакване на господаря си. Йозеф се усмихна, когато видя Конрад да чеше отегчено ъгълчето на устните си, където някакво разранено петно бе хванало коричка. Прозвучаха рогове и ниският им рев се разнесе над града, оповестявайки пристигането на краля. Йозеф се зачуди дали от селяците по пазарите също се изисква да се проснат на земята. От тази мисъл устните му трепнаха, но се овладя. Крал Бела най-сетне пристигна — излезе в горната част на мраморното стълбище, така че беше почти с цял човешки ръст над всички останали.

Имаше руса брада и носеше косата си спусната до раменете. Златната корона сияеше на главата му, под нея блестяха две светлосини очи. Когато погледът му мина върху тях, Йозеф Ландау и Конрад фон Тюринген направиха внимателно премерени поклони. Крал Бела отчете присъствието им със съвсем леко кимване, след което зае мястото си на трона, украсен в златно и синьо като стените. Връчиха му церемониалните регалии на кралството му, сред които и голям златен жезъл, и кралят удари три пъти по пода с него. Сенешалът се

дръпна назад, а някакъв също толкова пищно облечен придворен пристъпи напред и се обърна към тълпата.

— Днес няма да има изслушвания и съд. Кралят каза. Нека онези, които са дошли по такива въпроси, напуснат. Можете да отправите молбите си към съдебния пристав по обед.

Йозеф видя яда и разочарованието по лицата на мнозина мъже и жени, които се изправиха и се обърнаха да си тръгнат. Проявиха достатъчно здрав разум да не позволяват кралят да види реакцията им на волята му. Йозеф можеше да си представи как са плащали подкупи и са чакали да се доберат до това помещение, само за да им бъде наредено да си вървят, без да успеят да кажат нито дума. Видя една млада жена да си тръгва разплакана и се намръщи. Помещението се опразни бързо и накрая останаха десетина-петнайсет мъже, все висши благородници или рицари.

— Призовава се куманският господар Котен — извика сенешалът.

Някои от присъстващите се заспоглеждаха подозрително, но Йозеф забеляза, че Конрад си остава спокоен. Когато погледите им се срещнаха, по-възрастният мъж сви едва забележимо рамене. Това бе единственият отговор, който можеше да даде под погледа на краля.

Вратите в дъното се отвориха и влезе дребен мъж, в много отношения пълна противоположност на краля. За Йозеф кожата на Котен бе тъмна почти като на маврите от Йерусалим. Имаше изпитото лице и жилавото тяло на човек, който никога не е виждал повече храна от нужната му да остане жив — нещо рядко срещано в този двор. Очите му бяха свирепи, а поклонът му приличаше по-скоро на кимване.

Крал Бела стана от трона си и заговори за първи път от пристигането си:

— Ваши благородия, почитаеми рицари, свободни мъже. Татарите пресякоха планините.

Повтори думите на руски и латински, демонстрирайки учеността си.

При тези думи Конрад и Йозеф се прекръстиха, след което Конрад целуна тежкия златен пръстен, който носеше на лявата си ръка. Йозеф знаеше, че в него има мъничко парченце от Честния кръст на

Разпятието. Самият той можеше само да мечтае за подобен талисман, който да успокои опънатите му нерви.

Реакцията на Котен беше да наклони глава на една страна и да се изплюе в краката си. Кралят и придворните му замръзнаха и на бузите на Бела се появиха червени петна. Преди той да успее да направи нещо, може би да заповяда на нахалника да излиже собствената си плюнка, Котен заговори:

— Не са татари, твое величество, а монголски воители. Движат се бързо и избиват всичко живо, което се изпречи на пътя им. Ако имаш приятели, кралю, повикай ги веднага. Ще имаш нужда от всички тях.

Очите на краля бяха ледени.

— Дадох убежище на хората ти тук, Котен. На *двеста хиляди* от твоето племе, от твоите семейства. Пресече планините, за да се спасиш от тези... монголски воители, нали? Тогава не беше облечен така добре, Котен. Беше в дрипи и на косъм от смъртта. Но въпреки това аз те приех. Дадох ти земи и храна от собствената си ръка.

— И в замяна на това взе тялото и кръвта, твое величество — отвърна Котен. — Аз самият бях кръстен в... нашата вяра.

— Това е дарът на Светия Дух, Божия благодат към теб. А светската цена тепърва трябва да се плати, Котен.

Дребният мъж зачака, стиснал юмруци зад гърба си. Йозеф гледаше и слушаше заплепен. Беше чувал за масовото преселване на бегълци от Русия, които предпочели да оставят мъртвите си в замръзналите планини, вместо да бъдат настигнати. Разкажете им за тази „Златна орда“ на монголите бяха свършили работата на цяла армия. Половината Унгария трепереше пред заплахата и от слуховете за черен дим в планините. Йозеф видя как кокалчетата на Котен побеляха, когато крал Бела продължи:

— Ако трябва да те броя за свой приятел, ще ми е нужен всеки твой воин. Ще им осигуря необходимото оръжие и ще им дам добра супа, за да им е топло, гориво за огньовете им, зоб за конете им, сол за храната им. Ти положи клетва, Котен. Като твой сюзерен ти заповядвам да се изправиш и да посрещнеш врага с мен. Не се бой за хората си. Това е моя земя. Аз ще ги спра тук.

Котен остави тишината да се проточи. Накрая отпусна рамене, сякаш го налегна огромна умора.

— Съюзниците ти ще изпратят ли войски? Папата? Императорът?

Сега дойде ред на крал Бела да замръзне. Папа Григорий и император Фридрих бяха вкопчени в тяхната собствена борба. Отправяше молби и към двамата за хора и оръжия вече повече от година, откакто започнаха да пристигат бегълците от Русия. Крал Фридрих бе изпратил тевтонските рицари — 1190 мъже. Броят им отговаряше на годината на създаването на ордена им и никога не се превишаваше. Бяха легендарни бойци, но Бела бе сигурен, че диваците от Златната орда ще ги пометат, както бурята помита есенните листа. Въпреки всичко показваше само самоувереност пред мъжете, от чиято подкрепа се нуждаеше.

— Обещана ми е войска от крал Болеслав от Краков, от херцог Хайнрих Силезийски и от крал Венцеслас Бохемски. Ще има свежи попълнения през зимата. Междувременно, разполагаме със собствените ми хора в Унгария, Котен — шейсет хиляди войници, всички добре обучени и горящи от желание да защитят страната си. Освен това имаме и рицари, Котен. Те ще удържат. С твоите конници мога да изведа на бойното поле сто хиляди души. — Усмихна се при мисълта за такава колосална войска. — Ще поемем най-лошото, което могат да стоварят отгоре ни, след което в началото на пролетта ще отвърнем на удара и завинаги ще сложим край на тази заплаха за мира.

Котен въздъхна.

— Добре. Ще доведе своите четиридесет хиляди на този танц, кралю. Ще устоим. — Сви рамене. — Пък и през зимата не можем да избягаме никъде, където да не ни догонят.

Конрад фон Тюринген се изкашля в бронираната си ръкавица. Кралят погледна през залата към него и кимна благосклонно. Главата на Тевтонския орден зачеса брадата си, мъчеше се да се добере до някаква въшка или друга гадина.

— Твое величество, господарю Котен. Не император Фридрих ни е изпратил при теб. Той има власт над земята, не над душите на хората. Дойдохме заради християнските си братя от Русия, наскоро обърнати в истинската вяра. Ние ще застанем между техните семейства и бурята. Това просто е наш дълг.

Останалите благородници в залата излязоха напред един след друг, за да врекат войниците и родовете си на каузата на краля. Йозеф

изчака всички да свършат и също закле своите осемстотин ливонски рицари. Забеляза, че Котен не изглежда особено впечатлен, и му се усмихна. Като един от „наскоро обърнатите във вярата“, както се бе изразил Конрад, Котен все още нямаше представа за силата на мъжете, въоръжени в Христа. Рицарите бяха малко на брой, но всеки от тях бе майстор с оръжието и силата му на бойното поле бе не по-малка от силата на вярата му в Бог. Йозеф беше сигурен, че въпреки страховитата си репутация монголската войска ще се разбие в рицарите като вълна в скала.

— Всеки крал трябва да има подобни мъже зад себе си — рече Бела, видимо доволен от откритата им подкрепа. Като никога не му се беше наложило да се пазари, да увещава и да подкупва васалите си, за да спасят самите себе си. — Врагът се е събрал в подножието на Карпатите. Намира се на не повече от триста мили оттук, от другата страна на реките Дунав и Шайо. Разполагаме с месец, най-много два, за да се подготвим. Няма да стигнат тук преди пролетта.

— Твое величество — обади се Котен през кратката пауза. — Виждал съм ги как се придвижват. Вярно е, че на целия лагер ще му е нужно време да стигне до нас, но туманите, конните им войски, могат да прекосят това разстояние за осем дни. Ако не прекарваха летата в почивка, твоє величество, отдавна щяха да са тук. Влязоха в Москва по замръзналата река. Бързи са като вълци през зимата, докато останалите хора спят. Трябва да сме готови, поне толкова, колкото е възможно.

Крал Бела се намръщи и почна да върти богато украсения си златен пръстен. Тази проява на нервност не остана незабелязана от Котен и останалите. Бела се беше качил на престола само преди шест години, след смъртта на баща си. Нищо от опита му не го беше подготвило за война от подобен тип. Накрая кралят кимна и каза:

— Добре. Маршал фон Тюринген, заминаваш днес за Буда и Пеща, за да ръководиш подготовката. Ще сме готови да ги посрещнем, когато дойдат.

Кралят протегна ръка и сенешалът извади дълъг меч и му го подаде. Бела го вдигна и поряза ръката си пред очите на всички. Лицето му остана безстрастно. Той размаза кръвта по острието и от сребристо то стана червено.

— Мои васали, виждате кралската кръв на Унгария. Направете дузина подобни мечове и ги разпратете по села и градове. Вдигнете ги

високо. Хората ще отвърнат на призива на благородниците, на призива на краля си. Ние ще защитим кралството си. Нека това бъде нашият знак.

Субодай стоеше увит в кожи, протегнал ръце към пращия огън. Пушекът се издигаше нагоре и погледът му го последва към старите греди на плевнята. Тя бе отдавна изоставена от стопанина си и в покрива зееше дупка. Но бе достатъчно суха, поне в единия край. Миришеше на коне и слама. Не беше кой знае какво място като за начало на завоевание на нова страна, но бе единственото в замръзналата равнина, която се простираше до хоризонта. Загледа как една висулка над отворената врата капе и се намръщи. Сигурно топлината на огъня бе стигнала до нея. Но пък това бе нова земя. Не знаеше нищо за сезоните тук, нито колко време ще продължи зимата.

Седмината му военачалници чакаха търпеливо, дъвчеха шумно джобовите от хляб с месо и си подаваха голям мях айраг, за да се стоплят.

Илугей, старшият мингхан командир на Хаджиун, бе поел командването на тумана му. След време ханът щеше да назначи нов военачалник, но засега Субодай бе издигнал Илугей. Не беше случайно съвпадение, че мъжът бе с прошарена коса и жилав, почти четиридесетгодишен, обучен в личната гвардия на Чингис. На Субодай му беше дошло до гуша от младите лъвови, които Бату бе събрал около себе си. Би предпочел Хазар, стига да не се намираше на почти пет хиляди мили оттук, в Каракорум. Нуждаеше се от сигурен човек, ако искаше да отведе войската чак до морето.

— Слушайте — каза Субодай без никакви встъпления. Спря само за момент, за да даде възможност на военачалниците да спрат да ядат и да се приближат. — Колкото по на запад отиваме, толкова повече нараства опасността да бъдем ударени по фланговете. Ако продължим напред, ще сме като копие, забито в центъра на армия. Всяка следваща стъпка ще увеличава риска.

Не гледаше към Бату, докато говореше, макар че усети как принцът се усмихва. Млъкна за момент, за да пийне глътка айраг, и напитката разля топлината си в стомаха му.

— Разделям войската на три. Байдур и Илугей ще ударят на север. Съгледвачите ми казват, че има войска недалеч от някакъв град на име Краков. Вашата задача е да разбиете тази войска и да изгорите града. Не бива да се позволява на тамошните дребни владетели да натрупат сили покрай фланга ни.

Погледна Илугей в очите.

— Ти си по-опитен от Байдур, който е нов в тази работа. — Усети как Байдур се вцепени, понеже сметна, че авторитетът му е изложен на опасност. — Можеш ли да приемеш командването му, Илугей?

— Мога, орлок — отвърна Илугей и сведе глава.

Байдур издиша. Не беше кой знае какво, но Субодай бе избрал един от поддръжниците на Бату и нарочно го фаворизираше.

— Гуюк и Монгке, земите на юг трябва да бъдат опустошени. Ще поведете туманите си натам. Разчистете земята от всеки, способен да излезе с пехотинци или конници. След като изпепелите всичко, ще се върнете да ме подкрепите.

— Ами аз, орлок? — тихо попита Бату. Беше се намръщил, когато чу, че Гуюк трябва да потегли на юг, далеч от него. — Къде ще е *моята* позиция?

— До мен, разбира се — с усмивка отвърна Субодай. — Ние с теб ще ударим на запад с Джебе, Чулгетай и парцаливите пехотинци. С три тумана заедно ще разорим Унгария, докато братята ни разчистват фланговете.

Нямаше никакви церемонии, докато напускаха старата плевня. Субодай забеляза как Бату не пропусна да потупа Гуюк по гърба, но лицата и на двамата бяха напрегнати. Бяха се били и препускали пред погледа на Субодай и другите тумани бяха готови да им се притекат на помощ. Не се бояха от отговорността. Всеки от тях приветстваше възможността да действа на своя глава. Именно затова търсеха власт и тя бе дошла при тях в подножието на Карпатите, от ръката на Субодай. Само Бату, Джебе и Чулгетай щяха да останат тук. Тримата бяха малко тъжни, докато гледаха как останалите се затичаха, за да стигнат по-бързо при воините си.

— Прилича на състезание, не мислиш ли? — обади се Джебе.

Бату го изгледа със студените си очи.

— Не мисля. Мисля, че ми се налага да остана с дойката си и с теб.

Джебе се разсмя и се протегна, за да разкърши скования си гръб.

— Прекалено много мислиш, Бату, казвал ли ти го е някой?

И се отдалечи, като продължаваше да се усмихва.

Угедай седеше на една каменна пейка в парка и гледаше залеза. Тук изпитваше покой по начин, който никога не би могъл да обясни на баща си. Засмя се тихо. Дори мисълта за Чингис бе като да призове потъмни сенки върху дърветата наоколо. Угедай обичаше градината през лятото, но през зимата дърветата имаха различна прелест. Издигаха се голи, с разперени клони, мълчаливо очакващи зеления живот. Това бе време на мрак и копнеж, на уютни гери и греян айраг, на топли дрехи, които да те пазят от вятъра. Животът в герите бе едно от нещата, които му липсваха в двореца в Каракорум. По едно време дори си мислеше дали да не издигне един в двора, но отхвърли идеята като глупава. Не можеше да се върне към по-простия живот, не и след като го беше оставил зад себе си. Това бе копнежът на дете, стремеж към дните, когато майка му и баща му все още бяха живи. Баба му Хулун беше живяла достатъчно дълго, за да изгуби ума и спомените си, и Угедай потръпна при мисълта за последните ѝ дни. Първата майка на народа накрая се бе превърнала в бръщолевещо дете, неспособно дори да се поддържа чисто. Никой не биваше да пожелава подобна участ дори на врага си, още по-малко на някой близък и скъп.

Протегна се, за да разкърши тялото си от деня, прекаран в седене и говорене. В града имаше *твърде* много говорене. Сякаш самите улици едва ли не бяха построени от думи. Усмихна се, като си помисли как ли щеше да реагира баща му на всичките срещи, на които се бе наложило да присъства този ден. Въпросите за чистата вода и отходните канали със сигурност щяха да докарат на Чингис апоплектичен удар.

Заслони очи и огледа озарения от слънчевите лъчи Каракорум. Градът бе зает от тъмnozлатиста светлина и всяка линия изпъкваше необичайно ясно. Очите му вече не бяха така зорки както навремето и Угедай се радваше на светлината и на онова, което разкриваше тя. Той беше създал Каракорум, не някой друг и със сигурност не баща му.

Дворцовата кула хвърляше дълга сянка през града и в равнината отвъд него. Творението му бе все още младо, но след време щеше да се превърне в истинското сърце на държавата, в седалището на хановете. Запита се как ли ще бъде запомнен в бъдещите столетия.

Потръпна леко, когато задуха вечерният вятър. С бързо движение загърди дела си, но после го остави отново да се отвори. Какъв ли щеше да е животът му без слабостта на плътта? Въздъхна бавно. Усещаше неравномерното туптене в гърдите си. Вече се бе уморил да чака. Беше се хвърлил в битката да победи ужаса, бе се врязал във вражеската армия, сякаш страхът бе змия, която трябваше да смаже под сандала си. В отговор тя бе забила зъбите си в петата му и го беше запратила в мрака. Имаше моменти, когато си мислеше, че още не е излязъл от онази яма.

Поклати глава при спомена за Толуй и онова, което му бе причинил. Храбрият мъж можеше да победи страха, сам го беше научил, но може би само за известно време. Това бе нещо, което младите не разбираха — как страхът гризе човека, как се връща всеки път с нови сили, докато не останеш сам, отчаяно мъчещ се да си поемеш дъх.

Беше се задушил в отчаянието, бе се отказал от борбата, беше се предал. Сорхатани го бе издърпала обратно и му бе дала отново надежда, макар че така и нямаше да разбере, че в надеждата има и *агония*. Как можеше да живее, когато смъртта го дебнеше непрекъснато, сграбчваше го изотзад, притискаше го с тежестта си? Беше се изправил срещу нея. Беше призовал куража си и бе вдигнал глава, но тя не се бе извърнала. Никой човек не можеше да е силен *цял ден и цяла нощ*. Усилията го бяха изтощили докрай.

Отпусна ръце на коленете си, обърна ги и загледа дланите си. Мазолите бяха започнали да се появяват отново, макар че и за първи път от години му бяха излезли и мехури. Един-два още сълзяха след само час упражнения с меч и лъка този следобед. Усещаше как силата му се завръща, но прекалено бавно. На младини можеше да призове тялото си, без да се замисля, а дори тогава сърцето му беше слабо. Вдигна ръка и бръкна под копринената туника, напипа неравномерното пърхане в гърдите си. Сърцето му изглеждаше толкова крехко, като птичка.

Внезапната болка го стресна. Беше като удар и докато картината пред очите му се размазваше, Угедай се обърна да види какво го е ударило. Опипа главата си и приближи дланите до очите си. По тях нямаше кръв. Вторият спазъм го накара да се превие и той притисна гърди в коленете си, сякаш така можеше да пропъди болката. Изпъшка и се задъха. Пулсът забуча в ушите му, сякаш някой удряше с чук и вибрациите му отекваха през цялото му тяло.

— Престани! — яростно извика той. Тялото му беше неговият враг, сърцето — предателят. *Можеше* да му заповяда. Стисна юмруци и ги притисна в гърдите си, все така превит на две. Последва нов пристъп на болка, по-лош и от предишния. Угедай изстена и отметна глава, взря се в потъмняващото небе. Беше оцелявал преди. Щеше да оцелее и сега.

Така и не усети как се килна настрани и се свлече от пейката. Камъните на пътеката докоснаха бузата му. Чуваше как сърцето му бие силно и бавно, след което спря и настъпи ужасна тишина, която продължаваше и продължаваше. Стори му се, че чува гласа на баща си, и искаше да заплаче, но не му бяха останали сълзи, а само мрак и студ.

26.

Скърцането на пода изтръгна Сорхатани от съня. Тя се събуди и се стресна, като видя Кублай да стои намръщен до леглото ѝ. Очите му бяха зачервени и тя изведнъж се изплаши от онова, което щеше да ѝ каже. Макар да бяха минали години, споменът за смъртта на Толуй си оставаше болезнено пресен. Надигна се рязко, придърпа одеялото около себе си и попита остро:

— Какво има?

— Изглежда, синовете ти са проклети да носят лоши новини, майко — отвърна Кублай. Извърна се, когато тя стана и свали нощницата си, за да облече дрехите от предишния ден.

— Кажи ми — каза тя, докато закопчаваше туниката си.

— Ханът е мъртъв. Угедай е мъртъв — отвърна Кублай загледан през прозореца към нощния град. — Гвардейците му го открили. Научих от тях и отидох да го видя.

— Кой друг знае? — попита Сорхатани. Цялата ѝ съненост се изпари.

Кублай сви рамене.

— Изпратиха човек да каже на Торогене. Дворецът е все още тих, поне засега. Открили са го в градината, майко. Без никакви признаци, че някой му е посегнал.

— Слава Богу поне за това. Сърцето му беше слабо, Кублай. Онези, които знаехме, се бояхме дълго време от този ден. Видя ли трупа му?

Кублай трепна от въпроса и спомена, който извика той.

— Видях го. После дойдох право при теб.

— Правилно си постъпил. Сега слушай. Има неща, които трябва да направиш още сега, Кублай, тъй като новината скоро ще плъзне. В противен случай още преди лятото ще видиш чичо си Чагатай да минава през портите на Каракорум, за да вземе онова, което му се полага по рождение.

Синът ѝ впери поглед в нея, неспособен да проумее внезапното ѝ хладнокръвие.

— Как бихме могли да го спрем? — попита той. — Как *някой* би могъл да го спре?

Сорхатани вече вървеше към вратата.

— Той не е наследникът, Кублай. Гуюк е следващият поред и има пълното право да го наследи. Трябва да пратиш вестonosец до войската на Субодай. От този момент Гуюк е в опасност, докато не бъде обявен за хан на големия съвет, също като баща му.

Кублай зяпна.

— Имаш ли *представа* колко далеч са те?

Тя спря с ръка върху дръжката на вратата.

— Няма значение, ако ще и да е на края на света, синко. Гуюк трябва да научи. Пътните станции, Кублай. Има достатъчно коне между нас и Субодай, нали?

— Майко, ти не разбираш. Дотам са повече от четири хиляди мили, може би дори пет хиляди. Ще са нужни месеци, за да му съобщим новината.

— И какво? Напиши му я — отсече тя. — Нали сега нещата стават по този начин? Изпрати ездач със запечатано съобщение лично до Гуюк. Могат ли вестonosците да предадат лично писмо на такова разстояние?

— Да — отвърна смаяният Кублай. — Да, разбира се.

— Тогава *тичай*, момче! Тичай в стаите на Йо Шъ и напиши новината. Прати я час по-скоро на онзи, който трябва да я научи.

Сорхатани енергично смъкна един пръстен от пръста си и го пхна в дланта му.

— Запечатай писмото с пръстена на баща си и прати вестonosеца. Накарай го да разбере, че никога не е имало по-важна вест от тази. Ако изобщо е имало причина за създаването на тези пътни станции, ето я.

Кублай се втурна по коридорите. Сорхатани го изпрати с поглед, прехапала устна, после тръгна в обратната посока, към покоите на Торогене. Новината не можеше да се опази само в града. По изгрев-слънце щеше да се разлети от Каракорум във всички посоки. Мисълта за Угедай я изпълни с мъка, но тя я пропъди и стисна юмруци. Не беше време за скърбене. Светът никога нямаше да е същият след настъпването на деня.

Докато седнаше зад писалището на Йо Шъ, Кублай си помисли, че има причина да благодари на майка си. Вратата към работните стаи на съветника беше сменена, но дупките за новата ключалка все още зееха празни. Вратата се отвори само с едно побутване и Кублай потръпна в студа, докато вземаше дзинската кутийка с прахан и чаткаше с огнивото, та да изкара искра. Лампата бе малка и той я скри добре, но из двореца вече се чуваха гласове и се движеха хора. Огледа се за вода, но не намери, така че плю върху багрилния камък и размаза плюнката с пръсти. Йо Шъ поддържаше набора си четчици от козина на язовец чист. Кублай избра най-тънката и започна да изписва дзинските знаци върху тънкото парче козя кожа, толкова тънко, че приличаше на жълта коприна.

Беше почти готов с краткото съобщение и посипваше няколкото реда с пясък, когато вратата изскърца и той нервно вдигна поглед. Йо Шъ стоеше по нощница на прага.

— Нямам време да обяснявам — отсечено рече Кублай, докато ставаше.

Нави кожата. Редовете, които щяха да променят държавата, бяха скрити и преди Йо Шъ да може да каже нещо, Кублай накапа восък върху пергамента и притисна отгоре му пръстена на баща си. Обърна се с напрегната физиономия към съветника на Угедай. Йо Шъ се вираше в малкия свитък и блестящия восък, докато Кублай го размахваше във въздуха, за да изсъхне по-бързо. Не можеше да разбере напрежението, което виждаше у младежа.

— Видях светлината. Изглежда, половината дворец е на крак — каза Йо Шъ, като нарочно препречи изхода, когато Кублай тръгна към него. — Какво е станало?

— Нямам право да ти казвам, съветнико — отвърна Кублай. — Тук съм по работа на хана.

Гледаше Йо Шъ твърдо, право в очите.

— Боя се, че трябва да настоя за обяснение за това... нахлуване, преди да те пусна — каза Йо Шъ.

— Не можеш да настояваш. Това не е твоя работа, съветнико. А семеен въпрос.

Ръката на Кублай не посегна към меч на кръста му. Знаеше, че съветникът не може да бъде сплашен с оръжие. Гледаха се в очите.

Кублай чакаше мълчаливо.

Яо Шъ намръщено отстъпи настрани и го пусна да мине. Погледът му спря объркано върху още мокрия багрилен камък и пръснатите пособия за писане. Отвори уста да зададе още един въпрос, най-важния, но Кублай вече беше изчезнал, само стъпките му отекваха все по-слабо в коридора.

Централната пътна станция, от която започваше мрежата, простираща се на изток чак до земите на Дзин и отвъд тях, не беше далеч. Кублай профуча тичешком покрай пристройките на двореца, през двора и по галерията около една градина, където вятърът го настигна и задмина със студения си дъх. Видя факлите в парка — още хора се бяха събрали около тялото на хана. Яо Шъ съвсем скоро щеше да научи ужасната новина.

Излезе от двореца и затича по улицата, която бе станала сива във вълчата зора. Изпързала се по калдъръма на ъгъла и видя светлините на ям станцията. Във всеки час от денонощието там имаше дежурен. Извика, докато тичаше под каменната арка към просторния двор с конюшни от двете страни. Спря задъхан и чу как един кон изпръхтя и удари с копито. Може би животното бе усетило възбудата му.

На двора излезе едър мъж, началникът на станцията. Беше еднорък — явно назначаването му тук бе компенсация за това, че е изгубил възможността да се сражава.

— Говоря от името на Сорхатани и Торогене, съпругата на Угедай хан — каза Кублай. — Това писмо трябва да стигне войската на Субодай по възможно най-бързия начин. Убивайте коне и хора, ако се наложи, но това трябва да стигне до наследника Гуюк. Не до някой друг, а до Гуюк. Да му се предаде лично. Разбра ли?

Старият воин го зяпна.

— Какво е толкова спешно, че...

Явно вестта все още не бе стигнала до онези, които разнасяха вестите. Кублай взе решение. Искаше началникът да се задейства бързо и да не губи нито миг повече.

— Ханът е мъртъв — с възможно по-спокоен глас каза той. — Наследникът му трябва да научи. А сега *действай* или напусни поста си.

Мъжът вече се беше обърнал и викаше дежурния. Кублай остана да гледа как мълчаливият млад ездач извежда коня си. Пратеникът се

стресна, когато чу заповедта да убива коне и хора, но разбра важността на поръчението и кимна. Посланието изчезна дълбоко в кожената чанта, която пратеникът завърза здраво на гърба си. Слугите донесоха седло, от което висяха десетки звънчета.

При звука им конят изпръхтя и размърда уши. Знаеше, че звънчетата означават, че ще препуска бързо и надалеч.

Торогене плачеше. Сорхатани нямаше проблеми да влезе в покоите ѝ — гвардейците пред вратата я пуснаха веднага щом видяха изражението ѝ.

— Научи ли? — попита Торогене.

Сорхатани разпери ръце и двете се прегърнаха и се притиснаха една в друга.

— Тъкмо отивах към градината — каза Торогене. Тресеше се от мъка, всеки момент можеше да припадне. — Гвардейците стоят... при него... и ме чакат.

— Първо трябва да говоря с теб — каза Сорхатани.

Торогене поклати глава.

— После. Не мога да го оставя сам там.

Сорхатани прецени шансовете си да я спре и се отказа.

— Нека тогава дойда с теб.

Забързаха по коридорите. Торогене се давеше в ридания и това наруши самообладанието на Сорхатани. Тя също беше изгубила съпруг и раната бе още прясна, отворена отново от новината за смъртта на хана. Имаше неприятното усещане, че нещата излизат извън контрола ѝ. Колко време щеше да мине, преди Чагатай да научи, че брат му най-сетне е умрял? И колко време щеше да мине, преди да дойде в Каракорум и да предяви претенциите си за ханството? Ако действаше бързо, можеше да доведе войската си тук много преди Гуюк да се върне.

Изгуби броя на завоите, преди най-после да усетят вятъра по лицата си и да видят градината. Факлите на гвардейците още осветяваха мястото, макар вече да се бе съмнало. Торогене извика задавено и се затича натам. Сорхатани затича след нея. Знаеше, че не може, че не бива да я спре.

Стигнаха до каменната пейка и Сорхатани спря и остави Торогене да измине последните няколко крачки до съпруга си сама. Гвардейците стояха мълчаливо и се мръщеа — не можеха да видят никакъв враг, но бяха гневни, че са се провалили в изпълнението на задълженията си.

Онзи, който бе открил Угедай, го беше обърнал с лице към небето. Очите му бяха затворени и той лежеше така неподвижно, както може да лежи единствено мъртвец; кожата му бе толкова бяла, сякаш и капка кръв нямаше в него. Сорхатани избърса сълзите си, Торогене коленичи до него и приглади косата му с длан. Не каза нищо и не заплака. Просто го гледаше. Ветрецьт продължаваше да духа и градината около тях шумолеше. Някъде наблизко се обади птица. Торогене не помръдваше.

Дойде и Яо Шъ, по нощница, пребледнял почти като мъртвия си господар. Сякаш се състари и смали, като видя трупа. Не каза нищо. Тишината бе твърде дълбока за думи. Стоеше нещастно, още една бдяща сянка в градината. Слънцето бавно изгря и мнозина от присъстващите го погледнаха едва ли не с омраза, сякаш светлината и животът, които носеше, не бяха добре дошли тук.

Когато слънцето окъпа града в златисто кървавите си лъчи, Сорхатани най-сетне пристъпи напред и нежно докосна Торогене по рамото.

— Ела — каза ѝ тихо. — Нека ги оставим да го приберат.

Торогене поклати глава и Сорхатани се наведе и зашепна в ухото ѝ:

— Остави мъката си настрана засега. Трябва да мислиш за сина си, за Гуюк. Чуваш ли ме, Торогене? Трябва да си силна. Трябва да пролееш сълзите си за Угедай някой друг ден, ако искаш синът ти да оцелее.

Торогене бавно премигна и поклати глава — веднъж, два пъти. Сълзите бликаха изпод затворените ѝ клепачи. Наведе се, целуна Угедай по устните и потръпна от ужасната им студенина. Никога вече нямаше да почувства топлотата му, прегръдката му. Погали ръцете му, новите мазоли и мехурите по дланите му. Те вече нямаше да заздравеят. Накрая се изправи.

— Ела с мен — меко ѝ рече Сорхатани, сякаш успокояваше уплашено животинче. — Ще ти направя чай. Трябва да хапнеш нещо.

Трябва да си силна, Торогене.

Торогене кимна и Сорхатани я поведе към покоите си. Обръщаше се назад почти на всяка крачка, докато градината не скри Угедай от очите ѝ. Слугите изтичаха пред тях да направят чая.

Влязоха в покоите ѝ и Сорхатани видя, че гвардейците заемат позицията пред вратата ѝ. Осъзна, че те също са останали без водач. Смъртта на хана бе сложила край на установения ред и те изглеждаха едва ли не като изгубени.

— Имам заръка за вас — импулсивно каза тя и мъжете се изпълнаха. — Изпратете вестоносец при командира си Алхун. Кажете му незабавно да дойде тук.

— Както заповядаш, господарке — каза един гвардеец, сведе глава и тръгна да изпълни нареждането.

Сорхатани каза на слугите да излязат. Чаят вече завираше и тя трябваше да остане насаме с жената на Угедай.

Торогене седеше и се взираше в нищото, зашеметена от мъка. Сорхатани зашета, като нарочно затрака с чашите. Чаят не беше съвсем станал, но щеше да свърши работа. Никак не ѝ се искаше да се намесва в скръбта на друг, но се налагаше. Умът ѝ работеше трескаво от мига, когато се беше събудила и бе видяла Кублай да стои до леглото ѝ. Някаква част от нея знаеше какво се е случило още преди синът ѝ да отвори уста.

— Торогене? Изпратих вестоносец до Гуюк. Чуваш ли ме? Наистина съжалявам. Угедай...

Задави се, когато собствената ѝ скръб я заля. Тя също беше обичала хана, но пропъди мъката си, натика я някъде дълбоко в себе си, за да може да продължи.

— Той беше добър човек, Торогене. Синът ми Кублай изпрати писмо на Гуюк по пътните станции. Казва, че ще са нужни месеци, за да стигне до него. Не мисля обаче, че Гуюк ще се върне бързо.

Торогене рязко вдигна глава. Очите ѝ бяха ужасни.

— Защо да не се върне у дома, при мен?

— Защото ще се сети, че чичо му Чагатай може вече да е пристигнал в града с туманите си, Торогене. Чагатай ще научи новината по-бързо и е много по-близо от войските на Субодай. Когато Гуюк се върне, Чагатай може вече да е хан. Чуй ме. Стане ли това, не

бих заложила и една медна монета, че синът ти ще остане жив. Такъв е залогът, Торогене. Забрави засега мъката си и слушай.

Стъпки отвън накараха и двете да се обърнат. Старшият мингхан командир на ханската гвардия влезе в стаята. Беше в пълно бойно снаряжение. Поклони се отсечено на двете жени, без да крие раздражението си, че са го повикали.

Сорхатани го изгледа студено.

Алхун може и да не беше осъзнал накъде се е изместила властта с настъпването на деня, но това не се отнасяше за нея.

— Не желая да се натрапвам в мъката ви — рече Алхун. — Разбирате, че мястото ми е при гвардейския туман, за да поддържам реда. Кой знае как ще реагира градът, когато новината се разчуе. Може да избухнат безредици. Ако разрешите...

— Млъквай! — остро го прекъсна Сорхатани. Алхун я погледна, но тя не му даде време да помисли и да осъзнае грешката си. — Нима би влязъл при хана дори без да почукваш на вратата? Тогава защо се отнасяш с по-малка почит към нас? Как *смееш* да ни прекъсваш?

— Аз... нали ме повикахте... — Лицето на Алхун пламна. Бяха минали много години, откакто някой му бе повишавал глас. Беше толкова изненадан, че не знаеше какво да прави.

Сорхатани заговори бавно и самоуверено:

— Аз се разпореждам със земите на прадедите, мингхан командир. Има само един човек в държавата, който е над мен. Тя. И тя седи тук. — Сорхатани видя, че Торогене я е зяпнала объркано, и продължи: — Докато Гуюк не пристигне в Каракорум, управлява неговата майка. Ако това не е очевидно поне за шепа хора, казвам го сега, за да се знае.

— Аз... — започна Алхун, но млъкна и се замисли.

Сорхатани нямаше нищо против да чака. Наля още чай, като се надяваше, че никой от двамата не забелязва треперещите ѝ ръце.

— Права си, разбира се — каза Алхун. В гласа му се долавяше едва ли не облекчение. — Съжалявам, че наруших покоя ти, господарке. Господарке. — Поклони се отново на Торогене, този път много по-дълбоко.

— Ядосаш ли ме отново, ще ти взема главата, Алхун — продължи Сорхатани. — А сега осигури реда в града, както сам каза. Ще ти съобщя подробностите около погребението допълнително.

— Да, господарке — отвърна Алхун. Светът беше престанал да се върти лудо, поне в тези стаи. Не знаеше дали чувството за хаос няма да се върне, когато излезе в коридора.

— По залез-слънце доведи деветимата ти мингхан командири в главната зала за аудиенции. Тогава ще имам нови заповеди за вас. Не се съмнявам, че Чагатай хан ще обмисли атака срещу Каракорум, Алхун. Не бива *кракът* му да стъпи в този град, разбираш ли?

— Разбирам — отвърна Алхун.

— Тогава ни остави. — Сорхатани махна заповеднически с ръка.

Алхун излезе, като внимателно затвори вратата, и Сорхатани въздъхна дълбоко. Торогене я гледаше ококорено.

— Дано всичките ни битки минат така гладко — малко сърдито рече Сорхатани.

Байдур препускаше на север, преизпълнен с гордост. Подозираше, че Илугей ще докладва всяко негово действие, но мисълта за внимателното наблюдение не го плашеше. Баща му Чагатай го бе обучил на всяка дисциплина и тактика — а баща му бе син на Чингис хан. Байдур не бе дошъл тук неподготвен. Надяваше се само да има възможност да използва някои от нещата, които бе натоварил на резервните коне. Субодай му бе позволил да остави каруците. Огромното стадо, което следваше тумана, можеше да носи почти всичко без гредите на тежките катапулти.

Трудно му бе да прикрие радостта си, докато яздеше с двата тумана през земи, за каквито не бе и помислял. Според преценките изминаваха около шейсет мили на ден. Скоростта бе важна, Субодай го бе казал достатъчно ясно, но Байдур не можеше да остави вражески войски след себе си. Именно затова беше поел почти право на север от Карпатите. След като стигнеше на позицията си, щеше да продължи на запад успоредно на Субодай и да смазва всичко по пътя си. Хората му вече бяха започнали да прочистват земята. Краков се намираше на запад, а град Люблин — точно пред тях...

Байдур дръпна юздите и загледа кисело стените на Люблин. Земята около него бе пуста през зимата, нивите — черни и голи. Слезе от коня да провери почвата и смачка една черна буца между пръстите си. Земята беше добра. Само плодородната почва и конете можеха да

събудят истинска алчност в него. Златото и дворците не означаваха нищо — баща му го бе научил и на това. Байдур никога не бе чувал за Краков, докато Субодай не спомена това име, но жадуваше да завладее полските княжества в името на хана. Дори беше възможно Угедай да награди такъв успешен военачалник с негово собствено ханство. И по-странни неща се бяха случвали.

Субодай му бе дал пергаменти с всичко, което му беше известно за земята пред тях, но Байдур все още не беше имал възможност да ги прочете. Нямаше значение. Който и да се изправеше пред него, щеше да бъде прегазен.

Яхна коня и препусна към града. Наближаваше залез-слънце и портите вече бяха затворени. Когато приближи, забеляза, че стените са стари и на места порутени, виждаха се множество кръпки и следи от направени през пръсти ремонти. На някои места имаше само прегради от натрупано дърво и камък. Усмихна се. Субодай очакваше бързина и разрушения.

Обърна се към Илугей, който седеше на коня си и наблюдаваше безстрастно.

— Ще изчакаме да се стъмни. Един ягун ще изкатери стената от другата страна, за да привлече вниманието на стражите. Други сто ще влязат и ще отворят портата отвътре. Искам това място да посрещне изгрева с пожар.

— Ще бъде направено — отвърна Илугей и препусна да предаде заповедите му.

Байдур и Илугей се движеха с умопомрачаваща скорост. Малко след като Люблин падна, Байдур поведе туманите към Сандомир и Краков. С темпото, с което се движеха, попадаха на колони мъже, отиващи да помогнат на вече превзети градове. Байдур неизменно успяваше да изненада местните благородници и двадесетте му хиляди воители разбиваха по-малките войски, след което преследваха оцелелите. Това бе от онези кампании, на които се бе наслаждавал дядо му и които баща му Чагатай му беше описвал до най-малката подробност. Противникът бе трмав и реагираше бавно срещу забития в земята му нож. Байдур знаеше, че не може да очаква милост, ако се провали — нито от собствените си хора, нито от онези, срещу които се изправяше. Ако им се удадеше възможност, поляците щяха да изстребят туманите му до последния човек. Затова беше разумно да не се среща с тях според техните условия и да не им дава възможност да използват силните си страни. Нямаше подкрепления, които да повика, и затова използваше туманите си внимателно, тъй като трябваше да ги запази, та дори това да означаваше да откаже сражение.

Не знаеше името на мъжа, който водеше частите лъскави рицари и пехотинци срещу него при Краков. Съгледвачите съобщиха за армия от около петдесет хиляди и Байдур изруга, когато научи новината. Знаеше какво би поискал Субодай от него, но той никога не беше гледал на препускането през севера като самоубийство. Поне полският благородник не се бе оттеглил зад дебелия стени и не ги бе предизвикал да обсадят града. Краков беше открит като Москва и също толкова труден за защита. Силата му се намираше в многобройната армия, която се беше установила на лагер пред него и очакваше атаката на монголските тумани.

Байдур приближи опасно близо до града със старшите си мингхан командири, за да огледа войсковите формации и терена. Нямаше представа дали поляците представляват заплаха за Субодай, но точно затова беше изпратен на север. Не биваше да се позволи на тази армия да се присъедини към войските в Унгария, но не беше

достатъчно само да бъдат задържани около Краков. Задачата на Байдур бе да направи разрез през цялата страна и да е сигурен, че никаква армия няма да помисли да потегли на помощ на юг, щом на собствената ѝ територия върлуват вълци. Субодай щеше да му отреже ушите, ако пренебрегваше заповедите му.

Изкачи едно ниско възвишение и се загледа към морето мъже и коне. Видя, че са забелязали присъствието му — полски съгледвачи вече препускаха в галоп към него със заплашително извадени оръжия. Други, близо до града, възсядаха конете си, готови да защитават или атакуват, каквото и да означаваше появата му. Какво би направил баща му? Какво би направил дядо му срещу такова множество?

— Този град трябва да е много богат, щом го защитават толкова хора — промърмори стоящият до него Илугей.

Байдур се усмихна и бързо взе решение. Хората му имаха почти шейсет хиляди коня — бе толкова огромно стадо, че не можеше да остане на едно място за повече от ден. Конете опоскваха тревата като скакалци, също както туманите изяждаха всичко по пътя си. Но всеки резервен кон носеше лъкове и стрели, съдове, храна и стотици други неща, от които се нуждаеха в кампанията, дори плетената ракета и плъстта за герите. Ако не друго, Субодай го бе изпратил добре запасен.

— Мисля, че си прав, Илугей — рече Байдур, докато преценяваше шансовете. — Искат да защитят безценния си град и затова са се скупчили около него и ни чакат. — Ухили се. — Ако са така добри да останат на едно място, нашите стрели ще си кажат думата.

Обърна коня и пое назад, без да обръща внимание на вражеските съгледвачи, които се бяха приближили съвсем. Когато един се понесе към него, Байдур с едно плавно движение извади стрела от колчана, постави я на тетивата и я пусна. Изстрелът беше чудесен и съгледвачът се затъркаля по земята. Байдур се надяваше, че това е добра поличба.

Не обърна внимание на виковете и подигравките на останалите — знаеше, че няма да посмеят да го последват. Умът му вече работеше. Със запасите на резервните коне разполагаше с почти два милиона стрели от прави брезови клони, с добри пера, събрани в колчани по трийсет или шейсет. Въпреки това изобилие внимаваше да прибере и възстанови колкото се може повече от тях след сраженията. Стрелите

бяха може би най-ценният им ресурс след конете. Погледна към слънцето и кимна. Все още беше рано. Нямаше да пропилее деня.

Крал Болеслав, велик херцог на Краков, барабанеше с бронираната си ръкавица по кожения лък на седлото, взрян в огромния облак прах, който бележеше движението на приближаващата монголска орда. Беше яхнал едър сив кон от породата, която можеше да тегли плуг през чернозема цял ден, без да се измори. Единадесет хиляди рицари стояха в готовност да унищожат нашественика веднъж завинаги. От лявата му страна бяха френските тамплиери с техните ливреи в червено и бяло върху стоманата. Болеслав чу как гласовете им се извисиха в молитва. Разполагаше с хиляди стрелци и, което бе най-важното, с копиеносци, които трябваше да посрещнат атаката с дългите си пики. Армията му вдъхваше увереност и той държеше вестоносците си наблизо, готови да препуснат към братовчеда му в Лигниц с новината за победата. Може би след като спасеше всички, роднините му най-сетне щяха да го признаят за пълноправен владетел на Полша.

Майката църква обаче щеше да стои на пътя му, кисело си помисли той. Тя предпочиташе полските благородници да пилеят силата си в междуособици и убийства, за да могат духовниците да трупат богатства и сланина. Само преди месец братовчед му Хенрих беше построил манастир за новия орден на доминиканците — бе похарчил за него купища сребро. Болеслав се намръщи при мисълта за бенефициите и индулгенциите, които Хенрих беше получил в отплата. Това бе голямата новина в рода.

Отправи мислена молитва към небето.

„Господи, ако видя победа днес, ще основа манастир в града си. Ще поставя златен потир на олтара и ще намеря мощи, които да привличат поклонници от хиляди мили. Ще поръчам да отслужат тържествена литургия за всички, които ще изгубят живота си. Кълна ти се, Господи, давам думата си. Дари ме с победа и ще бъдеш славен в целия Краков“.

Преглътна и посегна към бутилката вода, вързана с ремък за седлото. Мразеше това чакане и все още се боеше, че докладите на съгледвачите му може да излязат верни. Знаеше, че са склонни да

преувеличават, но мнозина от тях се върнаха с разкази за орда, два пъти по-голяма от неговите петдесет хиляди — огромен океан от безчислени коне и ужасни нашественици, въоръжени с лъкове и цяла гора копия. Мехурът му напомни за себе си и Болеслав се намръщи раздразнено. Нека проклетите кучета дойдат. Бог щеше да каже думата си и те щяха да опитат силата на десницата му.

Виждаше как тъмната маса на врага приближава. Изливаха се по земята, твърде многобройни, за да бъдат преброени, макар да не му се вярваше, че това е огромната армия, която описваха съгледвачите. С тази мисъл дойде тревогата, че някъде другаде може да има и още неприятели. Беше получил само един доклад от Русия, но в него се казваше, че били привърженици на коварните номера, много обичали да устройват засади и да нанасят удари по фланговете. Нищо от това не проличаваше сега. Копиеносците бяха на позициите си, а монголите препускаха право напред, сякаш смятаха да се врежат в тях. Болеслав започна да се опасява, че е пропуснал нещо в плановете. Видя тамплиерите да се приготвят за контраатака, макар че засега бяха в безопасност зад копиеносците. Гледаше напрегнато как пиките се насочват напред и дръжките им се опират здраво в земята. Можеха да спрат всичко, да изкормят всеки, независимо колко е бърз или свиреп.

Монголите приближаваха в дълга редица с дълбочина не повече от петдесет души. Докато Болеслав се взираше в тях, те опънаха лъковете и стреляха. Хиляди стрели се издигнаха над копиеносците му и Болеслав за момент се ужаси. Хората му имаха щитове, но ги бяха хвърлили на земята, за да държат пиките срещу атакуващите.

Стрелите изсъскаха, после се посипаха върху бойците му. Последваха писъци. Стотици изпопадаха, а стрелите продължаваха да се изсипват на смъртоносен порой. Болеслав преброи дванайсет удара на сърцето си между всеки колосален залп — но пък сърцето му биеше като обезумяло. Собствените му стрелци отвърнаха също със залп и той зачака напрегнато, но стрелите изпопадаха пред монголските конници. Как бе възможно да стрелят толкова надалеч? Неговите стрелци бяха добри, сигурен беше, но ако не можеха да стигнат до врага, от тях нямаше никаква полза.

Командирите се опитаха да отговорят на атаката и по редиците се понесоха заповеди. Мнозина копиеносци пуснаха тежките оръжия. Някои взеха щитовете си, докато други се опитваха да държат

едновременно копие и щит, с което правеха и двете безполезни. Болеслав изруга и погледна над главите им към командира на тамплиерите. Мъжът беше като куче на верига. Тамплиерите бяха готови да препуснат, но копиеносците все още блокираха пътя им. Не можеше да има плавна маневра, при която пехотинците да се дръпнат настрани и да пуснат тамплиерите.

Болеслав изруга задавено. Вестоносците му го погледнаха стреснато, но той не ругаеше тях. Още от съвсем млад беше предвождал армии. Дължеше силата си на сраженията, които бе водил и спечелил, но това, което виждаше в момента, бе подигравка с всичко научено. Монголите сякаш нямаха никакво командване. Не се виждаше спокоен център, който да насочва движението им. Това щеше да е нещо, на което Болеслав би могъл да отговори. В същото време не бяха и безредна тълпа, в която всеки да действа на своя глава. Движеха се и атакуваха, сякаш водени от хиляди насочващи ръце, сякаш всяка група бе напълно независима от останалите. Беше безумно, но те се движеха и нападаха като оси, отговарящи моментално на всяка заплаха.

Отстрани хиляда монголски воители закачиха лъковете на седлата си, вдигнаха копия, понесоха се напред и се врязаха в щитовете на копиеносците. Но още преди офицерите на Болеслав да успеят да реагират, вече се оттегляха и отново опъваха лъковете. Копиеносците ревяха яростно и вдигнаха оръжията си, само за да поемат смъртоносните стрели, които се понесоха с бръмчене към тях.

Болеслав зяпна ужасено, когато видя това да се повтаря навсякъде. Сърцето му подскочи, когато тамплиерите си запробиваха път напред с викове и ритници. Да, те щяха да въведат ред в хаоса. Това беше мисията им.

Не знаеше колко пехотинци е изгубил. В атаката нямаше отдих, нямаше време за прегрупиране и преценяване на тактиката на врага. Дори докато си мислеше това, монголите не спираха — две нови вълни стрели полетяха от близко разстояние: поваляха всеки, който беше предпочел пиката пред щита. Виковете и крясъците на ранените се засилваха, но тамплиерите вече бяха започнали своя бавен и ритмичен тръс, който вдъхваше ужас в сърцата на враговете им. Болеслав сви юмрук, когато тежките рицари минаха през последните замаяни копиеносци и ускориха ход в свършен строй. Нищо на този свят не можеше да им устои.

Видя как монголите губят кураж, когато рицарите се сблъскаха челно с тях. По-дребните им коне падаха или отскачаха настрани от стоварилата се върху тях тежест. Монголските ездачи скачаха невредими от падащите си коне, но широките мечове ги съсичаха или копитата ги стъпкваха. Врагът започна да отстъпва и Болеслав възликува. Плавното движение на неприятелските части се обърка. Монголите стреляха срещу рицарите, но стрелите отскачаха от тежката броня или дори се пречупваха. Болеслав усети как битката се обръща и изкрещя окуражаващо на рицарите.

Тамплиерите удариха с рев монголския туман. Това бяха мъже, водили сражения чак из калните бойни полета на Йерусалим и Кипър. Очакваха врагът пред тях да се дръпне, пришпориха конете си и препуснаха в галоп. Силата им бе неудържимият удар на чук, който трябваше да разбие врага на две половини, да стигне до центъра и да убие военачалника. Монголите падаха със стотици, обръщаха се и бягаха пред рицарите, задниците на конете им бяха почти в обсега на огромните мечове и тежките копия. Атаката на тамплиерите продължи още половин мила или повече, разпръсквайки всичко пред себе си.

Байдур вдигна ръка. Мингхан командирите очакваха сигнала му, момента, който той трябваше да избере. Заповедите полетяха по редиците. Двадесет мъже вдигнаха високо жълти знамена и изреваха на ягуните. Стотниците предадоха командите на десетниците. Чрез око или ухо, заповедите се разнесоха мигновено, като огън по слама. За миг хаосът се превърна в ред. Ягуните се отделиха от фланговете и оставиха рицарите да приближат без съпротива. Някои продължаваха да бягат, увличайки ги след себе си, но фланговете набъбнаха и все повече и повече воини приготвяха лъковете си.

Тамплиерите се откъснаха далеч от пехотинците и зловещите им пики. Около десет хиляди от тях бяха препуснали напред — огромна сила, свикнала с победите. Бяха се забили дълбоко в монголските тумани, водени от самоувереността и вярата. Гледаха през тесните процепи на шлемовете си хаоса на монголското отстъпление и съсичаха с мечовете си всичко, което се озоваваше в обхвата им. Видяха как отделни части се отклоняват от двете им страни, но

въпреки това продължиха напред, за да пробият вражеските редици и да стигнат до водача им, който и да е той.

По фланговете им хиляди монголски стрелци спряха уплашените си викове и поставиха стрели на тетивите. Със спокойна увереност подбраха целите си и насочиха стрелите към шиите на огромните бойни коне. Отпред животните бяха изцяло бронирани. Отстрани обаче вратовете им бяха или голи, или покрити само с развяващ се плат.

Байдур махна с ръка. Всички жълти знамена се смъкнаха като едно. Лъковете избръмчаха, освобождавайки огромната енергия на пълното опъване, и запратиха съскащите стрели в носещите се покрай тях коне. От толкова близо мишените бяха лесни за улучване и още при първите удари конете рухнаха с пронизани гърла. Кръв запръска на мощни струи от ноздрите им. Мнозина от монголските воители трепнаха от съчувствие, но след миг извадиха нови стрели от колчаните си.

Рицарите изреваха. Улучените само веднъж пришпориха конете си и се опитаха да се измъкнат от връхлетялата ги от двете страни буря. Конете под тях падаха: стотици животни рухнаха изведнъж, като затиснаха или смазаха ездачите си. Рицарите се озоваха на земята замаяни, мъчещи се да се изправят.

Въпреки загубите тамплиерската атака продължи. Не беше лесно тежките бронирани коне да се обърнат настрани, но рицарите все пак опитаха. Някой зарева заповеди и моментално се превърна в мишена за всички стрелци наблизо. Конят му рухна, набоден като таралеж, а самият рицар падна с щръкнала от забралото на шлема му стрела.

Тамплиерите завиваха наляво и надясно към стрелците от двете им страни. Атаката се разделяше по дължината на колоната, като всеки рицар завиваше в обратната на онзи пред него посока. Беше маневра като за парад, каквато монголите не бяха виждали никога. Байдур беше впечатлен. След малко рицарите се озоваха лице в лице срещу воините, които ги жилеха. Ръкопашният бой бе единственият им шанс да се спасят от клането, в което се беше превърнала атаката им. Бяха изгубили скоростта, но бронята им беше яка и силите им все още бяха свежи. Ужасно дългите им копия смазваха ребрата на воините му, след което огромните мечове започнаха да се вдигат и спускат подобно на касапски сатъри.

Монголските ездачи танцуваха с конете си около тях и запращаха всяка стрела точно в целта — там, където виждаха пролука в доспехите или незащитена плът. Дългите мечове се въртяха над тях или се спускаха там, където се бяха намирали само миг по-рано.

Байдур чуваше гърления смях на хората си и знаеше, че той се дължи отчасти на облекчението им. Само размерът на рицарите и конете им беше достатъчен, за да събуди страх. Беше като прохладен ветреца върху сгорещена кожа да ги гледа как падат. Ала когато ударите на рицарите достигаха целта си, всяка нанесена рана бе смъртоносна. Байдур видя как един рицар в окъсан плащ в червено и бяло стовари меча си с такава сила, че отсече крака на един воин в бедрото и разпра седлото под него. Докато умираше, воинът сграбчи рицаря и го събори със себе си с трясък на метал.

Отмерените залпове от фланговете бяха сменени от меле крещящи хора и цвилещи коне, хиляди индивидуални схватки. Байдур препускаше насам-натам зад хората си и се мъчеше да определи как се справят. Видя как един рицар с мъка се изправи на крака и свали очукания си шлем. Черната му коса бе мокра от пот. Байдур препусна покрай него и го съсече.

Върна се назад и спря коня си. Огледа се, за да усети битката. Знаеше, че не може да се включи в атаката. Ако паднеше, командването щеше да се стовари върху плещите на Илугей. Байдур се изправи в стремената и се загледа в сцената, която знаеше, че никога няма да забрави. Навсякъде по огромното поле рицари в сребриста броня се биеха срещу туманите. Очуканите им щитове падаха от ръцете им, мечовете им отхвърчаваха встрани. Хиляди бяха избити на земята, държани от воините му, докато други вдигаха забралата на шлемовете им и забиваха остриета в лицата им. Други хиляди още бяха на конете си и викаха на другарите си. Байдур видя, че у тях няма страх. Но щеше да има. Скоро. Време беше да се уплашат. Не се изненада, когато ариергардът на атаката започна да се обръща и се превърна в хаотична маса, побягнала обратно към пехотинците и Краков. Даде заповед и осем мингхана препуснаха след рицарите и ги обсипаха със стрели. Малцина от тях щяха да стигнат до убежището зад пиките.

Болеслав гледаше отчаяно как каймакът на аристокрацията умира пред очите му. Никога не би повярвал, че рицарите могат да бъдат разбити от някакви си дрипави конници, ако не го беше видял със собствените си очи. Тези стрели! Мощта и точността им бяха зашеметяващи. Никога не бе виждал подобно нещо на бойното поле. Никой поляк не се беше сблъсквал с такъв противник.

Надеждата му се върна, когато видя ариергардът да обръща към града. Не беше в състояние да прецени мащабите на унищожението и челюстта му бавно увисна, когато осъзна колко малко са оцелелите, колко окаяни изглеждат в сравнение със сияйното великолепие на онези, които бяха препуснали срещу врага. Монголите продължаваха да ги преследват, пускаха адските си стрели с плавни движения, сякаш рицарите бяха мишени за упражнения на някакво огромно стрелбище.

Болеслав изпрати четири хиляди копиеносци да защитят отстъплението им и те принудиха монголите да спрат. Разбитите остатъци от тамплиерите се върнаха в тръс, покрити с прах и кръв, едва дишаха в сплесканите си брони.

А в следващия миг Болеслав с ужас видя, че монголските тумани приближават. Осъзна, че най-сетне ще използват копията си. Беше изгубил защитата на кавалерията и монголите щяха да ги пометат и да влязат в Краков. Извика да вдигнат пиките, но атака не последва. Вместо това стрелите заваляха отново, сякаш рицарите изобщо не бяха излизали в атака, сякаш монголите разполагаха с цял ден, за да довършат избиването.

Погледна към слънцето, което се снишаваше към далечните хълмове. Ненадейно една стрела улучи коня му и той се изправи на задните си крака. Друга удари щита му и го блъсна в гърдите му със силата си. Заля го противен страх. Не можеше да спаси Краков. Рицарите бяха превърнати в сянка на предишната си мощ и му оставаха само селяците пехотинци. Щеше да му е трудно да спаси дори собствения си живот. Даде знак да свирят отбой.

Светлината вече отслабваше, но монголите продължаваха да стрелят. Копиеносците започнаха да се оттеглят. Изтощените тамплиери се построиха в тънка редица отзад и поемаха стрелите с броните си, опитваха се с всички сили да не допуснат отстъплението да се превърне в пълно поражение.

Болеслав препусна в лек галоп. Свитата му го последва със сведени глави. Сянката на поражението бе надвиснала над всички, също като страха. Вместо да праща писма, известяващи победата му, щеше да тича при брат си Хенрих и да го моли за благосклонност и съжаление. Яздеше сковано, загледан в сенките напред. Монголите бяха унищожили френските тамплиери, най-великата бойна машина на света. До днес. Кой можеше да ги спре, ако военните ордени не бяха в състояние? Тези рицари бяха изклали орди мюсюлмански неверници в и около Йерусалим. Разбиването им на пух и прах само за един ден го беше потресло до дъното на душата му.

Зад тях монголите виеха като вълци, стотици препускаха напред и избиваха онези, които искаха само да се оттеглят. Стрелите продължиха да ваят и когато настъпи здрач. Враговете смъкнаха от седлата мъжете от последните редици и ги убиваха със смях, като се бутаха кой да нанесе първия ритник или удар.

Когато се стъмни съвсем, Байдур и Илугей най-сетне събраха воините си. Краков лежеше пред тях гол и беззащитен и те влязоха, без да бързат, в него под лъчите на изгряващата луна.

Лунната светлина бе силна, въздухът — ясен и студен. Пратеникът препускаше с всички сили по прашната пътека. Беше изтощен. Трудно му беше да държи очите си отворени, а болката в кръста беше станала нетърпима. Обзе го внезапна паника, когато изгуби бройката на пътните станции, покрай които бе минал този ден. Каракорум беше далеч назад, но той знаеше, че трябва да предаде на друг чантата с безценното ѝ съдържание. Нямаше представа какво са му връчили — знаеше само, че струва повече от живота му. Човекът от Каракорум се бе появил от мрака и с хриплив глас му бе дал заповедите и чантата. Пратеникът беше препуснал в галоп още преди онзи да слезе от коня.

Стресна се, понеже осъзна, че едва не е паднал от седлото. Топлината на коня, ритмичният тропот на копитата, звънът на звънчетата под него — всичко това притъпяваше сетивата му. Това щеше да е втората му нощ без сън и без никакви другари освен пътя и коня. Отново преброи наум. Беше минал през шест пътни станции,

като на всяка бе сменял коня си. Налагаше се да предаде чантата на следващата, в противен случай рискуваше да загине по пътя.

Видя светлините в далечината. Естествено, бяха чули звънчетата. Щяха да го чакат с кон и нов ездач, както и с мях айраг и мед, които да му дадат сили. Щеше да се наложи да използват ездача. Вече се намираше на края на силите си и изтощението му бе пълно.

Когато стигна каменния двор наред нищото, видимия знак на ханската власт и сила, премина в тръс. Докато хората се скупчваха около него, той праметна крак през седлото и кимна на ездача, който бе още почти момче. Наред с чантата имаше и устно послание. Какво беше то? Да, спомни си.

— Убивай коне и хора, ако се наложи. Препускай колкото можеш по-бързо и по-надалеч. Това трябва да бъде предадено лично на Гуюк. Повтори думите ми.

Заслуша как новият ездач повтаря възбудено казаното. Чантата премина с доверие от ръка на ръка и нямаше да бъде отворена, докато не стигне местоназначението си. Пратеникът видя някаква каменна пейка в двора, или може би нещо като легло. Отпусна се на него и загледа как момъкът препусна, преди да си позволи да затвори очи. Никога не бе яздил толкова бързо и толкова далеч и се запита какво ли може да е толкова важно.

28.

Погребалната клада на хана бе огромна, наполовина на височината на дворцовата кула. Беше издигната бързо с огромните запаси кедрово дърво от мазетата на двореца. Материалът бе открит там, след като прочетоха заръките на Угедай. Ханът се беше подготвил за смъртта и беше описал всяка подробност около церемонията много преди да умре. Имаше и други писма в запечатания пакет, който Яо Шъ предаде на Торогене. Личното послание до нея я бе накарало да се разплаче. Угедай го беше написал преди да потегли на кампанията срещу Дзин и сърцето ѝ се късаше, докато четеше думите на съпруга си. Бил готов за смъртта, но никой човек не можел наистина да разбере какво означава светът да продължи без него, как близките му ще трябва да живеят оттук нататък, без да чуват гласа му и да усещат докосването му. Всичко, което бе останало от него, бяха писмата и спомените ѝ. Самият Каракорум щеше да бъде негова гробница, прахта му щеше да бъде положена в подземната гробница под двореца, където да почива вечно.

Темуге стоеше на зелената трева в златиста копринена роба, обшита със синьо. Гърбът го болеше непрекъснато и трябваше да се напегне, за да погледне към върха на кладата. Не плачеше за сина на брат си. Вместо това беше сплел ръце зад гърба си и се бе умислил дълбоко за бъдещето, докато пламъците се разрастваха, овъглявайки дървото и пръскайки във въздуха сладкия мирис на кедр, който щеше да се усети на много мили оттук.

Докато стоеше тук и изпълняваше дълга си пред очите на хилядите събрали се, умът му се понесе към миналото. Сънародниците му не обичаха да показват скръбта си публично, но в тълпата работници, които се бяха стекли тук от Каракорум, имаше много зачервени очи. Самият град беше пуст, сякаш никога не е бил заселван.

Син на Чингис лежеше в тези пламъци, син на брата, когото бе обичал и от когото се беше страхувал, когото бе мразил и когото бе обожавал. Темуге почти не си спомняше първите дни, когато ги преследваха, когато всички бяха просто деца. Това бе станало преди

страшно много години, макар че той все още сънуваше от време на време студа и мъчителния глад. Мислите му често се връщаха към младостта, но в нея имаше малко утеха. Тогава бяха четирима братя. Темуджин, който щеше да избере тщеславното име Чингис, Хаджиун, Хазар и Бехтер. Темуге се опита да си спомни лицето на Бехтер, но така и не успя. Сестра му Темулун също беше там, но и тя бе изтръгната от живота.

Помисли си за писмото, което Яо Шъ бе получил тази сутрин. Брат му Хаджиун бе мъртъв и Темуге затърси в себе си следа от мъка, чувство на загуба като онази, която показваше Торогене с плача си. Не, нямаше нищо. Бяха се разделили преди много години, изгубени в онези трудности и неприятности на живота, които вгорчават чистите отношения. От седмината, който се бяха крили в онова дере, бяха останали само той и Хазар. Само те можеха да кажат, че са тук от самото начало. Сега и двамата бяха старци и той всеки ден усещаше болките в кокалите си.

Погледна покрай ставащата все по-ярка дървена клада и видя Хазар, който стоеше със сведена глава. На младини двамата заедно бяха прекосили Дзин и бяха открили Яо Шъ, който тогава бе просто скитащ монах, очакващ своето бъдеще. Трудно бе дори да си спомни какво е да си толкова силен и изпълнен с живот. Забеляза, че Хазар изглежда странно слаб. Главата му сякаш се бе уголемила, плътта по лицето и врата му се беше стопила. Изобщо не изглеждаше добре. Импулсивно отиде до него и си кимнаха, двама старци под слънцето.

— Изобщо не съм си помислял, че ще си отиде преди мен — промърмори Хазар.

Темуге го изглежда остро и Хазар забеляза погледа му и сви рамене.

— Аз съм стар и бучките на рамото ми стават по-големи. Не очаквах момчето да умре, преди да е дошло моето време, това е.

— Трябва да ги изрежеш, братко — рече Темуге.

Хазар се намръщи. Вече не можеше да носи доспехи, защото опираха болезнените места. Всяка вечер му се струваше, че бучките са се подули още, подобно на грозде под кожата му. Не спомена онези, които имаше на под мишниците си. И най-малкото им докосване предизвикваше такава болка, че му се завиваше свят. Мисълта, че в тях може да се забие нож, бе непоносима. „Това не е страхливост“, твърдо

си рече той. Тези неща или щяха да изчезнат след време, или да го убият; едното или другото.

— Съжалявам, че и Хаджиун си е отишъл — рече Темуге.

Хазар затвори очи, скован от болка.

— Беше твърде стар да тръгва на поход. Казах му го. Не че се радвам, че излязох прав де. Господи, липсва ми.

Темуге го изгледа въпросително.

— Да не би случайно да си станал християнин?

Хазар се усмихна малко тъжно.

— Твърде късно е за мен. Просто ги слушам какво си говорят. Все споменават бога си. Онзи техен рай ми се струва малко скучен, ако се съди по думите им. Попитах един от монасите дали там ще има коне, а той каза, че не бихме ги *искали*, можеш ли да си представиш? Едно обаче ти казвам със сигурност — нямам намерение да яздя някой от ангелите им.

Темуге разбираше, че брат му говори така, за да скрие мъката си по Хаджиун. Отново погледна в собственото си сърце и откри единствено празнота. Това беше обезпокояващо.

— Тъкмо си мислех за онова дере между хълмовете, където се криехме — рече той.

Хазар се усмихна и поклати глава.

— Трудни времена бяха. Но пък ги преживяхме, както и всичко останало. — Погледна към града зад кладата, която поглъщаше тялото на хана. — Този град нямаше да съществува, ако го нямаше семейството ни. — Въздъхна замислено. — Странно е, като си спомня времето, когато нямаше държава. Може би това е достатъчно за един човешки живот. Видяхме добри години, братко, въпреки различията ни.

Темуге предпочете да извърне поглед, вместо да си спомни за заниманията си с тъмните изкуства. Като млад няколко години беше избраният ученик на онзи, който беше причинил огромна болка на семейството, онзи, чието име вече не се споменаваше. Хазар бе почти негов враг по онова време, но всичко това се беше случило много отдавна и бе почти забравено.

— Трябва да запишеш това — ненадейно рече Хазар и посочи погребалната могила с брадичка. — Както направи за Чингис. Трябва да го опишеш.

— Ще го направя, братко — отвърна Темуге. Отново погледна Хазар и видя колко е измършавял. — Изглеждаш зле, Хазар. На твое място бих ги оставил да ги изрежат.

— Да, но *ти* пък какво знаеш? — подигравателно отговори Хазар.

— Зная, че могат да те приспят с черната паста, за да не усещаш болката.

— Не се боя от болка — раздразнено каза Хазар. Въпреки това изглеждаше заинтересуван. Размърда рамене и се намръщи. — Може пък да го направя. Понякога почти не мога да използвам дясната си ръка.

— Ще ти е нужна, ако Чагатай дойде в Каракорум — рече Темуге.

Хазар кимна, потърка рамото си с лявата си ръка и изсумтя:

— Точно този бих искал да го видя със счупен врат. Бях там, когато Толуй даде живота си, братко. И какво получихме срещу него? Няколко мизерни години. Ако трябва да видя как Чагатай влиза триумфално през тези порти, май предпочитам да умра в съня си преди това.

— Ще пристигне тук преди Гуюк и Субодай, това поне го знаем със сигурност — кисело рече Темуге. Той също не изпитваше особена обич към простака, заченат от брат му. Чагатай като едното нищо щеше да изгори града просто за да покаже кой е главният. В това отношение бе истински син на баща си. Темуге потръпна, но си каза, че е просто от вятъра. Знаеше, че би трябвало да направи планове за изнасянето на най-ценните свитъци и книги преди пристигането на Чагатай, поне докато не се увери, че ще бъдат пазени добре. Самата мисъл за Чагатай като хан беше достатъчна, за да се изпотти. „На никой не му трябва втори Чингис“, помисли Темуге. Светът още не се беше възстановил напълно от разрушенията на първия.

Котен пресече Дунав с лодка. Гребецът — нацупен войник — го биваше и малкият съд се плъзгаше бързо по тъмните води. Котен, се беше увил плътно в наметалото си в студения здрач и бе потънал в мисли. Явно не можеше да избяга от съдбата си. Кралят имаше пълното право да поиска хората му. Унгария му беше дала убежище и

за известно време Котен си мислеше, че е успял да спаси народа си. След като планините бяха останали зад тях, се беше осмелил да се надява, че монголските тумани няма да продължат толкова далеч на запад. Никога не го бяха правили. А ето че Златната орда се бе появила с рев от Карпатите и доскоро мирното и безопасно място вече не можеше да се нарече убежище.

Кипеше от яд, докато гледаше приближаващия бряг — тъмна линия от лепкава кал, която щеше да задърпа ботушите му. Стъпи в плитката вода и се намръщи, когато кракът му потъна във вонящата тиня. Гребецът измърмори нещо неразбираемо и огледа монетата внимателно, което си беше преднамерена обида. Ръката на Котен помръдна към ножа. Прииска му се да остави белег на лодкаря, за да му напомня как да се държи. Отказа се с неохота. Мъжът отблъсна лодката си и загреба, като го гледаше все така нацупено. Когато се отдалечи на безопасно разстояние, изкрещя нещо, но Котен не му обърна внимание.

Подобни неща се повтаряха непрекъснато между Буда и Пеща. Куманските му сънародници бяха добри вярващи, бяха се покръстили по заповед на господаря си и правеха всичко възможно да се отнасят към новата религия като към своя собствена, пък било то и само заради оцеляването си. Разбираха, че запазването на живота си струва тази жертва, и му се бяха доверили. Сякаш никой от християнските духовници не намираше за странно, че цял народ може да изпита внезапно желание да приеме Христа в сърцето си.

Това обаче не беше достатъчно за жителите на градовете на Бела. Още от първите дни се понесоха истории за кражби и убийства, извършвани от хората му. Подобни слухове и клюки витаеха около всеки нещастен случай. И свиня не можеше да се разболе, без някой да заяви, че била проклета от някаква мургава жена. Котен се изплю и продължи да гази в калта. Предишния месец едно унгарско момиче бе обвинило две кумански момчета, че го изнасилили. Последвалите размирици бяха потушени с безмилостна жестокост от войниците на крал Бела, но омразата си оставаше и кипеше под повърхността. Малцина смятаха, че момичето лъже. В края на краищата тъкмо такива неща можеха да се очакват от мръсните чергари, настанили се сред тях. Те бяха хора без корен и не можеше да им се вярва. Биваше ги само да крадат, да убиват и да замърсяват чистата река.

Котен не харесваше домакините си точно толкова, колкото и те мразеха него и хората му. Не можеха да заемат по-малко място от това, помисли си раздразнено той, загледан в града от палатки и бараки покрай реката. Кралят беше обещал да им построи нов град или може би да разшири два-три от вече съществуващите. Беше говорил дори за област, където куманите да живеят спокойно самички. Може би щеше да удържи на думата си, ако не бяха дошли монголите, макар че Котен беше започнал да се съмнява в това.

Монголската заплаха като че ли само бе засилила напрежението между местните маджари и неговото племе. Хората му не можеха да излязат на улицата, без някой да ги заплуюе или да блъска жените. Всяка нощ някой намираше края си с прерязано гърло. Нямаше наказани, ако трупът беше кумански, но съдиите и войниците бесеха хората му по двама и повече, ако жертвата беше от маджарите. Това бе лоша награда за новопокръстените двеста хиляди християни. Имаше моменти, когато Котен се чудеше що за вяра е тази: да проповядва доброта и в същото време да е така жестока към своите.

Вървеше по осеяния с изпражнения бряг. Вонята го задавяше. Богатите жители на Буда имаха чудесни канали за нечистотиите си. Дори по-бедните квартали в Пеща имаха по ъглите каци, които се събираха нощем. Чергарите кумани разполагаха единствено с реката. Бяха се опитали да я запазят чиста, но твърде много се бяха скупчили на тясната ивица. Вече бяха плъзнали болести и цели семейства умираха с червени петна по кожата, каквито не бе виждал в родината. Цялото място напомняше на вражески лагер, но кралят бе поискал войската му, а Котен беше човек на честта и бе положил клетва пред него. Крал Бела го беше преценил правилно, но сега, докато подритваше някакъв камък, Котен си помисли, че дори неговата чест си има граници. Дали щеше да види как избиват хората му заради такава мизерна награда? През целия си живот никога, нито веднъж не бе престъпил думата си. Понякога, когато гладуваше или беше болен, това бе единственото, което му оставаше, за да поддържа гордостта си.

Навлече в Пеща с натежали от човешки изпражнения и кал ботуши. Беше обещал на жена си на връщане да купи месо, макар да знаеше, че цената ще скочи веднага щом го видят или го чуят да говори. Потупа дръжката на сабята си и ускори крачка. Вървеше изправен. Днес се чувстваше опасен човек, когото е по-добре да не

обиждаш. Нямаше съмнение, че утре щеше да е различно, но засега можеше да даде малко воля на гнева си. Това го топлеше.

Докато се изкачваше по калното възвишение, на чийто връх се намираха магазините, чу нещо да се стоварва на земята недалеч от него. Вятърът фучеше в ушите му и той завъртя глава, за да чуе по-добре. Видя, че пред касапницата има запален фенер, но капациите над тезгяха вече се спускаха. Котен изруга под нос, затича се и извика:

— Чакай!

Не забеляза биещите се мъже, докато не паднаха почти в краката му. Единият имаше нож, но другият бе сграбчил ръката му. Котен не ги познаваше. Вдигна глава като ловджийско куче, когато чу още нещо. Приближаващи се гласове. Бяха гневни и в отговор той усети как собственият му гняв се надига. Какво ли се беше случило, докато го бе нямало? Поредното изнасилване или просто още едно обвинение срещу хората му? Докато се колебаеше, касапинът най-сетне успя да свали капациите и ги залости от вътрешната страна. Котен забързата нататък, заблъска капациите с юмруци, но отговор не последва. Вбесен, той зави на ъгъла.

И видя в тъмната кална улица цяла тълпа. Вървеше към него. С две бързи крачки той се скри зад ъгъла, но мъжете бяха видели очертанието му на фона на залязващото слънце и го последваха.

Котен побягна. Бе живял достатъчно лета, за да знае, че го грози истинска опасност. Каквото и да бе събрало мъжете в тълпа, щеше да приключи зле за него, ако го настигнеха. Чу възбуждения им рев и затича обратно към тъмната река. Стъпките им трополяха по дървената пътека и се приближаваха все повече.

Подхлъзна се, сабията излетя от ръката му и потъна в меката кал, без да издаде никакъв звук. Някой го блъсна, докато се изправяше, и в следващия миг се нахвърлиха върху него, изсипваха яростта си върху чужденеца, който с бягството си беше показал, че е виновен. Котен се съпротивляваше, но те го ритяха и ръгаха с ножове, притискаха го в мръсната кал, докато той не стана едва ли не част от нея, а кръвта му не се смеси с черната тиня.

Мъжете се отдръпнаха от безжизненото тяло на брега на реката. Някои тупаха доволно другарите си по раменете. Не знаеха кой е обезобразеният мъртвец, който лежеше в краката им. В далечината се чува виковете на кралските стражари и всички като един се обърнаха и

се пръснаха в сенките на търговския квартал. Чергарите щяха да научат и да се уплашат. Щеше да мине много време, преди да крачат без страх из градовете на по-добрите от тях. Много от мъжете бяха семейни и се върнаха при жените и децата си по задните улички, за да избегнат среща с войниците.

Събралата се пред Пеща армия беше огромна. Крал Бела дни наред беше като обезумял, когато започна да разбира какво струва събирането на толкова много мъже. Един войник не можеше да носи храна за повече от няколко дни, без да стане бавен и неспособен да се бие. Обозът беше погълнал всяка каруца и работен кон в страната и заемаше почти толкова място, колкото и събралото се при Дунав войнство. Сърцето на крал Бела сякаш изпълни целите му гърди, докато оглеждаше множеството. Повече от сто хиляди въоръжени мъже, рицари и пехотинци, се бяха отзовали на кървавите мечове, обиколили Унгария нашир и надлъж. Според най-добрите му преценки, монголската войска беше два или повече пъти помалобройна от онази, която му беше казано да очаква. Кралят преглътна надигналата се в гърлото му жлъчка. Може и да беше изправен само пред половината Златна орда, но пристигащите от север донесения говореха за невъобразими разрушения. Не можеше да очаква помощ от Болеслав и Хенрих. Според онова, което беше научил, те самите едва удържаха нападението на появилите се там тумани. Люблин със сигурност беше паднал, имаше и едно съобщение, според което и Краков бил опожарен, макар Бела да не разбираше как е възможно подобно нещо. Оставаше му само да вярва, че докладите са преувеличени и са дело на уплашени хора. Определено не биваше да споделя наученото със своите офицери и съюзници.

Погледна към тевтонските рицари от дясната страна — две хиляди мъже, подредени в безупречен строй. Конете им сякаш бяха недокоснати от калта, в която газеше армията. Блестяха на слабата слънчева светлина и биеха с копита земята, а от ноздрите им излизаше пара. Бела обичаше бойните коне и знаеше, че тези на рицарите са сред най-породистите в целия свят.

Само лявото крило помрачаваше доброто му настроение. Куманите бяха добри конници, но все още бяха разгневени заради

смъртта на Котен в някаква мръсна разпавия край реката. Сякаш той беше виновен за това. Невъзможни хора. Когато прогонеше монголите отвъд планините, трябваше да си помисли по-добре дали да засели толкова много кумани в териториите си. Може би можеха да бъдат подкупени да си намерят нова родина, където да ги приемат по-добре. А и така нямаше да бъркат толкова дълбоко в кесията му.

Изруга под нос, когато видя куманските конници да излизат от строя, и изпрати вестonosец със строгата заповед да се върнат на позициите си. Загледа се след пратеника и видя как куманските ездаци се събират около него. Но не спряха. Бела се обърна към най-близкия от рицарите си и заповяда:

— Иди при куманите и им *напомни* за клетвата им за вярност към мен. Заповядвам им да останат по местата си, докато не им се нареди друго.

Рицарят сведе почтително копието си и препусна след първия пратеник. Междувременно куманите бяха съсипали симетрията на строя, конете им се бяха пръснали из полето без никакъв ред. Бела въздъхна. Чергарите нищо не разбираха от дисциплина. Опитва се да си спомни името на сина на Котен, който би трябвало да ги командва, но така и не успя.

Не спряха, когато рицарят стигна при тях. Просто го заобиколиха в тръс, без да бързат. Бела изруга на глас, като видя, че се насочват към него. Явно искаха да променят нещо в клетвата си или пък да измолят по-добра храна и оръжие. Типично бе за тази мръсна сган да се опита да изкопчи някаква изгода от него, сякаш бе някакъв си долен търговец. „Разбират само от търговия и пазарлъци“, ядосано си помисли той. Бяха готови да продадат и собствените си дъщери, ако това можеше да им донесе злато.

Гледаше свирепо куманските конници, които бавно яздеха пред армията му. Вестonosците продължаваха да пристигат с последните доклади за монголите и той нарочно се обърна към тях, за да покаже презрението си към чергарите. Накрая един от рицарите му се окашля и когато вдигна очи, Бела видя сина на Котен. Младият мъж го гледаше. Кралят отново се помъчи да си спомни името му, но не успя. През последните дни имаше прекалено много работа, за да запомни всичко.

— Какво е толкова важно, че разваляте целия строй? — рязко попита Бела. Лицето му се беше зачервило от раздразнение.

Синът на Котен дори не му се поклони.

— Клетвата на баща ми ни обвързваше, кралю. Аз обаче не съм обвързан с нея.

— Какво искаш да кажеш? — остро попита Бела. — Каквито и да са грижите ти, сега не е нито времето, нито мястото. Върни се на позицията си. Ела при мен довечера, след като минем Дунав. Тогава ще те приема.

И крал Бела се обърна показно към вестоносците и взе поредния пергамент. Вдигна изумено глава, когато младежът заговори отново, сякаш не бе чул заповедта му.

— Това не е наша война, кралю. Беше ни показано съвсем ясно. Желая ти успех, но сега задачата ми е да изведе хората си от пътя на Златната орда.

Лицето на Бела стана тъмночервено, вените на челото му се издуха.

— Ще се върнете в строя! — изрева той.

Синът на Котен поклати глава.

— Сбогом, твое величество. Христос да благослови многобройните ти дела.

Бела рязко пое дъх, внезапно осъзнал, че всички кумански конници са впили поглед в него. Ръцете им бяха върху дръжките на сабите или стискаха лъковете, лицата им бяха ледени. Стисна устни. Те бяха четиридесет хиляди. Ако заповядаше да убият сина, като едното нищо щяха да нападнат гвардейците му. И щеше да настъпи катастрофа, от която полза щяха да имат единствено монголите. Сините му очи замръзнаха като лед.

— Точно когато врагът е *пред нас*? — изрева той. — Вие сте клетвопрестъпници! Вие сте страхливци и еретици!

Продължи да крещи, докато синът на Котен му обръщаше гръб. Господи, защо не можеше да си спомни името му! Думите му бяха като хвърлени на вятъра. Оставаше му само да пръска слюнки и да беснее, докато куманите се отдалечаваха. Заобиколиха огромната унгарска армия и се насочиха към лагера на сънародниците си.

— Не ни трябва козари в редиците, твое величество — с отвращение каза Йозеф Ландау. Братята му рицари около тях

изръмжаха в знак на съгласие. Куманите все още яздеха пред основните части и крал Бела се помъчи да се овладее. Усмихна се насила и каза високо:

— Прав си, сир Йозеф. Ние сме сто хиляди души дори без тези... козари. Но след като победим, те ще си платят за това предателство.

— За мен ще е удоволствие да им дам да се разберат, твое величество — отвърна Йозеф Ландау с гадна физиономия, която можеше да се сравнява единствено с изражението на самия Бела.

— Добре. Разгласете, че аз съм отпратил куманите от бойното поле, сир Йозеф. Не искам хората ми да мислят за предателството им. Нека знаят, че съм избрал да се бия редом с мъже от истинска унгарска кръв. Това ще повдигне духа им. Колкото до чергарите, ти ще им покажеш цената за предателството им. Ще те разберат, сигурен съм.

Пое дълбоко дъх, за да уталожи гнева си.

— Вече се уморих да стоя тук и да слушам плачливите гласове на разни страхливци. Да тръгваме.

29.

Субодай гледаше как армията на крал Бела започва да пресича реката. Мостовите почерняха от хора и коне. Бату и Джебе бяха спрели конете си до него и също гледаха, преценяваха хората, срещу които им предстоеше да се изправят. Конете спокойно пощипваха трева. Пролетта бе настъпила рано в равнините и само тук-там на зеления килим се виждаха бели участъци сняг. Въздухът все още беше студен, но небето бе светлосиньо и светът се изпълваше с нов живот.

— Доста добри конници са — отбеляза Джебе.

Бату сви рамене, но Субодай каза тихо и замислено:

— Твърде много са. И през реката има прекалено много мостове. Но пък именно затова ще ги накараме да се озорят.

Бату ги погледна. Както винаги си даваше сметка, че двамата споделят разбиране, от което той е изключен. Това бе вбесяващо: несъмнено нарочно се държаха така. Извърна се, тъй като знаеше, че и двамата с лекота могат да разпознаят гнева му.

През целия си живот бе принуждаван да се бори за всичко, което беше постигнал. После ханът го бе измъкнал от калта и го беше издигнал до командващ туман в името на баща му. Бату бе почетен пред всички и на мястото на омразата му към света дойде нова борба, почти толкова мъчителна, колкото и предишната. Трябваше да докаже, че е *способен* да води, че има уменията и дисциплината, които хора като Субодай приемаха за даденост. В желанието си да се докаже никой друг не би могъл да работи по-здраво и да постигне повече от него. Беше млад, енергията му бе почти безкрайна в сравнение с тези старци.

Разкъсваше се, докато гледаше орлока. Една мъничка слаба част от него бе готова да даде всичко за едно потупване по рамото от Субодай, за одобрение, просто за одобрението му като мъж и водач. Останалото му същество мразеше тази слабост с такава страст, че тя нямаше как да не се излее навън като гняв. Нямаше съмнение, че баща му навремето се е възхищавал на Субодай. Нямаше съмнение, че му е имал доверие.

Смазването на подобни нужди бе част от възмъжаването и Бату го знаеше много добре. Никога нямаше да спечели доверието на Субодай. Никога нямаше да получи одобрението му. Затова смяташе да се издигне в държавата и когато Субодай остарее съвсем и остане без зъби, да разбере, че е преценил неправилно младия военачалник, който някога е бил под опеката му. Да разбере, че е изпуснал единствения, който би могъл да поеме завещаното от Чингис и да го направи златно.

Въздъхна. Не беше глупак. Дори фантазията за стария Субодай, осъзнаващ огромната си грешка, беше момчешка мечта. Ако беше научил нещо при съзряването си, то бе, че няма значение какво мислят другите за теб — дори онези, които уважаваш. В крайна сметка сам щеше да си съшие живота с всичките му горчиви грешки и триумфи, подобно на всеки друг. Опита се да не слуша вътрешната си нужда, която искаше двамата старци да слушат жадно всяка негова дума. Бе твърде млад за това, а и те бяха съвсем различни хора.

— Нека около половината минат през Дунава — тъкмо казваше Субодай на Джебе. — Имат... колко? Осемдесет хиляди?

— Мисля, че са повече. Не стоят неподвижно, така че не мога да съм сигурен.

— Два пъти повече конници, отколкото имаме ние — кисело отбеляза Субодай.

— Ами онези, които се махнаха? — попита Бату.

Субодай раздразнено поклати глава. Той също се беше питал защо десетки хиляди ездаци най-неочаквано се отделиха от армията на крал Бела точно преди той да тръгне напред. Миришеше му на някаква измама, а Субодай не обичаше да го правят на глупак.

— Не знам. Може да са резерва или част от някакъв друг план. Не ми харесва идеята толкова много войници да са извън погледа ми, докато се оттегляме. Ще пратя хора да ги потърсят. Ще пресекат реката по-надолу и ще разузнаят района.

— Значи смяташ, че са нещо като резерва? — попита Бату, доволен, че взема участие в разговора.

Субодай сви равнодушно рамене.

— Стига да не пресекат реката, не ме интересува какви са.

Пред тях армията на крал Бела се точеше по широките мостове над Дунава. Идваха на ясно разграничени части, разкриващи много за структурата и нападателните им способности. Именно затова Субодай

наблюдаваше с такъв интерес. Различните групи веднага се събираха на брега и създаваха предмостие в случай на неочаквана атака. Субодай поклати глава, загледан във формациите им. Крал Бела имаше почти три пъти повече обучени войници от него. За да могат три тумана да постигнат победа над подобно множество, се искаха късмет, умения и многогодишен опит. Орлокът се усмихна замислено. Разполагаше с изобилие от тези неща. Още по-важното бе, че цял месец бе разузнавал територията около Буда и Пеща в търсене на най-доброто бойно поле. То със сигурност не беше на брега на Дунава — линията на сражението бе толкова дълга и разнообразна, че нямаше как да я контролира. Съществуваше само един отговор срещу превъзхождащ те по численост противник — да му отнемеш възможността да маневрира. И най-голямата армия на света се превръща в колона от само няколко души, ако ѝ се наложи да мине през някой тесен проход или по мост.

Тримата военачалници наблюдаваха с мрачна съсредоточеност как унгарската армия се строява от тяхната страна на реката. Това отне цяла вечност и Субодай не пропусна нито една подробност. Беше доволен, че не вижда по-добра дисциплина от тази на другите армии, срещу които се беше изправял. Докладите от Байдур и Илугей бяха добри. От север нямаше да дойде втора армия. На юг Гуюк и Монгке бяха разорали ивица земя с ширината на самата Унгария и бяха разбили всички, които бяха сметнали за евентуална заплаха. Фланговете му бяха осигурени, както беше планирал и както се бе надявал, че ще стане. Беше готов да тръгне срещу краля. Субодай разтърка уморените си очи. След години, десетилетия, столетия сънародниците му щяха да яздят през зелените земи на Унгария, без да подозират, че навремето той е стоял тук и цялото им бъдеще е било на везните. Надяваше се, че ще капнат капка айраг за него, когато пият. Това бе всичко, за което можеше да мечтае човек — да си спомнят за него от време на време, наред с всички други духове, пролели кръвта си тук или другаде.

Ясно се виждаше как крал Бела язди пред войниците си и ги окуражава. Субодай чу рева на стотици тръби из плътните редици, развяваха се знамена. Гледката беше впечатляваща дори за хора, виждали армиите на дзинския император.

Бату беше стиснал зъби. Субодай би трябвало да сподели плановете си с него, още повече че тъкмо той щеше да рискува живота си и да се вреже в огромното множество на врага. Гордостта не му позволяваше да попита, а Субодай не бе разкрил нищо през дългите дни внимателно маневриране и разузнаване. Туманите и наборниците чакаха търпеливо с Чулгетай на две мили от реката.

Маджарските съгледвачи вече ги бяха забелязали и един малък отряд препусна към тях.

— Добре, видях достатъчно — каза Субодай и се обърна към Бату. — Туманите ще отстъпят. Бавно. Поддържай... две мили разстояние от врага. Пехотинците да тичат с конете. Кажи им, че могат да се държат за стремената или да яхнат резервните коне, ако започнат да изостават. Кралят също има пехотинци, така че няма да може да ни принуди да приемем сражение.

— Да отстъпят? — повтори Бату, но запази спокойна физиономия. — Смяташ ли да ми кажеш какво си замислил, орлок багатур?

— Разбира се! — ухили се Субодай. — Но не днес. Днес ще отстъпим пред превъзхождащата ни сила. Няма да е зле някои хора да се научат на малко смирение.

Сорхатани стоеше на стените на Каракорум и гледаше как слънцето изгрява. Докъдето ѝ стигаше погледът, дзински работници издигаха стените: добавяха варовикови плочи върху хоросана, слагаха още хоросан и редяха още камъни над все още засъхващите долни пластове. Кандидати за работата не липсваха, строежът започваше рано сутрин и завършваше чак когато ставаше твърде тъмно, за да виждат какво правят. Всички, чийто живот бе свързан с града, разбираха, че трябва да очакват пристигането на Чагатай хан. Не биваше да му се позволи да влезе и нямаше съмнение какво щеше да последва. Туманите му щяха да атакуват стените на столицата на собствената си държава.

Сорхатани въздъхна. Стените изобщо нямаше да го спрат. Откакто Чингис се беше изправил срещу първия град, туманите бяха усъвършенствали катапултите си, а сега разполагаха и с онзи барут, който можеше да нанася невероятни поражения. Не знаеше дали

майсторите на Чагатай вървят по същия път, но най-вероятно знаеха всяка подробност за най-новите оръдия и катапултите, изстрелващи бъчви с барут. Отляво на нея изграждаха оръдейна платформа — ниска яка кула, способна да побере мощното оръдие и да спре отката му.

Когато Чагатай дойдеше, нещата нямаше да са както ги иска, беше се погрижила за това. Градът щеше да бълва пламъци по него и може би някой огнен език щеше да сложи край на заплахата, преди братът на хана да разбие стените и да влезе вътре.

Почти по навик Сорхатани преброи дните от смъртта на Угедай. Дванайсет. Беше затворила пътната станция в града веднага след като съобщението за Гуюк бе заминало, но системата си имаше своите недостатъци. Друга верига пътни станции се простираше на запад от Каракорум към ханството на Чагатай на хиляда и петстотин мили, че и повече. Достатъчно бе някой от града да стигне само до една брънка от тази верига. Това щеше да е достатъчно конниците да препуснат и Чагатай щеше да научи за смъртта на хана. Отново се замисли за разстоянията. При най-добрата скорост новината щеше да стигне до него след шест дни. Двамата с Яо Шъ бяха започнали да правят тези сметки веднага щом се заеха с укрепването на града. Дори да потеглеше незабавно, ако веднага изтичаше за коня си и туманите му бяха в пълна готовност, щеше да му е нужен месец, за да стигне дотук, а по-вероятно два. Щеше да е принуден да следва ям станциите покрай пустинята Такламакан.

Това означаваше, че ще пристигне в най-добрия случай към средата на лятото.

Заслони очи и се загледа в работата по стените. Лицата и ръцете на дзинците бяха сиви от мократа вар. Когато дойдеше лятото, Каракорум щеше да е защитен от оръдия, качени на достатъчно широки за тях стени.

Наведе се, взе изсъхнала бучка вар, стри я на прах и изтупа длани. Още много работа имаше дотогава. Двете с Торогене държаха империята единствено с властните си заповеди и самоувереността си. Докато Гуюк не се върнеше в родината и не заемеше мястото на баща си, докато народът не се събере да положи клетва пред него, Каракорум щеше да си остане уязвим. Щеше да им се наложи да издържат два, може би дори три месеца обсада. Сорхатани се

ужасяваше от мисълта да види червена или черна шатра пред стените на столицата.

По някакъв странен начин Угедай бе постигнал триумф, като бе направил града си толкова важен. Чингис щеше да призове народа при себе си, някъде далеч от белите стени. Тази мисъл накара Сорхатани да замръзне. Не, Чагатай нямаше въображението на баща си, а Каракорум наистина бе станал важен символ за възкачването на трона. Който искаше да е хан, трябваше да контролира града. Кимна. Да, Чагатай щеше да дойде.

Погледна широката платформа, която щеше да позволи на стрелците да се съберат и да стрелят надолу към нападателите, и слезе по стъпалата от вътрешната страна на стената. На равни разстояния бяха вдигнати дървени навеси, под които щяха да се пазят колчани със стрели, вода, железни и глинени гърнета, пълни с барут. Градските стражи трупаха запаси храна с цялата бързина, на която бяха способни, препускаха на стотици мили във всички посоки, за да реквизират произведеното от селяните. Пазарите и кошарите бяха опразнени, а собствениците получаваха само бележките на Темуге, че ще бъдат обезщетени по-късно. В града вече се усещаше страх и никой не беше посмял да протестира. Сорхатани знаеше, че по пътищата на изток има бегълци. Някои семейства се изнасяха с надеждата да избегнат предстоящата разруха. В по-мрачните си моменти се съгласяваше със заключенията им. Йенкин беше издържал срещу великия хан цяла година, но пък стените му бяха яки, строени поколения наред. Каракорум изобщо не беше замислен да издържа на обсади. Не беше такъв планът на Угедай за белия град в пустошта.

Видя Торогене заедно с Яо Шъ и Алхун. И тримата я гледаха с очакване. Нищо в града не се случваше, без да е минало през ръцете ѝ. Сърцето ѝ се сви при мисълта за поредните стотици проблеми и трудности, но в същото време част от нея неимоверно се наслаждаваше на новия ѝ авторитет. Значи такова беше усещането! Точно това бе познал съпругът ѝ — другите да гледат теб и само теб. Изкиска се, когато си представи как Чингис научава, че създадената от него държава се управлява от жена. Помнеше думите му, че в бъдеще хората му ще носят по-хубави дрехи, ще ядат изтънчена храна и ще забравят какво му дължат. Отново надяна сериозна физиономия, преди да стигне до Яо Шъ и Торогене. Още не беше забравила онзи свиреп

дърт дявол с жълтите очи, но имаше и други грижи, а Каракорум беше в опасност. Не вярваше, че правото ѝ върху земите на предците ще се задължи дълго след като Чагатай стане хан на хановете. Синовете ѝ можеше да бъдат убити при чистката на новия владетел, който щеше да постави свои хора начело на войските на държавата.

Бъдещето зависеше от това да забавят Чагатай достатъчно дълго, за да може Гуюк да се върне. Нямаше друга надежда и друг план. Сорхатани се усмихна на онези, които я очакваха. По лицата им бяха изписани собствените ѝ тревоги. Сутрешният вятър разроши косата ѝ и тя я приглади с длан и отсече:

— Е, да почваме. Какво имаме за тази сутрин?

Докато препускаше, Кисрут ругаше бащата небе. Опипа охлузената си шия. Изобщо нямаше представа, че крадците по пътищата са станали толкова дръзки. Още потръпваше, като си спомнеше как онзи изскочи иззад дървото и сграбчи чантата на гърба му. Едва не го бе смъкнал от седлото. Е, щеше да каже на стария Гурбан и щяха да видят те! Никой нямаше право да заплашва вестоносците.

Вече виждаше гера, който бележеше двайсет и петата миля от прехода, и както винаги се опита да си представи някоя от големите пътни станции. Беше чувал разкази на минаващи ездаци, макар понякога да си мислеше, че преувеличават, като го гледат как поглъща всяка дума. Отделна кухня, специална храна само за ездачите. Запалени фенери през цялото денонощие, конюшни от полиран дъб, безброй прекрасни коне, готови да препуснат в степта. Казваше си, че един ден ще види всичко това и ще бъде уважаван сред събратята си. Често си мечтаеше така, докато яздеше напред-назад между двете станции, които бяха толкова малки и бедни, че се състояха само от по няколко гера и оградено за конете място. Градските вестоносци сякаш донасяха със себе си и великолепието на Каракорум.

На неговия пост нямаше нищо подобно. Той се управляваше от Гурбан и други двама сакати с жените им и това, изглежда, напълно ги задоволяваше. Кисрут беше мечтал да пренася важни съобщения и сърцето му още туптеше от думите на изтощения ездач. „Убивай хора и коне, ако се наложи, но стигни до Гуюк, до наследника. Това е лично

за него“. Кисрут не знаеше какво носи, но със сигурност бе нещо важно. С нетърпение чакаше да го предаде на брат си и да повтори думите пред него.

С раздразнение видя, че не го чака никой. Гурбан сигурно спеше, накуасен с айрага, който жена му беше направила миналата седмица. Типично за стария пияница — да проспие най-важното послание в живота си. В живота им. Кисрут нарочно дрънна звънчетата още веднъж, докато слизаше от седлото, но герите си останаха все така притихнали, само от единия се издигаше струйка дим. Да не би всички да бяха решили да отидат на риба? Беше ги оставил преди три дни, за да отнесе няколко маловажни съобщения до другата станция.

Ритна вратата на гера, но не влезе. Писмото му вдъхваше самоувереност.

— Какво има? — обади се сънено брат му. — Кисрут? Ти ли си?

— Че кой друг? Аз съм! — рязко отвърна Кисрут. — Пристигам с много спешно писмо от Каракорум. И те заварвам да спиш!

Вратата се отвори и брат му излезе, търкаше очи. Рогозката, върху която беше спал, се бе отпечатала на лицето му. Кисрут се помъчи да овладее гнева си.

— Е? Тук съм, нали? — каза брат му.

Кисрут поклати глава.

— Знаеш ли какво? Аз ще го отнеса. Кажи на Гурбан, че по пътя за насам има крадци. Едва не ме свалиха от коня.

Брат му се ококори, както и трябваше. Никой не смееше да напада вестоносци.

— Ще му кажа, разбира се. Искаш ли аз да продължа с тази чанта? Тръгвам веднага, щом е толкова важно.

Кисрут вече беше взел решение, а и, честно казано, не искаше вълнуващото преживяване да приключи толкова бързо.

— Връщай се да спиш. Аз ще отнеса съобщението до следващия пост.

Изведнъж му се прииска да е далече оттук.

30.

Ден след ден туманите на Субодай отстъпваха пред унгарските конници. Бату вече беше изгубил броя на опитите на унгарския крал да завърже сражение. Пехотинците и от двете страни ги забавяха, но през първия ден след отдалечаването от Дунав крал Бела беше изпратил в атака двадесет хиляди кавалеристи. Субодай бе гледал безстрастно как приближават последните му редици и накрая с вбесяващо за Бату спокойствие заповяда да пуснат няколко залпа стрели, а окъсаните наборници се хванаха за седлата и се оставиха да ги мъкнат цели три мили, докато между противниците отново не зейна достатъчно разстояние. Когато се осмеляваха да приближат, маджарските конници биваха посрещани от облаци черни стрели, пуснати със смразяваща кръвта точност. Монголските мингхани имаха неவிжда на дисциплина: препускаха срещу врага, изстрелваха два залпа и се връщаха при туманите.

Първият ден бе най-тежкият, с непрекъснати атаки, които трябваше да се отблъскват. Субодай се беше подлудил от усилия да поддържа дистанция между двете войски, докато Буда и Пеща не изчезнаха от поглед. Когато слънцето залезе, той се усмихна при вида на огромния укрепен лагер, издигнат от армията на Бела. Беше почти като град. Маджарските войници натрупаха в равнината чували с пясък на височината на човешки ръст във формата на огромен правоъгълник. Бяха носили този товар по целия път от Дунав. Това донякъде обясняваше защо не бяха успели да настигнат монголите. Впечатленията на Субодай за краля се оказаха верни — само той и висшите му офицери почиваха зад сигурността на стените от чували. Останалата армия лагеруваше на открито. Кралят обръщаше на войниците си толкова малко внимание, колкото и на слугите си.

Унгарският крал сигурно очакваше да се храни и да спи добре в командната си шатра, но всяка нощ Субодай изпращаше хора с рогове и дзински фишеци, които да държат унгарската войска будна. Искаше да си има работа с уморен и изнервен крал, докато самият той спеше и хъркаше, а личната му стража се хилеше около гера му.

Следващите няколко дни бяха по-спокойни. Крал Бела като че ли разбра, че няма да може да ги накара да се обърнат и да се изправят срещу войската му. Атаките продължиха, но изглеждаха почти като перчене — рицарите се приближаваха, размахваха мечове и сипеха проклетия, а после триумфално се връщаха обратно.

А туманите продължаваха да отстъпват миля след миля. Някои от конете окуцяваха и бързо ги убиваха, макар че така и нямаха време да ги нарежат за месо. Пехотинците, които тичаха покрай конниците, бяха калени, но въпреки това някои от тях също не издържаха. Субодай заповяда всеки, който изостане, да бъде оставен само с меч, но туманите му бяха тренирали дълго време с парцаливите пехотинци и бяха водили сражения, така че си затваряше очите, когато воините му качваха пешаците на седлата зад себе си или ги връзваха на резервните коне.

Към следобеда на петия ден бяха изминали близо двеста мили и Субодай бе научил за врага всичко, което искаше да знае. Река Шайо беше пред него и през по-голямата част от сутринта той даваше заповеди за преминаване на единствения мост. Туманите не можеха да рискуват да бъдат приклепени до реката и нямаше нищо чудно, че маджарските конници започнаха да ги притискат все повече. Познаваха добре тукашната земя.

Когато слънцето премина зенита, Субодай извика при себе си Бату, Джебе и Чулгетай и каза:

— Джебе, искам туманите ти да прекосят реката без никакво бавене.

Военачалникът се намръщи.

— Ако бях на мястото на унгарския крал, щях да ударя сега, когато реката не ни позволява да маневрираме. Със сигурност знае, че мостът е само един.

Субодай се обърна в седлото и се загледа в реката, която се намираше само на няколко мили. Туманът на Чулгетай вече беше до брега. Не можеха да останат тук, пред дълбоката река.

— Кралят ни преследва вече пет дни. Според него ние ще избягаме направо към планините и ще бъдем прогонени отвъд тях. Мисля, че ще ни остави да се оттеглим, но ако не го направи, пак ще разполагам с двайсет хиляди души, готови да му покажат грешката му. Тръгвай по-бързо.

— Твоя воля, орлок. — Джебе сведе глава и препусна да даде заповедта на тумана си.

Бату прочисти гърлото си. Изведнъж се почувства неудобно в присъствието на Субодай.

— Не е ли време да разкриеш плановете си на по-простите военачалници, орлок? — Усмихна се, докато говореше, за да намали хапливостта на думите си.

Субодай го погледна.

— Реката е ключът. Досега само бягаме и бягаме. Те няма да очакват атака от нас, особено сега. Ще ни притиснат, когато видят, че започваме да преминаваме реката, но ние ще ги задържим със стрели. Привечер искам те да са от тази страна, а туманите ни — от другата. Точно това би очаквал кралят им от враг, когото можеш да подгониш с такава лекота. — Субодай се усмихна. — След като пресечем Шайо, искам последният мингхан да задържи моста. Той е единственото слабо място в приготовленията ми, Бату. Ако тези хиляда воини бъдат смазани бързо, врагът ще се добере до нас и ще изгубим преимуществото на тясното място.

Бату се замисли за моста, който беше видял при първото преминаване, когато туманите препускаха в тръс към Буда и Пеща. Беше каменен, достатъчно широк, за да минат по него дузина коне един до друг. Би могъл да го държи дни наред срещу рицарите, но маджарските стрелци щяха да пускат десетки хиляди стрели от бреговете. И в крайна сметка защитниците на моста щяха да паднат до един. Въздъхна и попита:

— Това ли ще е задачата ми, орлок? Поредното самоубийствено поръчение, което не би трябвало да преживея? Просто искам да съм сигурен, че съм разбрал заповедта ти правилно.

За негова изненада Субодай се изкиска.

— Не, не е за теб. Ти ми трябваш утре преди зазоряване. Оставям на теб кого да посочиш за задачата. Не бива да отстъпват пред атаката, Бату. Погрижи се да го разберат. Унгарският крал трябва да е сигурен, че смятаме да избягаме, че не можем да се изправим срещу армията му. И удържането на моста ще го убеди в това.

Бату кимна и се помъчи да скрие облекчението си. Туманът на Джебе вече беше потеглил, препускаше възможно най-бързо по моста и се събираше от другата страна на реката. Бату чу тръби откъм

маджарите, обърна се и прехапа устна: врагът продължаваше да скъсява разстоянието.

— Много кръв ще се пролее, Субодай — тихо каза младежът.

Орлокът го погледна преценяващо със студените си очи.

— Ще ги накараме да платят за загубите ни. Имаш думата ми. А сега иди подбери хората си. Погрижи се да имат факли, с които да осветят моста по залез. Не искам никакви грешки, Бату. Чака ни напрегната нощ.

Темуге крачеше нервно по коридора пред покоите на лечителя. Беше пребледнял от приглушените викове, които се чуваха отвътре, но не можеше да се върне там. При първия разрез в рамото на Хазар беше изтекла бяла течност, която вонеше толкова отвратително, че той не се сдържа и си изповръща червата. Хазар стискаше зъби и мълчеше, но се разтрепери, когато ножът се заби по-дълбоко и започна да дълбае. Черната паста още беше на езика му и Темуге си помисли, че брат му халюцинира, когато започна да вика Чингис. И излезе, притиснал с ръкав устата и носа си.

Слуги подтичваха по коридора и мъкнеха какво ли не, от храна до строителни материали. Сорхатани, жената на племенника му, беше започнала да се готви за обсада едва ли не от деня на смъртта на Угедай. При тази мисъл Темуге се усмихна презрително и за момент му се прииска Чингис да можеше да се върне и да ѝ набие малко ум в главата. Градът не можеше да издържи, това го разбираше и най-големият глупак. Най-доброто, на което можеха да се надяват, бе да пратят човек при Чагатай и да започнат преговори. Единственият останал жив син на Чингис не беше толкова силен, че преговорите да са безсмислени. Темуге бе предложил себе си като пратеник, но Сорхатани само му се усмихна и му благодари, след което го отпрати. Темуге кипна, като се сети за това. Точно когато държавата се нуждаеше от неговото мнение, той трябваше да се разпрavia с жена, която не разбираше нищо. Отново закрачи и трепна, когато Хазар изкрещя пак, този път по-силно.

Градът се нуждаеше от силен регент, а не от вдовицата на Угедай, която бе дотолкова зашеметена от мъка, че се беше оставила Сорхатани да я води. Темуге си помисли дали отново да не повдигне

настоятелно въпроса. Колко пъти се бе приближавал до управлението на държавата? Духовете бяха срещу него преди, но сега имаше чувството, че костите са хвърлени и висят във въздуха. Градът бе ужасен, усещаше го. Нима не беше време за силен мъж, за брат на самия Чингис, който да хване здраво юздите? Изруга под нос, като си спомни онзи старши командир, Алхун. Беше се опитал да го проучи, да прецени мнението му за двете жени, които управляваха Каракорум. Алхун беше разбрал намеренията му, сигурен беше, но го отрязва — просто му обърна гръб и Темуге остана да зяпа опулено след него.

Лечителят излезе, бършеше кръвта и гнойта от ръцете си.

— Съжалявам. Туморите бяха твърде дълбоки и твърде много. Военачалникът нямаше да живее още дълго. Изгуби много кръв. Нищо не можех да направя.

Темуге стисна юмруци, обхванат от внезапен гняв.

— Какво? Какво искаш да кажеш?! Нима е *мъртъв*!

Лечителят го погледна тъжно.

— Той знаеше, че рискът е голям, господарю. Съжалявам.

Темуге го бутна настрани и влезе в стаята. Едва не повърна пак от вонята.

Хазар се взираше в тавана със стъклен поглед. Голите му гърди бяха целите в белези — като бели въжета, останали от стотиците битки. По ръцете му белезите бяха толкова гъсти, че почти не се виждаше здрава кожа. Темуге отново видя колко е отслабнал Хазар, как костите изпъкват под опънатата кожа. Испита облекчение, че лечителят го беше обърнал с лицето нагоре. Нямаше никакво желание да вижда отново ужасните морави рани, особено след като вонята им изпълваше дробовете му. Задави се, докато пристъпваше към тялото на брат си, но успя да се пресегне и да му затвори очите. Наложил се да натисне здраво клепачите, за да не се вдигнат.

— Сега кой ще се грижи за мен? — промълви Темуге. — Аз съм последният от нас, братко. С какво съм заслужил подобна участ?

За свое изумление заплака и сълзите потекоха по бузите му.

— Ставай, глупако — каза на трупа. — Вдигни си задника и ми кажи, че съм слаб и жалък, щом цивря. Стани, моля те.

Усети застаналия на прага лечител и рязко се обърна.

— Господарю, искаш ли... — започна лечителят.

— Махай се! — изрева Темуге.

Лечителят изчезна.

Темуге отново се обърна към лежащия на леглото мъртвец. Странно, но миризмата вече не му правеше впечатление.

— Аз съм последният от нас, Хазар. Бехтер и Темуджин, Хаджиун, Темулун, а сега и ти. Всички си отидохте. Никой не ми остана. — Осъзнаването на това го накара отново да се разплаче и той се свлече на един стол и прошепна: — Останах сам в град, който чака да бъде унищожен.

За миг очите му пламнаха от горчива ярост. Той имаше правото да наследи брат си, а не някакво копеле, което бе само мъчение за баща си. Ако Темуге разполагаше с верен туман, Чагатай нямаше да доживее да превземе Каракорум. Чагатай щеше да изгори всички книги в библиотеката на града, без изобщо да разбира каква съкровище са те. Темуге преглътна скръбта си и започна да мисли и да преценява възможностите си. Сорхатани не разбираше какъв е залогът. Може би градът щеше да издържи, ако имаше мъж, който да разбира стойността му, а не някаква жена, която просто бе наследила властта, без самата тя да има какъвто и да било талант. Субодай скоро щеше да научи, а той презираше Чагатай. Цялата войска щеше да поеме на изток като буря, за да защити столицата. Ако градът оцелее, Гуюк щеше да му е благодарен.

Имаше чувството, че животът го е подготвял за този момент, за това решение. Братята му вече ги нямаше и без тях той се чувстваше странно свободен. Последният свидетел си беше отишъл и някогашните му провали вече бяха само пепел, отдавна и напълно забравени.

Все трябваше да има хора, които негодуваха от властта на Сорхатани. Яо Шъ със сигурност бе един от тях и Темуге си помисли, че съветникът би трябвало да познава и други. Можеше да стане преди пристигането на Чагатай. Понякога властта може да преминава от едни ръце в други с бързината на удар с нож. Темуге се изправи и погледна за последен път тялото на Хазар.

— Той ще изгори книгите, братко. Няма да му позволя да го направи. Аз бях от самото начало, когато смъртта беше само на един дъх разстояние. Обещавам, че няма да се боя сега, когато духът ти ме наблюдава. Аз съм роден за власт, братко. Светът би трябвало да е

точно такъв, а не какъвто стана. Аз съм последният от нас, Хазар. Сега е *мое* време.

Крал Бела гледаше как лагерът се установява около него — именно около него, започваше от собствения му павилион, великолепно съоръжение с лъскави подпори и здрава тъкан, която не пропускаше вятъра. Вече надуваше храната, която приготвяха слугите му. Застанал в центъра на всичко това, Бела усети прилив на гордост. Армията му не се нуждаеше от онези чергари куманите, за да подгони монголите и да ги преследва дни наред. Маджарската стомана и маджарската храброст бяха повече от достатъчни. Досмеша го, като си помисли, че е подкарал монголските пастири по същия начин, по който те подкарват стадата си. Донякъде съжаляваше, че не ги е притиснал още повече в бреговете на Шайо, но те бяха продължили да бягат презглава и спряха само за момент при моста, преди да тръгнат по него. Заслони очи от залязващото слънце и видя вражеските шатри — странно кръгли, осеяли земята от другата страна на реката. В тях го нямаше онзи ред и онази спокойна ефективност, които виждаше около себе си. Помисли си с наслада за преследването, което предстоеше. Във вените му течеше кръвта на рицари и той чувстваше как предците му крещят победоносно при вида на прогонените нашественици, разбити — не, избити в планините, от които се бяха изсипали.

Обърна се, когато един от рицарите на фон Тюринген препусна към него. Беше англичанинът Хенри Брейбрук, екзотика сред тях, макар че бе знаменит боец и заслужаваше мястото си.

— Сър Хенри — поздрави го крал Бела.

Рицарят бавно слезе от коня и се поклони. Заговори на френски, тъй като и двамата владееха отлично този език.

— Господарю, опитват се да задържат моста. Осемстотин, може би хиляда души обърнаха конете си и останаха там.

— Значи предпочитат да не минаваме реката, така ли, сър Хенри? — Крал Бела се изкиска приятелски. — Дни наред усещат как им дишаме във вратовете и сега им се иска да ги оставим да отстъпят на спокойствие.

— Щом казвате, господарю. Но това е единственият мост на сто мили по реката, ако не и повече. Трябва да ги изтичаме тази вечер или

утре сутринта.

Бела за момент се замисли. Настроението му беше чудесно.

— Когато бях момче, сър Хенри, обичах да събирам миди на езерото Балатон. Те се впиват в камъните, но с ножчето си успявах да ги изчегъртам и да ги пусна в гърнето! Разбираш ли накъде бия, сър Хенри?

Разсмя се на собственото си остроумие, но рицарят само леко се намръщи в очакване на заповеди. При вида на такъв безчувствен другар по оръжие кралят въздъхна. Хуморът не беше на почит сред рицарите с тяхната сурова версия на християнството. Полъх на вятъра донесе до тях миризмата на печено свинско и крал Бела плесна доволно с ръце и взе решение.

— Изпрати стрелци, сър Хенри. Нека се поупражняват малко с мишените преди залез-слънце. Удари ги здраво и ги прогони от другата страна на реката. Достатъчно ясно ли се изразих?

Рицарят сведе глава. Сър Хенри Брейбрук имаше цирей на крака, който трябваше да се среже, както и разранено стъпало, което като че ли започваше да гние под превръзката, въпреки че беше опитал какви ли не мехлеми и лапи. Храната, която го очакваше, беше рядка супа и стар хляб, може би и малко кисело вино, за да го прокара през сухото си гърло. Яхна внимателно коня си, скован от болезките. Не се радваше на клането, макар че безбожните монголи заслужаваха да бъдат изтрети от лицето на Христовата земя. Въпреки всичко щеше да изпълни заповедта на краля — нали бе дал рицарската си клетва.

Хенри Брейбрук предаде кралската заповед на един отряд стрелци — четири хиляди мъже под командването на унгарски принц, когото не харесваше и не уважаваше. Остана само колкото да ги види как потеглят към моста, след което се нареди с куркащ стомах на опашката за супата и хляба.

Чагатай погледна към яркото слънце. В дясната си ръка държеше пожълтял пергамент, който бе пропътувал повече от хиляда мили през пътните станции. Беше покрит с петна и мърляв, но няколкото изписани на него реда накараха сърцето му да затупти бясно. Вестоносецът, който го беше донесъл, още стоеше коленичил и чакаше. Чагатай бе забравил за него в мига, в който започна да чете.

Посланието, надраскано набързо с дзински знаци, беше точно онова, което очакваше от години. Угедай най-сетне беше умрял.

Това променяше всичко. Сега Чагатай беше последният оцелял син на Чингис хан, последният пряк потомък на основателя на държавата, на хана на хановите. Почти чуваше гласа на стареца, докато мислеше какво предстои. Беше време за безмилостни действия, трябваше да грабне властта, която му беше обещана навремето, която бе негова по право. Очите му се насълзиха, отчасти от спомените за младостта. Най-сетне можеше да стане онзи мъж, когото би искал да види баща му. Несъзнателно смачка жълтия пергамент в юмрука си.

Субодай щеше да се изправи срещу него, или най-малко щеше да застане на страната на Гуюк. Орлокът никога не го беше обичал. Щеше да се наложи да бъде убит тихомълком, просто нямаше друг начин. Чагатай кимна замислено — това просто решение отваряше различни пътища за предстоящите дни. В двореца на Каракорум беше чул брат си да говори за верността на Субодай, но знаеше, че никога не би могъл да се довери на орлока. Просто помежду им имаше твърде много неща и той бе видял смъртната закана в студените очи на военачалника.

Каракорум беше ключът за ключалката, сигурен беше. Нямаше история на пряко наследяване на властта, поне сред племената. Ханът винаги се избираше сред онези, които бяха най-подходящи за водачи. Нямаше значение, че Гуюк е най-големият син на Угедай или че Угедай бе предпочел него — та нали самият той не беше най-големият от братята си. Народът не познаваше любимци. Щяха да приемат онзи, който държи града. Щяха да тръгнат след човека, имащ силата и волята да превземе Каракорум. Усмихна се. Имаше много синове, които да изпълнят стаите на онзи дворец. Синове, които щяха да продължат линията на Чингис до края на човешката история. Във въображението си видя замайваща картина на империя, простираща се от Корио на изток до западните държави, под властта на един-единствен силен хан. Дзинските владетели никога не бяха мечтали подобно нещо, но територията беше огромна и го изкушаваше да се опита да я овладее цялата.

Чу стъпки зад себе си. Прислужникът му Сунтай влезе в стаята. Като никога, Чагатай беше научил новина преди началника на

шпионите. Усмихна се, като видя, че грозното му лице е зачервено, сякаш е тичал.

— Време е, Сунтай — каза Чагатай с блестящи от сълзите очи.
— Ханът е мъртъв и трябва да събера туманите си.

Слугата му хвърли поглед към коленичилиия вестоносец и след кратък размисъл зае същата поза и сведе глава.

— Твоя воля, господарю.

31.

Гуюк препускаше в галоп през гората след сръбския конник. Битката беше приключила преди дни, но двамата с Монгке продължаваха да преследват бягащите противници с туманите си, препускаха с все сили и гледаха да не оставят нито един жив, за да не могат да заминат в подкрепа на унгарския крал. Отново си помисли за многото маджари, които бе открил от тази страна на границата. Субодай бе прав да го прати на юг, където многобройните села щяха да се отзоват на призива на Бела. Е, вече не можеха да го направят — походът му през земите им се беше погрижил за това.

Чу далечния зов на тръба и изруга. Беше толкова близко до сърбина, че го виждаше как поглежда ужасено назад, но се отнасяше сериозно към отговорностите си. Спря коня и загледа как сърбинът изчезва между дърветата. Сигналът прозвуча отново, после за трети път. Гуюк се намръщи и се запита какво ли според Монгке е толкова спешно.

Докато се връщаше, видя, че хората му вече се събират. Излизаха от зеления сумрак и си подвикваха, хвалеха се с победите си. Един размахваше някакви златни верижки и Гуюк се усмихна на щастливото му изражение.

Когато Субодай ги бе пратил тук, Гуюк се беше уплашил, че това е нещо като наказание. Повече от ясно бе, че Субодай отстранява най-близките приятели на Бату. Походът на юг не обещавахе кой знае колко слава. Но ако този призив бе сигнал да се върнат при Субодай, Гуюк знаеше, че спомените му за тези няколко седмици ще са му скъпи и приятни. Двата с Монгке работеха добре заедно и се бяха научили да се доверяват един на друг. Уважението му към Монгке определено се беше засилило. Братовчед му бе неуморен и вещ и макар да нямаше блестящите хрумвания на Бату, винаги беше там, където имаше нужда от него. Гуюк си спомни какво облекчение беше изпитал само преди няколко дни, когато Монгке разби сръбската част, която беше направила засада на мингханите му сред хълмовете.

След гората имаше скали и Гуюк предпазливо заслиза през тях, докато не стигна до равното. Вече виждаше как туманът на Монгке се строява, както и собствените си хора, които се стичаха от всички посоки и заемаха местата си. Препусна в лек галоп през равнината.

Отдалече чу звъна на звънчетата. Беше дошъл вестносец. Сърцето му заби възбудено. Какви ли бяха новините? Много лесно беше да се почувстваш изолиран от основната войска и да ти се стори, че светът се изчерпва само с твоите битки и нападения. Насили се да се отпусне. Сигурно Субодай ги свикваше за някаква последна атака на запад. Бащата небе определено беше благословил начинанието му и Гуюк нито веднъж не бе съжалил, че е толкова далеч от родните степи. Беше млад, но можеше да си представи годините пред себе си, когато всички, участвали във великия поход, щяха да са обвързани един с друг по особен начин. Вече усещаше тази връзка, чувството на споделена опасност, дори на братска привързаност. Каквото и друго да бе възнамерявал Субодай, походът бе сплотил военачалниците, които яздеха с него.

Докато приближаваше, забеляза, че Монгке е зачервен и ядосан. Повдигна мълчаливо вежда и Монгке сви рамене и каза малко сърдито: — Казва, че ще говори само с теб.

Гуюк погледна изненадано младия вестносец. Беше мръсен, което си бе съвсем нормално след такъв път. Нямаше доспехи. Свали кожената чанта от гърба си, подаде му я и каза:

— Беше ми заръчано да предам съобщението лично на Гуюк, господарю. Не исках да те обидя. — Говореше всъщност на Монгке, който го гледеше кръвнишки.

— Сигурно орлок Субодай има причини за подобно решение — рече Гуюк, докато вземаше чантата и я отваряше.

Умореният конник се чувстваше неудобно в присъствието на такива високопоставени мъже, но поклати глава.

— Господарю, не съм виждал орлок Субодай. Съобщението идва от Каракорум.

Гуюк замръзна. После бръкна в чантата и извади единственото съобщение. Всички го видяха как пребледня, докато оглеждаше печата. Счупи го бързо и отвори съобщението, което бе пропътувало почти пет хиляди мили, за да стигне до него.

Прехапа устна, докато четеше, очите му се връщаха отново и отново към началото, докато се опитваше да осъзнае съдържанието. Накрая Монгке не издържа напрегнатата тишина и попита:

— Какво пише, Гуюк?

Гуюк поклати глава.

— Баща ми е мъртъв — замаяно рече той. — Ханът е мъртъв.

За миг Монгке остана неподвижен в седлото, после слезе от коня, коленичи в тревата и сведе глава. Мъжете около него последваха примера му, вестта се разпространи и след малко и двата тумана бяха на колене. Гуюк ги гледаше объркано, все още неспособен да проумее случващото се.

— Стани, Монгке — рече той. — Няма да забравя това, но сега трябва да се върна у дома. Трябва да тръгна към Каракорум.

Монгке се изправи и преди Гуюк да успее да го спре, докосна с чело ботуша му в стремето.

— Нека положи клетва пред теб. Позволи ми тази чест.

Гуюк впери поглед в него. Монгке го гледаше отдолу със свирепа гордост.

— Добре, военачалнико — тихо отвърна той.

— Ханът е мъртъв. Предлагам ти сол, мляко, коне, гери и кръв — каза Монгке. — Ще те следвам навсякъде, господарю. Давам ти думата си, а думата ми е желязо.

Гуюк потръпна, когато коленичилите мъже около него започнаха да повтарят думите, докато не ги казаха всички. Мълчанието се проточи и Гуюк загледа над тях към града отвъд хоризонта, който можеше да види единствено той.

— Заклехме се, господарю — рече Монгке. — Вече сме твои.

Яхна коня си и започна да раздава заповеди на най-близките мингхан командири.

Гуюк продължаваше да държи жълтия пергамент, който сякаш го изгаряше. Чу Монгке да нарежда на туманите да потеглят на север, към Субодай.

— Не. Трябва да замина още тази вечер — каза Гуюк. Погледът му бе стъклен, кожата му приличаше на восък под лъчите на слънцето. Едва забеляза как Монгке приближи коня си до неговия и почти не усети докосването му по рамото си.

— Ще имаш нужда и от другите тумани, приятелю — рече Монгке. — От всичките.

Субодай чуваше как реката тече съвсем наблизко. Носеше се силна миризма на мъже и коне — мокри дрехи, пот, овче месо и тор, всичко това смесено в нощния въздух. Беше вбесен, защото бе гледал как цял мингхан воини бе избит до крак, докато удържаше моста по негова заповед. Войниците бяха изпълнили задачата си и нощта настъпи, без маджарската войска да прекоси реката. Крал Бела беше прехвърлил само хиляда тежки конници да установят предмостие за утре сутринта. Те нямаше да спят, щом монголските лагерни огньове горяха навсякъде около тях. Жертвата си струваше, помисли си Субодай. Крал Бела беше принуден да чака до сутринта, преди да мине по моста и да продължи да преследва монголската войска.

Уморено разкърши схванатия си врат. Не беше нужно да говори на хората си, нито дори да им дава нови заповеди. Те също бяха гледали отпора на мингхана. Слушали бяха виковете на умиращите и пляска на падащите във водата тела. Река Шайо течеше пълноводна и бърза и воините бързо се издавиха — тежките доспехи ги влачеха към дъното.

Луната не бе пълна, но осветяваше терена достатъчно. Реката блестеше като сребристо въже, което се губеше в сумрака, докато туманите минаваха през плиткия брод. Той беше ключът на плана на Субодай, открит при разузнаването след слизането от планините. Всичко, което Бела бе видял дотук, го беше накарало да вярва, че монголите бягат. Начинът, по който бяха удържали моста, му беше показал, че той е важен за тях. След това Субодай използва тъмните часове, преди луната да се издигне над равнината. Беше риск, при това голям, но орлокът бе толкова уморен от бягането, колкото и хората му.

Сега само парцаливите наборници държаха територията от другата страна на реката. Седяха около хилядите огньове под лунната светлина и се местеха от един на друг, за да създадат впечатлението за огромен лагер. Субодай пък беше повел туманите на три мили на север. Бяха превели конете през брода, без врагът да се усети. Субодай не беше оставил нито един туман в резерва. Ако планът му се

провалеше, унгарският крал щеше да прекоси реката по зазоряване и парцаливите пехотинци щяха да бъдат унищожени.

Субодай шепнешком заповяда да ускорят темпото. Нужни бяха часове за преминаването на толкова много хора, особено когато се опитваха да не вдигат шум. Час по час поглеждаше към луната и преценяваше времето, което оставаше до зазоряване. Армията на крал Бела беше огромна. На Субодай щеше да му е нужен цял ден, за да отмъсти достатъчно за загубите си.

Туманите най-после се събраха. Конете пръхтяха и воините закриваха ноздрите им с мърлявите си длани. Шепнеха си и се смееха тихо в мрака, предвкусваха ужаса, който щеше да изпита уж преследваният ги враг. Бяха бягали цели пет дни. Най-сетне беше дошъл моментът да спрат и да ударят.

Субодай видя в сумрака, че Бату се приближава за заповеди. Беше се ухилил. Орлокът запази суровата си физиономия.

— Бату, твоят туман ще удари предната част на лагера, където е кралят им. Изненадайте ги, докато спят, и ги унищожете. Ако успеете да стигнете стените от чували, съборете ги. Приближете колкото можете по-тихо, после оставете стрелите и мечовете да крещят вместо вас.

— Както заповядаш, орлок — отвърна Бату. Като никога при изговарянето на титлата не се долавяше подигравка.

— Аз ще препусна с туманите на Джебе и Чулгетай и ще ги ударя отзад. Те са сигурни къде се намираме и няма да ни очакват. Стените им са безполезни, че и по-лошо — защото се чувстват в безопасност зад тях. Искам да се паникьосат, Бату. Всичко зависи от това да ги разбием бързо. Не забравяй, че са много повече от нас. Ако имат добри командири, могат да се прегрупират. Тогава ще сме принудени да се бием до последния човек и загубите ще са огромни. *Не пропиявай* войската ми, Бату. Разбираш ли?

— Ще се държа с воините, сякаш са ми синове — рече Бату.

Субодай изсумтя, но каза:

— Тръгвай тогава. Утрото наближава.

Загледа как Бату изчезва безмълвно в мрака. Нямаше сигнални тръби и барабани — врагът беше съвсем наблизо и не биваше да заподозре нищо. Туманът на Бату се построи бързо и пое в тръс към унгарския лагер. Монголските каруци, герите и ранените бяха

оставени оттатък реката и трябваше да се оправят сами. Туманите бяха без багаж, можеха да препускат бързо и да нанесат тежки удари.

Субодай кимна отсечено на самия себе си. Трябваше да измине по-голямо разстояние от Бату, а времето бе съвсем малко. Усети, че сърцето му се разтупква по-силно. Рядко му се случваше да изпитва възбуда, но запази физиономията си безизразна, докато поведе последните два тумана на запад.

Крал Бела се събуди внезапно. Беше плувнал в пот. Разтърка очи да прогони кошмара и стана. Беше сънувал, че ги нападат. Примигна, когато започна да осъзнава, че това не е сън, а истина. Обхванат от внезапен страх, той подаде глава от командния павилион. Беше все още тъмно, но видя Конрад фон Тюринген на коня си, вече в пълно бойно снаряжение. Крещеше някакви заповеди. Хора тичаха във всички посоки, а оттатък стената зареваха бойни рогове. След миг Бела чу характерния грохот на барабани — с всеки миг ставаше все по-силен и ясен.

Изруга, върна се в палатката и затърси пипнешком дрехите си. Слугите бяха изчезнали. Препъна се в някакъв стол и изсъска от болка. Обу се и се облече, но всичко това му отнемаше ценно време. Грабна бродирания си жакет, наметна го на раменете си и изтича навън. Вече бяха довели коня му и той го яхна и се огледа.

Небето на изток избледняваше и Бела с ужас видя, че войската му е в пълен хаос. Чувалите с пясък бяха съборени и собствените му хора нахлуваха през отвора, гонени от дивите ездаци и стрелите им. Чу фон Тюринген да рече заповеди на рицарите си, които препускаха да подсилят отбраната, и в сърцето му пламна отчаяна надежда.

Чу грохот на още барабани и завъртя коня си. По някакъв начин монголите се бяха оказали зад него. Как бяха пресекли реката? Беше невъзможно, но ето че барабаните бяха зад гърба му и приближаваха.

Зашеметен, Бела препусна през лагера. Умът му все така отказваше да приеме случващото се. Неговите маджари бяха пробили очертаанията на собствения си лагер на две места и се изливаха през отворите в търсене на спасение. Не можеше да си представи загубите, които би трябвало да са понесли, за да отстъпват по такъв начин.

Пред очите му отворите се разшириха и все повече хора се натъпкаха зад чувалите с пясък. Зад тях монголите продължаваха да нападат обърканите му хора, надупчваха ги със стрели и копия. Изглеждаха безброй и Бела се запита дали по някакъв начин не са успели да скрият резервна войска.

Помъчи се да запази спокойствие, въпреки че хаосът ставаше все по-ужасен. Знаеше, че трябва да си възвърне периметъра, да възстанови лагера и да събере хората си зад стените. След това можеше да прецени загубите и евентуално дори да предприеме контраатака. Изрева заповед на вестоносците и те препуснаха през суетящите се конници, като крещяха: „Възстановете стените! Дръжте стените!“ Ако успееше с това, може би щеше да се размине с катастрофата. Офицерите му щяха да въведат ред в хаоса. И той щеше да даде отпор на туманите.

Рицарите под командването на Йозеф Ландау го чуха. Строи се и препуснаха в плътна маса през лагера. Междувременно монголите бяха стигнали стените и върху лагера се изсипа порой стрели. От това разстояние и с тази мощ на лъковете нямаше нужда да се прицелват. Бела не можеше да повярва на загубите, но рицарите продължиха напред като обсебени: също като него разбираха, че стените са единственото им спасение. Фон Тюринген поведе още сто от своите бронирани мъже — огромният маршал лесно се различаваше по брадата и дългия си меч.

И рицарите доказаха стойността си. Ландау и фон Тюринген пръснаха монголите, които се бяха осмелили да влязат в лагера, и ги отблъснаха към широките дупки в стената. Сражаваха се с праведна ярост. Сърцето на Бела се беше качило в гърлото му, докато гледаше как тевтонските рицари запущват отвора с конете си, вдигнали щитове, за да се предпазят от стрелите, които продължаваха да се изсипват отгоре им. Нещо удари Ландау и Бела видя как главата му клюмна, а конят му се понесе настрани. За момент рицарят се опита да се задържи в седлото, после размаха ръце и се сгромоляса в калта почти в краката на краля. Заклещен и задушаващ се в бронята си, Ландау умря бавно, блъскан и тъпкан от множеството.

Войниците възстановяваха стената с цялата бързина, на която бяха способни. Монголите приближиха отново, препускаха до самата стена, след което скачаха от конете и се претъркулваха от вътрешната

страна. Един по един падаха — поваляше ги същият отряд стрелци, който бе атакувал моста предишната вечер. Бела задиша малко по-леко, когато заплахата от неминуемо поражение отмина. Стените бяха възстановени, врагът виеше отвън. Монголите бяха понесли тежки загуби, макар и много по-малки от неговите. Благодарни на Бога, че е построил лагера си достатъчно голям, та хората му да се съберат в него.

Впери поглед в купчините мъртви войници и коне. Бяха надупчени със стрели, някои все още потръпваха. Слънцето се беше издигнало високо в небето. Бела не можеше да повярва, че е минало толкова време от първите сигнали за тревога.

Монголите продължаваха да нападат. Лагерът имаше само една порта и той изпрати стрелци, които да я пазят срещу нова атака. Видя как фон Тюринген събира рицарите си в колона. Тевтонците свалиха забралата и наведоха копията си. Фон Тюринген изрева да отворят портата. Почти шестстотин рицари пришпориха конете си и препуснаха в галоп навън. Бела си помисли, че няма да ги види отново.

Сети се да изпрати при всяка стена стрелци с пълни колчани. От всички страни забръмчаха тетиви, и той задиша по-бързо, когато чу гърлените викове отвън. Тевтонските рицари бяха в стихията си, врязаха се в монголските ездачи, като използваха тежестта и скоростта си да ги пометат, а враговете ревяха и пищяха. Бела едва сдържаше ужаса си. Вътре в лагера беше гмеж от хора и коне, но огромна част от армията му беше изклана в съня си. Не можеше да избяга. Бяха го хванали в капан и щеше да умре тук. Всички щяха да умрат.

Сякаш мина цяла вечност, преди фон Тюринген да се върне през портата. Блестящата колона рицари беше сведена до не повече от осемдесет, в най-добрия случай сто души. Мнозина се олюляваха в седлата, а от броните им стърчаха стрели. Огромната брада на фон Тюринген беше изцапана с кръв и той приличаше на някакъв мрачен бог. Яростните му сини очи се спряха върху унгарския крал.

Задъханият Бату спря коня си до Субодай. Орлокът стоеше на един нисък хълм и гледаше хода на сражението. Бату очакваше, че военачалникът ще е бесен от начина, по който се беше развила атаката,

но вместо това Субодай се усмихна, когато го видя. Бату изчисти полепналата по врата му кал, усмихна се колебливо и каза:

— Рицарите са страховити воители.

Субодай кимна. Беше видял как брадатият гигант помете хората му. Монголските воители бяха твърде близо и не можеха да маневрират, когато рицарите излязоха. Внезапната им атака го изнерви с дисциплината и жестокостта си. Рицарите си пробиваха път през хората му като някакви неуморни касапи и веднага затваряха празнините в собствените си редици, когато другарите им падаха. Но всеки паднал отнасяше със себе си на оня свят по двама или трима воители, преди да успеят да го съсекат.

— Вече не са чак толкова много — отвърна Субодай, макар че атаката беше разклатила увереността му. Не беше забравил опасността от рицарите, но може би бе подценил силата им в подходящото време и място. Онзи брадат маниак беше напилал момента и бе изненадал тумана му точно когато воилите виеха победоносно. Въпреки това само малка част от рицарите успя да се оттегли.

За момент Субодай се замисли за нова атака срещу стените, но цената щеше да е твърде висока. Беше натикал маджарите в укреплението им, което бе по-слабо от която и да било дзинска крепост. Съмняваше се, че разполагат с достатъчно вода за толкова много хора, натъпкани на едно място.

Загледа се към равнината и купищата тела, някои все още пълзяха. Атаките бяха смачкали унгарската армия и най-малкото бяха направили на пух и прах самоувереността на врага. Беше доволен, но прехапа устна, когато се замисли как да довърши започнатото.

— Колко време могат да издържат? — неочаквано попита Бату. Буквално беше прочел мислите му и Субодай го погледна изненадано.

— Най-много няколко дни. Докато им свърши водата. Но няма да чакат дотогава. Въпросът е колко хора и коне, колко стрели и копия са им останали. И колко са проклетите им рицари.

Трудно беше да направи точна преценка. Равнината бе осеяна с трупове, но той нямаше представа колко са оцелели и са стигнали до краля си. Затвори очи за момент и си представи района, сякаш летеше над него. Парцаливите му пехотинци все още бяха от другата страна на реката и сигурно гледаха кръвнишки малкия контингент, който беше минал по моста и бе заел позиция от другата страна. А лагерът на

краля се намираше между Субодай и реката. Бату отново прочете мислите му.

— Да пратя ли вестоносец при пехотинците да прекосят реката?

Субодай не отговори. Все още не знаеше колко монголски воители са убити и ранени тази сутрин. Ако кралят беше спасил дори половината от армията си, разполагаше с достатъчно сили да започне сражение на равни начала — сражение, което Субодай можеше да спечели единствено ако хвърли всичките си тумани в касапницата. Безценната войска, която беше довел на великия поход, щеше да се стопи в боя с враг със същата сила и воля. А това не го устройваше. Мислеше трескаво и оглеждаше района около лагера. Накрая бавно кимна и този път Бату не успя да се досети какво е решил.

— Какво реши, орлок? Да пратя ли вестоносец през брода?

— Да. Кажи им да избият хората на краля от другата страна на реката. Трябва да си върнем моста, Бату. Не искам кралят да праща хора до реката за вода.

Помълча и добави:

— Щом овладеем моста, ще отдръпна туманите на една миля. Жаждата ще свърши работа вместо нас.

Бату го погледна объркано, а Субодай се озъби — а може би така се усмихваше?

Въпреки хладния въздух Темуге се потеше в двора. Усещаше дългото острие на скрития под робата си нож. Извиканите в двора тази сутрин не бяха претърсени.

Укрепяването на Каракорум продължаваше денонощно и щеше да продължи, докато на хоризонта не се покажеха знамената на Чагатай. Ако успееш да задържат града до завръщането на Гуюк, Сорхатани и Торогене щяха да станат най-славените жени в историята. Поколения наред хората щяха да говорят как са подготвяли столицата за война. А името на Темуге, пазителя на ханската библиотека, щеше да бъде забравено.

Изглежда студено Сорхатани. Алхун също бе тук, нали беше старши мингхан командир на гвардейците. Темуге вдиша дълбоко студения въздух. Мислеше, планираше, решаваше. Веднъж брат му Чингис бе влязъл в гера на един хан и му беше прерязал гърлото. Не би трябвало оцелее, но бе успял да укроти племето на убития с думи и заплахи. И всички бяха спрели и го бяха слушали. Темуге изгаряше при мисълта, при надеждата, че мъжете и жените в двора също ще спрат и ще го слушат.

Докосна дръжката на ножа под дрехите си. В живота *нямаше* съдба, а само онова, което човек можеше да вземе и да задържи. Независимо дали го разбираха, или не, тези хора му дължаха своя град, живота си, всичко. Ако не беше Чингис, мъжете и жените в този студен двор все още щяха да са мърляви номади и всяко племе щеше да се е хванало за гушата със съседите си. Сега дори живееха по-дълго от мъжете и жените, които беше познавал като момче. Дзинските и мюсюлманските лечители ги спасяваха от болести, които навремето бяха смъртоносни.

Въпреки напирания гняв част от него си оставаше ужасена от замисленото. Темуге отново и отново въздишаше и си казваше, че моментът е отминал — неговият момент в историята. После споменът за братята му се връщаше и той ги чуваше в ума си как се подиграват на нерешителността му. Смъртта бе просто смърт, нищо повече, и със

сигурност нищо, което можеше да го посрами като мъж. По врата му се стече пот и той я избърса, с което привлече вниманието на Яо Шъ. Погледите им се срещнаха и Темуге си напомни, че не е сам в този заговор. Съветникът бе повече от открит с него. Изпитваше люта омраза към Сорхатани и това беше накарало Темуге да разкрие повече от мислите и мечтите си, отколкото бе възнамерявал.

Сорхатани освободи началниците на Каракорум да се заемат със задачите си и се обърна. Торогене тръгна с нея.

— Един момент, господарке — каза Темуге.

Устата му сякаш изричаше думите сама. Сорхатани бързаше и му махна да я последва, докато тръгваше към галерията. Именно този небрежен жест подсили куража му с гняв. Това, че някаква си жена си позволява да се държи с него като с молител, беше достатъчно лицето му да пламне. Забърза да ги настигне, черпеше сила от присъствието на Яо Шъ, който ги следваше. Докато навлизаха в сянката, хвърли поглед назад към двора и се намръщи, като видя Алхун все още да стои там и да се взира в него.

Сорхатани направи грешката да му позволи да я приближи твърде много и той сграбчи ръката ѝ. Тя се дръпна и се освободи.

— Какво искаш, Темуге? — попита остро Сорхатани. — Имам работа.

Не беше време за думи, но той заговори, за да прикрие опита си да извади ножа изпод дела.

— Брат ми Чингис никога не би позволил жена да владее земите му.

Тя се вцепени и той извади ножа. Торогене ахна и отстъпи крачка назад. Сорхатани се ококори. Темуге я сграбчи с лявата си ръка и замахна да забие ножа в гърдите ѝ.

Някой хвана ръката му с такава сила, че той залитна и извика от болка. Беше Яо Шъ. Студените му очи бяха изпълнени с презрение. Темуге дръпна ръката си, но не успя да се освободи. В гърдите му се надигна паника.

— Не — промълви той. В ъгълчетата на устата му изби слюнка. Не можеше да разбере какво се случва.

— В края на краищата излезе прав, Яо Шъ — каза Сорхатани. Изобщо не погледна Темуге, сякаш той бе престанал да има каквото и

да било значение. — Извинявай, че не ти повярвах. Просто не мислех, че наистина може да е такъв глупак.

Яо Шъ стегна хватката си и ножът се изплъзна от ръката на Темуге и изтрака на каменния под.

— Винаги е бил слаб човек — отвърна той. Внезапно разтърси Темуге и той извика от страх и изумление. — Какво да правим с него?

Сорхатани се поколеба и Темуге побърза да се обади.

— Аз съм последният брат на Чингис. А *вие* кои сте? Нима ще ме съдите? Някакъв си дзински монах и две жени? Нямате *право* да ме съдите.

— Не представлява заплаха — продължи Яо Шъ, сякаш Темуге не бе казал нищо. — Можеш да го прогониш от ханството, да го отпратиш някъде надалеч като скиталец.

— Да, да го пратим някъде надалеч — съгласи се Торогене, вдовицата на Угедай. Трепереше.

Темуге усети погледа на Сорхатани върху себе си и пое бавно и дълбоко дъх. Знаеше, че животът му е в ръцете й.

— Не, Торогене — каза тя. — Подобно деяние трябва да бъде наказано. Той нямаше да прояви милост към нас.

Изчака Торогене да вземе решение, докато Темуге кълнеше и се мъчеше да се отскубне. Вдовицата на Угедай поклати глава и се отдалечи с насълзени очи.

— Предай го на Алхун — каза Сорхатани.

Обхванат от отчаяние, Темуге извика за помощ и се загърчи в хватката на Яо Шъ, който го държеше като безпомощно дете.

— Намерихме те в гората, монахо! — изсъска той. — Аз те доведох при Чингис. Как можеш да позволиш курвата на племенника ми да ти заповядва?

— Кажи на Алхун да го довърши бързо — каза Сорхатани. — Поне това мога да направя за него.

Яо Шъ кимна и тя се отдалечи. Темуге съвсем падна духом, когато чу приближаващите стъпки и видя Алхун да влиза в сянката на галерията.

— Чу ли? — попита Яо Шъ.

Очите на мингхан командира гледаха свирепо. Той сграбчи Темуге за рамото и кокалите на стареца изпукаха.

— Чух.

Държеше дълъг нож.

— Проклети да сте и двамата! — изсъска Темуге. — Да се провалите вдън земя дано!

И заплака.

На втория ден след изненадващата атака по зазоряване хората на Бела бяха възстановили стените с потрошени каруци и седла от мъртвите коне. Стрелците бяха постоянно нащрек, но гърлата им вече бяха пресъхнали. Водата едва стигаше за по една глътка сутрин и вечер. Конете също страдаха и Бела се чудеше какво да направи.

Мъчеше се да прогони отчаянието. Вече не мислеше, че докладите от север са преувеличени. Монголският военачалник имаше много по-малко хора, но те бяха разбили превъзхождащия ги противник с невероятна проява на маневреност и тактика, която го караше да кипи от ярост. През остатъка от онзи ужасен първи ден Бела беше очаквал нова атака срещу лагера, но тя така и не дойде. Чувстваше се като в капан тук, смазан сред толкова много хора и коне, които едва имаха място да помръднат. Не разбираше защо монголите не нападат, освен ако не бяха решили да си доставят извратеното удоволствие да гледат как един крал умира от жажда. Дори не заплашваха лагера и се бяха оттеглили далеч отвъд обхвата на стрелите. Бела всъщност едва ги виждаше в далечината. Голямото разстояние създаваше лъжовно чувство за сигурност. От докладите и от собствения си горчив опит той знаеше, че монголите са способни да се движат с невероятна скорост.

Фон Тюринген се приближи до него, поклони се сковано и каза:

— Един от хората ми мисли, че е намерил изход от положението.

Крал Бела примигна. Беше се молил за избавление, но изглеждаше малко вероятно отговорът на молитвите му да е този огромен брадат мъж, все още омазан със съсирена кръв.

— И какъв е той? — попита Бела, като се постара да запази кралското си достойнство под внимателния поглед на рицаря.

— По-лесно е да ти покажа, твое величество — отвърна фон Тюринген.

И без да каже нищо повече, се обърна и тръгна. На Бела не му оставаше друго освен да го последва с нарастващо раздражение.

Стигнаха до стената и маршалът посочи.

— Виждаш ли онези трима мои хора там?

Крал Бела надникна над стената и видя трима рицари. Бяха свалили броните си, но продължаваха да носят плащовете в жълто и черно на ордена си. Зад тях теренът се спускаше, след което се издигаше към монголския лагер, но не плавно. Имаше един нисък хребет, който вървеше на запад. Надеждата се събуди в сърцето му, докато обмисляше възможностите.

— Не бих рискувал конете през деня, но на тъмно всеки човек тук би могъл да мине под онзи хребет. С малко късмет и ако сме тихи, утре сутринта монголите ще открият пуст лагер.

Бела прехапа устна. Изведнъж го обзе ужас от мисълта да напусне крехкото убежище на лагера.

— Няма ли друг начин? — попита той.

Фон Тюринген се намръщи и веждите му се сключиха.

— Не и без достъп до вода. Не и без много по-голям лагер и материали за укрепления. Толкова сме натъпкани тук, че не ставаме за нищо, ако ни нападнат. Бъди благодарен, че още не са осъзнали колко сме слаби, твое величество. Бог ни показва пътя, но ти трябва да вземеш решението.

— Не можем ли да ги победим в битка, фон Тюринген? Навън има достатъчно място да се построим.

Маршалът на тевтонските рицари пое дъх, за да овладее гнева си. Не беше той онзи, който би трябвало да познава земите около река Шайо. Хората му нямаше откъде да знаят, че само на няколко мили надолу по течението има брод. Вината за ужасяващите загуби беше на краля, а не на неговите рицари. Трябваше да положи усилие, за да остане любезен.

— Твое величество, рицарите ми ще те следват до смърт. Останалите... е, те са уплашени хора. Възползвай се от тази възможност и ги изведи от този проклет лагер. Ще намеря друго място, където да отмъстим на тия козари. Забрави за битката тук, твое величество. Една кампания не може да бъде изгубена само заради един лош ден.

Крал Бела въртеше пръстена на пръста си. Фон Тюринген чакаше. Накрая кралят кимна.

— Добре. Щом се стъмни достатъчно, тръгваме.

Фон Тюринген веднага започна да дава заповеди на хората. Щеше да организира отстъплението с надеждата, че никой монголски съгледвач няма да приближи твърде близко тази нощ.

Веднага щом слънцето залезе, фон Тюринген даде заповедта напускане на лагера. Последните часове бяха прекарани в увиване на копитата с плат, за да не вдигат шум, макар че земята беше достатъчно мека. Тевтонските рицари наглеждаха първите, които се измъкнаха в мрака и поведоха конете си, като очакваха всеки момент да чуят виковете на врага. Самите рицари тръгнаха последни. Лагерът остана пуст на лунната светлина.

Фон Тюринген виждаше лагерните огньове на монголите в далечината. Усмихна се уморено при мисълта как на сутринта ще намерят празен лагер. Беше казал истината на краля. Загубите бяха ужасни, но щеше да има и други дни. Ако успееше да намери добро място за сражение, това предлагаше по-добри шансове, отколкото да умрат от жажда зад чувалите с пясък.

Скоро фон Тюринген изгуби представа за времето. Първите часове бяха напрегнати и потискащи, но след като лагерът остана далеч зад тях, колоните се разтеглиха на много мили и по-бързите изпревариха ранените и бавните. Дори рицарите изпитваха трескаво желание да се отдалечат от монголската войска.

Маршалът на тевтонците се измъчваше от болезки по цялото тяло. Знаеше, че плътта му представлява разноцветна маса от натъртвания под бронята от улучилите го стрели. В урината му имаше кръв. Докато яздеше в мрака, се замисли върху видяното и заключенията не му харесаха. Това бе още една причина да не допусне маджарската армия да се сражава отново. Ако докладите от север бяха верни, те бяха последната въоръжена сила между Унгария и Франция, която имаше някакъв шанс да спре монголското нашествие. Фон Тюринген бе ужасен. Изобщо не бе и помислял, че ще види през живота си подобна заплаха. Руските князе би трябвало да разпердушинят врага, а ето че се бяха провалили и бяха видели как градовете им горят.

„Френският крал Луи трябва да бъде уведомен“, кисело си помисли фон Тюринген. Още по-важно бе борбата между папата и

императора на Свещената римска империя да се прекрати. Никой не беше в безопасност, докато истинският враг не бъде унищожен. Поклати глава и отново подкара коня си в тръс. Някъде напред унгарският крал яздеше с личната си гвардия. Фон Тюринген можеше да мечтае и за по-добър водач, но така бе отредила съдбата. Нямаше да се провали само заради една изгубена битка. И преди беше търпял поражения и винаги се бе връщал, за да прати пищащите души на враговете си в пъкъла.

Утрото приближаваше и фон Тюринген можеше само да предполага какво разстояние са изминали през нощта. Беше смъртно уморен и гърлото му беше пресъхнало — водата отдавна бе свършила. Знаеше, че трябва да потърси река веднага щом стане достатъчно светло, за да възстанови донякъде силата на конете и хората. При тази мисъл потупа коня си и му заговори успокояващо. Ако Бог беше с тях, монголите щяха да разберат за измъкването им чак на сутринта, ако не и по-късно. Усмихна се, като си представи как чакат търпеливо жаждата да подтикне маджарите да грабнат оръжията. Доста щяха да почакат.

Докато светлината на утрото от сребристосива ставаше златна, задачите, с които трябваше да се заеме, не му даваха мира. Първото нещо бе да намерят вода. Второто...

Видя някаква тъмна линия отдясно. Отначало помисли, че са дървета или някакви скали. Но в следващия миг тъмните сенки се раздвижиха. Маршалът дръпна юздите и замръзна.

Монголските воители седяха на конете си покрай пътя на армията с готови за стрелба лъкове. Фон Тюринген се опита да преглътне, но гърлото му бе съвсем сухо. Погледът му се плъзна по колоната. Отпред се точеше тънка върволица хора. За Бога, наблизо нямаше дори сигналист, който да надуе тръбата си! Неколцина от рицарите му язدهа малко напред и също дръпнаха юздите, спряха и го погледнаха мълчаливо. Знаеха какво ги чака.

Светът замръзна за страшно много време и фон Тюринген отправи последната си мълчалива молитва, последното разкаяние за греховете си. За последен път целуна пръстена със светите мощи. Докато пришпорваше коня си напред и посягаше към меча си, първите стрели полетяха във въздуха — пищаха като малки деца. Монголите се нахвърлиха върху тънката нахъсана колона и касапницата започна.

Байдур и Илугей се върнаха в Унгария. Субодай беше дал почивка на туманите си. Триумфът се четеше на лицето на всеки воин. Посрещнаха ги с барабани и рогове. Воините на Субодай знаеха каква роля е изиграл Байдур за победата им и го посрещнаха с радостни викове, докато влизаше в лагера край Дунава.

Буда и Пеща бяха разграбени и опожарени. Крал Бела беше успял да избяга, но унгарската армия беше изклана. Броячите на Субодай бяха събрали чували с уши и някои говореха за шейсет хиляди убити, ако не и повече. Съгледвачите вече бяха препуснали на запад, но за този сезон туманите щяха да спрат великия си поход, за да натрупат сили от месото и плячкосаното вино.

Субодай изпрати вестоносци при Гуюк и Монгке, за да им каже да се прибират. Походите им бяха постигнали целта си и орлокът предпочиташе да събере всички на едно място, готови да продължат напред към морето.

Бату беше видял вестоносците да заминават и остана изненадан, когато един от хората му съобщи за тумани, идващи от юг. Заповедта на Субодай не би могла да стигне до Гуюк толкова бързо, но въпреки това той извика Байдур и двамата излязоха от лагера.

Бяха сред първите, които видяха знамената на тумана на Гуюк. Бату се разсмя и препусна в галоп през равнината. Имаха много истории за разказване и той предвкушаваше безброй пиански вечери.

Отначало двамата с Байдур не забелязаха намръщените физиономии на завръщащите се воини. Сред туманите на Гуюк и Монгке нямаше радостно ликуване. Гуюк пък беше толкова мрачен, колкото Бату не го бе виждал никога.

— Какво има, братовчеде? — попита Бату. Усмивката му беше изчезнала.

Гуюк се обърна и Бату забеляза, че очите му са зачервени и възпалени.

— Ханът е мъртъв — каза Гуюк.

Бату поклати глава.

— Баща ти? Как е възможно? Та той още е млад.

Гуюк го погледна изпод вежди и отвърна:

— Сърцето. Трябва веднага да се видя със Субодай.

Бату и Байдур препуснаха до него. Байдур яздеше пребледнял и потънал в мисли. Познаваше баща си по-добре от всеки друг и изведнъж се уплаши, че мъжете около него са се превърнали във врагове.

33.

Бату яздеше с Гуюк, Монгке и Байдур към двореца, който Субодай използваше за своя база. Задачите по настаняването и намирането на храна в разграбената Буда беше оставена на старшите мингхан командири.

Четиримата принцове стигнаха външната порта на кралския дворец и слязоха от конете. Стражите на орлока не ги спряха.

Гуюк водеше малката група, а Бату крачеше от дясната му страна. Откриха Субодай в една празна бална зала, където бяха домъкнали огромна маса, отрупана с карти и книжа. Орлокът задълбочено обсъждаше нещо с Джебе, Чулгетай и Илугей. Те кимаха, докато Субодай поставяше монети, за да отбележи разположението на туманите по картата. Бату се усмихна. Това бе среща на млади и стари и за първи път той беше сигурен, че може да предскаже резултата.

Субодай вдигна глава, намръщи се при вида на суровите физиономии на четиримата принцове и изсумтя:

— Не съм ви викал. — Гледаше Бату, но в следващия миг погледът му рязко и изненадано се премести към Гуюк, който каза:

— Баща ми е мъртъв, орлок.

Субодай затвори очи за момент, лицето му стана сурово. Кимна замислено.

— Седнете, моля.

Авторитетът му беше толкова дълбоко вкоренен в тях, че и четиримата тръгнаха към столовете около масата, макар че Бату остана прав — искаше да запази въздействието, което бяха оказали.

— Сърцето ли? — попита Субодай.

— Значи си знаел? — ахна Гуюк. — Да, сърцето е било.

— Каза ми, когато каза и на брат си Чагатай — отвърна Субодай. Погледът му се спря върху Байдур и Гуюк се обърна към него.

— Не знаех нищо — хладно каза Байдур.

Гуюк се обърна, но Субодай не свали поглед от Байдур, докато младият мъж не се размърда неловко на мястото си.

На Субодай му се искаше да каже стотици неща, но се овладя с усилие на волята.

— Какви са плановете ти? — попита той Гуюк. Една безпристрастна част от него се интересуваше как ще отговори Гуюк. Каквото и да беше останало от младостта му, то внезапно бе удушено. Субодай гледаше младия принц. Разбираше тихата резервираност, която виждаше у него. Върху плещите на Гуюк беше паднала нова тежест, независимо дали я желаше, или не.

— Аз съм наследник на баща си — отвърна Гуюк. — Длъжен съм да се върна в Каракорум.

Субодай отново погледна Байдур и се намръщи, но думите трябваше да се изрекат.

— Наясно ли си със заплахата от страна на чичо си? Той има претенции към ханската власт.

Байдур се изчерви.

Гуюк замислено наклони глава и Субодай остана доволен, че го вижда да преценява отговора си. Вече нямаше място за вятърничавия младеж, който беше доскоро.

— Вестоносецът пристигна при мен преди месец. Имах време да помисля — рече Гуюк. — Ще изискам клетва за вяност от туманите тук.

— Това ще трябва да почака — каза Субодай. — Когато приключим тук, ще събереш целия народ, както направи баща ти.

Байдур отново се размърда, но никой не му обърна внимание. Намираше се в невъзможно положение, но отчаяно му се искаше да заговори.

— Мога да ти дам четири тумана и да оставя за себе си само три — каза Субодай. — Трябва да се завърнеш с войска, за да си осигуриш ханската власт. Чагатай не може да излезе с повече от два, най-много с три тумана на бойното поле. — Погледна хладно Байдур. — Препоръчвам ти да оставиш Байдур с мен, вместо да го принуждаваш да избира между братовчед и баща. — Сведе глава към Байдур. — Не го приемай като обида, военачалнико.

Байдур отвори уста, но не можеше да намери подходящите думи. Бату беше онзи, който проговори — за пръв път, откакто дойдоха.

— Познаваш Чагатай хан по-добре от всеки от нас, без да броим Байдур. Как според теб ще реагира той, когато научи новината?

Субодай не го погледна, докато отговаряше, а продължи да наблюдава Гуюк. Сякаш вадеше с ченгел думите от устата си.

— Ако действа прибързано, ще поведе туманите си към Каракорум.

— Ако действа прибързано... Разбирам — отвърна Бату. Наслаждаваше се на смущението, което виждаше на лицето на орлока. — И какво ще последва, когато Гуюк хан се прибере у дома?

— Чагатай или ще преговаря, или ще се бие. Никой не знае какво му е на ума. — Субодай опря длани на масата и се наведе към Гуюк. — Повярвай ми — Чагатай хан не е толкова опасен, колкото си мислиш.

Като че ли понечи да каже още нещо, но млъкна и зачака. Решението не беше просто военно. Бату едва се сдържа да не се ухили доволно.

Гуюк остави седящите около масата да се потят известно време, след което поклати глава.

— Ако не можеш да ми предложиш нещо повече от уверения, орлок, трябва да поведе туманите към родината. Всичките. — Погледна Джебе и Чулгетай, но старите военачалници не участваха във вземането на това решение. Субодай имаше върховна власт над войската, но сега не ставаше въпрос за военен проблем.

Субодай бавно издиша.

— Военачалнико, разполагам с нови карти с изобразени на тях земи, които не са били дори легенда за нас. Град Виена е само на някакви си сто мили на запад. Зад него е родината на рицарите тамплиери. Италия е на юг. Вече пратих съгледвачи в тамошните планини и планирам следващия етап. Това е постижението на живота ми.

И млъкна. Нямаше да се моли. Гуюк го изглежда студено.

— Ще ми трябват всички тумани, орлок Субодай. Всички.

— Не ти трябват парцаливите наборници. Остави ми само тях с два тумана и ще продължа нататък.

Гуюк бавно протегна ръка и хвана рамото на Субодай. Само преди месец не бе и сънувал, че подобен жест е възможен.

— Как мога да те оставя тук, Субодай? Как мога да оставя военачалника на Чингис хан в момента, когато ми е нужен най-много? Ти идваш с мен. Знаеш, че не мога да ти позволя да останеш. Ще се върнеш след някоя година, когато настъпи мир.

Субодай впери поглед в Байдур. Болката му бе видима за всички.

— Аз съм стар — каза Субодай. — И видях началото на всичко, когато самият Чингис беше млад. Няма да се върна отново тук. Разговарях с пленници. Между нас и океана няма нищо, абсолютно нищо. Видяхме рицарите им, Гуюк, не разбираш ли? Те не могат да ни спрат. Ако продължим напред, земята ще е наша от море до море, завинаги. От море до море, военачалнико. Наша за десет хиляди години. Можеш ли да си представиш подобно нещо?

— Тукашната земя не е важна — тихо рече Гуюк. — Родината е мястото, откъдето сме тръгнали. Не мога да изгубя нея заради земите тук.

Пусна рамото му и продължи със спокоен глас:

— Аз ще бъда хан, орлок Субодай. Имам нужда от теб.

Субодай бавно се отпусна на стола и сякаш цялата му енергия изчезна. Дори Бату се почувства неудобно да го гледа така сломен.

— Добре — каза орлокът. — Ще подготвя войската за завръщане у дома.

Чагатай гледаше към изгриващото слънце. Стаята беше без мебели и самият дворец беше пуст, ако не се брояха неколцината слуги, които трябваше да чистят. Не знаеше дали някога ще се върне тук и изпита мъка от това. Чу приближаващи стъпки и се обърна. Беше Сунтай, слугата му.

— Време е, господарю — каза Сунтай. Погледът му се спря върху смачкания пергамент в ръката на Чагатай, четен и препрочитан сто пъти след пристигането му само преди няколко дни.

— Да, време е — повтори като ехо Чагатай.

Погледна за последен път изгриващото слънце. Ято гъски излиташе от неподвижната вода. Чагатай беше в такова настроение, че впери поглед право в златната топка на хоризонта, сякаш я предизвикваше да се опита да го изгори.

— Мога да пристигна в Каракорум месеци преди него — рече Чагатай. — Ще взема клетвата на народа като хан, но когато той се върне, ще има война. Освен ако не последвам примера на любимия си брат Угедай. Какво мислиш, Сунтай? Гуюк би ли приел моето ханство тук в замяна на живота си? Хайде, дай ми съвет.

— Би могъл да приеме, господарю. В края на краищата ти го направи.

Чагатай се усмихна. За пръв път от години се чувстваше в мир със света.

— Може би трябва да се тревожа за бъдещите неприятности или пък за сина си Байдур. Сега трябва да мисля за неговия живот. Духове, ако можеше Гуюк просто да умре в съня си, пътят ми щеше да е открит! А вместо това аз доброволно му изпратих заложник.

Сунтай познаваше добре господаря си и се усмихна, докато се приближаваше да застане зад него.

— Гуюк може и да си мисли така, господарю, може би дори и орлок Субодай, но дали такъв заложник ще спре ръката ти?

Чагатай сви рамене.

— Имам много синове. Наградата е твърде голяма, за да се отказвам от нея само заради един от тях. Байдур ще трябва да се оправя сам. В края на краищата, Сунтай, аз му дадох най-добрите си воини за тумана му. Нямаат равни на себе си в цялата държава. Ако той падне, ще скърбя за него, но съдбата му е в неговите собствени ръце, както винаги.

Чагатай не беше забелязал, че вместо обичайните сандали Сунтай е сложил меки ботуши. Не чу последната му стъпка. Усети ужилване, задави се от изненада и посегна към гърлото си. Какво...? Погледна ръката си и видя, че е цялата в кръв. Опита се да заговори, но гласът му беше изчезнал и се чу само някакво хриптене.

— Казват, че кинжалът кирпан е толкова остър, че смъртта е почти безболезнена — рече Сунтай. — Но никой не може да отговори дали наистина е така. Името му означава „милостива ръка“.

От гърлото на Чагатай излизаше някакво тихо гъргорене. Сунтай отстъпи две крачки, когато господарят му падна на колене, все още вкопчен в гърлото си.

— Раната е смъртоносна, господарю. Опитай се да запазиш спокойствие. Смъртта ще настъпи бързо.

Главата на Чагатай бавно се отпусна на гърдите му. Окървавената му дясна ръка посегна към сабята, но силите му стигнаха да я изтегли само един пръст от ножницата.

— Поръчано ми е да ти предам съобщение, господарю, ако имам възможност да го направя. Запомних думите наизуст. Можеш ли все

още да чуваш?

Чагатай падна по очи. Някой извика наблизко и Сунтай се намръщи при мисълта какво следва.

— Съобщението е от Угедай хан, господарю. Трябва да ти го предам в момента на смъртта ти: „Това не е отмъщение, Чагатай. Правя го заради сина си. Вече не съм онзи човек, който те остави жив. Чрез моята дълга ръка ти *няма* да бъдеш хан“. — Сунтай въздъхна. — Никога не съм бил твой истински слуга, господарю, но ти беше чудесен господар. Сбогом.

Чагатай се отпусна безжизнено. Когато стражите нахълтаха в стаята с извадени саби, видяха Сунтай коленичил да шепне нещо в ухото на господаря си. Не помръдна, когато се втурнаха към него. Лицето му остана спокойно, докато го посичаха.

Беше студена ясна утрин. Субодай яхна коня си и погледна назад. Нямаше облаци и небето беше абсолютно синьо. Седем тумана, най-добрите воители на държавата, чакаха в строй. Зад тях каруците на обоза се точеха цели мили. Беше взел военачалници, някои от които почти момчета, и им беше показал силата им. Въпреки недостатъците си Гуюк щеше да е по-добър хан заради наученото по време на великия поход. Байдур щеше да е по-добър мъж от баща си. А бащата на Монгке би се гордял със сина си.

Въздъхна. Знаеше, че никога вече няма да види подобна войска. Старостта се беше промъкнала до него и се чувстваше уморен. Известно време си бе мислил, че е в състояние да язди вечно с младите мъже, морето го беше примамило толкова далеч от дома, колкото можеше само да мечтае навремето. Когато Гуюк нареди да спрат, това бе краят, шепотът на смъртта в ухото му. Загледа се в далечината и си представи градовете със златните им кули. Знаеше имената им, но никога нямаше да ги види — Виена, Париж, Рим.

Свършено беше. Знаеше, че ще трябва да посегне към оръжието, ако Чагатай предяви претенции към властта на Угедай. Може би *щеше* да види още една битка. Заедно с принцовете щеше да излезе на бойното поле на славата и да покаже на Чагатай защо Субодай багатур е станал военачалникът на Чингис хан.

Сви устни, вдигна ръка и рязко я свали. Зад него монголските тумани започнаха дългото пет хиляди мили пътуване, което най-сетне щеше да ги върне у дома.

ЕПИЛОГ

Сюан вървеше по дългата галерия и гледаше през прозорците. Всеки от тях разкриваше изглед към Ханджоу и реката, която се вливаше в залива. Откакто бе пристигнал в земите на Сун, го местеха често, сякаш не можеха да решат какво да правят с него. В редки случаи дори му позволяваха да плава по реката. Виждаше жените и децата си два пъти годишно на неловки срещи, под бдителния поглед на многобройни сунски чиновници.

Галерията минаваше покрай задната част на поредната правителствена сграда. Сюан се забавляваше, като нагласяше си стъпките си по такъв начин, че левият му крак да стъпва върху камъка в центъра на всяко петно слънчева светлина. Не очакваше големи новини на срещата, на която го бяха извикали. През годините бе осъзнал, че местните чиновници изпитват наслада да демонстрират властта си над него. Безброй пъти от него се изискваше да се яви в някакъв кабинет само за да открие, че чиновникът там няма никаква връзка с двора. На два пъти въпросните хора дори бяха довели държанките или децата си да гледат, докато се занимаваха с разрешителните и разпределението на скромните му доходи. Самата среща нямаше нищо общо с него. Те просто искаха да се изфукат с дзинския император, със самия Син на небето пред ококорените си подчинени.

Сюан се изненада, когато малката група чиновници с него не спря на обичайното разклонение на коридорите. По-нататък се намираха покоите на по-важните особи и той скри възбудата си, когато продължиха нататък. Отваряха се врати, от които надничаха всякакви учени и бюрократи, чули стъпките им. Сюан се вкопчи в събудилата се в него надежда. Беше изчезвала твърде много пъти, за да очаква, че писмата му най-сетне са получили отговор, макар да продължаваше да ги пише всеки ден.

Въпреки че си бе наложил да запази спокойствие, сърцето му заби по-бързо, когато слугите с поклони го отведоха до вратата на Сун

Ким, човека, който провеждаше изпитите за почти всички постове в Ханджоу. Сун Ким беше взел името на управляващата династия като свое собствено, макар Сюан да подозираше, че по произход е от простолюдието. На него бе възложено да контролира средствата, отпуснати на Сюан за издържането на скромното му домакинство, тъкмо той беше получил много от писмата му през годините. И не бе отговорил на нито едно.

Слугите го въведоха в приемната и отстъпиха със сведени глави.

Администраторът живееше в разкош, сред скулптури и произведения на изкуството, които надминаваха средния вкус, и Сюан се усмихна на себе си при мисълта дали да не му направи комплимент. Така можеше да принуди противния дребосък да му подари онова, на което се възхищаваше. Но това бе само едно злобно хрумване. Възпитанието не би му позволило да е груб, независимо от обстоятелствата.

Други слуги забързаха да обявят пристигането му. Сюан обикаляше от картина на картина, като внимаваше да не се застоява твърде дълго. Времето бе нещо, с което разполагаше в изобилие, а знаеше, че Сун Ким ще го накара да чака.

За негова огромна изненада, администраторът излезе от вътрешните си покои почти незабавно. Сюан кимна и му бе отговорено със също толкова кратък поклон. Изтърпя любезните забележки с обичайната си сдържаност, без да показва растящото си нетърпение.

Накрая го въведоха във вътрешните покои и му поднесоха чай. Сюан се настани удобно и зачака.

— Имам необикновени новини, Сине на небето — започна Сун Ким.

Беше много стар, с бяла коса и набръчкана кожа, но си личеше, че е възбуден. Сюан повдигна небрежно вежда, сякаш сърцето му не биеше с всеки момент все по-бързо. Единственото, което можеше да направи, бе да запази мълчание.

— Монголският хан е мъртъв, Сине на небето — продължи Сун Ким.

Сюан се усмихна, после се засмя, с което обърка стареца.

— Това ли е всичко? — горчиво рече той.

— Помислих си... трябва да поднеса извиненията си, Сине на небето. Помислих си, че новината ще ти донесе огромна радост. Нима

тя не бележи края на изгнаничеството ти? — Сун Ким поклати глава и опита отново: — Врагът ти е мъртъв, твое величество. Ханът е мъртъв.

— Не исках да те обидя, Сун Ким. Надживял съм двама монголски ханове и новината е наистина добре дошла.

— Тогава... не разбирам. Нима сърцето ти не се изпълва с щастие?

Сюан отпи от чая. Беше превъзходен.

— Не ги познаваш, както ги познавам аз — рече той. — Те няма да оплакват хана си. Вместо това ще изберат на негово място някой от синовете му и ще започнат да търсят нови врагове. Един ден, Сун Ким, ще стигнат дотук, до този град. Може би все още ще бъда затворник тук, когато настъпи това време. Може би ще гледам от същите тези коридори как войските им приближават градските стени.

— Моля те, Сине на небето. Ти си гост на императора, а не затворник. Не бива да казваш такива неща.

Сюан се намръщи и внимателно остави чашата си.

— Един гост може да си отиде, когато му се хареса. Един гост може да язди без стражи. Нека бъдем честни един с друг, Сун Ким.

— Съжалявам, твое величество. Надявах се да ти донеса радост, не мъка.

— Бъди сигурен, днес направи и двете. А сега, освен ако не желаеш да обсъдим писмените ми искания, ще се върна в покоите си.

Администраторът сведе глава.

— Не мога да удовлетвори желанието ти да видиш войниците си, Сине на небето. Подобни неща са отвъд моите скромни възможности.

Сюан стана от мястото си.

— Добре тогава. Но когато новият хан дойде, те ще ви потрърбват и значи трябва да са силни и във форма. Тогава ще ви е нужен всеки човек.

Сега бе ред на Сун Ким да се усмихне. Град Ханджоу бе древен и могъщ. Намираше се далеч от границата с някогашните дзински земи. Идеята, че вражеска армия може да се доближи достатъчно до него, че да предизвика тревоги, беше наистина смешна.

ИСТОРИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ

Третият син на Чингис бил велик хан само дванадесет години, от 1229 до 1241 г. По времето, когато монголите нахлували в Европа, смъртта на Угедай се оказала една от повратните точки в историята. Западна Европа не можела да устои срещу тях. Средновековните замъци не можели да събудят повече страх от дзинските градове, а на бойното поле монголската тактика на бързи удари била на практика несломима. Не е преувеличение да се каже, че бъдещето на Запада се променило, когато сърцето на Угедай не издържало.

Знаем, че Угедай е бил все още млад и е умрял едва четиринадесет години след баща си. *Не знаем* защо е построил Каракорум — не кой друг, а синът на онзи хан, който не само презирал градовете, но и през целия си живот показвал колко слаба защита са всъщност те. Угедай обаче построил град като център на империята. До нас са достигнали описания на съвременниците — например думите на християнския монах Гийом дьо Рубрук. Сребърното дърво наистина съществувало; факт е също, че в Каракорум е имало както шаманистки светилища, така и ислямски джамии и най-малко една несторианска църква.

За нас си остава загадка защо Угедай си е направил труда да построи този град. Едно от възможните обяснения, което пасва на фактите е, че той донякъде приличал на Сесил Роудс, който започнал да се оплаква от болки в сърцето на шестнадесетгодишна възраст. Преди да умре от сърдечен пристъп на четиридесет и осем, той изградил истинска империя в Африка — човек, гонен от желанието да остави следа след себе си, човек, който знаел, че разполага с малко време да го направи. Напълно е възможно Угедай да се е чувствал по същия начин.

Вторият въпрос е защо построеният от него град е така силно повлиян от китайските градове, които самият Угедай често е виждал опожарени. Тук можем да видим влиянието на Яо Шъ. Макар че Яо Шъ наистина е бил съветник на Угедай, героят в моя роман е всъщност

смесица от двама китайски будисти от онзи период. Неговата история все още не е завършена. Разтревожен от склонността на Угедай към запои, Яо Шъ му показал как виното разяжда желязна бутилка. Вярно е също, че Угедай се съгласил да намали наполовина броя на изпиваните през деня чаши, но пък за сметка на това ги направил два пъти по-големи. Будистките съветници донесли китайската цивилизация в монголския двор и неусетно влияели върху хановете. В резултат на това градовете отваряли портите си пред Кублай — нещо, което никога не правели пред дядо му.

Трите мъжки игри (наадам) в Монголия са борбата, стрелбата с лък и конното надбягване. Празникът наадам всъщност е много по-стар от епохата на Чингис и в предишните столетия бил и възможност племената да търгуват с коне, да смесват кръвните си линии, да залагат и да научават бъдещето чрез предсказания. В съвременния наадам в състезанията по стрелба и конни надбягвания участват и жени, макар че няма да ги видим в борбата, която си остава само мъжка територия. Описанието на стената за стрелба е точно. Стреляло се е от разстояние около сто крачки и стрелците се състезавали на групи по десет, колкото е най-малкото подразделение във войската на Чингис. Всеки стрелец имал четири стрели и вместо да стрелят индивидуално, те трябвало да улучат определен брой мишени, за да се класират напред. Интересно е, че стрелбата по традиция е отборна — тя ни напомня за военното естество на спорта и жизненоважната роля на стрелците в армиите на Чингис хан.

Конните надбягвания на празника, който продължавал повече от три дни, са съревнование най-вече за издръжливост. В сравнение със Запада именно издръжливостта е качеството, което правело ханските войски така подвижни. Отново е интересно да се види как това ни напомня за превъзходното качество на конете им, които не са отглеждани да бъдат като хрътки, тоест да са способни да развиват високи скорости за съвсем малко време.

Позволих си известна волност с историята, като включих състезанието по бягане. Няма данни за подобно съревнование, но то е напълно вероятно. Не се съмнявам, че на празника са се провеждали и различни от сегашните игри, също както дърпането на въже е било

олимпийска дисциплина между 1900 и 1920 г., спечелена два пъти от Великобритания.

Някои смятат, че Чингис е оставил завещание. Дори такова да е имало, то не е достигнало до нас. Ако завещанието му е било устно, не знаем дали е било изречено при смъртта му или много преди това. Според някои версии на историята Чингис умрял почти веднага, докато според други се е мъчил дни наред след падане от кон или раняване и това му е дало възможност да посочи наследника си. Така или иначе е прието, че желанието на Чингис било Чагатай да наследи огромно ханство, а Толуй да получи първоначалната територия на монголите. Като официален наследник, Угедай получил териториите на Северен Китай и всичко друго, което можел да завладее. Поставих това разделяне в ръцете на Угедай, отчасти защото окончателното решение всъщност е било негово, независимо от волята на баща му. Ако Угедай бе екзекутирал Чагатай, кръвните линии в онази част на света щяха да са много по-различни и това щеше да се усеща и днес.

Чагатай хан обаче умрял през 1242 г., само няколко месеца след Угедай. Точните обстоятелства около смъртта му са неизвестни, но това невероятно щастливо съвпадение ми позволи да опиша убийството му и наистина подозирам, че такова е имало.

Най-ранната писмена рецепта за барут е китайска, от около 1044 г. Барутът със сигурност се е използвал при обсадите по времето на Угедай. Открити са ръчни оръдия като описаните тук, датирани от времето на Кублай хан. Едно от най-ранните сведения за използването на барут от монголите е от 1260 г., но първите опити със сигурност са били много преди това.

Барутът бил най-новата военна технология за периода. Особено ефективно било мощното преносимо оръжие, способно да изстрелва камъни и дори метални топки. Железни съдове с барут и фитил представляват по същество шрапнелни гранати. Знаем, че монголите са се сблъскали за първи път с тях по време на войните си с Дзин и Сун и са побързали да възприемат ужасяващите оръжия. Фактът, че

монголските войски изминавали огромни разстояния, допринесъл за разпространяването на тази технология на обширна територия.

В китайския барут имало малко селитра, поради което той не е имал онази експлозивна мощ, която сме свикнали да свързваме с това вещество. Оръжията най-често бълвали огън, а вариантите на сместа били страшно много в зависимост от конкретния производител, район и период.

Необичайният инцидент, довел до смъртта на Толуй, е взет от „Тайната история на монголите“. По време на единствената си кампания в Северен Китай Угедай се разболял и „изгубил уста и език“. Вероятно става дума за силен удар или може би епилептичен припадък.

Монголските шамани и гадатели стигнали до заключението, че ханът е нападат от дзинските духове. Помолили да им бъде показано какво да жертват и в отговор на това Угедай получил силни гърчове. Шаманите сметнали това за отговор и попитали дали не трябва да бъде принесен в жертва родственик на хана. След това Угедай дошъл на себе си, пил вода и пожелал да разбере какво се е случило.

Не е било нужно принц Толуй да бъде убеждаван. Бащата на бъдещите ханове Кублай и Монгке доброволно жертвал живота си, за да спаси брат си.

Във връзка с жертвоприношението на коне имах възможността да разговарям с касапин, убил през дългогодишната си практика стотици стари коне. При подготовката на месо кашер или халал животното трябва да остане живо, за да може сърцето му да изпомпи кръвта. Започва се с прерязване на гърлото. Човекът, с когото разговарях, е търсил много по-бърз резултат и затова предпочитал първоначално да нанесе удар в сърцето, след което да пререже гърлото. Между 6 и 10 процента от теглото на коня се падат на кръвта. Преценката е приблизителна, но при един монголски кон това означава някъде около 22 литра кръв.

Според „Тайната история“ Толуй взел отрова вместо да умре от стомана, но аз промених края му. Кървавото жертвоприношение на животни било част от опита за спасяването на Угедай и реших, че така двете събития ще си подхождат повече. Синът на Толуй Монгке със

сигурност е присъствал на жертвоприношението, макар да не разполагаме със сведения, че двамата са разговаряли помежду си преди това.

Кратка бележка относно разстоянията: по времето на Угедай в земите под монголска власт била изградена мрежа от пътни станции. Те били разположени на 25 мили (40 км) една от друга по главните пътища и били добре оборудвани. С редовна смяна на коне едно спешно съобщение можело да измине по 100 мили (160 км) на ден, при нужда пренасяно от един и същи човек. Ездачите носели колани със звънчета, така че дежурните в пътната станция ги чували отдалеч и приготвяли вода, храна и нов кон. Изминаването на хиляда мили за десет дни било не само възможно, но и се практикувало често. Подобни линии за комуникация правели войските на хановете модерни в сравнение с останалите армии от епохата.

Шаманът Морол е измислен, макар че ханът наистина е разполагал с гадатели и шамани. В Монголия и до днес се вярва, че шестият пръст бележи детето като „избрано“ за това поприще. Шаманите не се занимавали с лов и риболов, а се изхранвали от племената; те били магьосници и лечители, както и пазители на историята и легендите. Влиянието им в страната все още е много голямо.

Древните Буди от Бамиян в Афганистан наистина съществували. Едната статуя беше висока 35 м, а другата — 50 м. Бяха взривени от талибаните през 2001 г. Все още има легенди за трети „спящ Буда“ някъде из хълмовете в района.

Кампанията на Субодай на запад продължила от 1232 до 1241 г. През това време той се сблъскал с руси, волжки българи и маджари, превзел Буда и Пеща, нахлул в Полша и съвременна Сърбия, а съгледвачите му стигнали чак до Северна Италия. Само за два зимни месеца туманите му превзели дванадесет укрепени руски града. От войните си срещу Северен Китай монголите познавали катапултите,

балистите и дори една форма на требушет. Русия не разполагала с нищо, способно да спре военната им машина.

Субодай наистина предпочитал зимните кампании и използвал замръзналите реки като пътища, по които да влезе в градовете. Подобно на Чингис преди него, той и военачалниците му били безмилостни с победените противници и избили безчет. Единствената му грижа като че ли е бил широкият фронт, който би позволил лесен удар във фланг или обкръжаване на туманите му. Именно затова той често изпращал части да пометат Полша, Унгария или България, за да елиминира евентуални заплахи.

Легендарните френски тамплиери твърдели, че между Субодай и Франция нямало армия, способна да спре монголите. Дори смъртта на Угедай не би спряла Субодай, ако принцовете не били с него. В похода участвали синът на Джучи Бату, както и синът на Угедай Гуюк. Внукът на Угедай Кайду също бил там. Именно той нахлул в Полша с Байдур и участвал в невероятната битка при Лигниц, с която не позволил на полските армии да ударят във фланг основните монголски сили в Унгария. В романа не включих Кайду от страх от така наречения „проблем на руския роман“, при който на всяка страница се появява нов герой и накрая читателят забравя кой, кой е. Включих обаче Монгке — той е участвал през по-голямата част от кампанията, включително при превземането на Киев. Кублай не е фигурирал сред принцовете, стъпили в Европа. Той останал в Каракорум, изучавал будизма и попаднал под китайско влияние, което щяло да се запази през целия му живот.

Джебе също не е участвал в кампанията, макар да го оставих като второстепенен герой. За съжаление в „Тайната история“ не се казва нищо за края му. Подобно на Хаджиун и Хазар, великият някога водач просто изчезнал безследно от страниците на историята. Естествено, преждевременната смърт била нещо обичайно по онова време и те почти със сигурност са намерили края си при болест или нараняване — толкова обичайно събитие, че спокойно било подминавано от тогавашните хронисти.

Темуге наистина направил един последен прибързан опит да стане хан след смъртта на Угедай. Опитът бил неуспешен и най-малкият брат на Чингис бил екзекутиран.

Интересно е да се отбележи, че Сорхатани *наистина* е получила правата и титлите на съпруга си след неговата смърт. Така тя моментално се превърнала в най-силната жена в ханството, както и в целия свят по онова време. Трима от четиримата ѝ синове станали ханове благодарение на нейното влияние и обучение. Тя подкрепяла Угедай и била съветвана от него, докато империята се разраствала. Отказала на едно-единствено негово желание, когато Угедай поискал да я омъжи за сина си Гуюк. Сорхатани отклонила предложението и предпочела да съсредоточи невероятната си енергия върху собствените си синове. Историята потвърждава, че е взела мъдро решение.

Когато прекосили Карпатите и навлезли в Унгария, туманите на Субодай се изправили срещу войските на унгарския крал Бела IV. Монархът приел 200 000 кумани бегълци от Русия — тюркско племе, подобно в много отношения на монголите. В замяна на приемането на християнството куманите получили убежище за известно време. Техният предводител Котен бил покръстен и договорът бил скрепен чрез брак между дъщеря му и сина на Бела. Така кралят добавил към собствената си кавалерия войска от номадски конници. Той се надявал също така и на помощта на папа Григорий IX и на императора на Свещената римска империя Фридрих II, който управлявал днешните територии на Германия, Италия, Сицилия, Кипър и Йерусалим. Между двамата обаче се водела борба за надмощие, в която папата отлъчил императора и дори го обявил за Антихриста. В резултат на това унгарският крал трябвало да се изправи срещу монголите сам, без почти ничия друга помощ. Отначало разполагал със силите на австрийския ерцхерцог Фридрих, но те се оттеглили след смъртта на Котен в някакъв бунт. Куманите също го изоставили.

Крал Бела наистина разпратил кървави мечове из кралството си, за да призове поданиците си. Има съобщение, че Бату изпратил при краля пратеник с настояване куманите и водачът им да бъдат предадени на монголите. Съобщението на Бату било недвусмислено и просто: „Научавам, че си приел под своя закрила нашите слуги куманите. Престани да ги приютяваш, или ще намериш враг в мое лице. Те, които нямат къщи и живеят в шатри, могат лесно да избягат.

Но ти, който живееш в къщи и градове, как можеш да избягаш от мен?“

Интересно е да се отбележи, че искането било отправено от името на Бату. Като старши принц и син на Джучи, първородния син на Чингис, той формално командвал Златната орда, както била известна войската. Истинският пълководец, стратег и тактик обаче бил Субодай. Отношенията между двамата били сложни и достигнали критичната си точка, когато вестта за смъртта на Угедай най-сетне стигнала до тях.

Будапеща се намира на четири хиляди и петстотин мили (7200 км) западно от Каракорум. По време на невероятната си кампания Субодай повел монголските тумани през Казахстан, Русия до Москва и Киев, Румъния, Унгария, Полша, Литва, Източна Прусия и Хърватия. Монголите били на прага на Австрия, когато Угедай умрял. Френският крал Луи X е виновникът, объркал името на монголите в европейските умове. Докато приготвял войската си за поход, той казал на жена си, че или войниците му ще пратят тартарите в ада, или тартарите ще ги пратят в рая. Нарочно наблегнал на старогръцката дума „Тартар“, означаваща ад, в резултат на което монголите погрешно били наречени „тартари“ или „татари“.

Не описвах подробно битката при Лигниц, която се състояла в разгара на похода на Байдур срещу Полша. При подобни походи е имало множество сражения срещу различни противници, но не всички могат да бъдат побрани на страниците на един роман, дори той да е посветен на монголите. В действителност битката при Лигниц е едно от малкото наистина добре известни сражения на монголите — пропускането ѝ е равносилно на това да пишеш за адмирал Нелсън, без да споменеш за битката при Нил. Въпреки това смятам, че решението ми е правилно от гледна точка на повествованието. При Лигниц Байдур предприел лъжливо отстъпление, но използвал нововъведение — запалени бъчви с катран, които пуснали димна завеса върху бойното поле. Простото хрумване попречило на половината полска армия да види какво става с другата половина. Битката при Лигниц спокойно можеше да е кулминационната точка в романа, но другото, добре известно сражение е това при река Шайо, при което триумфът принадлежи на Субодай.

Последната засвидетелствана битка на Субодай съчетава не само нощна атака и удар по фланга, майсторско използване на терена, при което реката работила в полза на монголите, но също така и вече стария номер да се остави на врага път за бягство, който да се окаже капан. Субодай превел три тумана през брод южно от унгарския лагер и по зазоряване изпратил Бату срещу левия фланг, а самият той ударил маджарите в гръб с останалите сили. Крал Бела бил принуден да потърси убежище в укреплението, а монголите създали истински хаос с фишеци, горящ катран и дъжд от стрели. От жертва те се превърнали в ловец и успели да се справят повече от добре.

Насред хаоса хората на крал Бела забелязали хребета, който вървял на запад и бил скрит от монголите. Проверили пътя за бягство, като изпратили по него малък отряд, който успял да се измъкне. През нощта кралят опитал да измъкне цялата си армия от лагера. В паниката войниците нарушили строя и се разтеглили в дълга цели километри колона. Точно тогава били атакувани от хората на Субодай, който бил разузнал терена предварително, знаел за хребета и нарочно им оставил път, за да ги примамим в капан. Според различните източници монголските тумани изклали между четиридесет и шестдесет и пет хиляди души, с което унищожили унгарската войска за цяло поколение напред. Крал Бела успял да се спаси от касапницата и избягал в Австрия. След като монголите се оттеглили, той се завърнал и се заел да възстанови Унгария от руините. Бела IV все още е почитан като един от великите крале на страната въпреки катастрофалния си сблъсък със Субодай.

В много отношения това бил подобаващ край на военната кариера на Субодай, макар че той, естествено, не гледал на нещата по този начин. Унгария била в развалини, когато вестта за смъртта на Угедай променила всичко.

Блестящите тактически похвати при Лигниц и река Шайо били обезсмислени от монголското оттегляне. За тези сражения рядко се говори извън военните училища и това отчасти се дължи на факта, че не са довели до завоевание. Политиката попречила на амбициите на Субодай. Ако не беше, историята щеше да е различна. Малко са случаите, когато смъртта на един човек променя целия свят. Смъртта на Угедай е един от тези случаи. Ако той беше останал жив, нямаше да я има епохата на Елизабет, Британската империя, Ренесанса, а може би

и индустриалната революция. И тази книга сигурно щеше да бъде написана на монголски или китайски.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.